ALMANAH ENCICLOPEDIC AL SUPERLATIVELOR - 1987

REALITATEA ILUSTRATĂ

EDITAT de Contemporanul

VARA — TOAMNA

MUZEUL PRESEI SEVER BOCU
JIMBOLIA
Nr. .....

UZEUL ...CU
NR. .....

„Înarmat cu cele mai înalte cunoştinţe din toate domeniile, ale culturii înaintate, omul poate să pătrundă şi să înţeleagă tot mai temeinic tainele naturii şi ale universului, să devină tot mai cutezător, să-şi făurească în mod conştient viitorul liber, independent şi fericit. Numai pe baza unei asemenea educaţii şi culturi, omul, poporul nostru — ca de altfel orice popor — poate fi pe deplin liber, în adevăratul înţeles al libertăţii".

NICOLAE CEAUŞESCU

(Din Cuvîntarea rostită la cel de al III-lea Congres al educaţiei politice şi culturii socialiste)

rii asupra operei lui Aristotel, **Canonul de medicină** şi alte opere enciclopedice despre ştiinţă.

Primul suveran şi fondatorul regatului Benin a fost Eveka, provenit din Ife, legat de tradiţia yoruba din Africa Occidentală. Mască yoruba din Nigeria.

Fondatorul imperiului incas în Peru a fost, conform legendei, Manco Capac, care a pus bazele statului în anul 1200 şi a stabilit capitala la Cuzco. Împăratul avea putere absolută asupra unei societăţi împărţite în caste. Economia se baza pe agricultură. Se dezvoltă tehnologia şi arhitectura, fapt reflectat în edificiile ridicate de incaşi în această perioadă de început. Recipient de lemn din perioada incaşă.

Abacul (numărătoarea cu bile) a fost inventat de chinezi în 1277. Cu ajutorul lui se realizau multiple calcule aritmetice.

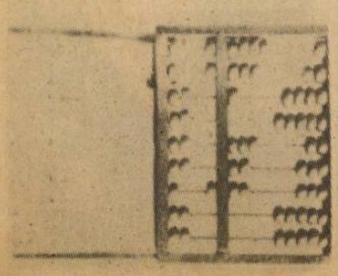

Acest aparat rudimentar, format dintr-un pătrat de sîrme paralele pe care se mişcă sfere mobile, este precursorul calculatoarelor moderne.

Unul din primii designeri de grădini ornamentale a fost Muso Kokushi (1299). El a schiţat celebrele grădini de la Tenryuji şi Saihoji. În Japonia, această măiestrie se va transforma într-o adevărată artă.

Filosoful englez William de Occam (personaj principal al romanului **Numele trandafirului** de Umberto Eco), însoţit de cîţiva adepţi, adversari ai Papei Ioan XXII, se refugiază la curtea lui Ludovic al Bavariei. „Sărăcia evanghelică", susţinută de franciscani, este folosită de regele de Bavaria ca o armă împotriva papei. În 1323, Papa Ioan declară că această credinţă în „sărăcia evanghelică" este o erezie. Occam refuză această teză şi îl acuză la rîndul său pe Papă de erezie.

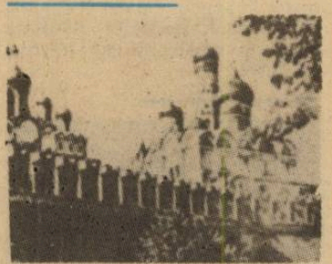

Construcţia Kremlinului a fost începută în 1340 de ţarul Ivan I.

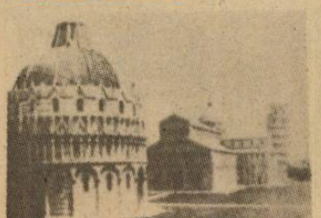

Construcţia „turnului înclinat" din Pisa a fost începută în 1174 şi terminată în 1350. Turnul construit din marmură a început să se încline încă din timpul construirii sale, avînd o deviere de la verticală de mai mulţi metri.

Una din cele mai importante opere ale culturii aztece, remarcată pentru realismul ei, este sculptura reprezentînd pe Xochipilli, o zeitate solară (1380).

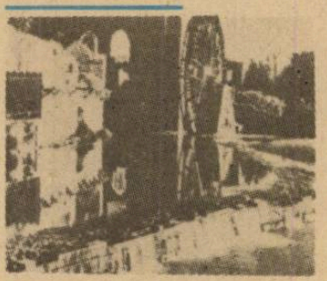

Sistemul de irigaţii ce utilizează roata atinge apogeul în 1380. Acest sistem era întrebuinţat în Africa, Spania şi Asia Mică. Romanii au fost cei care au transmis acest sistem, preluat apoi de către arabi. În imagine roată pe rîul Orantes, în Siria, cu un diametru de 20 m.

Un grup de învăţaţi, printre care şi Aben al Jatib, descoperă în 1377 existenţa reală a contaminării. El constată că germenii bolii sînt transmişi prin îmbrăcăminte, ustensilele din bucătărie, lucrurile personale ale bolnavului şi că mediul de propagare este regiunea contaminată. Miniatură din sec. al XIV-lea.

Ceea ce numim azi „modă" a apărut între 1385 şi 1410. Bărbaţii purtau o tunică bine mulată

pe corp şi închisă în faţă, cu mîneci mulate şi guler rotund şi decoltat. Un cordon de culoare diferită strîngea bine tunica. Mănuşile şi pnatofii completau ţinuta vestimentară. Îmbrăcămintea feminină era asemnănătoare celei masculine, numai că tunica ajungea la podea. Acestei vestimentaţii i se adaugă capişonul ce simula un tulpan şi mînecile ce ajungeau la lungimea tunicii. O mare atenţie era acordată pieptănăturii, care era minuţios elaborată.

Incaşii construiesc în 1440 Machu Pichu, „oraşul pierdut", care a fost redescoperit în urma unor săpături în 1911. Oraşul a fost construit pe muntele unde s-a refugiat Atahualpa şi curtea sa, în momentul conquistei. În interiorul său, oraşul avea grădini şi un templu, unde „fiii soarelui", cum se numeau conducătorii incaşi, se închinau zeului Inti, reprezentatul astrului. În împrejurimi au fost descoperite alte opt oraşe fortificate.

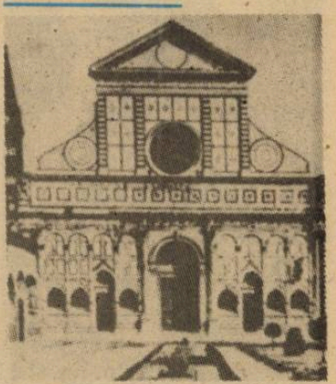

Iniţiatorul artei florentine din sec. al XV-lea a fost Alberti, succesorul artei lui Brunelleschi. Papa Nicolae al V-lea l-a numit în 1460 consilier cu probleme de arhitectură. Dintre operele sale, aparţinînd Romei renascentiste se remarcă construcţia Bisericii Sfînta Maria Novella şi Palatul Giovanni Rusellai.

Prima carte de anatomie, **De Humani Corporis Fabrica,** a fost

scrisă în 1540 de către Andreas Vesalius (1515—1564), născut în Flandra. Lucrarea, elaborată într-un limbaj ştiinţific, abundă în ilustraţii (270 de gravuri în lemn). Andreas Vesalius este considerat şi unul din fondatorii biologiei şi anatomiei moderne.

Telescopul a fost inventat în 1571 de astronomul danez, Ticho Brache (1546—1601). Studiile sale au contribuit la acceptarea sistemului lui Copernic şi devin baze ale progreselor astronomiei din sec. al XVII-lea. În anul 1672, el descoperă o stea din constelaţia Cassiopeia, descoperire ce va contrazice teoria aristotelică. Observatorul său se va transforma în centru de studii şi descoperiri.

Teatrul Kabuki ia naştere în 1603 pe malurile rîului Kama, aproape de Kioto, dintr-un dans pentru O Kuni, preoteasă a unui templu shintoist, în sunetele produse de două tamburine şi un flaut. Succesul său este mai mare odată cu fondarea unei companii de către O Kuni, care, îndrăgostindu-se de un fost samurai, părăseşte templul pentru a se dedica artei. În cadrul trupei sale, actriţele interpretau roluri masculine, iar actorii pe cele feminine, inversarea rolurilor, procedeu plin de duh, fiind mult gustată de public. Spre deosebire de teatrul Nó, care prezenta spectacole pentru gustul nobilimii, teatrul Kabukł, bazat pe recitare de dialoguri şi monologuri, pe cîntec şi dans, cu un caracter mai realist, se adresa poporului. Unul din marii reprezentanţi ai

teatrului Kabuki este dramaturgul Chikamatsu Monzameón, cunoscut în Occident sub numele de Shakespeare al Japoniei.

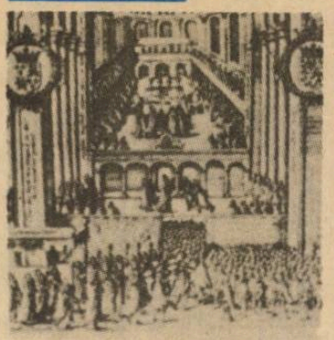

Faimosul teatru „The Globe" al cărui nume este legat de cel al dramaturgului englez William Shakespeare, a fost construit de James Burbage în 1599. „The Globe", situat în Southwark aproape de Bear Gardens, era un edificiu octogonal din lemn. Planul acestui teatru nu pare a avea nici o legătură cu teatrul clasic, aşa cum era cunoscut în Italia. Platforma sa centrală, pentru scenă, este înconjurată de băncile pentru spectatori şi de locuri de aşteptare pentru actori. Galeriile superioare sau lojile înconjurau scena, lăsînd un loc numai pentru intrarea în scenă. În 1613 „The Globe" arde aparent fără cauză.

Barometrul cu mercur a fost construit de Torricelli (1608—1647), fizician italian, discipol al lui Galileo Galilei, care a demonstrat prin experienţele sale efectele presiunii.

Fondatorul dreptului internaţional, Hugo Grotius (1583—1645), teolog şi jurisconsult olandez, a publicat lucrarea **Dreptul războiului şi al păcii,** în care demonstrează principiile elementare de justiţie şi morală, care trebuie să prevaleze între naţiuni.

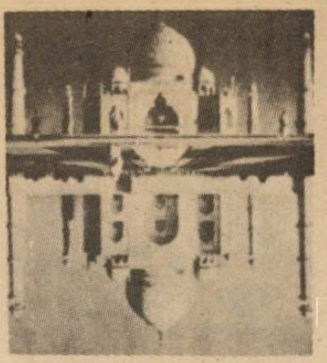

„Taj Mahal", faimosul monument funerar ridicat de împăratul indian Shah-Johan, în memoria soţiei sale Arjumand Banu Begam, numită Muntaz Mahal, a fost ridicat în 1652 la Agra, India. Construcţia a durat douăzeci de ani, timp în care douăzeci de mii de artizani au lucrat pentru ridicarea sa. „Taj Mahal", edificiu în care se remarcă fuziunea stilurilor musulman şi hindus, este considerat drept cel mai important exponent al artei Mogul.

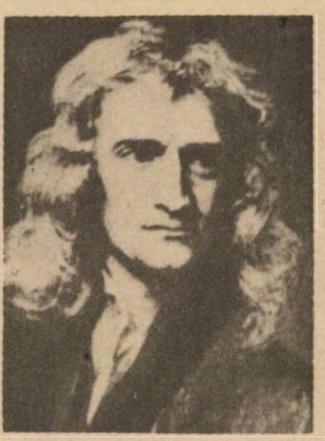

Legile gravitaţiei universale au fost descoperite în 1666 de către Isaac Newton (1642—1717). Tot el descoperă descompunerea luminii, în vremea cînd Leibniz punea bazele calculului infinitesimal. Opera sa se remarcă prin două rezultate importante: stabileşte valabilitatea mecanicii terestre în spaţiul sideral şi elimină din cadrul ştiinţelor naturale dogmele moştenite din trecutul scolastic.

Ludovic al XIV-lea transformă în 1682 palatul Versailles în reşedinţă a sa. Această construcţie, ce reprezintă simbolul puterii monarhice absolute, este opera lui Mansart Le Van. Superbele grădini ale Versaillesului au fost concepute de Le Nôtre.

Academia din Berlin a ales printre membrii săi pe scriitorul, savantul umanist şi istoricul de talie internaţională Dimitrie Cantemir, domnitor al Moldovei în anii 1693 şi 1710—1711. Una dintre principalele sale scrieri, **Istoria creşterii şi descreşterii curţii otomane**, avea să-i fie tradusă în engleză (1734), franceză (1743) şi germană (1745). Tot el a scris, în 1716, la cererea Academiei berlineze, prima monografie geografică românească **Descrierea Moldovei.** A mai scris: **Hronicul vechimii româno-moldo-vlahilor, Istoria ieroglifică**, şi alte opere care i-au adus renumele de cel mai de seamă om de ştiinţă din cultura românească veche.

Lazaro Spallanzani (1729—1799) biolog italian, este considerat, pentru experienţele sale, predecesorul lui Louis Pasteur (1822—1895), precum şi al bacteriologiei moderne.

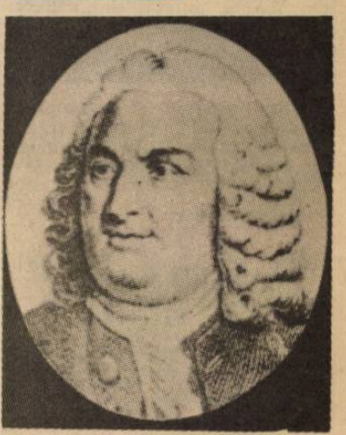

Linia de demarcaţie dintre fiziologia modernă şi tot ceea ce a precedat-o a fost trasată în 1757 de Albrecht von Haller (1708—1777), prin publicarea lucrării sale **Elementa Physiologiae** una dintre marile opere ştiinţifice ale sec. al XVIII-lea.

Creatorul anatomiei comparate şi al paleontologiei este considerat Georges Cuvier (1769—1832). El este primul dintre naturalişti care compară sistematic structura animalelor existente cu fosilele celor dispărute. Marea sa lucrare se intitulează **La Regne animal, distribue d'apres son organisation.**

Prima locomotivă cu aburi, numită Blühner, inaugurată în iulie 1814, este opera inginerului englez George Stephenson (1781—1848).

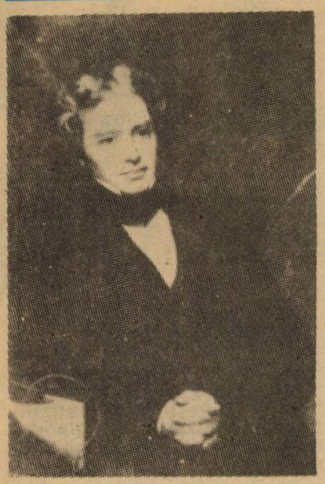

Unul din cei mai mari oameni de știință ai tuturor timpurilor, a fost Michael Faraday (1791—1867). Și-a început cariera prin a-și descrie rezultatele experiențelor sale într-un tratat intitulat **Investigații experimentale asupra electricității**, ca la 21 de ani să fie numit asistentul chimistului englez Humphry Davy. În 1821 Faraday avea să descopere bazele motorului electric pentru ca în 1831 să descopere fenomenul de inducție electromagnetică punînd bazele descoperirii telegrafului și a luminii electrice.

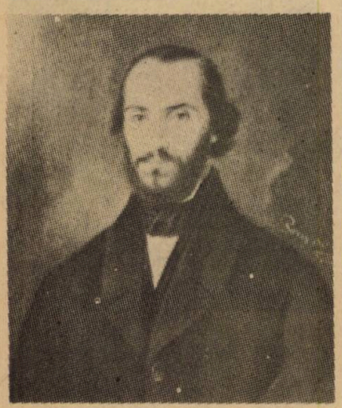

Nicolae Bălcescu (1819—1852), fruntaș al revoluției de la 1848, din Țara Românească, a participat și la mișcarea revoluționară de la Paris. Într-o scrisoare pe care i-a trimis-o lui Vasile Alecsandri, de la Paris, la 24 februarie 1848, Bălcescu mărturisea „Iubite cetățene și amic! Află că națiа cea mare s-a ridicat și că libertatea lumii s-a mîntuit. Minunata revoluție va schimba fața lumii. Regele a fugit. Republica e proclamată de toți. Îți alătur aici în scrisoare, o ruptură din catifeaua ce acoperea tronul lui Louis-Philippe, sfărîmat astăzi la 1 1/2 ore. Însuși eu am smuls-o...". Bălcescu pătrunsese împreună cu ceilalți revoluționari, în palatul regal de la Tuileries și rupsese acea bucată de catifea trimisă lui Alecsandri spre a-i dovedi că „chiar în momentele cele mai mari" cugetarea lui s-a îndreptat către prețuitul amic.

Prima cale ferată din Japonia a fost inaugurată de dinastia Maiji în anul 1869.

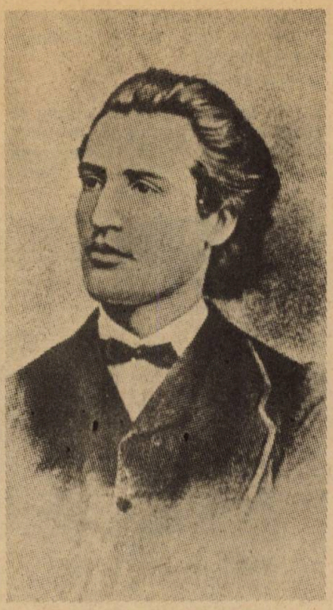

La 25 februarie 1866 este semnalată apariția Lucefărului poeziei românești: Iosif Vulcan anunță în revista „Familia": „Cu bucurie deschidem coloanele foii noastre acestui june numai de 16 ani, care cu primele sale încercări poetice trimise nouă, ne-a surprins plăcut".

Telefonul a fost inventat de Alexander Graham Bell (1847—1922), fizician și inventator nord-american care a descoperit și o nouă metodă de imprimare pe fonograf.

Inventatorul fonografului, nord-americanul Thomas Alva Edison (1847—1931), a fondat în 1876 fabrica de la Menlo Park, unde a realizat cea mai mare parte a celor 1200 de invenții și descoperiri ale sale. Edison a inventat micro-telefonul, lampa electrică cu filament de carbon, acumulatorul, iar în 1884 avea să definească „Efectul Edison", cu emisie de electroni prin inelele incandescente.

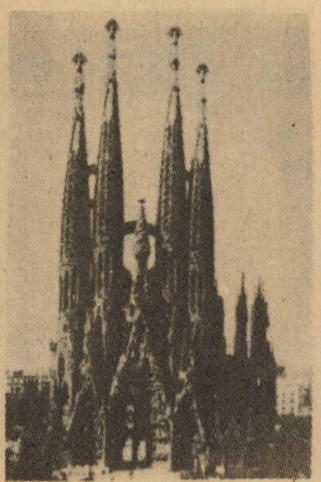

Construcția din imaginea alăturată se află la Barcelona și este opera lui Antonio Gaudi, (1852—1926), considerat unul dintre cei mai mari arhitecți ai tuturor timpurilor. Fiu al unui artizan în cupru, Gaudi a studiat la Barcelona între 1869 și 1878. În anul 1880 a dezvoltat stilul maur, iar din 1889 și pînă în 1902 a experimentat stilul gotic și baroc.

Chimistul și biologul francez Louis Pasteur (1822—1895) este fondatorul microbiologiei. Tot el a obținut vaccinul contra turbării și în 1879, în colaborare cu Roux și Chamberland, descoperă principiul vaccinării preventive. În 1847, Pasteur a publicat un tratat de cristalografie, în care stabilește un paralelism între forma exterioară a cristalului și forma sa moleculară.

Bacilul holerei a fost identificat de medicul german Robert Koch (1843—1910), căruia în anul 1905 i se decernează premiul Nobel pentru medicină. Koch începe în 1906 studii în Africa pentru boala somnului, colectînd sînge de la persoanele bolnave. În 1882 publică o celebră lucrare despre tuberculoză și bacilul care o provoacă, denumit „bacilul Koch".

Fizicianul german Heinrich Hertz (1857—1894) produce în 1887 un oscilator de unde electromagnetice și demonstrează că acestea posedă proprietățile luminii: reflexia, refracția, interferența, difracția, polarizarea și viteza de propagare. Experimentele sale vor conduce la teoria electromagnetică a luminii a lui Maxwell. El concepe telegraful fără fir, iar în 1893 descoperă că electronii traversează materia.

Printre cele trei studente înscrise pentru examenul de doctorat la facultatea de Medicină din Paris, s-a aflat și romînca Maria Cuțarida, devenind, din iunie 1884, prima femeie medic din țara noastră. Revista **„Analalele medicale române"** anunță: „Venirea, cu titlul de medic, de la Paris, a domnișoarei Cuțarida, a produs senzație. Geniul nu are sex". Această deschizătoare de drumuri s-a dovedit și o mare inițiatoare, datorită ei luînd ființă primele creșe și maternități de la noi.

Creatorul industriei de fibre artificiale este Hilaire Bernigand, (1893—1924), chimist și industrias francez, care a creat în 1889 la Besançon prima fabrică de fibre sintetice din lume.

Bacteriologul francez Alexandre Yersin (1863—1943) a descoperit în 1894 germenul ciumei bubonice, iar în domeniul chirurgiei se afirmă prin descoperirea anesteziei, antisepsiei și asepsiei. Împreună cu italianul Cesare Lombroso stabilește că criminalul este un bolnav mintal.

Primul copil de „eprubetă" al lumii s-a născut în 1978, în Anglia și este o fetiță care se numește Louise Brown.

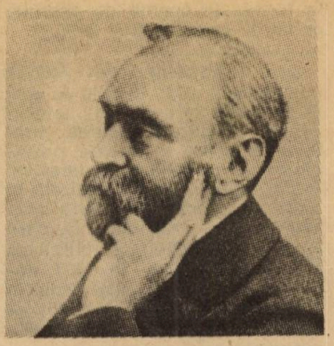

Alfred Nobel (1833—1896), chimist suedez, care a încercat să utilizeze practic nitroglicerina ca exploziv, a descoperit în 1864 modul de producere a explozivului său, printr-o explozie de mercur. Prin amestecarea a trei părți materie poroasă, cum este carbonul pulverizat, se realiza o manipulare mai ușoară și se micșora riscul. În 1875, Nobel creează dinamita gama Y iar mai tîrziu un exploziv numit balistic. La moartea sa, el și-a lăsat averea personală pentru decernarea anuală a cinci premii pentru descoperiri științifice utile omenirii.

Debutul la Opera Mare din Paris a romîncei Hariclea Darclee (1860—1939) este relatat de poetul Vasile Alecsandri: „Succesul obținut de o compatrioată a noastră, doamna Darclea Hartulari, în rolul Margaretei din **Faust** de Gounod... Glasul ei e de toată frumusețea; încă o stea română pe cerul artelor..." Alecsandri scria aceste rînduri, de la Paris, unui prieten din țară, în ianuarie 1889, cînd tînăra cîntăreață Hariclea Hartulari (rebotezată de compozitorul Gounod, cu numele: Darclée), debutase triumfal „cu vocea-i inegalabilă, entuziasmînd publicul' — cum scriau ziarele pariziene a doua zi după spectacol.

Originea și dinamica radiațiilor termice au fost investigate de fizicianul german Wilhelm Wien. Pe de altă parte, oamenii de știință britanici, Lord Rayleigh și Sir James Hopwood Jeans au analizat aceeași problemă, punînd bazele unei noi științe — mecanica statică. Aceste studii au fost combinate de Max Planck, care a enunțat în 1900 rezultatele lor sub numele de Teoria Cuantică, care avea să revoluționeze concepția despre energie. Rezultatele lui Planck indicau că energia se emite singură

în formă de cuante de energie, conform ecuației E = nhV.

Karl Landsteiner din Austria identifică în 1901 tipurile A, B și O de sînge. În anul 1914 se descoperă că prin adăugarea nitratului de sodiu în sîngele proaspăt extras se evită coagularea sa. Prima transfuzie este realizată în 1935 la Londra, de către H.L. Marriot și A. Kekwich. Bernard Faustus, din Chicago utilizează pentru prima dată, în 1937, donatorii vii de sînge. Mai tîrziu, în 1940, Landsteiner și A.J. Wiener descoperă factorul sanguin Rh.

Energia geotermică este descoperită în 1904, cînd niște ingineri italieni au găsit lîngă Lardarella, în Toscana, Italia, o formă economicoasă de generare a energiei electrice, prin folosirea de vapori care se ridicau din puțurile unor zone speciale ale pămîntului. În prezent, folosindu-se acest gen de energie, se produc în Larda milioane de kilowați-oră pe an. Această energie este altfel întrebuințată în alte părți ale lumii. Astfel, în Islanda ea este folosită pentru încălzirea locuințelor; în Kenya servește la incubarea puilor, iar în Noua Zeelandă, California și Mexic, pentru a genera energia electrică.

Secțiunea longitudinală a creierului uman amintește de „Arborele Vieții".

Termenul de hormon a fost introdus în 1905 (pentru a desemna secrețiile glandelor endocrine) de către Ernest H. Starling, discipol de seamă a lui sir Edward Sharpey Scafer, decan al fiziologiei engleze. În anul 1891, medicul englez George Redmayne Murray, trata pentru prima dată boala cunoscută sub denumirea de Myxedema (formă comună de hipotiroidism) cu un extract de glandă tiroidă. În imagine — progesteronul în formă de cristal.

Conceptul de bază al elicopterului datează din timpul lui Leonardo da Vinci. În 1907, Paul Cornu reușește în Franța să se ridice de la sol cu aparatul său timp de cîteva secunde. În 1938, în Germania se realizează primul zbor de lungă durată în elicopter. Pe de altă parte, în 1923 spaniolul Juan de la Cirvo inventează un „autogirio", conceput ca un mecanism de desprindere și aterizare independent și sigur. Pînă în prezent elicopterul a fost utilizat în multiple scopuri, ca vehicul de transport și de mărfuri, în operațiuni de salvare și pentru uzul militar.

Prima interpretă a baletului „Lacul lebedelor" a fost, în 1906, Anna Pavlova, balerină rusă care a studiat la Școala imperială din Petesburg. În 1913, ea pleacă la Londra unde își formează o companie. În Statele Unite, va efectua un turneu de cinci ani. Anna Pavlova este balerina ce a îmbinat arta dansului cu interpretarea personală și poezia, dînd un nou sens repertoriului clasic de balet.

În martie 1906, la Montesson, lîngă Versailles, inventatorul român Traian Vuia (1872—1950) — reușește să facă primul zbor din lume, cu un aparat care folosește numai forța motorului — deci fără catapultare. Era o premieră mondială, care avea să stea la baza construirii tuturor tipurilor de avioane fabricate mai tîrziu. Evenimentul este consemnat în toate enciclopediile de specialitate din lume.

În anul 1910 Alexis Carrel începe activitatea sa în cultura țesuturilor și demonstrează că un țesut poate supraviețui separat de organul de la care provine dacă primește o hrană adecvată. Astfel se inițiază transplantul de

țesuturi și organe în organismul uman. În 1912, Carrel primește Premiul Nobel.

Teoria atomică a fost fondată în 1904 de J.J. Thompson. În 1911, Sir Ernest Rutherford descoperă printr-o bombardare cu particule alfa nucleul atomic.

O poetă română, Elena Văcărescu, începe să strălucească la Paris în luna mai 1886, cînd îi apare volumul **Chants d'aurore** — 44 de poezii pe 120 de pagini. Ediția a doua este tipărită în toamna aceluiași an. La propunerea poetului Leconte de Lisle scriitoarea va fi premiată de Academia Franceză. Un al doilea premiu din partea acestei prestigioase instituții îi va mai fi acordat Elenei Văcărescu în anul 1900, pentru următoarele patru volume de proză și de poezie apărute tot la Paris. Născută în 1866, a fost o stea de primă mărime pe firmamentul intelectual al Parisului pînă în 1947, cînd s-a stins din viață.

David Wark Griffith (1875—1948), regizor și pionier al industriei cinematografice, dezvoltă în 1915 tehnicile ce acordă filmului formă artistică. Între 1908 și 1913 el a realizat 400 de scurt-metraje.

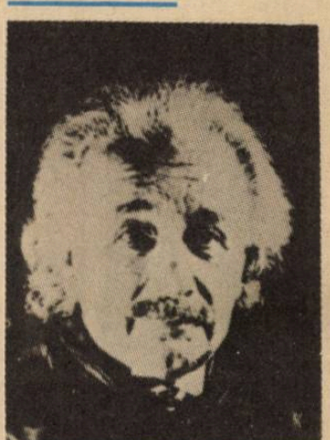

Teoria relativității a fost prezentată în 1916 de fizicianul de origine germană Albert Einstein (1879—1955). În anul 1921, Einstein primește Premiul Nobel pentru Legea fotoelectrică și pentru activitatea sa în domeniul fizicii teoretice.

În 1933, pleacă în S.U.A., unde inițiază fabricarea bombei atomice. Îngrozit de puterea distructivă a acesteia, experimentată pe viu la sfîrșitul celui de al doilea război mondial, se dedică în ultimii ani de viață eforturilor umanitare.

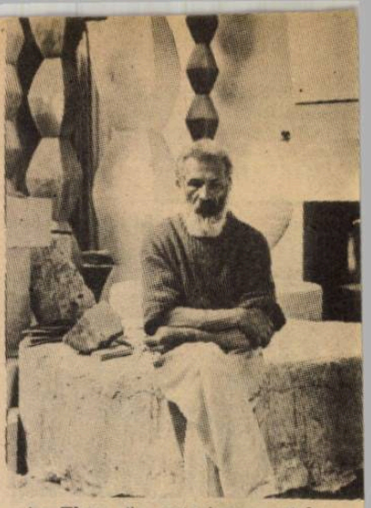

La Tîrgu Jiu, este inaugurat în 1937 ansamblul sculptural brâncușian, alcătuit din **Coloana infinită,** axă care leagă, parcă, pămîntul și cerul, ghirlandă de elemente folclorice românești, **Poarta sărutului,** o ideogramă a dragostei și fecundității, și **Masa tăcerii,** simbol sublim al apropierii spirituale între semeni și al reflecției adînci. Marele artist Constantin Brâncuși sintetiza în această operă fără egal viziunea sa umanistă și novatoare, exprimată, dealtfel și prin alte creații cu o substanță filosofică și estetică originală, esențializată.

În 1920, scena franceză adopta o mare interpretă: Sarah Bernahrdt (1844—1923), actrița a cărei voce extraordinară părea a fi aceea a unui „clopot de aur" și a cărei interpretare sensibilă i-a adus o reputație mondială.

Debutul lui Panait Istrati (1884—1935) a fost, poate, cel mai răsunător din cîte s-au cunoscut în literatura universală.

Acest prozator, pe care presa franceză l-a numit „noul Maxim Gorki", a ajuns ca numai după un an de la debut să fie tradus în 25 de țări. Cînd a debutat în literatură era fotograf la Nisa. Îl descoperise Romain Rolland, care i-a publicat scrierea **Kira Kiralina**, mai întîi în revista pariziană „Europe" (la 14 august 1923), apoi în volum, în anul 1924, tot la Paris.

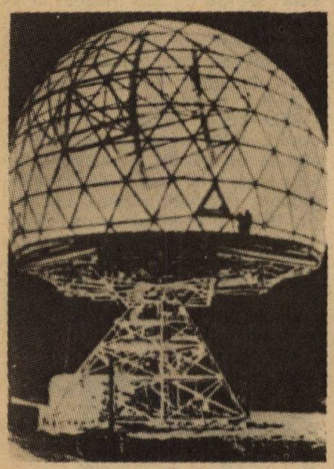

Prima stație radar a fost instalată în 1935 în Anglia, pe coasta orientală. În jurul anului 1930, cercetători din S.U.A., Anglia, Franța și Germania au dovedit că navele și avioanele emit ecouri, care pot fi folosite pentru a li se stabili poziția. Astfel s-a născut radarul. În prezent traficul aerian internațional este controlat prin radar.

Utilizarea izotopilor în biologie începe cu studiile lui G. Hevesy, care încearcă să utilizeze izotopii de plumb ca materie radioactivă naturală în 1923. Principalii izotopi utilizați sînt iodul radioactiv, calciul și fosforul radioactiv.

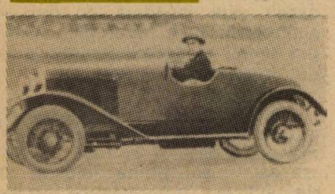

La expoziția internațională din primăvara anului 1927, la Londra George (Gogu) Constantinescu (1881—1965) a fost prezent cu ceea ce a fost socotit drept „cea mai remarcabilă invenție a deceniului" — un automobil fără ambreiaj, fără cutie de viteze și fără diferențial, funcțiile acestora fiind preluate de un convertizor sonic, mecanic. Această invenție a compatriotului nostru avea să modernizeze întreaga producție de automobile din lume. În anul 1961 Gogu Constantinescu a fost numit **doctor honoris causa** al Institutului Politehnic din București, iar în 1965 membru de onoare al Academiei Române.

Penicilina a fost descoperită în 1928 de Alexander Fleming în laboratorul său din Londra.

Serul antitetanos a fost preparat în 1920 de Emil Van Behring și Shibasaburo Kitasato. În anul 1930 se obțin texiodele.

Greta Garbo (n. 1905) este una din primele mari „stele" ale cinematografiei. Peliculele sale **Torentul, Ana Christie, Camille** (și multe altele) sînt considerate azi opere clasice ale ecranului. Frumusețe și mit, Greta Garbo a

înflăcărat imaginația anilor 30: bărbații o admirau pentru senzualitate iar femeile se identificau cu caracterul ei pasional: neîncrezătoare, abătută, împovărata în fața destinului.

Nicolae Titulescu (1882—1941) a fost ales, la 10 septembrie 1930, președinte al adunării Societății Națiunilor, cu 46 de voturi pentru, dintre 52 exprimate. Un an mai tîrziu — la 7 septembrie 1931 — marele nostru diplomat și om politic este reales în aceeași funcție, contrar uzanțelor care cereau ca nici un președinte să nu fie promovat de mai multe ori în înalta funcție, mult rîvnită pe atunci. Prestigiul de care se bucura Titulescu la vremea aceea dusese la „încălcarea" severei reguli.

Radioastronomia a fost inițiata în 1932 de nord-americanul Karl Jonsky prin detectarea cu aparatul său radio a unor semnale provenite din diferite straturi atmosferice și furtuni electrice.

Cel dintîi avion cu reacție cunoscut în lume, a fost inventat de românul Henri Coandă (1886—1972). La 16 decembrie 1910 l-a experimentat pe aerodromul de la Issy le Moulineaux din apropierea Parisului. Cînd a realizat această epocală invenție, Coandă avea numai 24 de ani. După trecerea a trei decenii, turboreactoarele, construite pe principiile inițiate de savantul român, erau răspîndite în întreaga lume, în zeci de variante. Pînă la sfîrșitul vieții sale, acest fecund inventator a obținut peste 250 de brevete, din mai toate domeniile tehnicii moderne. Reamintim doar „Efectul Coandă" (1934) — procedeul și dispozitivul pentru devierea unui fluid într-alt fluid —, care i-a întregit celebritatea.

Primul zgîrie-nori a fost Centrul Rockefeller, construit la New York în 1932. În acest stil de construcții au atins culmi arhitecți ca Mies van der Rohe, Walter Gropius și Minoru Yamasaki.

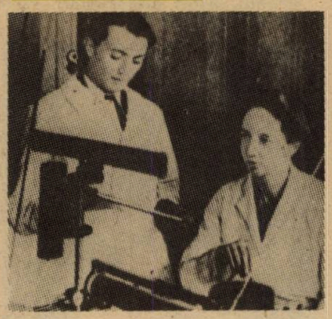

Radioactivitatea artificială a fost realizată în 1933 prin experimentele fizicienilor francezi Irene și Frédéric Joliot-Curie. Ideile acestora au stat la baza studiilor ce au permis construirea reactoarelor nucleare autogeneratoare de combustibil.

La începutul anului 1933, un grup de șaizeci de savanți din treizeci și două de țări a elaborat și publicat un volum omagial (600 de pagini), tipărit la Paris și oferit apoi profesorului savant Nicolae Iorga din România (1871—1940) care avea apărute, la vremea aceea, 935 de cărți și broșuri. Peste douăzeci de universități, institute și societăți culturale l-au ales membru activ și i-au acordat titlul de doctor honoris causa (Oxford — 1930, Paris — 1931, în fotografie: Roma — 1933 etc.)

Xerografia apare în 1940. Chester Carlson obține primul patent pentru sistemul său de copiat pe uscat. În 1948 Xerose introduce prima fotocopie de birou, ce va revoluționa lumea administrativă.

În anul 1946, fizicianul american Willard Libby a experimentat o metodă ce stabilește vîrsta fosilelor și a documentelor prin intermediul radioactivității, datorită prezenței de carbon 14 în plante și animale.

Primul tranzistor a fost fabricat în 1948 de John Bardeen, Walter H. Brattain și William B. Shockley.

Cortizonul a fost descopeit în 1949 de către Philip S. Hench și colegii săi, care au izolat un hormon de scoarță a glandelor suprarenale și l-au utilizat în tratarea artritelor reumatice. Acest compus a fost izolat pentru prima dată de Edwin Calvin Kendal în 1935, dar nu a fost folosit. Mai tîrziu s-a demonstrat că cortizonul are un mare potențial ca agent anti-inflamator.

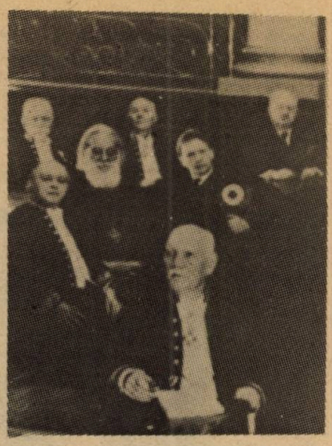

După o serie de concerte date în S.U.A., în decembrie 1946, George Enescu este sărbătorit la New York, printr-un banchet la care iau parte 1000 de personalități din lumea muzicală de pretutindeni. Olin Downes, președintele societății care patronează sărbătorirea omagială, spune: „Să mulțumim cerului că ne-a dat pe acest semizeu al muzicii, care este sărbătoritul nostru de astăzi — George Enescu. Să mulțumim României că ni l-a trimis să ne înseninеze viețile..."

Simone de Beauvoir, autoare importantă din mișcarea existențialistă, a publicat în 1949 **Sexul secund**, primul studiu sociologic despre condiția femeii în lume. În **Memoriile unei tinere serioase,** carte autobiografică, denunță formalismul anacronic și sprijină libertatea feminină. **Vîrsta a treia** este o carte în care se descoperă drama bătrînilor, considerați de către societate ca o specie fără drepturi.

„Smog"-ul apare la Londra în 1952, atingînd cifre impresionante considerate ca fiind de 10 ori mai mari decît limita normală, contaminînd cu sulfuri. S-a calculat că mai mult de 4000 de persoane au murit intoxicate. Mai tîrziu „smog"-ul a apărut și în alte orașe ca Tokio, Mexic și Los Angeles.

Cel mai mare arhitect al secolului nostru este considerat Edouard Jeannent-Gris (Le Corbusier) (1887—1965), arhitect elvețian de origine franceză, principalul exponent al Congresului

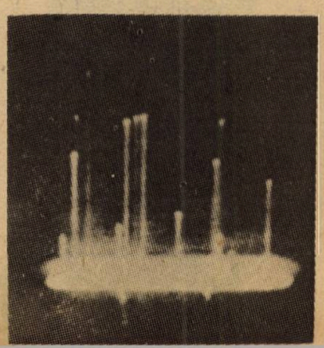

internațional de Arhitectură Modernă (CIAM), fondat în Elveția în 1928). El a schimbat conceptul de locuință în lume cu Unitatea de locuit din Marsella (1945) și este autorul Proiectului Chandigar (1950), noua capitală a statului Punjab, din India.

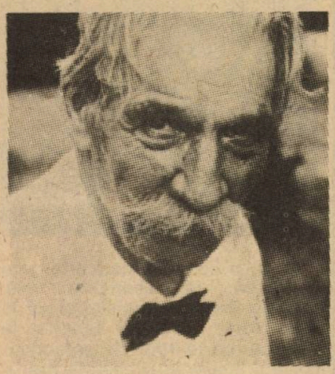

Albert Schweitzer (1875—1965), doctor în filosofie și teologie, obține în 1952 Premiul Nobel pentru pace, pentru opera sa filantropică. În Gabon, împreună cu soția sa, fondează un spital la Lambarnené. Inițial îl dotează și-l menține cu salariile lor, iar mai tîrziu cu donațiile fondurilor internaționale. În 1923, Schweitzer scrie opera sa capitală **Filosofia civilizației.**

Marilyn Monroe (1926—1962) a reprezentat un mit și un simbol al cinematografiei americane a anilor '50.

Primul submarin atomic, „Nautilus", a fost lansat la apă în 1954. Primul desen de submarin cunoscut datează din 1620 iar în 1900 se trece la fabricarea primei flote submarine, după proiectul lui John P. Holland.

Primul reactor atomic pentru producerea energiei electrice a intrat în funcțiune în Anglia, în anul 1956.

Primul satelit artificial al Pămîntului a fost „Sputnik 1", lansat pe orbită de Uniunea Sovietică în 1957. În anul 1961, Iuri Gagarin, astronaut sovietic, realiza primul zbor cosmic, făcînd înconjurul pămîntului la bordul navei „Vostok 1".

Primul avion supersonic „Bell X-1" a fost construit în 1947.

Quasarii au fost descoperiți în 1960. Radioastronomii de la Institutul Tehnologic din California și de la Universitatea din Cambridge recepționează semnalele unei noi surse de spațiu. Cînd acestor semnale radio au fost corelate cu fotografiile zonelor respective atunci au fost cunoscuți quasarii. Studiul lor a dat rezultate surprinzătoare: călătoresc cu viteze de ordinul a 240 000 km/sec și emit o energie de o sută de ori mai mare decît toate stelele galaxiei noastre.

Inițiatorul „rock-and roll"-ului, la mijlocul anilor '50, a fost Elvis Presley (1935—1977).

Diamantele artificiale se fabrică pe scară largă din 1960, în special în S.U.A., U.R.S.S., Japonia, Suedia și Cehoslovacia. Ele se obțin, supunînd grafitul la o presiune de un milion cinci sute mil. kgr și o temperatură maximă de trei milioane grade centrigrade.

În Japonia a fost pus în funcțiune în 1964 primul tren de pasageri cu viteză mai mare de 200 km/h. În anul 1967, a fost inaugurat în Franța un aerotren cu o viteză de 345 km/h. Astăzi, în Japonia unele trenuri circulă cu 400 km/h.

„Pecemaker"-ul, apărut în 1967, este un dispozitiv minuscul, pe care chirurgul îl implantează sub pielea pacientului pentru menținerea ritmului cardiac. Funcționează pe bază de baterii cu o durabilitate de doi ani. Institul Național de Cardiologie și Comisia pentru Energie Atomică ale Statelor Unite au găsit noi surse de energie pentru dispozitivul ce ajută la funcționarea inimii, surse ce provin din elementul plutoniu 238.

Prima turbină ce utilizează mareele pentru producerea de energie electrică a fost construită în 1967, la Saint Malo în Bretania.

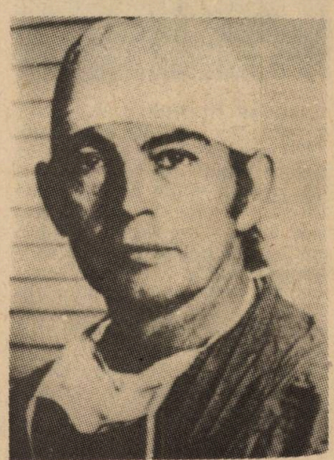

Primul transplant de inimă a fost realizat în 1967 de către doctorul Christian Barnard. S-au realizat anterior transplanturi ale altor organe — plămîni (1963), ficat (1963), pancreas (1966) și rinichi.

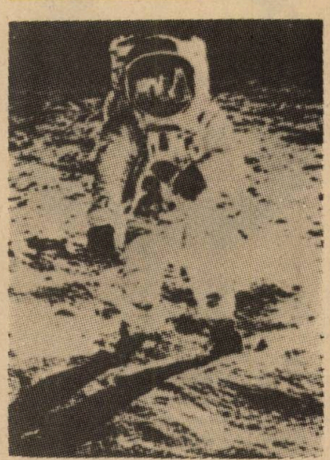

Primii oameni care au ajuns pe Lună au fost cosmonauții americani Neil Armstrong și Edwin Aldrin, la bordul misiunii spațiale „Apollo 11" lansată de la NASA în 1969.

Primul calculator electronic, denumit ENIAC, a fost pus în funcțiune în 1950.

Primul savant de origine română care a obținut Premiul Nobel (pentru medicină, în 1974) este George Palade (născut la 19 noiembrie 1912). Ca cercetător și ca profesor de biologie celulară la Institutul Rockefeller din New York și apoi la Universitatea Yale, din New Haven (1952—1974), inițiator al microscopiei electronice, a elaborat o seamă de lucrări valoroase care i-au adus alte două premii prestigioase: Premiul „Albert Lasker" (în 1966) și Premiul „Hurwitz" (în 1970). Este membru al Academiei de Arte și Științe și al Academiei Naționale de Științe din S.U.A. Din anul 1974 este și membru al academiei Republicii Socialiste România.

Cea mai influentă figură în arta sec. XX a fost Pablo Picasso (1881—1973), cel care alături de Georges Braque este considerat creatorul cubismului. Artist unic prin volumul operei sale (mai mult de 20 000 de lucrări), prin desfășurarea în timp (75 de ani de creativitate continuă), prin diversitatea de stiluri și prin inovațiile tehnice, Picasso a făcut artă autobiografică și politică. Prin importanța sa estetică fundamentală, opera lui a generat o revoluție artistică. Opera lui Picasso este invadată de om și simbolurile sale mitologice. Chipul uman și corpul feminin sînt omniprezente în opera sa.

„Perfecțiunea Olimpiadelor", cum a mai fost numită Nadia Comăneci, a obținut în 1976, la vîrsta de 14 ani, prima notă de 10 de calificare în gimnastică din istoria jocurilor olimpice moderne. Obține un total de șapte de 10 și trei medalii de aur, una din argint și alta din bronz. Această tînără din România, înaltă de 1,49 m și cu o greutate de 38 kg, a început să se pregătească pentru gimnastică încă de la vîrsta de 8 ani. În cîteva zile, în timpul Jocurilor olimpice de la Montreal, a devenit persoana cea mai admirată din lume.

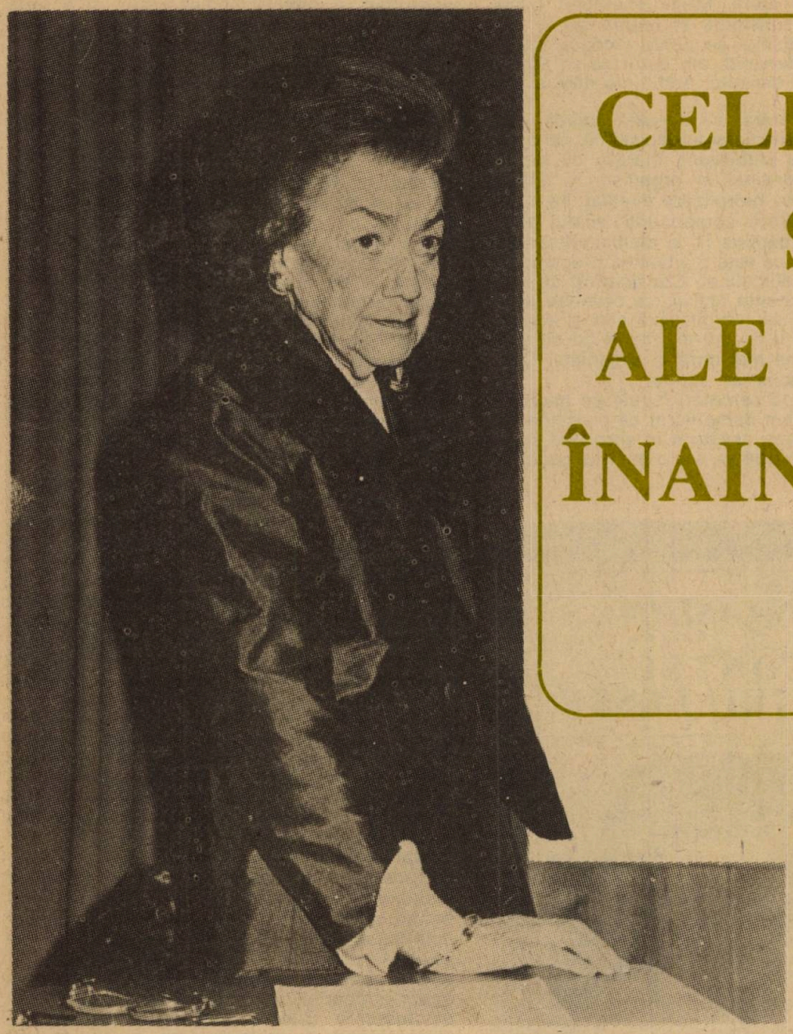

CELE MAI MARI SUCCESE ALE CELEI MAI ÎNAINTATE VÎRSTE

Prof. Dr. A. Aslan

— Felicitîndu-vă pentru vîrsta pe care o împliniți și pentru noul medicament denumit după anul nașterii dumneavoastră, vă rugăm să vorbim despre acel celebru produs cunoscut în omenire alături de numele de prof. dr. Ana Aslan - Gerovitalul.

— Îmi face o deosebită plăcere să răspund revistei „Contemporanul", să iau contact prin revistă cu cititorii care așteaptă totdeauna să cunoască lucruri noi.

Problema este veche de 35 de ani, însă întrebările puse mă fac s-o prezint cu totul altfel decît pînă acum.

— Cum s-a ajuns la descoperirea Gerovitalului?

— Aveam un trecut în cercetarea științifică pe care am început-o la vîrsta de 20 de ani, avînd norocul să fiu colaboratoarea apropiată a maestrului meu Daniel Danielopolu care mi-a dat ca subiect de teză „Studiul asupra circulației periferice la om".

Timp de 2 ani am lucrat aproape zilnic alături de domnia sa în a experimenta circulația periferică la om. Cu această ocazie am învățat ce înseamnă răbdarea pusă în slujba unei idei și judecata logică a rezultatelor.

— Cum ați ajuns să constatați acțiunea întineritoare sau regeneratoare a procainei în procesul de îmbătrînire al organismelor?

— Este vorba de cel puțin două lucruri: Am constatat că procaina și în special Gerovitalul H3 acționează în procesul de îmbătrînire și în bolile bătrîneții și mi-am propus să experimentez un medicament pe bază de procaină care să fie mai activ decît soluțiile obișnuite de procaină ca anestezic.

— Este aceasta o descoperire?

— Mi-aș permite să spun că este o invenție; invenția pentru care mi s-a dat și titlul de inventator. Este vorba, în ultimă instanță de o tehnică nouă care-mi aparține.

— Cînd ați experimentat-o pentru prima oară?

— Toate acestea s-au petrecut în primii ani de cercetare între anii 1949—1953, cînd Editura Academiei R.S.R. mi-a publicat monografia *Procaina - factor eutrofic și întineritor.*

- A fost acest startul unui succes mondial?

— Descoperirea și invenția au călătorit întîi cu ziarele sau pe calea undelor, iar din 1956 au început că călătorească cu mine pentru a arăta medicilor și bolnavilor că poți fi vîrstnic fără a fi bătrîn în înțelesul vechi al cuvîntului; înțelesul de senil, inactiv și bolnav. În anul 1956, în Elveția și Germania, substanța de bază a Gerovitalului H3 a devenit cunoscută. Specialiștii în gerontologie s-au arătat deosebit de interesați, invitîndu-mă la congresul anual de terapeutică. Apoi, prin conferințe și comunicări rezultatele cercetărilor mele au fost răspîndite în 57 de țări pe care le-am vizitat de mai multe ori. În ultimii 20 de ani conferințele au fost prezentate de mine în patru limbi străine; chiar dacă limba nu era vorbită perfect gramatical, publicul dorea să i se vorbească în limba lui.

— Vă rugăm să ne vorbiți și nouă despre procainâ.

— Acest medicament de bază purta la început numele de novocainâ. Novocaina era substanța cu care se realiza anestezia locală, regională, rahidiană, anestezicul cel mai întrebuințat în stomatologie, în chirurgie. Ea a fost sintetizată de Einhorn, în Germania, în anul 1905 pentru a înlocui cocaina ca anestezic, deoarece cocaina era o substanță care producea obișnuință. După 50 de ani de la invenție, novocaina a trecut în farmacopeea internațională cu numele de procainâ.

Procaina s-a dovedit a fi netoxică în dozele terapeutice și nu produce obișnuință. Prin aplicarea ei în mod intensiv s-a dovedit că este și un antiinflamator.

Cercetările unui mare savant francez, mare chirurg și membru al Institutului Franței, René Leriche, autor al lucrării *La chirurgie sans douleurs*, au arătat că procaina este în plus și un vasodilatator, un echilibrant al sistemului nervos vegetativ. Dar toată literatura de specialitate din epocă susținea că procaina este puțin activă la nivelul sistemului nervos central.

Într-un tratat asupra acestui medicament, apărut în S.U.A., Graubard spune: „La început, din 1905 pînă în 1930, a fost întrebuințată numai ca anestezic, apoi, pînă în 1949, în diferite afecțiuni în care predomină elementul durere sau tulburările circulatorii, iar din 1949 a început epoca de aur a procainei". În această perioadă autorul trata arsurile de diferite grade și extensiuni prin perfuzii cu procainâ.

— Dumneavoastră personal cum ați ajuns a folosi acest medicament?

— Primele cercetări cu această substanță le-am început cînd eram în Clinica profesorului Danielopolu și cînd îi trata, pe cei cu leziuni periferice ale arterelor, după o metodă a profesorului René Leriche, cercetător care a experimentat procaina în leziunile arteriale, în embofilii și care recomanda ca injecțiile să se facă în arteră publicînd bune rezultate în legătură cu acest tratament.

În anul 1949, eu am realizat Gerovitalul H3, medicament în care substanța chimică de bază este procaina. Dar, în urma apariției cortizonului, substanță hormonală activă într-o serie de boli în care doar procaina fusese pînă atunci eficace, precum nevralgiile, nevritele, reumatismul cronic evolutiv — interesul arătat de medici procainei devenise din ce în ce mai mic, mai în scădere.

Ziua de 15 aprilie 1949 este data unei prime experiențe care a atras după sine încununarea unei munci de 35 de ani. Foarte mulți dintre sceptici s-au convins că Gerovitalul H3 influențează procesul de îmbătrînire în ceea ce are mai greu de influențat: funcțiunile și echilibrul biologic al organismului care se manifestă pe măsura îmbătrînirii — homeostazia — și adaptabilitatea organismului vîrstnic la schimbarea condițiilor de mediu psihic și fizic.

— Cum s-a realizat aceasta?

— Eram profesor al Clinicii Medicale la Facultatea de Medicină din Timișoara. În acea iarnă, în clinica ce o conduceam se aflau cazuri cu puseuri de reumatism, nevralgii sciatice. Aveam o experiență de 7 ani în tratarea arteritelor cu procainâ în injecții intraarteriale,

cu rezultatele de multe ori extrem de favorabile în care se salva piciorul de la amputare. De săptămîni întregi mă urmărea ideea de a încerca procaina în artrite, urmînd tehnica folosită în arterite. Ceream şefului de clinică dr. Metz să-mi prezinte un caz cu artrită a genunchiului, deoarece artera femurală putea fi mai uşor abordată decît alte artere. La 15 aprilie îmi prezintă un tînăr student în medicină cu o artrită a genunchiului. Era în criză de trei săptămîni, cu genunchiul între perne pentru a nu-l mobiliza deloc, căci la cea mai mică mişcare avea dureri atroce. Medicamentele date îi uşurau durerile foarte puţin şi doar pentru moment. Trebuia să dispun de cîteva lucruri: să am acceptarea pacientului de a aplica tehnica, să am în acest spital substanţa, să pătrund în arteră.

Artera unui organism tînăr este foarte subţire şi mă temeam că nu voi izbuti să pătrund. Nu aş putea spune că, spre marea mea mirare, în mod instantaneu, după terminarea injecţiei, bolnavul a ridicat piciorul în unghi drept şi a făcut aceasta de mai multe ori. Figura pacientului (student în medicină în anul III) exprima fericirea.

N-aş putea descrie starea mea; v-o imaginaţi: emoţie, satisfacţie, întrebări. Această primă experienţă făcută la 15 aprilie 1949 a deschis calea descoperirii, căci şocul şi interesul trezit au fost atît de mari încît am renunţat la cariera didactică la care ţineam, fiind un profesor apreciat de studenţi, pentru a mă dedica studiului acestei substanţe. Mi-a plăcut întotdeauna să-i învăţ pe alţii ceea ce ştiu. Întrebările ştiinţifice erau atît de puternice încît dorinţa de a pătrunde în necunoscut m-a decis.

Primul meu gînd a fost să fac cunoscut acest fapt, extraordinar pentru mine, fostului meu şef care mi-a dat îndată o recomandare pentru Academie spre a-l comunica. Imediat au început dificultăţile. Secţia medicală refuza acest caz extraordinar fiind unul singur. Cerea 5 cazuri. Cînd am venit cu 5, a cerut 50 de cazuri.

După recomandarea dată de data aceasta de noul meu îndrumător în gerontologie, prof. C.I. Parhon, cu cuvintele „o metodă ce scurtează numărul zilelor de spital şi are o mare importanţă socială", la repetatele mele cereri, relatarea-studiu a apărut în Buletinul Academiei după mai bine de un an. După aceea, am început să studiem cu prof. Parhon posibilitatea influenţării procesului de îmbătrînire într-un cămin care în urmă s-a transformat în institut de cercetare, primul Institut de Geriatrie din lume.

Între 1949—1951, am început să experimentez diferite tratamente ale procesului de îmbătrînire (hormoni, vitamine, extracte de ţesuturi). În acelaşi timp tratam bolnavii de reumatism cu procaină, vechea mea idee. Atunci am trecut la o nouă tehnică pe care o voi descrie altădată.

— Aţi constatat şi altceva decît efectul local?

— Spre marea mea surpriză am văzut, că, în urma tratamentului cu procaină, pe lîngă efectul local apare un efect general asupra stării fizice şi psihice a bătrînilor trataţi, iar semnul precis de regenerare l-am avut atunci cînd la o bătrînă de 92 de ani, cu părul complet alb, a apărut o şuviţă de păr pigmentat. Visul tuturor celor ce au încercat metode de întinerire era să vadă apărînd aceste semne de regenerare. Acest semn îl aştepta şi savantul Gh. Marinescu aplicînd o metodă de întinerire recomandată în Austria. Fiind externă în clinica lui, eu aveam obligaţia de a controla aproape zilnic acest semn. Peste ani, deci, ajunsesem la un mare moment dramatic; obţinusem un fapt biologic care ar fi avut o mare importanţă chiar pentru savantul Gh. Marinescu.

Atunci am fost sigură de ceea ce bănuisem: că procaina nu este numai o ipoteză; că ea are efect asupra întregului organism.

Din acel moment a început cercetarea ştiinţifică în Institutul creat de partid şi guvern, la 22 ianuarie 1952, al cărui director sînt de la înfiinţare. Cred că existenţa rezultatelor pozitive a ajutat şi la înfiinţarea Institutului ca prim institut de geriatrie din lume.

Cînd aplicam procaina în cazuri de reumatism, cercetînd toată literatura pentru a vedea dacă această substanţă mai fusese aplicată în reumatism, am găsit alt lucru interesant: Dacă, din nebăgare de seamă, în loc să pătrunzi în arteră, pătrunzi în venă cu o soluţie alcalină, se poate produce o necroză. M-am speriat, am chemat farmacişti prieteni, pe Ion şi Elena Polovrăgeanu, şi le-am spus că aş vrea să am o soluţie de procaină acidă. Am întrebat cu ce acizi se poate lucra. Mi-au enumerat cîţiva. Cum aplicam substanţa în reumatism şi citisem că reumatismul se poate vindeca cu injecţii de acid benzoic, am cerut să se facă o soluţie cu acid benzoic. Astfel s-a născut Gerovitalul H3.

Ulterior s-a arătat că această soluţie, respectiv acidul benzoic şi metabisulfitul de potasiu adăugat ca stabilizant, măresc durata de rămînere a procainei în organism şi fac ca aceasta să nu se hidrolizeze imediat, să nu se despartă în factorii componenţi: acidul paraminobenzoic, vitamina H' şi dietilamidetanolul care se susţine că este o vitamină precursoare a colinei şi acetilcolinei. Considerînd că procaina este substanţă activă, că celelalte două substanţe care se hidrolizează sînt şi ele active, efectul va fi cu atît mai mare cu cît substanţa va rămîne mai mult în organism. Ceea ce s-a şi demonstrat ulterior.

Bazîndu-mă pe cercetări făcute pe microorganisme unde am demonstrat că procaina stimulează creşterea acestora in vitro, am susţinut de la început că ea are o acţiune de tip vitaminic.

Se ştia că în mediul de cultură al unor microorganisme în loc de acidul paraaminobenzoic (APAB) pentru stimularea creşterii se poate pune procaină. Precizez că în literatura ce răspîndeşte cunoştinţele despre Gerovital H3 în alte ţări, se revine acum la prima noastră concepţie că procaina are o acţiune de tip vitaminic. Eu am avut norocul să-l pot întreba pe descoperitorul vitaminei H' — APAB — prof. Robert Khun — premiul Nobel pentru descoperirea APAB — pe care l-am întîlnit la Institutul Max Planck din Heidelberg unde mă deplasasem în mod special, dacă pot susţine că procaina are o acţiune de tip vitaminic. Răspunsul lui a fost că este foarte posibil.

În 1956 am dat ca tehnică de administrare injecţiile intramusculare. Să se injecteze încet soluţie de 2% procaină în fiole de 5 cc cu o aciditate cuprinsă între 3 şi 4. Secretul formulei a fost păstrat de mine şi Elena Polovrăgeanu timp de 8 ani de zile; nimeni nu a ştiut. Totuşi produsul nu a fost brevetat, dar i-am dat denumire şi marcă de fabrică: gerovitalul H3. Înainte de a intra în fabricaţie industrială, medicamentul era preparat în Institutul Medico-Farmaceutic şi, în urmă, la Institutul de geriatrie de Elena Polovrăgeanu. Intrînd în fabricaţie i s-a pus numele de Gerovital H3, H3 ca simbol al acţiunii de tip vitaminic. Experimentarea în Institut a început la 5 mai 1951; produsul a fost industrializat în 1959, considerîndu-se cercetarea efectuată în Institutul de Geriatrie, înfiinţat special pentru terapeutica bătrîneţii în sectorul tratamentelor de lungă durată. Cei internaţi aici pe viaţă, de la 60 de ani în sus, beneficiau de controlul zilnic al medicilor. În afară de studiul longitudinal s-a experimentat şi ambulatoriu. La policlinica Institutului, sute de bolnavi se înscriau pentru a fi consultaţi, a obţine medicamentul şi a avea tratamentul. În aceeaşi perioadă medicamentul s-a trimis şi peste hotare pentru cazuri speciale. Înainte de omologare experienţa a fost făcută pe 7 600 cazuri, din care 800 în mod profilactic.

În toată această perioadă tratamentul a fost benevol.

Printre cei ce au primit tratament experimental se numără Bremme din Paris, azi în vîrstă de 83 de ani, care ne confirmă că este în stare de perfectă sănătate, Louis Nagel, editor în viaţă, şi mulţii alţii. Cînd, înainte de 5 mai 1951 am hotărît experimentarea diferitelor substanţe hormonale şi vitamine, am propus prof. Parhon să experimentăm şi procaina — de fapt Gerovitalul H3. Ulterior am făcut Gerovitalul H3 tablete, o cremă cu Gerovital pentru pielea bătrînă şi loţiunea capilară.

— Vă mulţumim pentru această succintă istorie atît de edificatoare şi vă rugăm să ne vorbiţi despre mecanismul de acţiune al Gerovitalului H3 asupra diferitelor sisteme, ţesuturi, metabolism etc.

— Datorită acţiunii de tip vitaminic, medicamentul al cărei autoare sînt a primit denumirea de Gerovital H3, acidul paraaminobenzoic fiind numit vitamina H'. Era cunoscută acţiunea procainei ca vasodilatator, antiinflamator şi antihistaminic. Se cunoştea în literatură că procaina acţionează puţin asupra sistemului nervos central. Împreună cu prof. C.I. Parhon, am demonstrat acţiunea procainei asupra sistemului nervos central şi, decurgînd din aceasta, asupra activităţii întregului organism ca şi efectul asupra funcţiunilor psihice. Cercetările privind acţiunea procainei la nivel celular au arătat că aceasta influenţează pozitiv atît metabolismul celular cît şi echilibrul membranei celulare. Îmbunătăţeşte procesul de absorbţie a ionului de potasiu, intervine în procesul de respiraţie ameliorînd-o, intervine în metabolismul hidraţilor de carbon, balanţa azotului devine pozitivă corectînd disproteinemia, ceea ce caracterizează acţiunea la nivelul metabolismului celular ca fiind o acţiune anabolică. Acţionează asupra sistemului endocrin, echilibrînd funcţia glandei tiroide şi funcţia sexuală. Intervine în axa hipotalamus-hipofiză-suprarenală, influenţînd pozitiv sistemul neuro-endocrin. În experienţa longitudinală efectuată în Clinica Institutului Naţional de Gerontologie şi geriatrie timp de 25 de ani, s-a putut constatat ceea ce anunţasem din 1953 că terapia cu Gerovital H3 influenţează atît funcţiunile organismului cît şi unele boli ale îmbătrînirii: reumatismul degenerativ, arterioscleroza cerebrală şi periferică, angina pectorală, artritele, ulcerul gastric, astmul, maladia Parkinson, nevralgii, nevrite, tulburările post-hemiplegice, ca şi o serie de boli ale pielii la vîrstnici sau tineri, alopecia, prevenirea depigmetării părului, eczema, psoriazisul, sclerodermia, vitiligo. Mai sînt influenţate şi o serie de boli la copii şi tineri, tulburările post-encefalitice la copii, fenomenele de întîrziere intelectuală, opririle în creştere şi în dezvoltarea intelectului, iar la adulţi scleroza în plăci, boala lui Alzheimer, demenţa senilă. Tratamentul aplicat afectează procesul de îmbătrînire prin întîrzierea acestuia şi ajută regenerarea.

Analiza aprofundată a funcţiunilor organismului şi a evoluţiei procesului de îmbătrînire, observaţii efectuate timp de 25 de ani pe un număr restrîns de indivizi, au arătat că subiecţii trataţi îşi recapătă dorinţa de viaţă şi optimismul, prezintă o scădere a depresiunii şi o accentuată ameliorare a memoriei, creşterea capacităţii fizice şi intelectuale. Se ameliorează în oarecare măsură funcţia auzului şi mirosului, se diminuează rigiditatea bătrînilor, se ajunge la o piele ameliorată în elasticitate şi aspect, la creşterea părului, la tendinţa de repigmentare şi ameliorarea calităţii lui, apoi mai puţine pete de bătrîneţe la nivelul mîinilor şi feţei, creşte forţa musculară şi mobilitatea articulară, se realizează echilibrarea greutăţii şi a tensiunii arteriale, cicatrizarea plăcilor. Toate acestea au fost observate clinic pe bolnavi şi reproduse experimental.

De la început am arătat importanţa acţiunii procainei la nivelul sistemului nervos central pe care am confirmat-o împreună cu prof. C.I. Parhon şi dr. Al. Vrăbiescu, apoi cu colaboratorii mei, prin metoda reflexelor condiţionate.

Acad. Ana Aslan la 85 de ani

Am fost primii care am aplicat această metodă comparativ la tineri și bătrîni, astfel că autorii germani au susținut că autorii români sînt cei ce au arătat primii acțiunea la nivelul funcțiunilor psihice. Din toate cercetările experimentale aș menționa pe cele efectuate pe un lot de 1 800 șobolani, jumătate tratați, jumătate netratați, o parte din ei sacrificați la cîteva luni, cei la care a apărut o deficiență ca funcții și leziuni. La lotul tratat, acestea au apărut cu întîrziere. Animalele tratate au arătat o prelungire a duratei vieții cu 20%. Toate acestea sînt destule fapte ce arată acțiunea medicamentului în împiedicarea procesului de îmbătrînire și în întîrzierea ei.

— *Se limitează rezultatele gerovitalului la aceasta?*

— El acționează de asemenea asupra unei serii de boli a căror frecvență crește cu îmbătrînirea: reumatism, artroze, tulburări circulatorii, lipsa circulației ce produce leziuni, acțiunea antitrombotică prin care se includ în tratament un număr de cazuri: accidentele cerebrale sau vasculare.

Pe animalele despre care vorbeam, analiza electrocardiogramei a arătat trasee la 22 luni corespunzătoare cu cele ale omului la vîrsta de 70 ani mai puține leziuni la nivelul coroanelor, a rinichilor și lipsa semnelor prevestitoare de infarct. În acest studiu longitudinal, tot pe animale în viață, s-a observat o ameliorare a sistemului nervos, un răspuns mai bun la testele de memorie prin metoda labirintului.

— *Au realizat și alții, altfel de experimentări ale medicamentului?*

— Este interesant să arăt că profesorul de farmacologie Teiter, lucrînd pe organe izolate, a arătat posibilitatea de contracție prelungita cu 20% a fibrei musculare. În culturile de țesuturi, Aslan și Yau au arătat prelungirea posibilității de regenerare cu 20%. Dealtfel, și pe Drossophila melanogaster s-a produs o creștere a duratei vieții cu 22,7%. În culturile de țesuturi de rinichi de maimuță Gerovitalul H3 a prelungit viața celulelor postmitotice cu 17%, în același timp întîrziind procesul de îmbătrînire a celulelor în raport cu martorul. Acestea sînt numai cîteva dintre datele care atestă acțiunea procainei în îmbătrînire și explică spectrul larg al acțiunii procainei asupra diferitelor țesuturi și prin rezistența la diferite stressuri.

— *La orice medicament, trebuie ținut seama și de fenomenele secundare.*

— Ideea acțiunii de tip vitaminic ca și faptul că Gerovitalul H3 nu are efecte secundare a făcut ca, în unele state, să se vîndă în magazine alimentare ca substanță nutritivă sub formă de pilule. S-au făcut imitații și sub formă de lichide ambalate în sticle. Aceasta demonstrează lipsa efectelor secundare. Extinderea tratamentului este o dovadă a importanței lui în prevenirea și tratarea îmbătrînirii. Astăzi metoda românească este aplicată de sute de milioane de oameni în lume. Sub controlul Institutului s-au tratat 808.264 pacienți.

— *Să insistăm, daca nu asupra efectelor secundare, măcar asupra fenomenelor de intoleranță, asupra reacțiilor adverse sau a altor inconveniente care apar după administrare.*

— Am aplicat pe sute de mii de cazuri Gerovitalul H3 la noi în Institut și nu a fost nici un caz grav provocat de tratament. În tratamentul de lungă durată (căci de la 60 de ani în sus a devenit un tratament de lungă durată), nu s-au observat efecte secundare. Cei ce au experimentat după noi tratamentul în toate lucrările spun: aproape nu sînt efecte secundare. Pot fi ușoare amețeli și atunci trebuie micșorată doza. Ca să explic mai clar: Primul lucru ce ar împiedica tratamentul este alergia la procainã. Sînt mai puține cazuri de alergie la Gerovital H3 decît la procainã; în statisticile noastre 1 caz la 7 000. Atunci se renunță la tratament sau tratamentul poate fi efectuat numai cu măsuri speciale de desensibilizare.

Există unele incompatibilități și anume: tratamentul cu sulfamide. În tratamentul bolilor intercurente, în care sulfamidele sînt indicate, se oprește pentru timpul necesar de boală tratamentul cu Gerovital H3. Aceasta incompatibilitate este valabilă numai pentru infecții, nu pentru tratament oral antidiabetic cu sulfamide. Nici fabrica de medicamente nici societatea exportatoare n-au avut plîngeri în legatură cu medicamentul.

— *Care este vîrsta optimă la care se recomandă începerea tratamentului și, în principiu, care este ritmul și condițiile de tratament?*

— Cercetările noastre s-au extins la toate vîrstele. În farmacologie, înaintea cercetărilor noastre se spunea că procaina nu poate fi întrebuințată înainte de vîrsta de 7 ani. S-au făcut însă experiențe pe copii sub un an care au suportat foarte bine tratamentul. În mod obișnuit pentru copiii întîrziați, cu afecțiuni ale sistemului nervos sau ale pielii, s-a aplicat de la 2—3 ani. Ulterior, a apărut în fabricație românească *Aslavitalul pentru copii*. Problema copiilor este deosebit de importantă; ar trebui ca pediatria să experimenteze mai mult în cazurile în care noi am avut rezultate. După ce s-au cunoscut cercetarile noastre, au venit mulți copii din străinătate la noi în țara pentru tratament.

În mod general, însă, în practica curentă recomandăm pentru tratament profilactic vîrsta de 40—45 ani. Desigur, medicamentul e tot atît de bine suportat la toate vîrstele și rezultatele sînt cu atît mai vizibile cu cît necesitatea este mai mare. La 90—100 ani se observă mult mai ușor semnele de regenerare. În tratamentul profilactic, într-o cercetare de 2 ani, s-a observat încetinirea proceselor de îmbătrînire, creșterea randamentului în muncă, echilibrarea tensiunii arteriale, a greutății, a forței musculare și ceea ce este mai important, echilibrarea homeostaziei pînă la vîrste înaintate.

În concluzie, tratamentul poate fi aplicat la orice vîrstă, păstrîndu-se indicațiile și tehnica recomandată și sub controlul medicului.

Tratamentul profilactic este actualmente efectuat în uzine, în fabrici și la intelectuali, pe un număr de 12 000 cazuri.

— *Să vorbim acum despre ecoul internațional al produsului, tratamentelor și cercetărilor dumneavoastră. Citați-ne cîteva fapte semnificative.*

— Un gazetar dintre cei mai importanți de la „Frankfurter Zeitung" a venit să viziteze Institutul și a făcut un mare reportaj asupra cazurilor văzute. El spunea: „M-am adresat serviciului bibliografic al firmei Hoechst (producătoare de novocainã) cu întrebarea dacă așa ceva a mai fost citat în literatură. I s-a răspuns că nu s-a publicat nimic de acest gen în literatură. Ei aveau o mică monografie a novocainei în terapeutică. Nu erau citate 4 lucruri care au fost descoperiri românești: 1. Acțiunea procainei în îmbătrînire și profilaxia îmbătrînirii; 2. Acțiunea în alopecie, vindecarea ei în 85 de cazuri; 3. Acțiunea în vitiligo; 4. Acțiunea psihică.

Acestea sînt descoperiri efectuate în Institutul Național de Gerontologie și Geriatrie de subsemnata.

De mai multe ori ne-a vizitat, de la firma Hoechst, dl Wecke, șeful serviciului bibliografic. Cînd vedea cazurile spunea: „donner wetter" — semnul de exclamație german major.

A urmat invitația în R.F.G. în 1956, la Therapiewoche, congres anual, în prima săptămînă din septembrie, și unde se face și expoziție de medicamente. Am fost invitată și în al doilea an în Germania și am fost președinta unei zile internaționale de geriatrie în cadrul congresului. O altă zi internațională de geriatrie a fost prezidată de japonezi. Deja apăruse un produs de imitație Gerioptil+H3 și deja începuse seria confirmărilor.

Interesul a fost mult mai mare în al doilea an decît în primul.

Între timp, la Londra, în cotidianul „Daily Man", numere întregi publicară un reportaj cu fotografii și realizări ale institutului, în urma vizitei pe care o redactoare a acestei publicații a făcut-o în România stînd cu noi timp de o săptămînă.

În urma vizitei a scos și o carte *„H3"* — Editura Arthur Becker — povestind rezultatele, fotografiile vîrstnicilor tratați timp îndelungat (5—6 ani) în secția tratament de lungă durată, începînd din 1951.

În carte, ziarista își spune părerea asupra țării și a directoarei Institutului de Geriatrie: „să fii savant într-o țară comunistă". Arată atmosfera din institut, libertatea de a sta de vorbă cu străinii și încrederea ce mi s-a acordat.

Criticile din țară dintr-o ședință publică erau aceleași cu cele din British Medical Journal. Dr. Canon mi s-a adresat spunînd că era imposibil ca British Medical Journal să publice în aceeași săptămînă și că articolul fusese scris înainte. O altă cercetătoare a spus: „Era imposibil să se facă o astfel de recenzie într-un ziar atît de serios".

Din fericire alte ziare ca „New Scientist" aveau o părere cu totul opusă.

Plecarea mea din Londra n-a fost din cele mai fericite.

Cu atît mai mari au fost satisfacțiile la Paris și Roma.

La Paris am fost prezentată de doi profesori: Justin Besançon și prof. H. Desoille, iar în sală erau foarte mulți membri ai Academiei și de la institutul Franței.

La Roma am vorbit într-un laborator de chimie, în forumul roman. A fost o mare mulțumire sufletească să ajung să vorbesc în acest lăcaș perpetuu al civilizației.

Printre primii oameni de știință care au vizitat Institutul a fost o delegație sovietică formată din acad. Vișnevski care arătase că procaina este activă în infiltrații lombare, prof.

La Congresul internaţional de gerontologie Tokio 1978

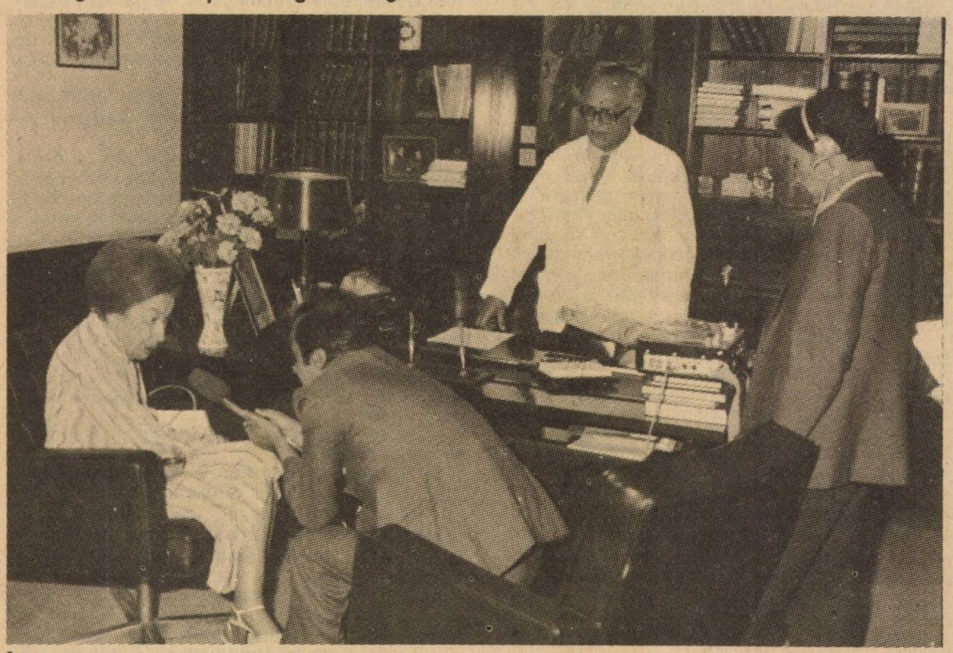

În 1982, la Universitatea din Atena

Cebotarev (ulterior Directorul Institutului de Gerontologie din Kiev), un profesor de endocrinologie şi o chimistă. La concluzii, Vişnevski a spus: „Novocaina a fost formulată ca anestezic. Noi (eu) am arătat acţiunea trofică iar d-na Aslan acţiunea umorală".

În 1960 am fost prima dată la San Francisco în S.U.A., la Congresul Internaţional de Gerontologie. La susţinerea comunicării erau prezenţi mai mulţi farmacişti care cereau formula.

În 1972, Congresul Internaţional de Gerontologie la care am luat parte a avut loc la Kiev.

În 1978 am fost invitată de Ministerul Sănătăţii din China, unde am prezentat conferinţe la Beijing şi Shanghai.

În urmă au survenit invitaţii guvernamentale, participări la simpozioane, congrese de specialitate. A apărut interesul de a se crea clinici de specialitate, pentru răspîndirea medicamentului.

Călătoriile mele în legătură cu Gerovitalul H3 au început în 1956 cînd împlinisem 59 ani, iar începutul noii creaţii a fost la 52 ani.

În 1970, în America, a apărut o broşură *Descoperirea GH3* din care citez: „Aslan nu primeşte compensaţii pentru munca ei cu GH3. Este într-o ţară socialistă. Zelul ei pentru promovarea şi acceptarea Gerovitalului H3 este strict umanitar: devotarea pentru a ajuta pe debili, senili, victime ale bătrîneţii. Votul meu, acceptarea şi inima mea sînt pentru Aslan. Pămîntul e foarte norocos să aibă oameni ca ea".

Un capitol din cartea lui David Rathbone: *Gerovital H3 „The Fountain of Youth"* se intitulează „Prof. Dr. Ana Aslan — cetăţean al lumii". În acest capitol se afirmă: „După toate standardele, această remarcabilă Doamnă este un credit pentru ea însăşi, profesia, naţiunea sa şi chiar pentru rasa umană."

Într-o lucrare apărută recent în S.U.A. *GH3 Discovery*, autorul Jerome Godin citează părerea unui cunoscut psiholog Peter Hurkos: „Dacă fiecare ar lua GH3, s-ar ridica nivelul de inteligenţă al întregii rase umane. Acesta ar putea fi următorul pas în destinul nostru evolutiv. Ar ajuta lumea să devină mai conştientă. Dacă criticii retrograzi l-ar lua şi ei, ar vedea ei înşişi reacţia creierului şi a organismului şi lupta ar fi cîştigată. Apoi rasa umană ar putea continua cu alte conflicte, dar cu o ştiinţă ridicată aşa încît chiar şi cel mai mare cinic ar putea arunca o privire asupra ceea ce înseamnă omenirea, ştiinţa sa, universul său şi n-ar mai opune o asemenea rezistenţă încăpăţînată faţă de noile concepte"

– Ştim că au fost trataţi foarte mulţi bolnavi în ţară şi mai ales în străinătate. Care au fost rezultatele? Aprecierile făcute asupra preparatului de pacienţi, de oamenii de ştiinţă?

— Tratamentul a fost reprodus în foarte multe ţări. Fabrici de medicamente nu dintre cele mai mari au scos produse geriatrice pe bază de procaină. Se păstrează indicaţiile date de noi. După ce formula a fost cunoscută, s-au făcut imitaţii, în general preparate orale, unele dintre aceste medicamente avînd acelaşi nume „Gerovital" şi purtînd iscălitura autorului fără învoirea lui. Sînt mai bine de 100 de astfel de produse în toată lumea.

Voi da din corespondenţa primită astăzi relativ la această problemă. Într-o scrisoare din S.U.A. mi se spune: „Un produs numit GH3 este vîndut de către Medical Research Products din Nassau, Bahamas. Ei afirmă că este formula dvs. originală. Doresc să-l procur pentru mama mea şi pentru mine. Aş prefera să-l cumpăr din clinica dvs., dacă este posibil. Aş putea trimite raportul medical al doctorului meu. Vă mulţumesc pentru ajutorul dat atîtor oameni bătrîni".

În Institutul Naţional de Gerontologie şi Geriatrie au fost îngrijiţi sute de mii de pacienţi din ţară şi de peste hotare. Eficacitatea metodei originale de tratament a fost şi este ilustrată de numărul crescînd de solicitări din toate colţurile lumii. Spuneam că Gerovitalul H3 acţionează întîrziind procesul de îmbătrînire ca şi asupra unor boli cronice. Voi relua aici scrisoarea unei paciente a Institutului care se bucură de o bătrîneţe sănătoasă şi activă:

> *„În septembrie trecut s-au împlinit 18 ani de tratament cu Gerovital-Aslavital fără întrerupere. Momentan mă simt foarte bine, vioaie şi mulţumită sufleteşte, sub îngrijirea exemplară a fiicei mele. Am vederea încă bună. Citesc*

mult și somnul e liniștit, părul încă n-a albit. Puține riduri pe față. Spatele încă n-a început să se încovoaie. Am mersul drept și vioiu. Nu sufăr de nici o boală. Continui cu gimnastica și cu 100 pedalări pe bicicletă. Am învățat cum să mă apăr contra bolilor care m-au încercat pe vremuri. M-am aprovizionat cu medicamentele respective.

Sînt mîndră de anii mei: 84 în 20 martie 1987.

Consider că am o bătrînețe fericită. Cu fizicul și vioiciunea mea nu mă pot compara cu cei de 70 ani.

Simt cum mă supraveghiați de departe și nu am curajul să renunț la minunatul dvs. tratament ce-mi prelungește viața. Cu mulțumiri."

— Puteți să ne vorbiți și despre boli cu un specific mai deosebit?

— Se știe că spondilartrita anchilozantă este o maladie progresivă, cu un pronostic foarte grav. Iată evoluția unui astfel de caz, așa cum o descrie pacientul tratat prin corespondență:

„Dragă Doamnă Profesor, În septembrie 1970 v-am scris pentru a vă explica cazul meu: suferind de spondilartrită anchilozantă evolutică din 1944, ați avut amabilitatea de a-mi răspunde, ceea ce m-a încurajat să continui să mă îngrijesc doar cu Gerovital H3 (am început în 1967) și apoi și cu Aslavital. În 15 ani, am făcut aproximativ 1 250 injecții cu Gerovital H3 și 300 injecții cu Aslavital. Niciodată nu am remarcat efecte secundare, alergice sau obișnuință. Am căpătat un bun echilibru nervos și psihic, un tonus și un metabolism mai bun, părul mi-a recrescut, aveam impresia că renasc la viață.

Actualmente mi se dă cu 12 ani mai puțin; niciodată n-am întrerupt tratamentul curativ cu Gerovital injecții și drajeuri și cu Aslavital. Datorită acestui tratament continuu am avut forța fizică și voința ca în timp de 5 ani să-mi renovez în întregime hotelul meu de 3 etaje cu propriile mele mîini, ajutat numai de soția mea".

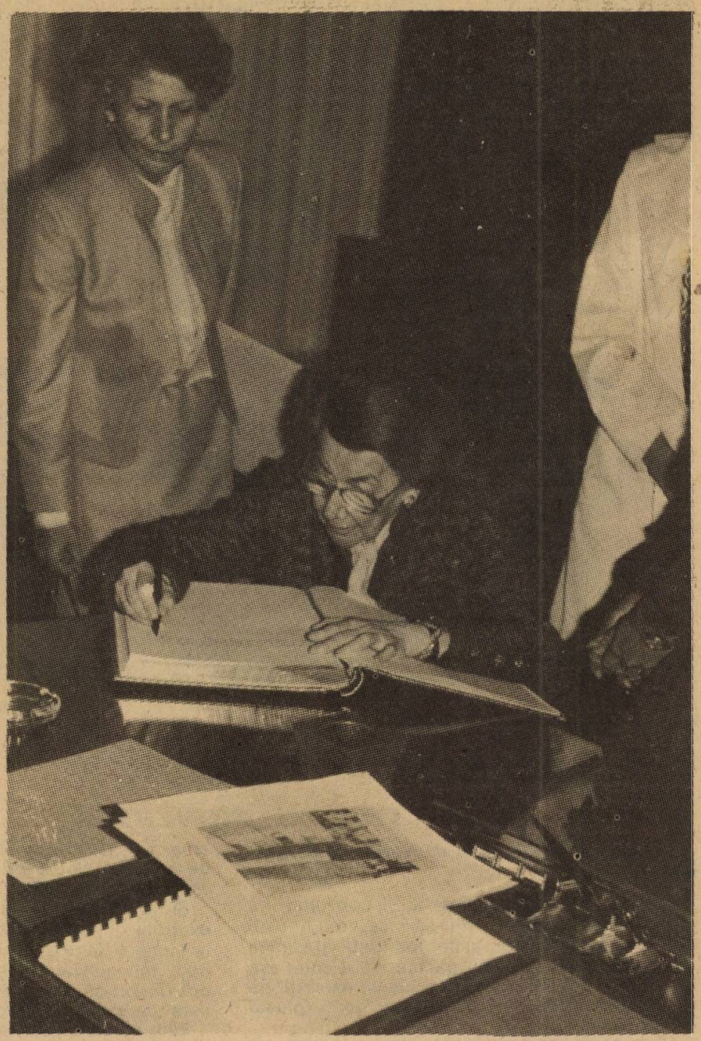

La Primăria din Mexico City acad. Ana Aslan iscălind în Cartea de aur, 1985

Cazul a fost prezentat unor factori responsabili în reumatologie la noi în țară. Pacientul are plăcerea de a se prezenta singur medicilor sau pacienților și o face cu priceperea unui medic.

După această experiență numărul pacienților cu spondilartrită anchilozantă a crescut, Institutiul nostru fiind unicul loc unde ei pot dobîndi o ameliorare. Este și cazul celor care suferă de sclerodermie, vitiligo, scleroză în plăci, demență senilă, boli considerate în general ca incurabile.

Tot astăzi o scrisoare de la o baroană din Germania, pe care n-am consultat-o niciodată. Este prima dată cînd mi se adresează. A urmat tratamentul cu produsul original de la 40 ani. Are astăzi 69 ani. Citez: „Nu am nevoie încă de ochelari. Toți dinții mi i-am păstrat. Acest lucru îl puteți afla de la stomatologul meu. Vă pot servi ca reclamă".

O scrisoare de la un pacient din Pakistan: „Am făcut injecții cu gerovital și am luat tablete în ultimii 4 ani, din 1982—1986, iar rezultatele sînt foarte bune. Nu am riduri pe față și corp și mă simt plin de energie și tînăr".

Din Statele Unite, dl Safiano, născut în 1897 îmi trimite fotografia făcută în 1985 pentru a-mi face o idee asupra vitalității deosebite la vîrsta de 90 ani în urma tratamentului.

În cartea lui Patrick McGrandy *The Youth Doctor* figurează opinia unui medic, dr. Albert C.J. Simard, 78 ani, de origină franceză, decorat cu Legiunea de Onoare, membru al Asociației Medicilor Americani, al Societății Medicale a Districtului New York, al Academiei de Știință din New York, membru al Societății Americane de Geriatrie, care administra Gerovitalul H3 pacienților și lua și el însuși. Mărturia sa citată de McGrady este categorică: „Nu cred că-mi arătam vîrsta și sînt sigur că comportamentul meu nu seamănă celui al oamenilor de vîrsta mea. Pescuiesc. Vînez. Schiez. Mi s-a ameliorat sexul. Mă simt perfect. Muncesc mult. Cu cît mă conformez acestei tehnici cu atît rezultatele mă stupefiază nu numai fizic ci și mental și emoțional". Și conchide printr-o butadă: „Cînd doi astronomi se dispută asupra amplasamentului unei stele de mărime oarecare nu are nici cea mai mică importanță. Dar ceea ce este îngrozitor în profesia medicală este faptul că atunci cînd medicii fac obiecțiuni înaintea unui lucru valoros, ei umplu paturi de spital și morminte la cimitir".

Un medic francez, după ce a vizitat Institutul de la București, a rezumat situația declarînd: „Doamnă, noi toți am avut în mînă novocaina, numai dvs. ați știut să-i descoperiți posibilitățile".

– Care este locul gerontologiei românești și mai ales al D-voastră în știința gerontologică mondială? Prioritatea românească. Marile D-voastră triumfuri profesionale de-a lungul anilor.

— Astăzi atribuirea prioritații în știința gerontologică mondială nu mai rămîne un punct de întrebare, deoarece s-a declarat de către factori de răspundere că primul Institut de Geriatrie a fost înființat la București. Dar nu numai atît! S-a schimbat atitudinea oamenilor de știință în problema bătrîneții. Înainte de lucrările din România se spunea: „Bătrînețea este un proces fatal pentru care nu este nimic de făcut". Nici un om de știință nu mai spune acest lucru. Chiar dacă nu acceptă tratamentul românesc, și-au schimbat poziția. S-au dezvoltat gerontologia și gerontologia clinică. S-au înființat multe institute după al nostru, cu aproape aceeași organizare. Institutul nostru a fost model pentru înființarea altor institute. A crescut numărul gerontologilor. Elementele tinere sînt interesate de problema bătrîneții. S-au înființat universități libere pentru oamenii vîrstnici. Nu se mai scria nimic în ziare de problema bătrîneții. În beletristică au apărut multe volume despre bătrînețe pentru marele public. Există 6 sau 7 volume numai despre metoda românească de tratament.

– O întrebare mai indiscretă: cum vă simțiți și cum vă apreciați dumneavoastră înșivă, acum, pe culmea vîrstei de nouăzeci de ani?

— Dincolo de comportamentul profesional, totdeauna am căutat adevărul cu încăpățînare, ceea ce a constituit rațiunea existenței mele. Caut adevărul și urăsc minciuna, pe care o consider ca cea mai gravă insultă adusă demnității intelectuale a omului. Minciuna este infinit mai gravă decît eroarea, deoarece este o eroare premeditată și acceptată ca atare. Vreau să cred că școala de gerontologie pe care am fondat-o și pe care o voi lăsa după mine va înțelege bine că baza oricărei munci serioase sînt onestitatea și moralitatea., Știința nu valorează mare lucru fără morală.

– Ce gînduri adresați continuatorilor operei dumneavoastră?

— Adresîndu-mă tinerilor cercetători le-aș spune că în primul rînd trebuie să muncească cu pasiune. Munca făcută fără plăcere nu dă rezultate. Le-aș cere să fie corecți în tot ceea ce fac atît în cercetările lor cît și în comportament. Să facă dovada spiritului critic și autocritic, dacă sînt convinși că ideile lor pot fi utile, să persevereze, să nu abandoneze niciodată proiectele lor și să le urmărească realizarea cu o privire lucidă. Nici o dificultate nu va trebui vreodată să-i întoarcă de la țelul lor.

– Credeți în țelul omului, în forța de afirmare a ființei umane?

— Sînt o iremediabilă optimistă. Dar optimismul meu este suficient de lucid ca să fiu conștientă de lumea în care trăim și de gravele amenințări care, în era nucleară, apasă asupra noastră, a tuturora. Înainte de toate omenirea are nevoie de pace și toți liderii politici ar trebui să urmeze exemplul Președintelui Ceaușescu care depune toată energia și capacitatea sa în serviciul acestui mare ideal.

Dacă va fi pace, bătrînii mei vor putea fi mai liniștiți și vor trăi în pace.

– Țineți mult, nu-i așa, la bătrînii dumneavoastră?

— Trebuie să iubim bătrînii: să-i onorăm și să-i protejăm; sînt parte din patrimoniul nostru național!

Interviu de
dr. Dorin SARAFOLEANU

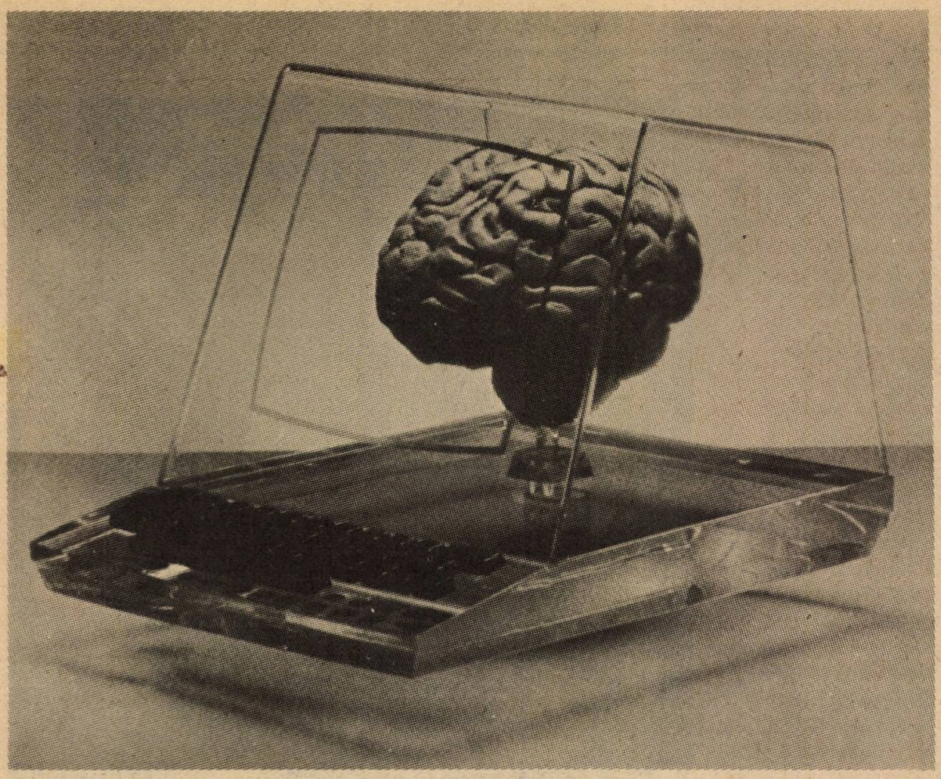

Construcţie de Nick Aristovulus

Cele mai importante cunoştinţe pentru cei ce vor să slăbească

1. **Unde se ascunde la dv. surplusul de grăsime?**

Într-o dimineaţă vă cîntăriţi şi constataţi că iar v-aţi mai îngrăşat. „Am să încep din nou să fac mişcare şi să dau astfel jos toata grasimea asta", vă ziceţi. Dar, din păcate, nu e chiar aşa de simplu. Nu sînt de ajuns cîteva exerciţii de gimnastică pentru ca să scăpaţi de surplusul de grăsime.

Virtualmente nu este cu putinţă să transformi grăsimea în muşchi. Dacă vreţi cu adevărat să scăpaţi de prea multă grăsime pe care o observaţi cînd vă uitaţi în oglindă, nu există decît un singur mijloc: trebuie să ardeţi mai multe calorii decît consumaţi. Dacă vreţi să faceţi muşchi, trebuie să-i puneţi să lucreze mai mult decît acum.

Mai mult, trebuie să ştiţi că grăsimea pe care aţi acumulat-o absorbind mai multe calorii decît ard în organismul dv. nu se aşează automat şi neapărat egal pe tot trupul dv. Circa 40 la sută din grăsimea pe care o acumulaţi este repartizată în tot corpul. Alte 50 de procente se aşează sub piele.

Vă puteţi debarasa de aceste 40 la sută şi de aceste 50 la sută, dar să ştiţi că 10 la sută din grăsimea dv. trebuie să vă rămînă; este rezerva pe care organismul dv. a pus-o deoparte pentru a face faţă situaţiilor de urgenţă. Aşa susţine fostul campion de tenis Peter Burwash şi mulţi alţii.

Şi totuşi, sînt atleţi şi maratonişti care se antrenează pînă la a nu avea decît trei sau patru procente de grăsime de rezervă. Este, evident, prea puţin pentru cei mai mulţi dintre noi. Proporţia normală de grăsime ar trebui să fie stabilită între 18 şi 20 la sută pentru femei şi 12—15 la sută pentru bărbaţi.

Există o tehnică simplă de măsurare şi de calculare a procentului de grăsime la fiecare individ în parte. Este însă nevoie de un instrument numit caliper (compas de grosime), sau de un cîntar şi un bazin cu apă, în care să fie măsurat volumul de apă deplasat prin scufundarea persoanei în cauză.

2. **Grăsime masculină şi feminină.**

Mai există şi o modalitate mai simplă de a verifica dacă aveţi prea multă grăsime. La bărbaţi, grăsimea tinde să se acumuleze, în primul rînd, pe partea anterioară a corpului. La femei — în parte posterioară a trupului.

Dar dacă v-aţi hotărît să slăbiţi, să nu credeţi că vor fi de ajuns cîteva săptămîni de mişcare pentru a vă debarasa de surplusul de grăsime. Au trebuit luni şi luni de zile, uneori chiar ani, pentru ca să se acumuleze surplusul de grăsime. Veţi avea nevoie de luni şi luni de zile pentru a scăpa de el.

Şi să nu credeţi că va fi de ajuns să faceţi exerciţii de cultură fizică. De fapt, se poate ca la început să creşteţi în greutate în loc să scădeţi. Într-adevăr, muşchii pe care-i dezvoltaţi pot uneori să cîntărească mai mult decît grăsimea pe care o pierdeţi.

Este adesea citat cazul unui atlet care făcea de 200 de ori pe zi clasicul exerciţiu de ridicare (întins pe spate, apoi ridicat fără a îndoi genunchii pînă ce vîrful degetelor de la picioare este atins cu degetele mîinilor). A avut surpriza de a constata că a dezvoltat muşchi de oţel sub un strat de grăsime persistent.

Una din falsele păreri despre exerciţiul fizic este că el poate transforma grăsimea în muşchi. Atîta vreme însă cît nu ardeţi mai multă grăsime decît consumaţi, nu veţi slăbi nici măcar cu un kilogram.

3. **Arta de a topi caloriile**

Nu e nevoie să faceţi jogging sau să vă dedaţi la exerciţii extenuante pentru a slăbi. E de ajuns să vă îndepliniţi activităţile cotidiene pentru ca să ardeţi toate caloriile în plus pe care le înmagazinaţi.

Nu vă daţi seama, dar simpla îndeplinire a ceea ce aveţi de făcut în fiecare zi reprezintă adesea toată mişcarea de care aveţi nevoie pentru a vă păstra silueta. Mergeţi pe stradă, lucraţi în fabrică, pe şantier sau chiar la birou, sau faceţi acasă mîncare, spălaţi, călcaţi, măturaţi, tricotaţi — toate acestea reprezintă arderi de calorii. Chiar şi cînd vă aşezaţi să vă trageţi sufletul, între două treburi.

Unul din locurile cele mai potrivite pentru pierderea de calorii este casa şi curtea dv.

4. **Evitaţi carnea prăjită şi zahărul**

Cei care vor să trăiască mult trebuie să se abţină de la a consuma carne prăjită şi zahăr. Ei trebuie, în schimb, să mănînce mai multe legume, fructe, produse lactate, miere. Acestea sînt sfaturile date de specialiştii Institutului de dietetică din R.S.S. Gruzină în urma unui studiu asupra alimentaţiei centenarilor caucazieni.

„Persoanele care trăiesc mult mănîncă moderat, numărul de calorii consumate fiind inferior celui recomandat de obicei de medici", a declarat profesorul Ghivi Abduşelişvili, unul din conducătorii Institutului, amintind de un vechi proverb cunoscut şi în Gruzia.

Cel mai bun creier...

... este cel cald.

Afirmaţia n-are nici o conotaţie culinară. Este vorba de randamentul creierului uman.

Vreţi să fiţi inteligent? Aveţi grijă să-i fie cald creierului dv. Oricît de ciudat v-ar părea, puneţi-vă pe cap un sac cu apă caldă şi vă veţi rezolva mult mai repede problemele, deoarece creierul dv. va funcţiona mai bine.

Cel puţin aşa a reieşit din experienţele făcute la Universitatea din California pentru verificarea acestei uluitoare afirmaţii. Pentru bunul mers al experienţelor au fost mai întîi confecţionate nişte bonete speciale, încălzite electric, care acoperă capul întocmai căciulilor de iarnă sau ale copiilor mici.

Într-un prim test, doisprezece studenţi şi-au pus asemenea bonete, unele fiind încălzite, altele nu. Pentru ca experienţa să fie mai concludentă, s-a luat un lot martor de studenţi fără bonetă. Bonetele încălzite urcau temperatura creierului cu un grad Celsius aproximativ. Celelalte, neîncălzite, n-aveau nici un efect.

Rezultatele au fost pozitive. Capetele încălzite au rezolvat problemele date mult mai repede decît cele rămase „la rece".

În timpul unei a doua experienţe, şase studenţi au fost puşi să supravegheze nişte lumini ce erau aprinse şi stinse brusc şi fără o ordine stabilită. Studenţii trebuiau să apese rapid pe un buton, indicînd astfel cîte lumini au fost aprinse. Studenţii au fost supuşi acestui test, la început cu bonete încălzitoare, iar apoi cu bonete neîncălzite. Răspunsurile date sub bonetele calde au fost mult mai precise. Experienţele au fost făcute în total cu cincizeci de studenţi, confirmîndu-se de fiecare dată.

Psihologilor li s-au alăturat şi biologi care prezic că în viitor chirurgii îşi vor pune pe cap asemenea bonete încălzitoare înainte de a face o operaţie, pentru a-şi mări abilitatea chirurgicală. Un psihiatru renumit crede că încălzirea creierului ar putea fi de folos şi studenţilor în examene, pentru a le ameliora randamentul.

Cercetătorii de la California State University avertizează însă că nu e cazul să se manifeste vreo grabă, deoarece totul este încă în stadiu experimental. Încă nu s-a stabilit dacă „încălzirea creierului" cu o bonetă calorică este sau nu lipsită de pericol

Cele mai folositoare alge

Purificarea cu ajutorul algelor a apelor poluate este lucru cunoscut. Utilizarea aceloraşi alge pentru hrănirea peştilor — e ceva mai nou. Dar nu foarte. Sînt mai bine de zece ani de cînd această performanţă este obiect de studiu şi experimentare.

Cercetarea a pornit dintr-o dublă preocupare: faţă de poluarea apelor şi faţă de penuria de alimente de care suferă multe ţări. Obiectivul este asigurarea autosatisfacerii unei comunităţi cu proteine alimentare.

Apele uzate din mediul urban sînt o sursă importantă de fosfor şi de azot. Tone de asemenea substanţe sînt aruncate în natură, unde algele le folosesc pentru a creşte. Cu consecinţe adesea dramatice: cînd aceste alge mor, descompunerea lor consumă oxigenul din apă, ceea ce poate determina moartea peştilor.

Cultivarea algelor în apele uzate nu este obiectul cel mai dificil. În cîteva ceasuri, ele epuizează tot azotul şi fosforul pe care aceste ape le conţin. Problema este mai degrabă recoltarea algelor. De 30 de ani, cercetările se tot împotmolesc aici. Cineva a avut nu de mult ideea să facă apel la dafnie, o creatură de cel mult şase milimetri lungime, care seamănă cu puricii de apă. Algele sînt înghiţite de dafnii, pe care e de ajuns apoi sl le recoltezi, să le usuci, să le macini pentru a le putea servi drept hrană peştilor. Dafniile au o valoare nutritivă foarte mare. Experimentarea lor pe păstrăvi a dat rezultate excelente.

O precizare: algele singure nu pot înlocui o uzină de epurare. Apele uzate trebuie să fie mai întîi filtrate şi parţial tratate înainte ca algele să intre în acţiune.

Restaurarea Parthenonului

După aproape patru secole de dominație turcească, la începutul deceniului trei al secolului trecut, poporul grec se ridică cu arma în mînă pentru a-și recîștiga independența. Foștii stăpîni se refugiază pe înălțimile Acropolisului, colină ce domina Cîmpia Atică, sub coloanele Parthenonului.

Templul, ridicat în sec. V î.e.n. în cinstea zeiței protectoare a cetății, Athena, este în pericol.

Terminînd munițiile, asediații au început să desfacă plumbul ce leagă plăcile de marmură ale templului pentru a-l preface în gloanțe. Îngroziți, grecii au cerut încetarea imediată a focului.

Lupta pentru salvarea comorilor de pe Acropole a fost reluată astăzi. Sînt vizate, pe lîngă Parthenon, micul templu Erehteion, Propileele și templul închinat zeiței Athena Nice.

Într-un efort ambițios, guvernul elen întreprinde restaurarea Parthenonului, care după 25 de secole de existență este grav amenințat. Vestigiile antice au fost atinse pe rînd de furiile războaielor, de undele cutremurelor, iar din anii '55 de consecințele dezastruoase ale poluării. Intervenția la începutul secolului a inginerului grec Nicholas Balanos a fost la fel de nefastă.

Oțelul de proastă calitate folosit de acesta pentru consolidări a ruginit provocînd deteriorarea marmurei aurii a Parthenonului și Erehteionului.

În prezent, restaurarea Erehteionului este aproape terminată iar lucrările la Parthenon — sarcină grea și de durată — au demarat.

Cuvîntul „acropolis" semnifică o porțiune înaltă a unui oraș antic servind drept fortificație defensivă și totodată sanctuar al principalelor culte.

În 480 î.e.n. armata persană a preschimbat templele și comorile de artă de pe colină în ruine. Dar în cîteva decenii Grecia va cunoaște strălucirea înscrisă în istorie sub numele de perioada clasică.

A fost o perioadă de înflorire a artelor și filosofiei, Atena situîndu-se în fruntea ligii elene.

Simbol al acestei civilizații, Parthenonul, închinat Athenei, fiica lui Zeus, a fost rodul unei triple colaborări: Pericle inițiatorul, Phidias autorul și Ictinus cel care a dat armonie și viață proiectului.

Arhitectul restaurator din zilele noastre Manolis Corres, în vîrstă de 38 de ani, întreprinde o muncă de Sisif. Rănile Parthenonului au săpat cute adînci pe chipul său. Nimeni nu a descifrat mai bine decît el suferințele templului: fisurile de pe coloanele vestice amintesc de barbarismul teutonilor din secolele III—IV e.n., urmele de daltă de pe planșeu datează din vremurile cînd acesta fusese transformat în biserică creștină.

Ulterior Parthenonul a fost și moschee. Mai triste decît toate sînt urmele de obuze trase la comanda dogelui venețian Francesco Morosini. În timpul asediului din 1687, la vestea că turcii adăposteau în templu praful de pușcă, el a ordonat bombardarea edificiului. Un obuz rătăcit a provocat explozia, pulverizînd acoperișul, ziduri interioare și coloanele din nord și sud ale monumentului ce datau de 2000 de ani.

Lucrările de restaurare vor cuprinde două etape, remedierea și restaurarea. În prima, blocurile de marmură vor fi demontate pentru înlăturarea legăturilor ruginite și înlocuirea lor cu un aliaj de titan rezistent la coroziune.

Fragmentele lipsă vor fi înlocuite cu altele, din același material cu originalul.

A doua etapă este mult mai captivantă. Cele peste o mie de blocuri împrăștiate de explozia pulberii vor fi reașezate în pozițiile inițiale, pe care Corres le descoperă ca într-un joc de mozaic, cu diferența că aici unele piese lipsesc și în plus nu cunoaștem arhitectura originală.

Acestor dificultăți li se suprapune efectul poluării. Cerul senin al Aticei de acum două milenii „s-a îmbogățit" cu cantități substanțiale de bioxid de sulf, monoxid de azot, hidrocarburi, formînd nephos-ul, varianta elenă a smog-ului. Profesorul Theodore Skoulikidis de la Universitatea din Atena, membru al Comitetului pentru salvarea monumentelor de pe Acropolis afirmă: „Marmora a suferit o coroziune îngrijorătoare în ultimii 30 de ani. Agenții corozivi principali sînt bioxidul de sulf și monoxidul de azot care în combinație cu apa formează o ploaie acidă ce dizolvă marmora, transformînd-o în praf de ipsos".

Pe lîngă toate acestea, a mai fost identificat în 1979 un alt inamic, o bacterie ce se „hrănește" cu sulful din atmosferă și odată fixată pe marmură sapă în aceasta mici galerii ce facilitează pătrunderea acidului.

Măsurile luate sînt paleative deocamdată. Statuile sînt protejate în incintă de sticlă în atmosferă de azot la Muzeul Acropolis.

Între timp, Skoulikidis și colegii săi încearcă descoperirea unei substanțe transparente care să protejeze monumentele fără să le altereze înfățișarea.

Cea mai recentă amenințare a fost cutremurul din 24 februarie 1981... Ingrijorat, Manolis Corres a străbătut anevoie orașul cuprins de panică, spre Parthenon, pentru a verifica eventualele stricăciuni.

Dar a răsuflat ușurat. De data aceasta Acropolisul a rezistat cu bine... Este dovada unei pasiuni care se transformă în țelul unei vieți, mai presus de ambiții și mîndrii profesionale.

Corres și echipa de restauratori și-au dat întîlnire cu istoria sub coloanele Parthenonului, slujind de data asta o altă zeiță — Viitorul.

Adaptare de Ina COSTIUC
(După revista „Equinox")

Cel mai bătrîn maratonist

Deși are 91 de ani, Ivor Welch este un cunoscut alergător de maraton. A participat la șase maratoane, a fost înscris în multe zeci de curse de fond, inclusiv la probe de 15 și 25 kilometri.

S-o spunem de îndată: Welch n-a cîștigat niciodată maratonul. Nu s-a clasat niciodată primul în nici o probă. El nu aleargă pentru a cîștiga medalii. Iată ce spune el însuși: „La vîrsta mea, simplul fapt de a ajunge la finiș constituie o performanță de care sînt mîndru".

Cu toate acestea, i s-au decernat mai mult de 40 de trofee, recunoscîndu-i-se această performanță de a termina toate cursele de fond în care se înscrie. Cu atît mai mult cu cît se ține seama de faptul că nu și-a început cariera de alergător decît acum zece ani. Pe lîngă participarea la probele oficiale, Welch parcurge cu regularitate 45 de kilometri pe săptămînă, așa, ca să-și mențină forma. Și și-o menține cu siguranță, deoarece nu pare să aibă vreo dificultate în a străbate distanța reglementară de 42 kilometri a maratonului clasic.

Dar de fapt, de ce să alerge astfel la o vîrstă atît de înaintată? „Pentru că asta mă ține tînăr și în mișcare", răspunde el.

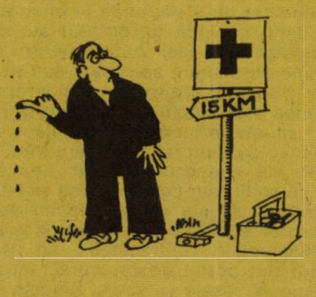

INIMA — glandă cu secreţie internă?

INIMA este şi o glandă cu secreţie internă. Acest lucru a fost demonstrat de trei echipe americane şi o echipă japoneză, care lucrează independent.

Şi, mai important încă, cercetătorii au stabilit că substanţa secretată, care acţionează ca un hormon, provoacă eliminarea sodiului de către rinichi şi favorizează relaxarea muşchilor care căptuşesc suprafaţa interioară a arterelor. Cu alte cuvinte această substanţă controlează tensiunea arterială şi o poate determina să coboare cînd devine prea ridicată.

Mai mult chiar: autorii au determinat structura genei care reprezintă cifrul acestei substanţe. Specialiştii se gîndesc mai ales la hipertensiunea aşa-numită esenţială, o formă de hipertensiune de origine genetică şi ereditară, de care sînt afectaţi 70% din cei 5 milioane de hipertensivi cîţi există în Franţa şi în cazul căreia actualele tratamente sînt mai mult empirice, fără să existe unul anume adecvat maladiei pe care trebuie să o trateze. Pentru celelalte forme de hipertensiune, restul de 30%, există de acum tratamente destul de eficace (regim fără sare, diuretice, substanţa care diminuează contracţiile muşchilor din jurul vaselor de sînge), dar noul medicament le va completa pe acestea în mod util.

Ce este de fapt hipertensiunea? Conform OMS, care are printre sarcinile sale pe aceea de a publica normele internaţionale în materie de igienă şi medicină, hipertensiunea apare atunci cînd presiunea sistolică, înregistrată în momentul contracţiei cardiace, depăşeşte cifra de 160 mm coloană de mercur şi cînd presiunea diastolică, înregistrată în momentul decontractării inimii, depăşeşte 95 mm.

Această mărire a presiunii în vase este în mod normal înregistrată la nivelul inimii de receptori denumiţi voloreceptor, deoarece sînt sensibili la variaţiile volumului sanguin, care acţionează asupra diurezei şi natriurezei renale (eliminarea sodiului prin rinichi), contribuind astfel la reducerea pe cît posibil a presiunii sanguine în limitele acceptabile.

La persoanele normale — lucru valabil la toate speciile vii —, presiunea sanguină rămîne stabilă. Cum? Datorită menţinerii unei concentraţii constante a sării în lichidele interstiţiale, adică în sînge, în lichidul cefalo-rahidian, la umorarea sticloasă a ochiului. Aceasta se numeşte homeostazie.

Pentru a menţine constantă această concentraţie a sării, organismul apelează la mecanisme regulatoare extrem de precise. Astfel, cînd procentul de sare în organism este insuficient, rinichiul — sub acţiunea în cascadă a doi hormoni, angiotensina şi aldosteronul — reţine sarea, împiedicînd-o să treacă în urină. Invers, cînd procentul de sare creşte, rinichiul, prin intermediul hormonului antidiuretic, împiedică apa să intre în urină, ceea ce are ca efect menţinerea concetraţiei de sare în lichidele interstiţiale.

Dar, tot la un subiect normal, dacă sînt privite lucrurile mai îndeaproape, la nivelul celulelor şi în special al celulelor musculare care acoperă arterele, se constată că ionii de sodiu şi calciu sînt întotdeauna mai concentraţi în lichidul interstiţial decît în citoplasmă sau în lichidul din interiorul celulelor; în cazul ionilor de potasiu situaţia este inversă. Totuşi membranele celulare sînt permeabile şi această permeabilitate este în acelaşi timp pasivă şi activă. Pasivă, pentru că ionii de sodiu şi calciu au tendinţa de a pătrunde în interiorul celulei, în timp ce ionii de potasiu au, dimpotrivă, tendinţa de a ieşi. Activă, pentru că celula trebuie permanent să scoată apa pentru a menţine constant raportul concentraţiilor. Operaţiunea este efectuată cu ajutorul a două „pompe" situate în membrana celulară şi care funcţionează cu ajutorul unui carburant biologic, ATP sau adenozin trifosfat; una aruncă excesul de sodiu din celulă şi lasă să intre potasiul, cealaltă scoate calciul suplimentar. Datorită acestui echilibru ionic, mai ales al calciului, filamentele contractabile ale celulelor musculare sînt destul de decontractate pentru a nu strangula vasele de sînge. Sîngele circulă deci cu presiune normală.

Acest echilibru este din păcate perturbat de boală sau de o predispoziţie ereditară. Boala se poate datora unei deficienţe a rinichilor sau unei alterări a secreţiilor hormonale. Ea se manifestă printr-o dereglare a filtrului renal sau a controlului hormonal, ceea ce are drept urmare o prea mare reţinere de sare şi apă în organism, care la rîndul ei se manifesată printr-o mărire a volumului lichidelor interstiţiale, mai ales a volumului sanguin, adică printr-o dilatare a conţinutului. Atunci apare o formă de hipertensiune care face parte din procentul de 30% din cei 5 milioane hipertensivi francezi.

Cealaltă formă, esenţială, are drept cauză, dimpotrivă, o îngustare a arterelor, aceasta fiind provocată de contracţia muşchilor ce acoperă pereţii interiori ai arterelor. Datorită acestui fapt, arterele sînt strangulate şi sîngele circulă prin ele cu o presiune anormală.

Pentru a explica această formă de hipertensiune, prof. Hugh de Wardener, care lucrează la spitalul Charing Cross din Londra, propune o ipoteză. Astfel, de exemplu, 40% dintre japonezii care trăiesc în nordul ţării, unde se consumă multă sare, sînt hipertensivi. Aceaastă constatare obligă la alta: deoarece nu toţi japonezii din nord sînt hipertensivi, aceasta implică faptul că unii sînt mai predispuşi ca alţii.

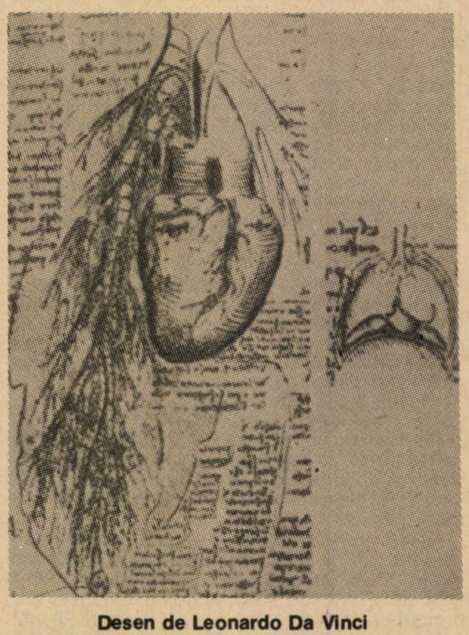

Desen de Leonardo Da Vinci

La subiecţii predispuşi prin natura lor, există două eventualităţi: sau alimentaţia lor este săracă în sodiu şi nu se întîmplă nimic cu tensiunea, sau ei consumă multă sare şi atunci se manifestă hipertensiunea, conform procesului descris de profesorul anterior citat. Abuzul de sare provoacă o creştere tranzitorie a volumului de lichide interstiţiale, mai ales a volumului sanguin. Tranzitorie, pentru că această creştere de volum stimulează secretarea a doi hormoni, pe de o parte de către hipotalamus, pe de alta de inimă, ca glandă endocrină, ambele tinzînd să reducă acest volum. Într-adevăr, cei doi hormoni favorizează eliminarea pe cale renală a sodiului pe care un rinichi anormal nu o poate asigura, şi această pierdere de sodiu este urmată de o pierdere corespunzătoare de apă, pentru menţinerea homeostaziei.

Eliminarea de sodiu de către rinichi constituie deci un sistem de reglare care urmăreşte să împiedice apariţia hipertensiunii. Dar de ce apare totuşi hipertensiunea? Pentru că cei doi hormoni acţionează şi la nivelul celulelor musculare ale arterelor, dar în sens contrar. Astfel, hormonul hipotalamusului blochează pompele active, favorizînd astfel penetraţia sodiului şi eliminarea potasiului, dar şi intrarea calciului, care este „benzina" celulelor musculare. Urmarea este o contractare a muşchilor şi o îngustare a arterelor, cu o împingere a sîngelui spre pereţii interiori: este hipertensiunea esenţială. Această formă de hipertensiune ar putea fi tratată cu un produs care să prezinte acelaşi avantaj ca şi hormonul hipotalamusului, adică să determine eliminarea prin rinichi a excesului de sodiu, fără a prezenta inconvenientul de a mări contractibilitatea muşchilor vaselor, prin pătrunderea calciului în celulele musculare.

Această substanţă nu a fost încă sintetizată. Şi totuşi există, natura o produce: este cea care a fost izolată în inimă. Această proteină, care apare în auricule sub formă de granule, are asupra rinichiului aceeaşi acţiune ca şi hormonul hipotalamic, adică favorizează eliminarea sării. Pentru a o identifica, au fost injectate intravenos extrase de auricule şi s-a constatat că animalele eliminau mai multă sare în urină, în timp ce aceeaşi experienţă realizată cu extrase de ventricule nu au avut nici un efect. Deci cheia se află în auricule. În schimb, la nivelul muşchilor netezi ai arterelor, substanţa pare să nu aibă efect asupra pompelor ionice, concentraţiile ionice rămînînd aceleaşi, iar muşchii rămînînd decontractaţi. Nu se produce deci o intrare de calciu în celule.

Cum hormonul hipotalamic şi substanţa inimii acţionează în moduri opuse la nivelul muşchilor arterelor, efectele lor ar trebui în mod normal să se anuleze şi, în consecinţă, hipertensiunea să nu apară. Explicaţia paradoxului ar fi că hormonul hipotalamic ar fi mai activ asupra muşchilor vaselor decît substanţa inimii. Cînd prima o depăşeşte pe cealaltă, ar apărea hipertensiunea.

Pentru a inhiba acţiunea hormonului hipotalamic, ar fi suficient deci să se injecteze pacienţilor hormon secretat de inimă. Cercetătorii se gîndesc la aceasta, încă de pe acum, ei caută să izoleze această substanţă la şoarece şi la om. Este vorba de o mică proteină constituită din 24 de acizi aminaţi aproape identici la şoarece şi la om, ceea ce presupune că evoluţia nu a modificat prea mult această proteină-cheie a vieţii.

Ca toate proteinele, această substanţă este fabricată de o genă activă numai în unele celule endocrine ale auriculelor. Această genă, care este un fragment de acid dezoxiribonucleic (ADN), poartă mesajul codificat necesar sintezei proteinelor. Apoi acest mesaj este transcris pe un acid ribonucleic mesager (ARN mesager), care este apoi tradus de mecanismul celular.

Gena a fost clonată, adică reprodusă în mai multe exemplare, pentru a putea fi mai bine studiată. Mai tîrziu se speră să se folosească această tehnică pentru fabricarea în cantităţi mari a preţioasei substanţe. Operaţiunea constă în prelevarea genei dintr-o celulă secretoare a inimii, pe de o parte, şi folosirea unei bacterii, faimoasa Escherichia coli, pe de alta. Această bacterie are un cromozom unic constituit din ADN şi mici inele denumite plasmide, formate şi ele tot din ADN. Se ia una dintre aceste plasmide şi se selecţionează într-un punct cu o enzimă de restricţie făcînd oficiul de foarfecă, apoi în deschiderea astfel realizată se introduce gena care se lipeşte la cele două extremităţi cu ligază, un adeziv biologic. În sfîrşit, plasmida astfel operată este reintrodusă în bacteria de origine care este pusă în cultură. Bacteria se înmulţeşte foarte repede, transmiţînd fiecărei generaţii gena grefată. Dar, şi în aceasta constă interesul operaţiei, bacteriile care au moştenit gena încep să producă proteina inimii.

Cercetătorii subliniază că substanţa va putea fi produsă la scară mare într-un viitor foarte apropiat pentru a fi tratată hipertensiunea, dar şi pentru a se putea înţelege mai bine modul ei de acţiune în organism.

Speologia — trecut, prezent și viitor

Sînt puține domenii ale suprafeței Pămîntului care să atragă interesul oamenilor atît de mult ca acela al peșterilor. El vine din faptul că peșterile sînt cufundate într-un întuneric deplin și perpetuu, că ele sînt greu accesibile, sînt populate de formațiuni de piatră cu înfățișări bizare și oferă un peisaj cu totul neobișnuit ochiului, stîrnind imaginația. Prezente în mitologii, basme și legende, ele sînt și astăzi un fel de domeniu straniu, învăluit în mister, în ciuda faptului că au avut mult timp o prezență concretă în istoria omenirii.

PRIMUL adăpost al omului primitiv a fost peștera. Aceasta nu înseamnă că în peșteri a avut loc extraordinarul proces de hominizare, deoarece oamenii primitivi de acum mai bine de un milion de ani erau nomazi, străbăteau malurile rîurilor și lacurilor în urmărirea cirezilor de animale ce le erau hrană. Cînd s-au așezat însă undeva, aceasta a fost o peșteră, primul loc stabil unde omul a găsit adăpost permanent și unde revenea probabil pentru a se feri de frig și pericole. Așa se face că cele mai vechi urme umane, unelte de pietre cioplite rudimentar, găsite în Europa au fost descoperite într-o peșteră din Alpii Maritimi, Vallonet. Ele datează de acum un milion de ani. Și tot într-o peșteră ai acelorași Alpi Maritimi, Lazaret, au fost găsite urmele unei colibe rudimentare, unelte și resturi scheletice ale unor oameni primitivi aparținînd grupului de arhantropini. Vîrsta este de 130.000 ani. Unelte de acum 300.000 ani au fost identificate în peșterile Aldène și Mas des Caves din Franța iar din intervalul 200.000—100.000 ani un alt grup de hominizi, așa numiți presapiens și-au lăsat urmele trecerii în peșteri din Franța (Fontéchvade, La Micoque, Baume Bonne, Pech d'Aze) sau Anglia (Swanscombe).

Mai tîrziu, în intervalul 100.000—50.000 ani, peșterile devin locuința permanentă și aproape universală a populației de paleontropini, celebrii oameni de tip Neanderthal, ale căror schelete, unelte și vetre de foc au fost găsite în numeroase peșteri din Europa, Asia și Africa. Iar în țara noastră putem aminti peșterile Cioclovina, Baia de Fier, Nandru sau Peștera Hoților de la Băile Herculane. Apoi au apărut oamenii noi, Neoantropinii, cărora le aparținem și noi, care și ei au folosit mult timp peșterile. Primul tip de om de acest fel, omul de Cro Magnon, a fost găsit tot într-o peșteră iar culturile lui au fost studiate mai ales pe baza materialelor provenind din peșteri. Și acești oameni au inventat acolo, în întunecatele cotloane subpămîntene, ceva cu totul miraculos, propriu omului, ceva ce l-a ridicat mult deasupra animalului din care provine. Anume, arta. Într-adevăr, în peșterile din Franța și Spania, dar cu iradieri pînă în Italia, Peninsula Balcanică, teritoriul românesc și pînă în Urali, oamenii acelor vremi și-au înscris pe pereții peșterilor gîndurile, dorințele și aspirațiile sub formă de gravuri,desene și picturi, ajungînd să creeze uneori adevărate capodopere, ca cele de la Altamira, Lascaux, Niaux sau Rouffignac.

După ce peșterile au cunoscut intensa viață a paleoliticului, odată cu vremurile noi, ale neoliticului, ele încep să fie părăsite. Oamenii se leagă de pămînt cu agricultura și cu creșterea vitelor, învață să-și facă colibe și case acolo unde le cer nevoile, nu unde natura le-a oferit un adăpost. Peșterile sînt ocupate acum doar temporar, în ele apărînd ici-colo unelte, resturi scheletice sau desene și picturi, cum avem și noi în peștera Gaura Chindiei din defileul Dunării

Deși peșterile continuă să fie vizitate și de populațiile mai noi, ale epocilor bronzului și fierului, și sînt numeroase descoperirile făcute în acest sens (între care și un valoros tezaur găsit în peștera Cioclovina), ele ies oarecum din istorie fiind uitate și exilate la periferia cunoașterii, găsindu-și însă noi valențe.

Atît antichitatea greacă cît și cea romană au cunoscut lumea subterană deoarece pămînturile pe care s-au dezvoltat aceste culturi sînt pline de peșteri. Unele dintre ele au fost menționate sau descrise de autori ca Platon, Aristotel, Seneca, Herodot, Strabon, Pausanias, Pliniu și Pomponiu Mela. Aceste peșteri au fost cunoscute fie pentru podoabele lor (peștera Lerycus din Macedonia), pentru mărimea și stranietatea lor (peștera Korichia din muntele Parnasos sau peștera Possolippo de lîngă Neapole), fie pentru că emanau gaze toxice (peștera Mephtis de lîngă Hierapolis sau peștera Coricius din Cilicia), sau pentru exploatarea lor „turistică" (Peștera de Azur de pe insula Capri unde venea să facă baie împăratul roman Tiberiu). De multe peșteri au fost legate legende și întîmplări mitologice; într-o peșteră de la Passiti s-ar fi născut Zeus, într-o peșteră de pe muntele Kylene s-ar fi născut Hermes, într-o peșteră submarină a crescut Hefaistos iar în peștera în care locuia înțeleptul centaur Chiron a crescut Achile. Peșterilor li s-a atribuit rolul de sălaș al unor spirite sau făpturi nefaste ca Himera, ucisă de eroul Bellerophon, balaurul învins de Cadmos, leul din Nemeea și Hidra din Lerna răpuse de Heracles, cei doi tauri ce aruncau flăcări pe nări, învinși de Iason sau Polifem și Sciylla, monștrii cu care a avut de-a face Ulise. Intrarea în infern era tot o peșteră, amplasată după necesitățile miturilor în diverse locuri: peștera Tanairon pe unde a intrat Heracles, apoi cîntărețul trac Orfeu. Psyche și Teseu au intrat în infern s-o răpească pe Persefona printr-o peșteră de lîngă Colona iar intrări ale infernului au mai fost considerate și peștera Acherusia din Epir sau peștera lui Pluto din Laodikeia. Tot în peșteri își aveau reședința și celebrele oracole ale antichității: cel din peștera lui Trofonius din Beoția, cel al lui Amfiaraos sau cel mai celebru, oracolul din Delfi.

Dintre legendele legate de peșteri să amintim pe cea a viteazului Marcus Curtius care s-a aruncat cu cal cu tot într-o peșteră verticală, într-un aven, deschis în plin forum roman și care s-a închis în urma acestui sacrificiu, locul fiind marcat și acuma în forum. Sau pe cea a armatei bastarnilor, trib ce trăia în Dobrogea și care s-a refugiat într-o peșteră din valea Casimcea a cărei intrare a fost zidită de guvernatorul Macedoniei, Crasus.

Peșterile sînt prezente nu numai în istoria Greciei și Romei ci și în cea a Orientului apropiat. Biblia este astfel plină de peșteri menționate ca loc de îngropăciune (mormintele regilor și ale judecătorilor), ca locuințe (Lot cu ficele sale a trăit într-o peșteră, sau David, care a compus și un psalm numit „o cîntare făcută în peșteră"), ca loc de refugiu (Dumnezeu sfătuiește prin gura profetului Ieremia pe locuitorii Moabului și Dedanului să se refugieze în peșteri de urgia judecății ce va veni) sau ca închisori. Într-o peșteră zice-se că s-ar fi născut Isus (și există o bogată iconografie inspirată de acest fapt) și tot într-o peșteră ar fi fost mormîntul său temporar după răstignire. În sfîrșit, să nu uităm senzaționalele descoperiri ale manuscriselor de la Marea Moartă, făcute tot în peșteri, manuscrise ce au zăcut acolo mai bine de 2000 de ani.

SĂ LĂSĂM însă această fascinantă peregrinare prin peșterile mitologiilor, legendelor și istoriei vechi și să facem un pas mai departe, în Evul Mediu. Întuneric și neștiință, obscurantism, dogmatism religios, lipsă de dorința de a pătrunde în mod real misterele naturii, aceasta este caracterizarea obișnuită făcută răstimpului de un mileniu scurs de la apusul lumii antice și pînă la înflorirea celei noi. În acest climat, desigur, nu se poate aștepta prea mult pentru cunoașterea lumii subterane, teren tocmai propice pentru adăpostirea ființelor supranaturale, ale spiritelor și răufăcătorilor de care sînt pline poveștile și legendele acelor timpuri. Peșterile adăpostesc acum balauri, învinși de eroi ca Sigfred din legenda Niebelungilor, George cel Viteaz al unui basm cules de Ispirescu sau Ion Iorgovan care a coborît din Retezat pe urmele fiarei pînă în defileul Dunării. Tot peșterile adăpostesc vrăjitoare (Baba Iaga din legendele rusești, Baba Cloanța din cele românești) sau piticii, numiți în Germania gnomi sau kobolzi, în Belgia, noutons sau sotois, în Maroc djini etc.

Dincolo de legende și basme, peșterile sînt prezente însă și în istorie. Cea scrisă consemnează astfel zguduitoarea dramă ce a avut loc în luptele duse de francezi în Piemont, cînd populația unui întreg sat s-a refugiat într-o peșteră ca să scape de atacatori, care însă văzînd că prada le-a scăpat au făcut un imens foc la gura ei, ucigînd prin asfixie în cîteva minute 2000 de oameni. Alte documente vorbesc de peșteri ca loc de refugiu în fața invadatorilor din timpul migrării popoarelor, în Europa centrală mai ales în fața tătarilor, în Spania în fața maurilor. Există multe peșteri fără documente scrise dar despre care tradiția locală vorbește ca de locuri de refugiu al tinerilor pentru a nu fi recrutați (numele de Peștera Feciorilor este frecvent), sau al femeilor în fața pericolului (Peștera Fecioarelor, a Femeilor, a Muierilor), peșteri în care s-au ascuns comori, peșteri care au adăpostit răufăcători, falsificatori de bani, peșteri ale schimnicilor (peștera lui Nicodim din Cheile Bistriței, a lui Daniil Sihastrul) etc.

Apoi, pe la mijlocul mileniului nostru, cînd întunericul Evului Mediu se destramă, în peșteri încep să-și facă timid apariția oameni ce încearcă să înțeleagă ceva din natura lor, din rosturile și devenirea lor. Sînt la început simpli curioși ce doresc doar să știe ce este dincolo de perdeaua de întuneric a intrării. În 1490, Hans Breu din Bayreuth cercetează peștera Sofia pentru a găsi salpetru. În 1536, Fr. Baumann descoperă în Rübeland o mare peșteră ce-i poartă acum numele, Hans Gasner, în 1591, coboară în avenul Geldloch în căutarea unei comori. Apoi vin oamenii de știință cum au fost Gregor Reisch care, în 1503, încerca să explice geneza peșterilor, Sebastian Müster care, în 1514, dă ample descrieri ale unor peșteri sau numeroasele referiri la peșteri făcute

în marea lucrare a lui Athanasius Kirscher intitulată chiar **Mundus subterraneus.**

În secolele XVI și XVII veștile despre peșteri se înmulțesc, ca și cărțile și teoriile privind formarea lor. Descartes le considera, în 1644, ca formate din fracturarea scoarței; Leibniz, în 1691, ca locuri prin care s-a scurs apa potopului biblic. În 1774, Esper le punea pe seama gazelor rezultate din descompunerea cadavrelor animalelor și doar Kant, marele filosof german, care nu a vizitat nici o peșteră și nu a ieșit nici o zi din orașul său natal Königsberg, le pune pe seama acțiunii apei.

Peștera Cloșani (Valea Motrului)

În secolele XVIII și XIX sînt deja publicate numeroase cărți cu repertorii de peșteri, descrieri amănunțite și hărți (una din primele hărți fiind cea a peșterii Veterani din Banat, redactată la sfîrșitul secolului al XVII). Cercetările se diversifică chiar. După ce mult timp oasele de urs de peșteră și a altor animale au fost considerate ca resturi de balaur, în 1774 pastorul Esper dă la iveală o mare carte în care consemnase cercetările făcute în multe peșteri asupra resturilor de vertebrate fosile. Marele savant Cuvier publică și el astfel de descoperiri. Buckland din Anglia și Schmerling din Belgia își adaugă și el numele, și apoi o întreagă pleiadă de mari savanți ce dădeau astfel naștere, pe baza materialului din peșteri, palentologiei vertebratelor.

După ce preotul din Neukirsch a descoperit, în 1608, mai multe schelete umane într-o peșteră, pe care le-a înmormîntat cu mare pietate (!), în cursul secolului al XIX-lea astfel de descoperiri se înmulțesc. În 1820 Buckland găsește un craniu în Kent's Hole, în 1833 Schmerling un craniu în peștera Engis din Belgia iar în 1856 este dezgropat celebrul schelet din peștera de la Neandertal. Aceste descoperiri au declanșat o aprigă polemică asupra vechimii omului și cu greu a triumfat ideea, din ce în ce mai evidentă, că ne tragem din animale și aparținem regnului animal. Lumina au adus-o peșterile și aici în ele s-a zămislit o altă știință, paleoantropologia.

La fel s-a întîmplat și cu uneltele oamenilor primitivi. Găsite uneori alături de resturile scheletice, de cele mai multe ori independent, ele au susținut o nu mai aprigă controversă asupra naturii și vechimii lor. Prin descoperirile făcute în peșteri din Franța, de către Boyd Dawkins în cele din Anglia, de Bächler, în cele din Elveția sau de Frass în cele din Germania — și citînd doar cîteva nume — s-a constatat vechimea lor, ele fiind ordonate după vechime. Așa s-a născut arheologia.

Peșterile se găsesc în regiuni calcaroase, or acestea sînt zone lipsite de apă, apa dispărînd în adînc și luînd drumul peșterilor. În căutarea acestor ape atît de prețioase și pentru explicarea circulației lor misterioase și-au bătut capul numeroși oameni de știință. După fantezistele explicații date de Valvasor pentru apele lacului Cirknitz în 1689, apoi de Sternberg în 1761, vine rîndul exploratorilor adevărați care cuceresc avene de sute de metri din zona Carstului Sloven în căutarea prețioasei ape. Lindner ajunge astfel în 1841 la 322 m adîncime într-un aven de pe malul iugoslav al Adriaticei, iar geograful austriac Schmidl — autorul unei ample și documentate cărți despre Munții Apuseni — se avîntă cu barca pe învolburatele ape ale lacurilor subterane ale Crainei, după cum o pleiadă de îndrăzneți exploratori descoperă mii de metri de galerii în peșterile Austriei și Europei Centrale. Din efortul lor se naște nu numai hidrologia terenurilor calcaroase dar și o nouă disciplină numită carstologie, după numele Carst dat zonei calcaroase din Craina, cu largă dezvoltare a formelor specifice calcarului, atît de suprafață cît și subterane. Carstologia a fost servită de numele mari ale geologiei sfîrșitului de veac al XIX-lea: Leopold von Buch, Gümebel, Daubrée, von Hauer, Mojsisovici etc.

Iată cum, în preajma veacului nostru peșterile încep să devină un vast domeniu de activitate științifică. Pe întunecatele căi ale necunoscutului subteran se întîlnesc geologii, geografii, paleontologii, biologii, antropologii, arheologii, hidrologii. Ei sînt reprezentanții unor discipline foarte variate, care au însă un singur scop: să cunoască și să explice diferitele probleme legate de peșteri. Din efortul lor comun s-a născut astfel o nouă ramură a științei — știința despre peșteri, numită speologie, sau după o altă etimologie, speleologie.

Pentru ca o știință să aibă statut de sine stătător trebuie să aibă o bază teoretică și o viață proprie. Baza o dau tratatele iar viața proprie publicațiile, revistele, reuniunile de cercetători, asocierea lor. În ce privește tratatele, de la început, s-a văzut că speologia este o știință sintetică ce are un domeniu precis de cercetare, dar o multitudine de moduri de abordare. Prima s-a dovedit a fi speologia fizică, care se ocupă cu geneza și evoluția peșterilor, cu formele pe care le îmbracă, cu hidrologia și clima lor, cu procesele fizico-chimice ce au loc aici. Ctitorii acestei discipline au fost mari savanți ca geograful austriac Schmidl, profesorul sîrb Cvijic, profesorii Kraus și Knebel — autorii primelor tratate de speologie fizică. În aceeași direcție trebuie să adăugăm pe francezul Martel, care, deși un autodidact în ale speologiei, a fost un excelent explorator, un scriitor neobosit, care a popularizat noua disciplină, dezvăluind oamenilor extraordinara variație și frumusețe a lumii subterane.

A doua disciplină ce s-a conturat a fost speologia biologică, menită să studieze și să explice fascinanta lume a minusculelor animale care populează peșterile și care, pentru a rezista aprigului mediu ostil (întuneric permanent, frig, umezeală, hrană puțină) prezintă remarcabile adaptări. Ctitorul speologiei biologice, sau cum a intitulat-o el, biospeologia, a fost marele nostru savant Emil Gh. Racoviță, celebru biolog și explorator al Antarcticei și al profunzimilor oceanice care, într-un celebru eseu datînd din 1907, a pus bazele noii discipline. Tot el a întemeiat și primul institut de speologie din lume, la Cluj, în 1921.

A treia ramură a speologiei, speologia umană, care se ocupă cu resturile lăsate de om în peșteri, fie ele fragmente scheletice sau unelte, nu s-a constituit ca o disciplină bine definită, aparte, întrucît descoperirile din peșteri sînt prea implicate în însăși structura antropologiei fizice și a arheologiei. În schimb, al treilea mod în care omul și-a marcat prezența în peșteri, crearea aici a unor opere de artă, și-a găsit un mare cercetător și ctitor de disciplină în abatele Henri Breuil, cel care are cele mai mari merite în descifrarea acestei arte.

Aceasta în ce privește ctitorii. În ce privește viața disciplinei, de la început s-a văzut că speologia se dezvoltă pe două căi oarecum independente. Cea științifică, de discifrare și explicări a diverselor fenomene, și cea explorativă, de descoperire a cavităților, care este mai ales sportivă. Distincția nu a fost niciodată foarte netă, căci oamenii de știință au fost și exploratori, iar sportivii au fost indispensabili savanților. De aceea și primele asociații speologice din lume au avut caracter mixt: „Asociația pentru studiul peșterilor" înființată la Viena în 1879, apoi secțiile speologice ale cluburilor alpine din Italia (Trieste, 1883 și Milano, 1897) și din Anglia (1892) iar în Franța, „Societatea speologică", întemeiată de Martel în 1895. Odată cu asociațiile încep să apară și periodice speologice, unele mai mult științifice, altele mai mult sportive.

Mișcarea speologică mondială s-a dezvoltat apoi lent în perioada interbelică, cu succese explorative mai de seamă în Italia, Austria, Franța și Anglia. Dar în această perioadă un temerar speolog solitar francez, Norbert Casteret, se lansează în periculoase explorări, făcînd cunoscute succesele sale într-un șir de cărți ce aveau să farmece și să electrizeze tînăra generație de la sfîrșitul primei jumătăți a secolului. Așa se face că după ce lumea s-a liniștit odată trecută urgia celui de al doilea război mondial, speologia cunoaște un avînt →

Cele mai frumoase diamante

■ Orice diamant de mari dimensiuni descoperit în minele din Brazilia, Africa de Sud sau India stîrnește la potentații banului dorința de a-l avea. Unii dintre ei ar plăti milioane de dolari pentru a-și împodobi coroana sau consoarta cu această piatră prețioasă. Așa a fost de cînd e lumea lume. Așa se explică de ce anumite diamante au mica lor istorie, veche uneori de mai multe veacuri. Iată ce se povestește despre cinci dintre cele mai celebre diamante din lume:

■ **Koch-I-Noor** (Muntele de lumină): Este fără îndoială cel mai celebru; prima sa descriere datează din 1304, cînd aparținea rajahului Malwa. Mai tîrziu a devenit proprietatea împăraților Moguli. Valoarea sa estimată era atunci egală cu venitul zilnic al întregii populații mondiale. În secolul XVIII, au pus persanii mîna pe el. A fost regăsit la Londra, în 1850. De atunci este expus în Turnul Londrei, printre celelalte giuvaeruri ale Coroanei. Greutatea sa inițială era de 600 carate. După șlefuire a scăzut la 109 carate.

■ **Orloff** (Soarele mării): Era cîndva încastrat într-o statuie dintr-un templu hindus. A fost furat de un dezertor francez care l-a vîndut la Madras unui căpitan englez. Acesta l-a revîndut unui evreu, care l-a cedat unui persan. În 1773, persanul s-a întîlnit cu prințul rus Orloff, cunoscut ca fost favorit al Ecaterinei cea Mare. Prințul a cumpărat „Soarele mării" cu fabuloasa sumă de 400 000 de ruble și l-a oferit împărătesei. Dar fără a-i reintra în grații. Consolare neînsemnată: diamantul a rămas cunoscut cu numele prințului. Astăzi nestemata se află în Muzeul Kremlinului, încastrat în sceptrul împărătesc: Orloff-ul cîntărește 190 de carate.

■ **Regent.** Este unul dintre cele mai mari diamante descoperite în India. În 1717, a intrat în posesia lui Philippe d'Orléans, regentul Franței. Ani îndelungați, acest diamant a făcut parte din giuvaerurile regale. Dispărut în timpul Revoluției din 1789, a fost regăsit mai tîrziu și dat drept gaj pentru împrumuturile necesare finanțării armatelor lui Napoleon Bonaparte. După ce a devenit împărat, Napoleon I a pus să se încastreze nestemata în mînerul sabiei sale. Iar Napoleon III a pus să fie montat într-o diademă pentru împărăteasă. Astăzi, „Regentul" poate fi admirat la Luvru. Are 140 de carate.

■ **Marele diamant albastru** (Hope): A mai fost numit și „diamantul blestemat", dat fiind că le aducea ghinion proprietarilor săi. O legendă zice că negustorul Tavernier l-ar fi cumpărat în India și l-ar fi vîndut în 1669 lui Ludovic XIV. Acesta a pus să fie șlefuit în formă de inimă, ceea ce i-a redus greutatea de la 112 la 68,8 carate. În 1830, a fost achiziționat de bancherul englez Philip Hope. Trecînd apoi succesiv în mîinile sultanului Abdul Hamid, ale unuia din celebrii bijutieri Cartier și ale magnatului american al presei MacLean, diamantul Hope a sfîrșit prin a rămîne în Statele Unite, unde se află expus la Smithonian Institution, în donație făcută în 1958 de diamantarul Harry Winston, care a trimis piatra la Washington prin simplu colet poștal.

■ **Cullinan:** Este cel mai mare diamant din lume. Greutatea originară: 3106 carate. A fost botezat Cullinan, după numele celui care a descoperit mina sud-africană unde a fost găsit. Cînd a devenit proprietatea regelui Eduard VII, acesta l-a încredințat spre șlefuire fraților Assher din Amsterdam. Diamantul a fost împărțit în nouă pietre principale și 96 de alte nestemate de diverse dimensiuni. Cele nouă diamante principale aparțin familiei regale britanice. Cel mai mare dintre ele, „Cullinan 1", șlefuit în formă de pară, cîntărește 530 de carate și are 74 de fațete. Este încastrat în sceptrul regal, care se află în Turnul Londrei.

Stalactite și stalagmite în Peștera din Altamira

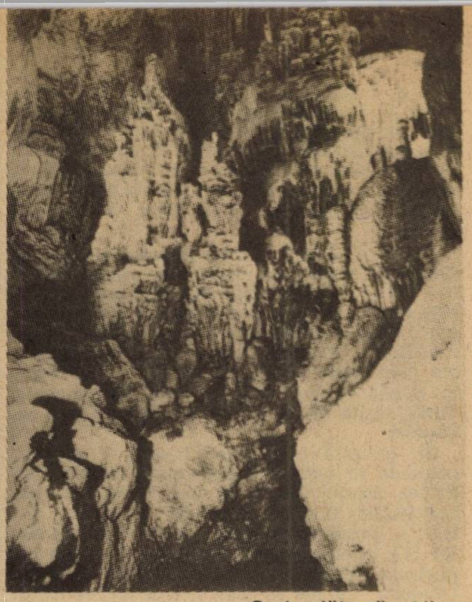

Grota Jüta din Liban

uluitor. Se înființează, în mai toate țările unde sînt peșteri, asociații și federații. Numărul revistelor și al publicațiilor se mărește necontenit (în zilele noastre apar circa 500) iar numărul celor antrenați în activitatea explorativă și de studiere este în continuă creștere. Doar Societatea americană de speologie numără peste 20.000 membri, dar nici Franța, Spania, Italia sau Anglia nu sînt departe. Remarcabile sînt, mai ales, rezultatele, concretizate în numărul de peșteri descoperite și înregistrate în fiecare țară, în recordurile de lungime și adîncime de peșteră. La sfîrșitul primei jumătăți a secolului (1946) cea mai adîncă peșteră din lume avea 615 m denivelare (Trou du Glaz din Franța), azi cea mai adîncă este avenul Jean Bernard tot din Franța de 1535 m denivelare. În lume se cunosc în total 21 avene ce depășesc 1000 m denivelare. Peștera cu cea mai mare dezvoltare de galerii subterane era, la mijlocul secolului, Mammoth Cave din SUA, ce avea aproximativ 60 km. Acum aceiași peșteră, ce face parte dintr-un întreg sistem, are aproape 500 km! Și în lume mai sînt 4 peșteri de peste 100 km.

Saltul considerabil în cunoașterea lumii subterane poate fi mai bine ilustrat pe baza celor întîmplate pe teritoriul țării noastre. În 1950 se cunoșteau aproximativ 500 peșteri, dintre care cea mai mare, Comarnic, avea 4000 m, iar cea mai adîncă, Avenul din Vlăduşca, — 100 m. În 1965, se cunoșteau 1000 peșteri, cea mai mare depășind 100 km. Acesta este rezultatul strădaniei speologilor, mai ales, științifici, activînd în cadrul Institutului de Speologie. Apoi, apar speologii sportivi, amatorii, reuniți în numeroase asociații și cluburi, coordonate de o Comisie Centrală de Speologie Sportivă ce activează în cadrul C.N.E.F.S. mai precis, al Federației Române de Turism și Alpinism. Grație unei activități neobosite, astăzi patrimoniul speologic al României a depășit 10 000 peșteri dintre care cea mai dezvoltată (Peștera Vîntului) are aproape 35 km, urmată de alte trei de peste 20 km (Peștera de la Hodobană și Topolnița) și de alte 5 de peste 10 km. Cea mai adîncă este Tăușoara cu peste 400 m denivelare.

În fața unei astfel de explozii de cunoaștere ne putem pe bună dreptate întreba la ce folosește acest efort și care este menirea actuală a peșterilor. Ca să răspundem la întrebare trebuie iarăși să ne întoarcem puțin îndărăt să vedem care a fost, în timpurile moderne, utilizarea dată cavităților naturale.

În primul rînd, peșterile s-au dovedit a fi deținătoare a unor interesante substanțe minerale utile. Astfel, gipsul a fost exploatat în cîteva peșteri din America de Nord încă din neolitic, fără să se poată spune la ce utilizau amerindienii străvechi substanța. Azotatul de calciu, salpetrul, în schimb a fost exploatat pînă recent, iar cel extras în Mammoth Cave din S.U.A. la începutul secolului trecut a jucat un rol important în războiul anglo-american ce a asigurat definitiv independența Statelor Unite. A treia substanță este guano-fosfatul, provenit din oasele de animale fosile ce au trăit în peșteri, în special ursul de cavernă, animal dispărut acum circa 12000 ani. Guanoul a fost utilizat ca îngrășămînt natural pînă la descoperirea îngrășămintelor chimice și ne întrebăm dacă, în fața perturbărilor grave ecologice aduse de substanțele artificiale, nu se va reveni, parțial, la acest îngrășămînt natural. În orice caz în perioada interbelică una din cele mai intense exploatări a fost în România, la peștera Cioclovina, de unde s-au extras circa 30 000 tone de material. Există locuri în lume (Kenya, Kalimantan, S.U.A.) unde și astăzi exploatarea de guano este în floare. În sfîrșit, să adăugăm că din unele peșteri s-au extras sulfat de magneziu (sare de Epsom), celestină, plumb, cupru iar calcitul concreționat, din peșteri se utilizează, din cauza purității sale, la fabricarea hîrtiei, a dinamitei și a vopselelor. Frumos șlefuit calcitul din stalagmite și din crustele de depunere constituie așa numitul onyx de peșteră.

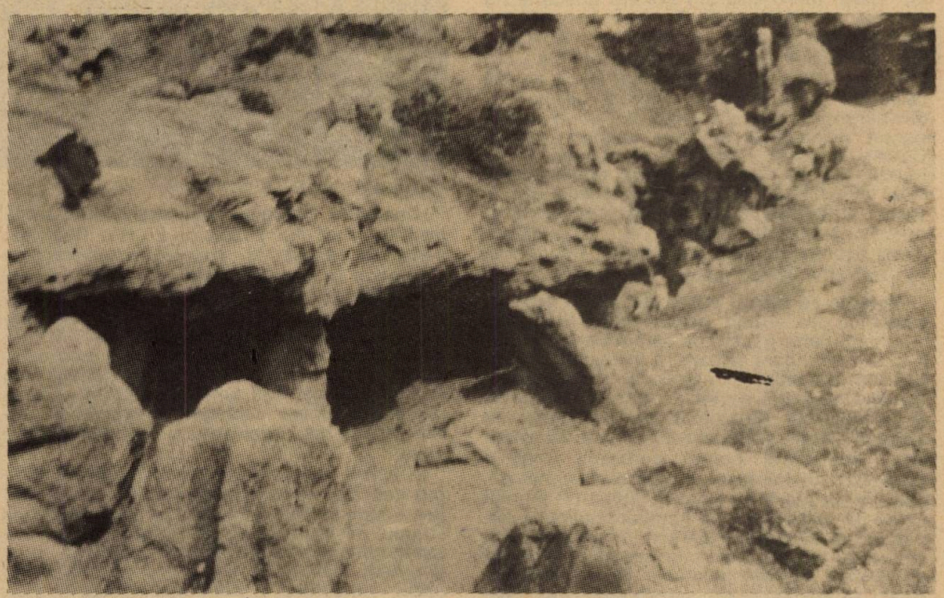

Legendarele grote ale lui Hercule, la confluența dintre Atlantic și Mediterana (Fotografie de Al. Mironov)

Apele carstice, cele care străbat peșterile sînt o importantă sursă de apă și sînt numeroase peșteri ce sînt utilizate ca rezervoare pentru stocarea apei. Și la noi în țară sînt astfel de captări și orașele Craiova, Tg. Jiu, Dr. Petru Groza, Anina, sînt alimentate cu apă provenind din peșteri. Unele din acestea sînt utilizate în scopuri hidroenergetice. Sub acest aspect, sînt remarcabile amenajările din peșteri efectuate mai ales în Franța. Dar, există și ape termale și minerale, utilizate, îndeosebi, în scopuri balneare. Peștera Tapolca din Ungaria și izvoarele Hercule de la Băile Herculane sînt bune exemple în acest sens. O altă formă a apei, ghiața, a fost exploatată din peșterile în care se afla înaintea inventării frigiderelor. Din carstul din jurul Triestului era exploatată ghiață pînă în Egipt. Acum se constată că ghiața din peșteri conține un procent ridicat de deuteriu și se pune problema obținerii apei grele ieftine din utilizarea gheții din peșteri.

De peșteri sînt legate anumite resurse alimentare. În gura peșterii Topolnița se pescuiesc mrene și cleni; într-o peșteră din Venezuela este vînată pasărea Guacharo; în Kalimantan se exploatează celebrele cuiburi de rîndu-

Cele mai mari valuri

Pe coasta de vest a Oceanului Atlantic, valuri furioase, cu cîțiva metri mai înalte decît de obicei, au spălat, la începutul lui ianuarie 1987, plajele de la insulele Caroline și pînă la Noua Anglie, distrugînd faleze și case de vacanță. În cealaltă extremitate a continentului nord-american, cele mai înalte valuri înregistrate în ultimii 20 de ani aproape că au suprimat celebra arteră de comunicații Pacific Coast Highway.

Această tulburătoare mișcare a apelor de ambele părți ale Statelor Unite a fost mai mult decît o coincidență. Meteorologii au atribuit valurile nefiresc de înalte unui neobișnuit dans cosmic. Combinația de factori a inclus „Syzygy"-ul, o împrejurare bimensuală în care Pămîntul, Soarele și Luna sînt cel mai aproape de aliniere; perigeul, cînd Luna este cel mai aproape de Pămînt pe orbita pe care se mișcă în decurs de o lună; periheliul, cînd Pămîntul se află la cea mai mică distanță de Soare; și furtuna de valuri cauzată de Lună cînd atinge punctul cel mai de sud pe orbita ei.

nică de peșteră, o delicatesă a bucătăriei chineze; multe peșteri din sudul Franței sînt utilizate ca ciupercării. Celebra brînză de Roquefort este fabricată și păstrată în peșteri, vinul de Touraine se conservă în peșteri. Și un amănunt... anecdotic... în S.U.A. în timpul prohibiției se fabrica, clandestin, în peșteri, whisky.

Peșterile au fost utilizate adesea ca locuințe. Celebrele pueblo de peșteră din vestul american (Mesa Verde, Chelly, Navaho) erau adevărate sate construite în peșteri. Se cunosc castele fortărețe (Predjama din Iugoslavia), biserici (Balme, Ialomița), dar și locuințe individuale, cum există astăzi în valea Tarn din Franța, în Spania, sudul Italiei, Turcia (Capadocia), Tunis, Malta, unele din ele cu un înalt grad de confort.

Ca utilizare nepermanentă pot fi amintite peșterile în care sînt amenajate muzee (Les Eyzies, Moqui Cave), în cele în care au loc spectacole teatrale (peștera Naumann din R.D.G., peșterile Somthaim și Nebelhöhle din R.F.G.), concerte simfonice (Postojna, din Iugoslavia, Jeita din Liban, St. Michael Cave din Gibraltar. La noi în țară a avut loc concerte simfonice în Peștera de la Românești începînd din 1984). Într-o sală din peștera Postojna s-a deschis cel de-al 4-lea Congres internațional de speologie în 1965, iar în peștera Cumberland din S.U.A. s-a închis cel de al 8-lea Congres în 1981. Sînt peșteri utilizate ca loc de celebrare a căsătoriilor (Peștera căsătoriilor din Missouri). Mai sînt și peșteri unde se află corpul neînsuflețit al unor speologi (Floyd Collins în peștera ce-i poartă numele, inima lui de Joly în avenul Orgnac); unele peșteri sînt utilizate ca adăpost pentru animale vii (găini, porci, cai), altele ca depozite de fructe, cereale, substanțe chimice etc. Se preconizează acum depozitarea deșeurilor radioactive (o problemă foarte acută) în peșteri.

Peșterile au fost și pot fi utilizate în scopuri strategice. În primul război mondial ele au fost importante puncte de sprijin pentru armatele austro-ungare și italiene încleștate în luptele din Dolomiți. În cel de al doilea război mondial germanii au făcut în peșteri depozite de carburanți (Postojna) sau adăpost de avioane (Peștera Bédeilhac) și ele au oferit bune adăposturi pentru partizanii francezi (peșterile din Vercors). În războiul vietnamez, patrioții au făcut din peșteri fabrici de muniții ca să fie la adăpost de bombardamentele aeriene. Tot în peșteri au fost amenajate poligoane de tragere pentru obuze și în unele se efectuează explozii nucleare experimentale. Acum se preconizează amenajarea unor peșteri ca adăposturi antiatomice.

Peșterile și medicina sînt un capitol care de abia se deschide pentru multimilenara viață a lumii subterane. S-a constatat că aerul din peșteri este excelent pentru astm. De altfel, au și fost amenajate numeroase speolo-sanatorii (de pildă în Kultherthöhle din R.F.G.). La fel în peștera Păcii din Ungaria, în peștera Gombaseck din Cehoslovacia). În Ungaria peștera Miskolc-Tapolca este transformată în sanatoriu, avînd în vedere că ea posedă o apă caldă, radioactivă, mineralizată cu litiu, bariu, iod și brom. Apele termale de la Băile Herculane sînt, în parte, de proveniență speleică iar efectele curative ale exhalațiilor de bioxid de sulf din Peștera Puciosul din Carpații Orientali sînt cunoscute de mai bine de două secole.

Speoterapia este astăzi o întreprindere serioasă și în numeroase țări se fac cercetări. Rețeaua de sanatorii subterane se extinde și au avut loc și două congrese internaționale pe această temă. Cu aceasta nu am terminat însă cu utilizările peșterilor în medicină, căci în ele s-au făcut primele și cele mai interesante experiențe asupra vieții omului în condiții de izolare totală, „în afara timpului", avînd în vedere că în întunericul complet nu există nici un reper temporar. Cercetătorul francez Michel Siffre și-a înscris numele ca ctitor al acestor cercetări, preluate astăzi de agențiile ce se ocupă de zborurile spațiale și care au constatat că în condițiile oferite de peșteri se pot obține cele mai bune rezultate în studiile de psihologie și fiziologie umană.

Și, pentru că veni vorba de laboratoare, să amintim două din cele mai serioase utilizări moderne ale peșterilor. Prima în domeniul fizicii nucleare — în peșteri s-au făcut importante studii în condiții de izolare totală față de razele cosmice, lucru greu de obținut la suprafață. În peșteri se fac și cercetări asupra mareelor terestre, și există și la noi un bun laborator montat în peștera Cloșani. Cea mai importantă utilizare științifică a peșterilor este însă

Peștera Urșilor (Jud. Bihor)

în domeniul biologiei, căci, așa cum a arătat încă la începutul secolului E. Gh. Racoviță, peșterile reprezintă adevărate loboratoare subterane în care se poate surprinde, datorită unei dezvoltări a organismelor „cu încetinitorul" din cauza mediului agresiv, ceva din marea enigmă a evoluției formelor de viață. În acest scop au fost organizate numeroase laboratoare subterane (cel de la Moulis din Franța este cel mai bine echipat) în care se fac extraordinare cercetări și experiențe privind adaptarea organismelor la mediul cavernicol.

Și acum, în încheiere, cîteva cuvinte și despre cea mai remarcabilă vocație a peșterilor, cea turistică. Datorită mediului ambiant atît de straniu, peșterile au constituit din totdeauna o extraordinară atracție asupra oamenilor care, din cele mai vechi timpuri, le-au vizitat cu sfială, curiozitate și admirație. Există în peștera Postojna iscălituri pe pereți care atestă o vizită turistică în anul 1213, în peștera Mixnitz din Austria o iscălitură din anul 1323 iar în Rouffingnac din Franța din 1575. De la astfel de vizite izolate s-a ajuns astăzi la o adevărată industrie turistică, cu amenajări extraordinare. Drumul de acces la peșteră se face pe șosele asfaltate de 30 km (Avenul Armand sau Carlsbad Cavern), cu funicularul (peșterile din Dachstein sau Tennengebirge). În peșteri se circulă pe poteci betonate, cu trenul subteran (Postojna, Lacave), cu barca (Mammoth Cave, Han sur Lesse din Belgia, Mazocha din Cehoslovacia) și cu ascensorul (Carlsbad, Mammoth Cave, Lacave și sute altele) și se va amenaja și o peșteră cu un funicular subteran (Pierre St. Martin). Există restaurante în peșteri, cofetării, oficii poștale (cu timbre și ștampilă specială), magazine cu artizanat, sînt rezervate vizitatorilor tot felul de surprize, de la iluminaturi stranii cu raze X pînă la spectacole de sunet și lumină.

Speoturismul este o mare afacere, condusă de societăți pe acțiuni (Padirac), concernuri de exploatare (ANECAT în Franța), se investesc milioane și se scot zeci de milioane. În S.U.A. numărul vizitatorilor de peșteri se ridică anual la 3 milioane, în Postojna numărul se apropie de milion. Minunata noastră Peșteră a Urșilor, atît de frumos amenajată, dată în folosință de abia 7 ani, a devenit o celebritate și numărul vizitatorilor se apropie de 200 000 anual.

Peșterile, cîndva loc de adăpost al omului primitiv, peșterile care au văzut licăririle civilizației și ale artei, cele care au inspirat mii de scriitori, compozitori și pictori, își marchează tot mai constant prezența în societatea actuală. Cu întrebuințări multiple, economice, științifice, sociale și turistice, ele sînt departe de a-și fi epuizat toate valențele și nu putem decît să prevedem un viitor luminos întunecatei lumi subterane.

Marcian BLEAHU

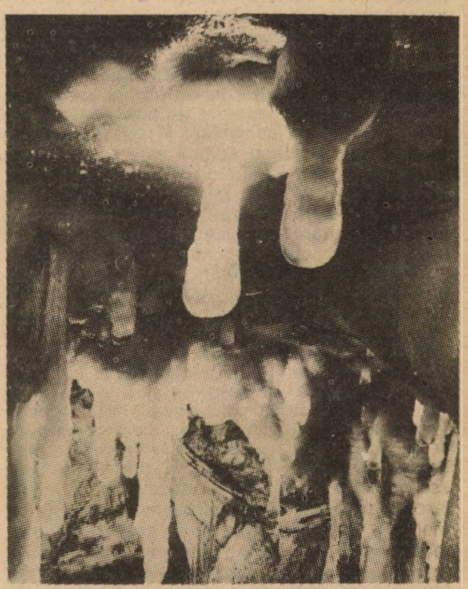

Gheţarul de la Scărişoara (Munţii Apuseni)

Grota Miresii (Slănic Prahova)

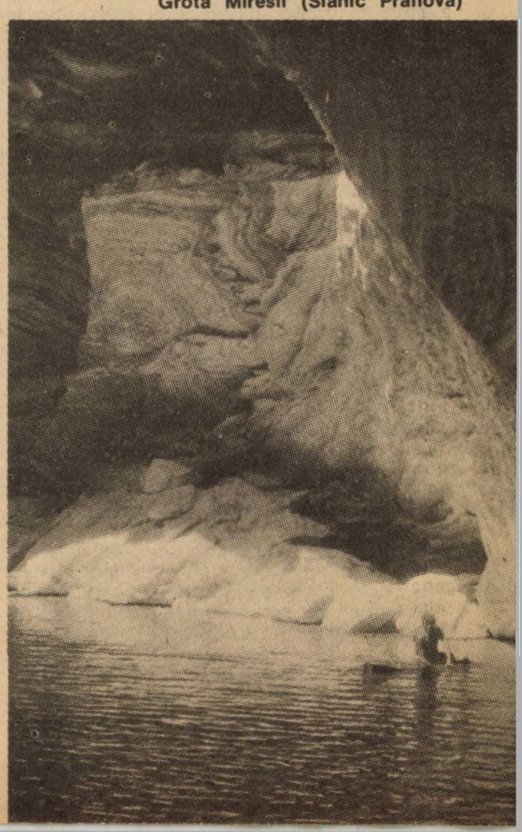

Paradisul electronic

ÎN VARA lui 1975, un student din Los Angeles, pe nume Nolan Bushnell, a izbutit să construiască în atelierul său de drege-tot, improvizat, în garajul părintelui său, primul joc pe tub cinetic TV din lume.

Amicii săi fură curînd captivaţi de tenisul electronic, iar faima invenţiei ajunse repede în Silicon Valley, zonă aflată în preajma marii metropole, unde funcţionează, în strînsă vecinătate, cele mai mari întreprinderi electronice din S.U.A. (şi din întreaga lume). Firma Warner Communication n-a pregetat să achiziţioneze de îndată noua invenţie, perfecţionînd-o în laboratoarele proprii. Astfel s-a inaugurat o nouă eră — şi nu numai în industria producătoare de jocuri electronice; se produseră prefaceri radicale, de structură, în întreaga reţea a business-ului electronic.

Să notăm că, pe la mijlocul anilor '70, cercetarea în domeniul electronicii cunoscuse o anume stagnare. Aparatele TV şi video color utilizînd circuite integrate, magnetofoanele stereo cu relee şi casete, calculatoarele miniaturizate de buzunar, agregatele sonore complexe HI-FI au covîrşit piaţa obiectelor electronice de consum. Concurenţa s-a înteţit, drept pentru care ivirea unei noutăţi în stare să-l atragă pe cumpărător devenise imperios necesară.

Acestea au fost circumstanţele în care firma Warner Communication a lansat pe piaţă invenţia lui Bushnell. În acelaşi an, noul produs a fost pus în circulaţie şi în Europa, devenind „şlagărul" darurilor pentru sărbătorile de iarnă, cu osebire nu atît în rîndul copiilor, cît mai cu seamă în ale celor mari. În paralel cu jocurile TV folosibile la domiciliu, care aveau, în acea perioadă, un preţ destul de ridicat, s-a început producţia în serie a jocurilor TV de mari dimensiuni, instalate în puncte de agrement; ele funcţionau numai după introducerea unei monezi, după modelul „banditilor ciungi", a automatelor de joc (aluzie la maneta lor de dirijare vezi flippere, etc.), aducînd proprietarilor profituri uriaşe. (La origine, chiar şi invenţia lui Bushnell — jocul automat de tenis — funcţiona după acelaşi principiu. De altfel, în vremea ce a urmat, Bushnell însuşi şi-a deschis o fabrică de jocuri video, purtînd denumirea de Atari.)

În fiecare serie nouă se producea, „se năştea" o nouă temă de joc. După jocurile de tenis, popice, fotbal, golf, biliard, apărînd rapid pe piaţă şi agregatele în stare să presteze jocuri şi mai complexe. Avioane de vînătoare hăituindu-se, nave de război, nave cosmice, într-un număr ce creştea cu repeziciune. Între timp, firmele electronice din Europa şi Japonia se integrară şi ele în marea afacere. Aceste jocuri video zise „din prima generaţie" erau însă concepute numai pentru desfăşurarea unui singur joc, astfel încît fericiţii posesori se plictisiră repede, întrucît, în cazul în care doreau să practice un alt tip de joc, trebuiau să-şi cumpere şi un alt agregat. Expansiunea microprocesoarelor veni la ţanc; în noile aparate, produse mai încolo, s-au introdus module de program şanjabile, color. Astfel, expansiunea „chip"-urilor a dat un nou imbold comerţului cu jocuri electronice. Odată intrat în posesia unui agregat computerizat, fericitul posesor poate să-şi procure prin adaos — la fel ca în cazul videomagnetefoanelor — o serie de programe preferate. În acest moment, jocurile incipiente — „cele cu mingi" — sînt considerate depăşite, programele bazate pe microprocesoare permiţînd apariţia şi practicarea unor jocuri mult mai complexe. Firmele Philips, Siemens, Atari, ITT, Pioneer, Texas Instruments, Akai oferă posibilitatea ataşării la aparate a peste trei sute de programe. În mai multe ţări s-a organizat şi un sistem de împrumut. Cele mai populare programe sînt cursele de cai, jocurile marţiale, raliuri, jocurile de cărţi, simulatoarele cabinelor de pilotaj, etc. Noutatea sfîrşitului de an 1982 a fost programul cosmic lansat de firma Akai care a folosit drept model rendez-vous-urile rachetelor cosmice. Cei doi jucători trebuie să mijlocească întîlnirea celor două „nave", folosind cît mai puţin „combustibil" în timpul „manevrelor". Un panou de afişaj digital încorporat în colţul aparatului îndeplineşte rolul tabelei de marcaj: cel care foloseşte mai mult decît consumul prescris, primeşte un punct penalizare, riscînd să nu-i mai rămînă suficient carburant pentru revenirea pe Pămînt. Majoritatea tipurilor de jocuri video destinate uzului casnic, la domiciliu, sînt concepute pentru a fi folosite de două pînă la patru persoane; producătorii i-au avut în vedere şi pe cei care ar dori să practice aceste jocuri de unii singuri. În ultimii ani au început să cucerească teren, în Japonia şi în S.U.A. jocurile video de mărimea unui calculator de buzunar. Noul „boom" electronic s-a materializat într-o cutie de plastic niţeluş mai mare decît o cutie de ţigări. Cu ajutorul a două butoane minuscule se poate opera pe ecranul TV, cu un diametru de 4—5 cm o luptă între nave cosmice ori o înfruntare între cavaleri medievali. Ce-i drept, deocamdată nu se găsesc moduli de schimb pentru aceste tipuri de programe; totuşi, angrenajele sînt atît de perfecţionate încît, spre exemplu, în cazul înscrierii unui gol (la partidele de fotbal), aparatele „condimentează " spectacolul reproducînd şi uralele stadionului. Cea mai recentă senzaţie o reprezintă jocurile video miniaturizate. Se pot găsi deja jocuri de tenis încorporate în pixuri, terenuri de popice implantate în ceasuri cu afişaj digital. Este lesne de înţeles avantajul lor: se află în permanenţă la îndemînă, deci şi în timpul călătoriilor, lungilor ceasuri de aşteptare, şi, firesc, în timpul plictisitoarelor şedinţe.

Cei care cunosc, îndrumă şi decid pînă la urmă în acest uriaş business al jocurilor şi-au dat seama că, datorită diminuării sporului natural al populaţiei în ţările occidentale, tot mai multe persoane mature vor intra în larga tabără a proprietarilor de jocuri video, spre folosinţă şi delectare proprie. Cu ajutorul unei reclame iscusite, se încearcă înlăturarea, anihilarea concepţiei potrivit căreia jocurile sînt destinate în exclusivitate copiilor şi că a te juca cu machete auto ori cu trenuri electrice reprezintă izbitoarea şi certa senilitate. Astfel stînd lucrurile, electronica a pătruns şi în mediul acelor agregate electronice care sînt produse nu în primul rînd pentru uzul copiilor. În anul 1982, a pornit pe drumul său triumfal automatul de şah dotat cu microprocesoare, în stare să-şi mişte şi propriile piese cu ajutorul braţului-robot. Acestui tip ce automat de şah i se ataşează diferite module cuprinzînd diverse formule de joc, ba mai mult, pe piaţă se poate găsi şi un anume modul care conţine renumite partide ale marilor maeştri ai jocului de 64 pătrăţele. Firesc, acestea din urmă sînt greu accesibile pentru amatorii posedînd cunoştinţele medii şi venituri aşijderea.

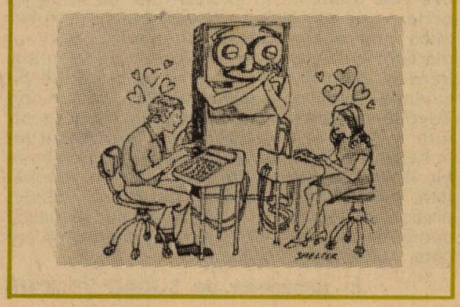

Interesul pentru jocurile de societate de tipul „joc de afaceri" a crescut într-un mod direct proporţional cu afluenţa valului de mijloace electronice de divertisment. Cu cîţiva ani în urmă, sociologii considerau că apetenţa omului pentru abordarea, în joc, a preocupărilor sale, a îndatoririlor pe care le îndeplineşte cu maximă seriozitate la locul său de muncă, este cel mai puţin bizară. Unii explică fenomenul prin faptul că deciziile incorecte, nejuste, luate în timpul jocului nu au, bun-înţeles, consecinţe grave, aşa cum le-ar avea, dacă individul ar greşi, în mod similar, la birou; iată de ce jocul rămîne un divertisment. Alţii, în schimb, doresc să-şi asume, în joc tocmai rolul şi poziţia la care nu vor avea niciodată acces la locul lor de muncă. Slujbaşul mărunt va fi bucuros să se poată imagina în postura preşedintelui trustului sau băncii la care e lefegiu, măcar la masa de joc, în compania amicilor. Există şi opinii diametral opuse. Se susţine de pildă, că indivizii sînt atît de plictisiţi, de excedaţi de „jocurile" cotidiene ale vieţii economice, încît preferă să caute şi să identifice în emoţiile jocului de societate, calea succesului cert.

Monopoly, unul din jocurile „de afaceri" cu cel mai mare succes, are deja o respectabilă vîrstă, însumînd cinci decenii. După unele aprecieri, pînă în anul 1982 s-au vîndut un număr record de optzeci de milioane de jocuri numai în R.F.G. s-au vîndut un milion de exemplare. Jocul are ca subiect o unică ramură a lumii afacerilor şi anume: proprietăţile imobiliare. Exemplarele de pionierat, produse la începutul anilor '30 sînt astăzi rarităţi preţuite, un singur exemplar fiind evaluat de către negustorii de rarităţi, astăzi, la suma de 8—10 000 de mărci.

Cei mai „clei" la geografie

... nu sînt francezii, ci americanii. Cel puţin aşa s-a stabilit printr-un test comparativ. Recordul răspunsurilor eronate l-au realizat studenţii de la Universitatea statului Carolina de Nord. Printre „cunoştinţele" lor în materie: populaţia Statelor Unite este de 236 miliarde locuitori (în realitate 226,5 milioane); Uniunea Sovietică este situată între Panama şi Nicaragua.

Rezultatele anchetei sînt mult mai proaste — a spus şeful Departamentului de geografie al Universităţii, Richard Kopec — decît cele ale unui sondaj identic făcut acum 36 de ani de ziarul „New York Times" printre cititorii săi. Nici măcar populaţia statului Carolina de Nord nu le-a fost cunoscută celor testaţi; răspunsurile lor o cifrau între 25 000 şi 250 milioane. Trei studenţi din patru n-au fost capabili să numească altă ţară din sudul Africii decît Africa de Sud.

După părerea prof. Kopec, aceste lacune se explică prin faptul că geografia este o materie puţin predată în S.U.A., majoritatea elevilor şi studenţilor neavînd prilejul să urmeze nici măcar un curs complet de geografie pe timpul întregii lor şcolarizări.

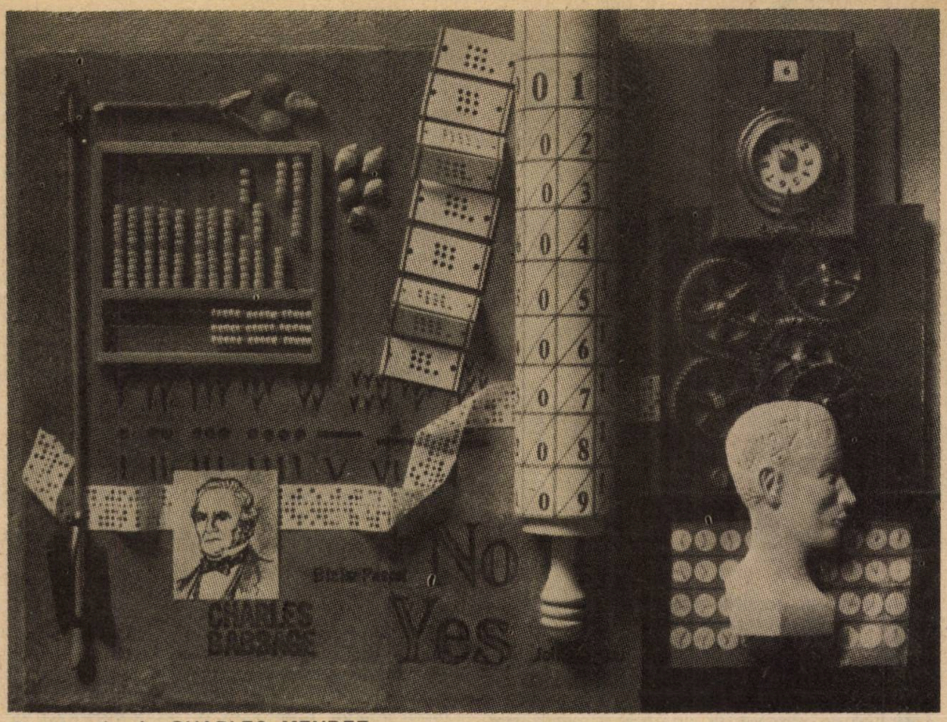

Construcție de CHARLES MENDEZ

Una din formele sale specializate, abordînd numai „branșa" construcției hoteliere, este deosebit de populară în S.U.A. Se comercializează sub denumirea de Acquire; participanții trebuie, mai întîi, să obțină credite pentru întreaga antrepriză, executori ai construcției, iar cînd hotelurile și pensioanele sînt, în fine, „înălțate", începe complicatul proces al fuzionării lor. Pînă în momentul cînd toate imobilele vor fi trecute într-o unică proprietate. El e cîștigătorul... pentru acea seară.

Un alt joc — Strategic 2000 — se bucură de o popularitate identică; în fond, e un joc inventiv, un joc de șah cuplat cu cel economic. La ambele mantinele ale tablei de joc, la linia de start se află postați „directorii generali", în locul pionilor avem de-a face cu plăcuțe de carton ilustrînd rezervoare de țiței și nave petroliere. Jucătorii, manevrînd piesele după regulile jocului de șah, își adjudecă, prin eliminare, transporturile de țiței de mare valoare, dar, fiecare mutare costă (cîte o sută de milioane de dolari, în bancnote-jucărie, firește); cîștigă cel care obține cea mai mare cantitate de țiței la un preț cît mai modic.

Afacerile și lupta concurenței este prezentă și în alte jocuri de societate, Se pare că pînă și conducători ai marilor firme își permit o relaxare cu Playboss-ul, un joc creat prin perfecționarea unui joc educativ creat special pentru instruirea managerilor. Într-o primă fază, este necesară achiziționarea materiilor prime și a utilajelor, asigurarea investițiilor, a producției și a valorificării produselor finite. Jocul devine mai apoi, mai dificil: un anume tabel indică prețurile de vînzare și cumpărare, prețuri care trebuie respectate cu sfințenie. În faza a doua, se cere schimbarea sortimentului de produse, introducerea raționalizării producției, cooperarea cu alte întreprinderi și — lucrul cel mai greu — o acomodare supla la circumstanțele pieții, în urma mutărilor celorlalți participanți.

În pofida succeselor ascendente ale jocurilor „de afaceri", ilustrînd cruzimea rigidă și rețeaua de intrigi a pieții capitaliste, se mai întîlnesc mulți oponenți-adversari ai acestui tip de jocuri. Au apărut noi tipuri, în primul rînd ca rod al cerinței exprese a protectorilor mediului, jocuri care nu mai au drept obiect mecanismele pieții și procesele economice, în miezul tematicii fiind introdus factorul uman, corelațiile sociale, politice, ecologice. Dînd curs acestei aspirații, s-a creat jocul numit Oko (de la Okologie; denumirea în limba germană a ecologiei), care-și propune să îndrepte atenția jucătorilor asupra corelațiilor echilibrului necesar dintre evoluția pe plan economic, resursele de energie și materii prime, explozia demografică și mediul ambiant. Jocul se numește „A supraviețui în Catonida" (Militaroda) și cei care iau parte dezlănțuie, într-o țară africană imaginară, în cele mai vitrege circumstanțe naturale și economice, o bătălie acerbă cu jungla, bolile, animalele sălbatice; sarcina lor — miza jocului — este a întemeia cît mai multe școli, spitale, a desțeleni și a fructifica pămînturile întinse. De-altminteri, jocul a fost conceput în anul 1982 la comanda mișcării „Pîine pentru universul uman", rezidentă în R.F.G., mișcare ce-și propune protejarea mediului înconjurător natural și sufletesc.

Respectînd adevărul, trebuie să precizăm că aceste tipuri (din urmă) de joc reprezintă o firavă cîtime din marea sumă a jocurilor de societate. La ora actuală, emoția pricinuită de tectonica vieții de afaceri îi interesează mai mult pe semenii noștri, întrucît de devenirea ei depinde viitorul locurilor lor de muncă... Și cel care, într-adevăr, s-a sastisit de jocurile imitînd realitatea, apoi acela se poate sustrage goanei furibunde, și chiar recrea, folosind Mad-ul. E, asijderea, o invenție americană; jucătorii beneficiază, din start, de întreaga sumă din casă și cîștigă cel care-și face praf banii mai devreme, într-un acces de cheltuială nebună, respectiv, reușind să-și provoace, cît mai repede, falimentul. Esența jocului o constituie solicitarea și asumarea unor credite cît mai.. irațională, în antiteză cu procesele economice raționale. Potrivit opiniilor multora, acest joc se află cel mai aproape de „modelul" realității economice de astăzi. Dar, cine nu e mulțumit nici de antrenul oferit de Mad, poate beneficia de un alt joc, tot de proveninență americană, numit Organized Crime, care-i îmbie pe jucători cu universul afacerilor legale și ilegale ale lumii interlope; dacă jocul se „sălbăticește", se ivesc multiple posibilități combinatorii: cu ajutorul machetelor auto teleghidabile, produse în Japonia, participanții se pot lansa într-o cursă de urmărire pe șosele și autostrăzi. Tot astfel, cu ajutorul jeep-ului Golden Eagle (producție, la fel, japoneză) se pot produce adevărate scene de cascadorie, pe masa de joc, firește. Motorul său teleghidabil dispune de trei viteze, fiecare din cele patru roți e manevrabilă separată, precum se întîmplă la cele mai moderne automobile „adevărate", se mai adaugă un amănunt deloc neglijabil: bateria de trei volți costă infinit mai puțin decît benzina...

În Europa, piața modelelor auto teleghidabile este stăpînită în exclusivitate de firme japoneze; se află chiar unii economiști care explică prin acest succes, un altul: „boom"-ul mărcilor auto japoneze în Europa occidentală. Întrucît, dacă în jurul dragului tătic, printre picioarele fotoliilor roiesc modele Datsun ori Toyota (incasabile, pe deasupra), iar progenitura te asaltează să-i cumperi noi modele japoneze, e normal că și părintele devine sensibil la ideea cumpărării unei mașini nipone. Iată cum modelul-jucărie devine un obiect prețios al reclamei și reușește să găsească cumpărători pentru frații săi mai mari. Afacere care nu e deloc o jucărie...

În românește de SUGAR TEODOR

Cele mai noi calculatoare

Dat fiind că ordinatoarele actuale, făcute din siliciu, ajung la capacitățile lor maxime, oamenii de știință se preocupă acum de un alt fel de „chip"-uri și mai mici, reprezentînd o revoluție absolută în tehnologia calculatoarelor. Pentru acești cercetători, viitorul informaticii se află în materia vie însăși. Ordinatoarele anului 2000 vor fi ordinatoare biologice, construite din proteine și aminoacizi. Bio-calculatoarele vor fi de un miliard de ori mai puternice decît „chip"-urile de siliciu.

„Calculatorul cel mai rapid este creierul omului", spune dr. Claude Hamelin de la Institutul de biotică Armand-Frappier din Canada. „Or, creierul nu-i făcut din siliciu. Natura a făcut exact ce era de făcut, și în această direcție trebuie să mergem".

Pentru crearea de „bio-chip"-uri, o ipoteză: utilizarea unui lanț de proteine, fixarea lui pe un suport de teflon sau de platină, pentru a construi secvența care să aibă proprietăți înrudite cu cele ale semiconductorilor actuali și care să permită acel du-te-vino al electronilor și înmagazinarea informației. Marile corporații specializate au și investit milioane și au depus brevete în această direcție: ITT, IBM, Nippon Telegraph and Telephone, Marina americană.

Biotica se află încă în stadiu teoretic, dar destul de avansat pentru a permite reprezentări de vis. În timp ce siliciul este mărginit la o configurație în două dimensiuni, lanțurile de molecule se pot juxtapune pentru a crea adevărate blocuri tridimensionale, lărgind limitele informaticii pînă la aproape infinit. În loc să funcționeze după modelul secvențial actual, „bio-chip"-urile ar lua mai degrabă înfățișarea unei uriașe rețele la scară moleculară, multiplicînd posibilitățile de tratament și de stocare. Specialiștii estimează dimensiunea unui „bio-chip" la 0,01 micron; cu alte cuvinte, un lanț de un milion de „bio-chip"-uri ar măsura un centimetru.

Pe lîngă putere și rapiditate, „bio-chip"-urile, spre deosebire de „chip"-urile actuale, ar fi insensibile la cîmpurile magnetice. Dimpotrivă, ele ar fi în general mai sensibile, în special la creșterile de temperatură, ceea ce le-ar putea modifica comportamentul. Se consideră că problema ar putea fi rezolvată instalîndu-se nu o componentă ci mai degrabă 10.000 de componente identice și adoptînd o funcționare asemănătoare cu a creierului uman. „Ansamblul este cel care va reacționa, nu e grav dacă un element nu răspunde. ceea ce pare a fi o pierdere în ce privește precizia este de fapt un cîștig în materie de flexibilitate și sensibilitate", spune dr. Hamelin. Ne aflăm în fața unui nou tip de răspuns, care nu mai este **da** sau **nu,** ca la ordinatoarele actuale. Va trebui să reinventăm informatica.

Cea mai surprinzătoare Mona Lisa

Identitatea ei exactă este unul din marile mistere ale istoriei artelor. Acum, la 500 de ani dupa ce Leonardo da Vinci a pictat portretul Mona Lisei, o artista americană specialistă în folosirea computerului, pe nume Lillian Schwartz, consultantă la „AT / T Bell Laboratories", a stîrnit o mică furtună în lumea artelor, afirmînd că modelul pentru capodopera lui Da Vinci a fost Leonardo însuși. În numărul din ianuarie 1987 al revistei **Art / Antiques** Lillian Schwartz explică această afirmație arătînd că a folosit un nou model de program computerizat pentru a juxtapune celebrea pictură cu singurul autoportret cunoscut al lui Leonardo. „Configurația și așezarea nasului, gurii, bărbiei, ochilor și frunții din cele două portrete corespund perfect", scrie Schwartz. Un număr de experți de artă rămîn totuși neconvinși. Istoricul de artă James Beck de la Universitatea Columbia spune: „La fel de sigur cum luna nu-i făcută din brînză, tot atît de cert e că acesta nu e Da Vinci în travesti."

CAMPION MONDIAL — UN MOTOR DE AVIAŢIE ROMÂNESC

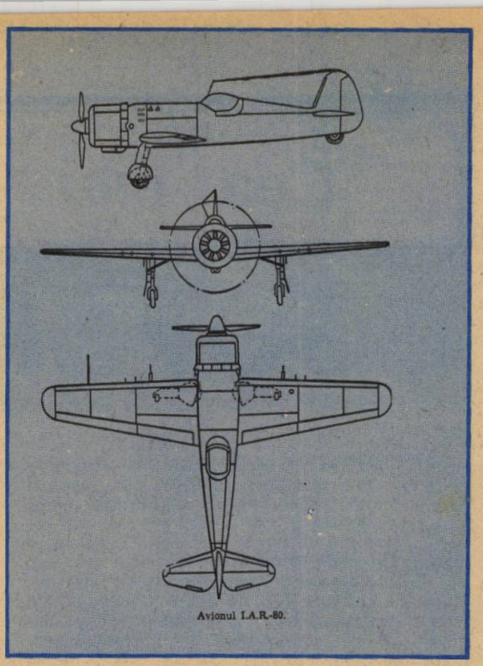

Avionul I.A.R.-80.

CUNOSCUTA revistă britanică de aeronautică „Flight International" menţiona recent, sub semnătura colaboratorului său J.M. Ramsden, că mototul care echipa avionul de vînătoare I.A.R. — 80 fabricat la Braşov în anii '40 a rămas pînă în prezent neîntrecut din punctul de vedere al greutăţii specifice: doar 0,56 kilograme pentru un cal putere, performanţă nedepăşită vreodată la motoare de aviaţie cu piston. Iată deci că nu numai în domeniul propulsiei reactive, pentru care contribuţiile de pionierat ale lui Alexandru Circu şi Henri Coandă sînt de mult timp recunoscute pe plan mondial, dar şi în acela „clasic" al propulsiei cu ajutorul elicei acţionată de motorul cu piston, realizările româneşti au marcat priorităţi şi performanţe semnificative.

Înainte de a prezenta acest mai puţin cunoscut campion mondial — motorul de aviaţie românesc K 14 — 1000 — să consemnăm că realizarea sa în uzina braşoveană a fost precedată de alte remarcabile soluţii tehnice date de geniul inventiv românesc în direcţia menţionată încă din faza incipientă a zborului cu aparate mai grele decît aerul. Astfel, Traian Vuia a fost confruntat în opera sa de pionier al aviaţiei mondiale şi cu serioase dificultăţi privind modul de propulsie al „avionului — automobil", adică a primului aparat de zbor echipat cu tren propriu pentru rulajul la sol, decolare şi aterizare; în acest scop îi era necesar un sistem de propulsie care să-i asigure cel puţin 20 cai putere şi care să cîntărească cel mult 100 kilograme, deci cu o greutate specifică de maximum 5 kg pe cal putere. Lucrînd intens pentru rezolvarea problemei, obţine în Anglia brevetul cu numărul 11181, la 18 mai 1904, pentru un „Improved Aeroplane Motor". (motor de avion îmbunătăţit), brevet pe care ulterior l-a retras, din motive rămase necunoscute. Revenit în Franţa, Vuia realizează un motor acţionat cu vapori de anhidridă carbonică, plecînd de la un motor cu aburi Serpollet (pentru automobile) reconstruit într-o concepţie originală, care va sta ulterior la baza remarcabilelor sale cercetări privind utilizarea vaporilor, inclusiv în scopuri aeronautice; obţine 20 cai putere la o greutate totală a instalaţiei de 105 kg. (depăşind deci cu puţin plafonul propus) timp de 3—5 minute, suficient însă pentru a realiza istoricul zbor de la 18 martie 1906. Reţinem deci şi originale realizări în domeniul motoarelor cu piston, pe lîngă epocala performanţă aviatică, inaugurarea zborului cu un aparat mai greu decît aerul, folosind doar mijloacele proprii de bord. De altfel şi în acest domeniu priorităţile româneşti se succed rapid, putînd să ne conturăm o imagine chiar dacă ne limităm la a cita doar construirea primului avion bimotor eficient din lume de către Henri Coandă, (vezi Al. Nica şi G. Maksutovici, „Remarcabilă participare românească la primul concurs aviatic militar din lume: Reims, 1911", în: Lupta întregului popor, nr. 1 (11), 1987, p. 13) şi realizarea capotajului inelar pentru motoarele în stea de către Aurel Vlaicu în anul 1913, soluţie cunoscută ulterior sub denumirea de „inel NACA" sau „Townsend", deşi prioritatea aparţine evident marelui nostru constructor şi pilot.

Pe scară industrială, valenţele româneşti în construcţia motoarelor de aviaţie se afirmă încă din anii 1923—1925, odată cu realizarea la Astra—Arad a seriei de avioane Proto-1 şi Proto-2, în concepţie originală; înfiinţarea la 1 decembrie 1925 a uzinei „Industria Aeronautică Română", celebra IAR—Braşov, a determinat un progres decisiv în această direcţie. Cu toate că unele cercuri conducătoare manifestau o lipsă de încredere în capacitatea tehnică a specialiştilor noştri, noile reforme legate de consolidarea statului naţional unitar român făurit la 1 Decembrie 1918 au contribuit şi la dezvoltarea industriei aeronautice române astfel că putem vorbi de un considerabil avînt creator şi în acest domeniu. Fără a intra în amănunte privind realizările prestigioase ale industriei aeronautice româneşti în perioada interbelică, ce au făcut deja subiectul unor interesante şi documentate studii, ci urmărind doar firul conducător spre motorul-campion, trebuie subliniată simbioza realizată între echipa de constructori ai celulei condusă de inginerul Elie Carafoli, viitorul academician şi şef al şcolii româneşti de aeronautică, ulterior de prof. ing. Ion Grosu, şi echipa de motorişti condusă de inginerul Petre Carp, simbioză care a condus la realizarea unor remarcabile construcţii aeronautice: IAR-CV 11 (printre primele monoplane cu aripă joasă din lume, 1930), IAR-16 (monoloc de vînătoare, structură de rezistenţă complet metalică, 1934), IAR-22 (folosit în anul 1935 într-un raid de peste 16 000 km. prin Europa, Asia şi Africa), IAR-24 (avion de turism, cu care George Bănciulescu — primul pilot din lume care a zburat avînd proteze la ambele picioare — a efectuat în cinci zile trei raiduri internaţionale, 1934), IAR-27 (dublă comandă, 1937), IAR-39 (biplan de recunoaştere şi bombardament, 1939), culminînd cu aparatul de vînătoare monoloc IAR-80, realizare de vîrf a uzinei braşovene. Construit în anul 1939, avionul se situa (ca şi varianta pentru bombardament în picaj IAR-81, apărută în anul 1943) printre cele mai reuşite avioane ale vremii, iar concurenţa nu era deloc neglijabilă: toate ţările industrializate din trei continente îşi concentrau resursele ştiinţifice, tehnologice şi industriale într-o luptă acerbă pentru cucerirea supremaţiei privind viteza şi altitudinea, manevrabilitatea, echipamentul şi raza de acţiune a aparatelor de zbor. Şi iată că echipa braşoveană discută de la egal la egal cu cei mai redutabili constructori de avioane ai lumii, căci aparatul lor, strunit de legendarii piloţi de încercare Dumitru (Pufi) Popescu şi ing. Alexandru Frim, se plasa cu peste 500 km/oră al treilea din Europa şi al patrulea din lume în privinta vitezei,

Un grup de piloţi pregătind o nouă misiune de luptă cu avioane de vînătoare I.A.R.—80

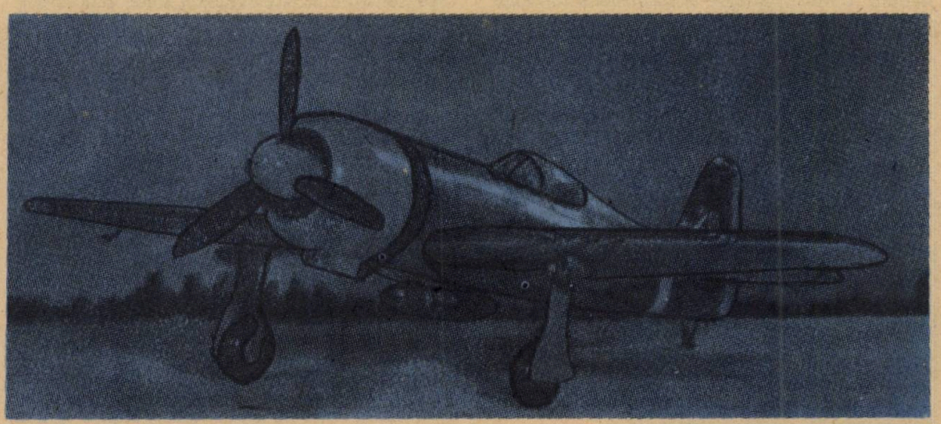

Avionul I.A.R.—81

era înzestrat cu cele mai moderne echipamente ale timpului (flapsuri hidraulice, elice cu pas variabil, tren de aterizare complet escamotabil, cabină presurizată, instalaţie de oxigen pentru zbor la mare înălţime, diverse alte înzestrări de ultimă oră), putea urca la 10500 metri, cu un timp ascensional de un minut şi douăzeci de secunde de la zero la 1000 metri, rază de acţiune de 500 kilometri, performanţe care stîrnesc şi astăzi admiraţia. În fine, motorul său, cu 14 cilindri dispuşi în dublă stea, era cel mai performant din lume sub raportul greutăţii specifice (de zece ori mai mică decît la motorul lui Vuia), record nedepăşit, după cum am amintit, pînă în prezent. Denumit IAR-K 14-1000, era primul motor de mare putere construit în concepţie românească, iar examinarea sa stîrneşte şi astăzi admiraţia specialiştilor: excepţională eficienţă a camerelor de combustie, răcire cu aer perfect studiată, uzinaj de cea mai mare precizie, construcţie compactă. Furniza 1040 cai putere la o turaţie de 2 500 rotaţii pe minut şi presiune a aerului la intrarea în motor de 850 mm de mercur, iar pentru decolare putea dezvolta 1140 cai putere, la 2 550 rotaţii pe minut. Era echipat cu un compresor de mare putere, ce putea restabili puterea pînă la o altitudine de 3 600 metri în varianta motorului denumită 1000 A_1 şi pînă la 3 200 metri în varianta 1000 A_2. Un sistem de ungere eficient, beneficiind de ultimele realizări din epocă privind uleiurile înalt rafinate şi utilizarea aditivelor, asigura frecări şi uzuri minime, prefigurînd soluţiile tribologice actuale. Fabricat în serie, motorul IAR K 14-1000 a echipat în anii celui de-al doilea război mondial avioanele IAR-80 şi 81, iar soluţiile tehnice deosebit de reuşite şi performanţele funcţionale de excepţie ale acestor avioane au determinat utilizarea lor ani îndelungaţi şi după terminarea războiului, transformate la Atelierele de reparaţii material volant (A.R.M.V.) de pe platforma Pipera—Bucureşti, în avioane de şcoală biloc, cu dublă comandă, cunoscute sub denumirea de IAR-80 D.C.

Excepţionalele rezultate ale înaintaşilor n-au rămas fără urmări. Tradiţia aeronautică română se confirmă astăzi în mod strălucit prin noile creaţii: mediul curier Rombac bucureştean se înscrie printre cele mai moderne aeronave din lume, la Ghimbav-Braşov se fabrică elicoptere ce se exportă în trei continente, iar bireactorul IAR-93 a intrat în dotarea unităţilor noastre de aviaţie. Noua generaţie de constructori de aeronave se dovedeşte a fi la înălţimea marilor ei înaintaşi, unii dintre ei pionieri ai aeronauticii mondiale

Dr. Ing. Alexandru NICA
Dr. Gelcu MAKSUTOVICI

Cea mai luminoasă SUPERNOVĂ

ERA O EPOCĂ GLACIARĂ și în sudul Africii clima era mai rece decît în ziua de azi. Existau girafe, hiene și pavieni în număr mare, alături de specii dispărute azi precum cai giganți, antilope enorme și bizoni cu coarne uriașe. Omul de Neanderthal încă nu apăruse, dar savanele erau deja cutreierate de ființe inteligente, creaturi bipede astăzi cunoscute ca Homo sapiens arhaic, care puteau ciopli din piatră unelte rudimentare. Într-o noapte limpede de acum 170 000 de ani, unul dintre acești strămoși ai omului se poate să-și fi îndreptat ochii spre o bandă lăptoasă de stele care străbătea cerul, privirea oprindu-i-se pe o pată de lumină ce părea că s-a desprins de rest.

În acel moment, în îndepărtata bandă lăptoasă — o mică galaxie numită în prezent Marele Nor al lui Magellan — o stea gigantică strălucea puternic, fără ca nici un semn exterior să indice apropiatul ei sfîrșit. Dintr-o dată o explozie cataclismică a făcut-o să devină din ce în ce mai strălucitoare, pînă ce lumina ei a devenit mai puternică decît cea a o sută de milioane de stele de mărimea Soarelui. Lumina intensă a pornit să străbată universul în toate direcțiile cu o viteză de 186 282 mile pe secundă, parte din ea îndreptîndu-se spre o planetă minoră aflată pe orbita unei stele medii din mai marea galaxie vecină a Căii Lactee.

Peste vreo 170 000 de ani, pe acea planetă minoră, omul inventase și dezvoltase tehnologia, ridicase mari orașe și, în încercarea de a-și înțelege mai bine locul în univers, crease mari instrumente cu care putea scruta spațiul. Abia atunci, în noaptea de 23 februarie 1987, au ajuns la Pămînt primele raze din lumina emisă de steaua care explodase, după ce străbătuseră un miliard de miliarde de mile prin spațiu. Ceva din lumina aceea a trecut prin lentila unui telescop uriaș de la observatorul Las Campanas — aflat pe vîrful unui munte

Coperta revistei „Time" anunțînd Supernova 1987A

din Chile — fiind reflectată apoi spre aparatul de fotografiat pregătit de Ian Shelton, un astronom canadian. Shelton, în vîrstă de 29 de ani, fusese trimis la acel observator de Universitatea din Toronto. El fotografiase îndelung Marele Nor al lui Magellan (MNM), îndeletnicire cu care se ocupase și în noaptea de 24 februarie pînă la ora 2:40. „Hotărîsem că ce-i prea mult strică. Era timpul să mă culc", își amintește Shelton. Dar înainte de a se retrage s-a gîndit să developeze ultima placă fotografică. Ridicînd placa, a privit-o atent și în momentul următor a înlemnit. Acolo, lîngă un element din MNM cunoscut ca Doradus 30, sau nebuloasa Tarantula, se afla un punct strălucitor necunoscut.

„Eram sigur că trebuie să fie vreun defect al plăcii", spune Shelton, „dar nu era defect". A ieșit apoi afară, a privit spre Marele Nor al lui Magellan și, fără telescop sau binoclu, a văzut clar steaua care explodase — o supernovă. Deși sute de supernove din galaxii incredibil de îndepărtate fuseseră zărite cu telescoape puternice, din 1885 pînă acum, nici una nu putuse fi văzută cu ochiul liber. Și mai important este faptul că, aflată la o distanță de numai 170 000 de ani-lumină, aceasta a fost cea mai strălucitoare supernovă văzută de pe Pămînt după anul 1604.

Uniunea Astronomică Internațională a transmis observatoarelor din întreaga lume știrea descoperirii de către Shelton a supernovei A (prima supernovă a anului). Vestea s-a răpîndit în comunitatea științifică aproape cu viteza luminii, producînd o adevărată euforie și un soi de remarci aiurite rar întîlnite printre oamenii de știință. „N-am putut dormi din cauza emoției", a mărturisit John Bahcall, astrofizician la Institute for Advanced Study din Princeton, New Jersey. „S-a așteptat lucrul acesta 383 de ani", a exclamat astronomul Stan Woosley de la Universitatea California din Santa Cruz.

Oamenii de știință au avut ocazia pentru prima dată să observe de aproape, după standardele astronomice, spectacolul cel mai măreț al naturii. Ei au folosit instrumente sofisticate pentru a studia explozia stelei și au analizat în amănunt acest fenomen fundamental pentru structura universului, pentru formarea stelelor și pentru viața însăși.

O exagerare? Nicidecum. Procesele uimitoare care se petrec înainte și în timpul unei supernove sînt răspunzătoare pentru producerea multora dintre elementele din univers. Forța exploziei supernovei răspîndește aceste elemente în cosmos, unde ele formează mari nori de gaze și praf. Supernovele ulterioare trimit unde de șoc prin acești nori, determinînd aglomerarea gazelor și prafului și începînd astfel formarea unor noi stele și planete. Deci planetele și posibilele forme de viață care se dezvoltă pe ele sînt alcătuite din elemente care iau naștere în supernove. Mai mult, exploziile stelare generează particule energetice denumite raze cosmice, care pot produce mutații în organismele terestre și este posibil să fi jucat un rol direct în evoluția vieții pe Pămînt. Într-un sens foarte literal, spune astrofizicianul Larry Smarr de la Universitatea Illinois, „sîntem nepoții supernovelor".

Pentru oamenii de știință, această ocazie de a face disecția unei supernove și poate chiar de a găsi pe vechi plăci fotografice steaua care a creat spectacolul va însemna o verificare a teoriilor despre evoluția și moartea stelelor, care pînă acum au depins în mare măsură de ecuații, calculatoare și imaginația autorilor. „Această supernovă scrie istoria în domeniul respectiv. Teoreticienii sînt cuprinși de frenezie cînd se gîndesc la toate posibilitățile", spune astronomul Robert Garrison, care lucrează la telescopul de la Las Campanas al Universității din Toronto. Carlo Rubbia, laureat al Premiului Nobel pentru fizică, spune: „Acesta este începutul cercetării științifice a supernovelor. Înainte era **science fiction.** Acum este fapt științific".

Neobișnuit în toată această agitație este faptul că oamenii de știință au studiat un eveniment petrecut acum 170 000 de ani și care a fost reluat, ca un replay de televiziune, în fața ochilor lor.

Așa stînd lucrurile, nu e de mirare că la numai cîteva ore de la descoperirea supernovei 1987 A, o cantitate extraordinară de inteligență științifică și aparatură a fost mobilizată pentru studierea acestui fenomen ceresc. În toată emisfera sudică (supernova nu se vede pe cerul nordic), în America de Sud, Australia, și Africa de Sud, telescoape de toate mărimile

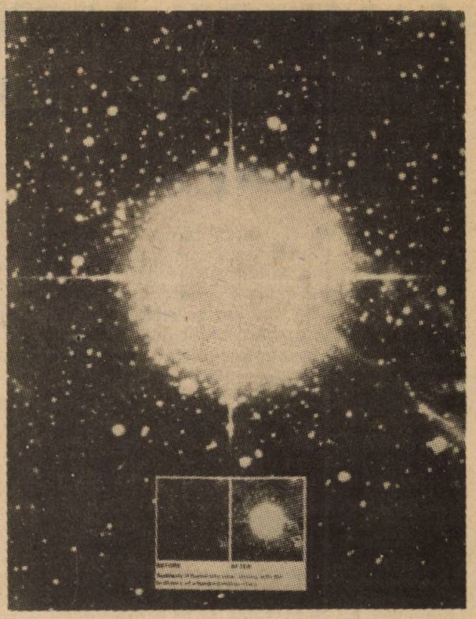

Strălucind ca un miliard de stele

au fost îndreptate spre strălucitoarea apariție din Marele Nor al lui Magellan. NASA a desemnat imediat cîțiva sateliți pentru studiu. În timp ce se îndrepta spre o întîlnire cu Neptun, programată pentru 1989, nava spațială Voyager 2 și-a îndreptat cele două detectoare de ultraviolete spre supernovă. Satelitul Solar Max și-a abătut atenția de la țintă sa inițială, Soarele, pentru a măsura razele gamma emanate de 1987 A. Satelitul Internațional Ultraviolet Explorer a început și el să măsoare radiațiile ultraviolete ale supernovei. În Japonia, oficialitățile din domeniul cercetării spațiale au grăbit testele de calibrare ale unui satelit proaspăt lansat astfel încît el să poată începe înregistrarea razelor X emise de gazele fierbinți ale supernovei 1987 A.

Departe în adîncul pămîntului, într-o salină aflată sub Lacul Erie, în mina de plumb și zinc Kaminoka din Japonia, în tunelul Mont Blanc care face legătura între Franța și Italia și în alt tunel săpat sub muntele Elbrus din Uniunea Sovietică, oamenii de știință examinau atent datele furnizate de calculatoare. Ei sperau că parte din particulele numite neutrini, care conform teoriei trebuiau să ia naștere în timpul supernovei, vor fi penetrat pămîntul, lăsîndu-și urma în uriașele detectoare de neutrini umplute cu lichid.

Însumînd toate aceste activități în fața unei reuniuni a astronomilor convocată în grabă la centrul Goddard de zbor spațial al NASA, astrofizicianul J. Craig Wheeler de la Universitatea Texas din Austin spunea: „Trăim zile frenetice".

După trei săptămîni oamenii de știință adunaseră deja mai multe date decît ar fi putut analiza imediat, confirmînd cîteva anticipări teoretice și făcînd mai multe observații care pentru moment au nedumerit pe toată lumea. Primele date arătau că învelișul de gaze care se expanda în jurul supernovei 1987 A se deplasa spre exterior cu o viteză inițială de 10 000 de mile pe secundă. După aceea, culoarea supernovei a continuat să se schimbe din albastru spre roșu mult mai rapid decît se prevăzuse. „Această schimbare este de 5—10 ori mai rapidă decît în cazul altor supernove", spune Robert Williams, director la observatorul inter-american Cerro Tololo din Chile, care este finanțat de SUA. Acest fenomen arată că învelișul de gaze se răcește din cauza expansiunii sale rapide, lungimea de undă a luminii emise apropiindu-se din ce în ce mai mult de capătul roșu al spectrului vizibil. Luminozitatea mică a supernovei 1987 A a fost și ea o surpriză. „Dacă ar fi continuat așa cum indica începutul", spune Williams, „strălucirea ei ar fi trebuit să ajungă la o magnitudine de 1 pînă la 0". (O cifră mai mică indică o stea mai strălucitoare; Sirius, cea mai strălucitoare stea de pe cer, are o magnitudine de -1,5). În acest caz, ar fi fost aproape la fel de luminoasă ca și cele mai strălucitoare stele ce apar noaptea pe cer. Dar supernova a atins o magnitudine de numai 4,5 ! echivalentă cu aceea a unei stele cu strălucire medie —, luminozitatea ei menținîndu-se apoi în jurul acestei cifre.

Astfel de caracteristici inițiale l-au condus pe Williams la speculația că 1987 A „poate să

fi avut o stea antecendentă care nu era atît de mare cum se obișnuiește printre supernove". Comparînd poziția supernovei cu fotografii mai vechi ale Marelui Nor al lui Magellan, mulți astronomi au identificat întîi o stea supergigantică albastră, numită SK—69B202, ca fiind posibila înaintașă a supernovei 1987 A. Dar această concluzie i-a tulburat pe toți; teoria susține că o stea cu astfel de caracteristici este prea tînără pentru a se sfîrși într-o explozie finală. La scurtă vreme după aceea, cînd radiația ultravioletă, emisă de explozie a început să scadă, astronomii au răsuflat ușurați: examenul ultravioletelor arăta că steaua albastră putea fi încă intactă. „Probabil că tremură de frică, dar începem să credem că e încă în viață", spunea Catharine Garmany, astronom la Universitatea din Colorado. Apoi oamenii de știință și-au concentrat atenția asupra a două stele ceva mai palide din apropiere, vizibile pe plăci fotografice mai vechi. Dar nici acestea nu i-au mulțumit, pentru că înaintașa ar fi trebuit să fie mai strălucitoare.

Se pare că cel puțin unul dintre evenimentele prezise de teorie s-a produs cu adevărat. Toate cele patru detectoare de neutrini au înregistrat sosirea micilor particule, înainte ca lumina să fi fost văzută.

FASCINAȚIA produsă de supernove nu se limitează nicidecum la știința modernă. Ca și astrologii de azi, civilizațiile antice credeau că stelele exercită o influență directă asupra treburilor pămîntești; iar chinezii, care notau cu grijă orice schimbare survenită pe cer, se arătau deosebit de impresionați de „stelele oaspete". Ei priveau acești musafiri astronomici ca pe niște semne ale unor evenimente importante ce aveau să se întîmple pe Pămînt. O inscripție pe un fragment de os datînd din jurul anului 1300 î.e.n. descrie o stea strălucitoare care a apărut lîngă steaua numită astăzi Antares. Aceasta pare să fie cea mai timpurie atestare chineză a unei supernove.

Deși există oarecari dubii că aceasta și cîteva alte foarte timpurii apariții atestate documentar reprezentau cu adevărat exploziile unor stele, nu există nici o îndoială cu privire la steaua-oaspete din anul 185 e.n. „În al doilea an al prerioadei dinastice Chung-p'ing, luna a zecea, ziua **kuei-hai**", arată un vechi text chinezesc, „o stea-oaspete a apărut în **nanmen.** Era mare cît o jumătate de rogojină, era multicoloră și sclipea. Încetul cu încetul s-a micșorat și a dispărut în luna a șasea a anului de după cel care a urmat". Descrierea, mai ales în ceea ce privește strălucirea și stingerea lentă a stelei, pare că confirme apariția unei supernove.

Surse documentare antice arată că în mileniul următor chinezii au mai observat încă cinci supernove, toate în Calea Lactee, unele dintre aceste explozii stelare fiind înregistrate și de alte culturi. Strălucitoarea supernovă din anul 1006 e.n. a fost văzută și descrisă de un scrib egiptean pe nume Ali ibn Ridwan și de către niște călugări europeni. Supernova din 1181 a fost consemnată de japonezi. Dar cea mai semnificativă pentru astronomii de azi pare a fi supernova apărută la 4 iulie 1054, în constelația Taurus, lîngă Orion. Explozia s-a produs la o distanță de numai 6 000 de ani-lumină, lăsînd în urmă acel frumos nor unduitor de gaze strălucitoare cunoscut ca Nebuloasa Crabului. Studierea structurii și dinamicii Crabului le-a permis astronomilor să pătrundă mai adînc în tainele supernovelor.

În momentul său cel mai strălucitor, supernova Crabului a fost la fel de luminoasă ca planeta Venus, putînd fi văzută și ziua; apariția ei a fost consemnată nu numai de către chinezi și japonezi dar poate și de către indienii din sud-vestul american. Dovezile din Lumea Nouă se prezintă sub forma unor imagini cioplite și pictate pe pereții unor stînci din Arizona de nord, care reprezintă un obiect ceresc aflat lîngă o lună nouă. Nu există certitudinea că această operă de artă primitivă constituie o reprezentare a supernovei, dar cu ajutorul tehnicilor de datare arheologică s-a stabilit că indienii se aflau în acea zonă cînd s-a produs explozia iar calculele astronomilor au arătat că supernova a apărut pe cer foarte aproape, într-adevăr, de luna nouă.

La europeni nu se cunoaște nici o consemnare a supernovei; deși unii au văzut-o probabil, nu s-au găsit dovezi ale observării în Europa a supernovei din 1181. Bătrînul continent a intrat în clubul distinșilor consemnatori de supernove abia în noiembrie 1572. Deși astronomul danez Tycho Brahe nu a fost primul care a observat noua stea apărută în constelația Cassiopeia, el s-a asigurat că posteritatea îi va asocia numele cu ea scriind cartea intitulată **De Nova Stella** (Despre noua stea).

Următoarea supernovă vizibilă cu ochiul liber s-a produs la numai 32 de ani mai tîrziu, în 1604, în constelația Ophiucus, cel mai cunoscut martor al ei fiind fostul asistent al lui Brahe, Johannes Kepler. Spre deosebire de cele mai multe supernove, aceasta a putut fi văzută înainte să atingă strălucirea maximă, descrierile lui Kepler prezentînd deci un interes deosebit pentru astronomi. Observațiile lui ar fi fost și mai amănunțite și valoroase dacă ar fi fost făcute cu un telescop. Din păcate, însă, steaua nu și-a ales momentul potrivit pentru a exploda. Supernova a strălucit pe cerul nopții cu numai cinci ani înainte ca Galileo să fi făcut prima examinare telescopică a cerului atestată documentar, descoperind munți pe Lună și pete pe Soare.

Dacă cei 1800 de ani de istorie a astronomiei pot constitui un indiciu, spun astronomii, înseamnă că în Calea lactee sau aproape de ea ar trebui să se producă patru supernove vizibile cu ochiul liber la fiecare aproximativ 1000 de ani. Dar din 1604 pînă în 1987 nu s-a înregistrat nici una (supernova din 1885, aflată la pragul vizibilității pe cerul nocturn, se afla în galaxia Andromeda, la o distanță de 2,2 milioane de ani-lumină). Fără îndoială, în acest interval s-au aprins multe stele, dar astronomii știu acum că ele nu au fost supernove ci nove apropiate. Novele sînt evenimente de mai scurtă durată, determinate de explozia subită a gazelor, care se produce în clasa stelelor pitice albe, explozie care eliberează o energie egală cu o zecime de miime din energia unei supernove.

Supernovele au fost recunoscute ca o clasă de stele care explodează fundamental diferit de novele obișnuite abia în anii 1930, de către astronomul Fritz Zwicky, care le-a și dat denumirea actuală. Împreună cu colegul său Walter Baade, el a început formularea teoriei moderne despre modul cum explodează supernovele și a lansat primele încercări sistematice de a le identifica. Deși într-o galaxie medie o supernovă apare rar, conform raționamentului lui Zwicky, există atît de multe galaxii îndepărtate vizibile prin telescop încît astronomilor n-ar trebui să le fie greu să observe marile explozii petrecute în univers. La început, colegii lui Zwicky au considerat ideea lui ridicolă, dar în următoarele patru decenii el și echipa lui au descoperit aproape 300 de supernove, aproximativ de 30 de ori mai multe decît au fost consemnate înainte de 1885; contribuțiile altor astronomi au ridicat totalul la mai mult de 600.

ÎNARMAȚI cu un număr din ce în ce mai mare de exemple, teoreticienii și-au perfecționat imaginea despre evoluția stelelor în general și despre inevitabila moarte violentă a unora dintre ele. Tema de bază: o stea efectuează o acțiune continuă de echilibrare între gravitația ei imensă, care încearcă să-i atragă toată materia în interior, spre centru, și intensa energie termonucleară radiată de miezul ei, care împinge materia spre exterior, menținînd steaua în forma unei mingi umflate de gaze fierbinți. Aproape pe tot parcursul vieții unei stele, aceste forțe se află în echilibru.

Cînd combustibilul nuclear se epuizează și reacțiile de fuziune se opresc, intervine gravitația. Fără presiunea spre exterior necesară pentru a-i menține „umflat", miezul unei stele începe să se dezumfle ca un balon, materia lui prăbușindu-se spre centru. În cazul unei stele de mărimea Soarelui, prăbușirea încetează după cîteva stadii intermediare în care materia stelară este comprimată atît de mult încît atomii ei aproape se ating, formînd ceea ce fizicienii denumesc materie degenerată; continuarea prăbușirii este împiedicată de tendința atomilor de a se respinge reciproc. Steaua a devenit astfel o pitică albă, despre care astrofizicianul David Branch de la Universitatea Oklahoma spune: „Este de mărimea Pămîntului, dar are aceeași masă ca Soarele".

Descoperitorul, Ian Shelton

Materia degenerată este atît de rezistentă la compresiune încît unei pitice albe nu i se mai poate întîmpla mare lucru, cu excepția cazului, obișnuit în Calea Lactee, în care face parte dintr-un sistem binar de stele. Dacă așa stau lucrurile, gravitația puternică a piticei albe poate atrage materia gazoasă de la colega sa. În unele cazuri, pe măsură ce pitica se umflă cu substanța colegei sale, presiunea gravitațională declanșează o reacție de fuziune în gazele capturate, rezultatul fiind o nová ordinară. Astrofizicianul Branch spune că în Calea Lactee se pot observa cam 50 de nove în fiecare an.

Dar dacă materia capturată nu fuzionează, masa piticei crește pînă aproape de punctul —

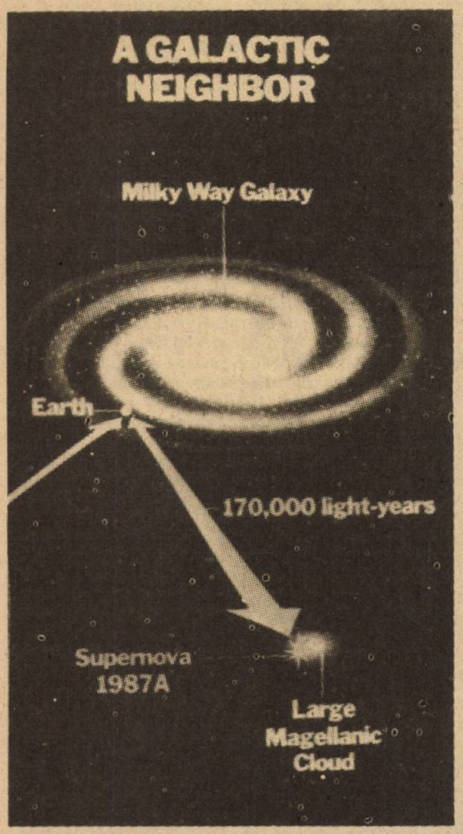

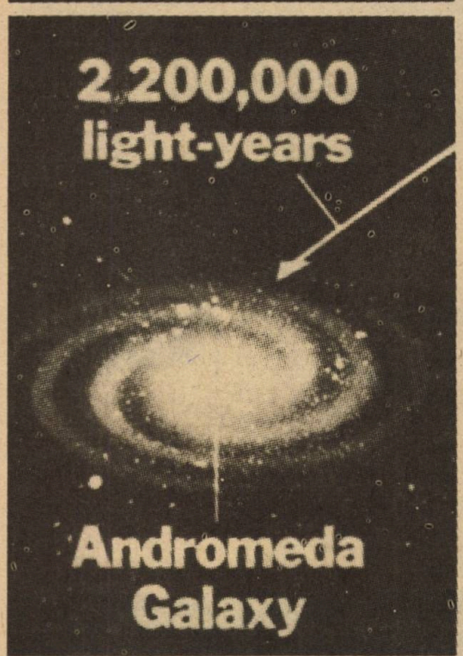

Vecinătate galactică

cunoscut ca limita lui Chandrasekhar, după astronomul Subrahmanyan Chandrasekhar de la Universitatea din Cicago, care l-a descris pentru prima oară — unde propria ei gravitație va învinge chiar și marea forță de respingere dintre electroni. Cînd masa piticei devine de aproximativ 1,4 ori mai mare ca aceea a Soarelui (cifra exactă depinde de compoziția stelei), steaua începe brusc să se contracte din nou, înfierbîntîndu-se atît de mult încît miezul ei se aprinde într-un foc termonuclear. Rezultatul: o supernovă. „Flacăra cuprinde întreaga pitică albă într-o jumătate de secundă", spune Woosley de la Universitatea din Santa Cruz. „Se degajă atît de multă energie că întreaga stea este compromisă, făcîndu-se țăndări". O stea care explodează în felul acesta este o supernovă de tipul I; consemnările istorice ale ritmului în care s-au stins supernovele lui Brahe și Kepler îi fac pe astronomii moderni să creadă că ambele au fost de tipul I.

Chiar dacă o stea își începe viața cu o masă de opt ori mai mare ca a Soarelui, este mai mult ca probabil că ea va pierde atîta materie din învelișul ei exterior încît va sfîrși cu o masă inferioară limitei lui Chandrasekhar. Deci va deveni o pitică albă și o candidată la răcire stabilă pe termen lung sau, dacă are o colegă apropiată, la transformarea în novă sau supernovă. De fapt, deoarece o pitică albă își va fi pierdut inevitabil straturile exterioare bogate în hidrogen (indiferent de mărimea ei inițială), absența hidrogenului detectabil în cazul unei supernove o identifică în mod obișnuit ca fiind de tipul I.

Dar dacă masa stelară este de mai mult de opt ori mai mare decît cea a Soarelui, steaua are o viață scurtă, spectaculoasă, ea transformîndu-se într-o supergigantă roșie și sfîrșind printr-o explozie ca supernovă de tipul II. Woosley spune că „stelele mari își irosesc forțele și apoi se sfîrșesc în stil mare". După numai 7 milioane de ani de existență,potrivit lui Woosley, tot hidrogenul unei stele de felul acesta a fuzionat probabil în heliu și steaua începe să se contracte. Din cauza compresiunii, temperatura crește pînă la 180 de milioane grade Celsius, ceea ce este mai mult decît suficient pentru ca atomii de heliu să înceapă să fuzioneze și să se degaje mai multă energie. Steaua se expandează din nou și apoi rămîne într-o stare stabilă vreo 600 000 de ani, pînă cînd toți atomii de heliu au fuzionat în carbon și oxigen. După aceea, la intervale tot mai scurte și la temperaturi din ce în ce mai mari, steaua se expandează și se contractă, focul domolindu-se și izbucnind apoi cu și mai multă putere; astfel elementele mai ușoare fuzionează în altele mai grele pînă la momentul cînd, într-o singură zi, siliciul fuzionează în fier.

Acesta este sfîrșitul. Structura atomilor de fier nu le permite acestora să fuzioneze într-un element mai greu în condițiile date. În acest stadiu, steaua seamănă cu o ceapă cu miezul de fier, cu o coajă exterioară de hidrogen și alte coji interioare din vreo 20 de elemente, inclusiv siliciu, sulf, calciu, argon, clor, potasiu, neon, magneziu, aluminiu și fosfor.

Dar situația nu durează mult. În momentul în care siliciul rămas în miez fuzionează în fier, reacțiile termonucleare încetează. Fără o presiune suficientă care să-l susțină, miezul constituit acum în totalitate din fier și ascuns sub straturile exterioare ale stelei își începe contractarea finală, catastrofală. Potrivit astrofizicianului Adam Burrows de la Universitatea Arizona, într-un interval incredibil de scurt — numai o secundă —, miezul este comprimat atît de mult încît ajunge la o densitate superioară aceleia a nucleului unui atom. „Este ca și cînd Pămîntul s-ar comprima și ar ajunge de mărimea New York-ului", spune Burrows. „În momentul acesta, restul stelei este nepăsător, căci nu știe că miezul s-a dezumflat și că este sortită pieirii".

Acum nu se ating doar atomi, ca în cazul unei pitice albe, ci și nucleele lor. Presiunea uriașă face ca electronii, incapabili să se mai respingă reciproc, să fie împinși în nuclee, care în mod obișnuit conțin doar protoni și neutroni. În cam o miime de secundă electronii încărcați negativ se combină cu cei pozitivi, formînd un plus de neutroni; în aceste proces se produc și etericii neutrini, care trec ușor prin învelișurile exterioare ale stelei, ajungînd în spațiu. În aceste condiții există o limită la comprimarea neutroniloir. În timp ce gravitația devine și mai stăpînă pe situație, neutronii sar înapoi cu furie, acesta fiind „momentul de maximă sfărîmare", după cum spune Hans Bette de la Universitatea Cornell, laureat al premiului Nobel pentru fizică.

Undele de șoc rezultate se propagă prin miez spre exterior, pătrund în straturile exterioare care încă nu bănuiesc nimic și, după un număr de ore, ies la suprafață împrăștiind printr-o explozie-mamut elementele făurite cu greu ale stelei. Și nu mai rămîne decît miezul de neutroni, acea entitate ciudată pe care astronomii o numesc stea neutronică.

Un alt scenariu este acesta: dacă o stea este de cel puțin 30—40 de ori mai mare decît Soarele, dezumflarea ei sub impactul gravitației se produce atît de violent încît se poate ca steaua să nici nu devină supernovă. În loc să-și revină în momentul de maximă sfărîmare, miezul continuă să se contracte indefinit, formînd un obiect bizar cu dimensiuni infinitezimale și cu o densitate aproape infinită: cîmpul lui gravitațional este atît de puternic încît nici lumina nu poate scăpa. Aceasta este o gaură neagră. De fapt, întreaga, uriașa masă a stelei se va fi vărsat într-un canal cosmic.

Acestea au fost scenariile teoretice. La început, supernova 1987 A părea să se conformeze regulilor: din aproape invizibilă s-a făcut respectabil de strălucitoare efectiv peste noapte și, cu toate că viteza frontului ei de unde a fost mare, spectrul ei purta semnătura de hidrogen a supernovelor de tipul II. Dar cînd satelitul International Ultraviolet Explorer a înregistrat o scădere rapidă a luminii ultraviolete, oamenii de știință au început să se mire. Robert Kirshner, de la centrul de astrofizică Harvard-Smithsonian, spunea: „Spectrul pe care îl vedem în ultraviolet seamănă cu spectrul caracteristic tipului I. Asta e o enigmă". Iar Wheeler de la Universitatea Texas admitea că „această supernovă are cîteva trăsături ciudate".

O altă întrebare care i-a pus în încurcătură pe unii astronomi este de ce 1987 A a încetat să-și mărească luminozitatea. Este cert că unele supernove observate anterior au rămas la aceeași strălucire un timp, pentru ca apoi să facă saltul spre luminozitatea așteptată. De fapt, la aproximativ două săptămîni după apariția supernovei, observatoarele din emisfera sudică au comunicat că magnitudinea supernovei, care rămăsese relativ constantă în cele două săptămîni, dădea semne că va crește ușor, de la 4,5 la 4,25. Dar chiar dacă 1987 rămîne „subluminoasă", ea va fi importantă pentru că ar putea să indice existența unei clase de explozii stelare necunoscute pînă acum.

Ce înseamnă toate acestea? Vor fi tot atîtea versiuni despre ce se petrece cîți astronomi există", spune Woosley. „Este ceea ce s-ar putea numi haos științific organizat. Cînd totul se termină, vom avea o idee mai clară despre cauzele care duc la o supernovă, dar singura

Cei mai precoci copii

Copii-minune, genii, fenomene? Calificativele nu sînt tocmai potrivite pentru cei doi frați Price, Morgan și Alkes, în vîrstă de 12 și 10 ani.

Cel mare, Morgan este student în anul întîi la Universitatea din Chicago. Cel mic speră să-l ajungă din urmă, după cîteva luni, cînd își termină liceul.

După Julian Stanley, profesor de psihologie care conduce la Universitatea John Hopkins secția de cercetări internaționale asupra talentului, Alkes Price este „unul din cei doi sau trei copii cei mai precoci pe care mi-a fost dat să-i întîlnesc în domeniul matematicilor".

Mama celor doi băieți Price spune că Morgan vorbea fluent la vîrsta de un an, nu numai engleza, ci și greaca, limba ei maternă. „Știa cele două limbi încă înainte de a merge. Tatăl lui nu-i vorbea decît englezește, iar eu numai grecește. N-a amestecat niciodată cele două limbi.

La vîrsta de trei ani, Morgan a frecventat o grădiniță japoneză, deoarece tatăl său, care este fizician, făcea un stagiu de cercetări în Japonia. Cînd s-a întors în Statele Unite, Morgan l-a învățat și pe fratele său mai mic, Alkes, să vorbească japoneza".

La rîndul său, Alkes a cucerit un record în Statele Unite, devenind primul băiat în vîrstă de opt ani care a obținut 760 de puncte la un concurs de matematică. Punctajul mediu pentru un elev de 18 ani care-și termină studiile liceale este de 495.

Cei doi frați Price sînt de asemenea precoci la muzică: Morgan a cucerit un premiu la vioară, iar Alkes la pian.

/ SUPERNOVĂ / Cea mai luminoasă / SUPERNOVĂ /

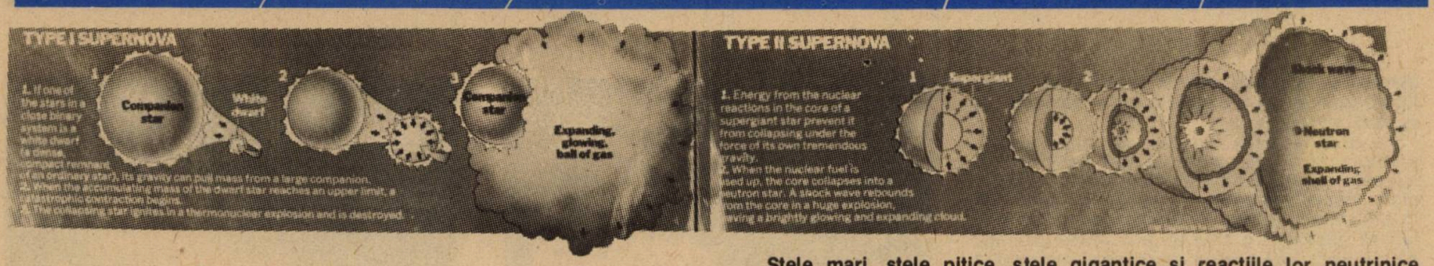

Stele mari, stele pitice, stele gigantice şi reacţiile lor neutrinice

regulă valabilă pentru moment este că nu trebuie să ai încredere în teoreticieni. Trebuie să te aştepţi la neprevăzut".

Totuşi, teoreticienii ar putea replica cu faptul că 1987 A a jucat conform scenariului cel puţin dintr-un punct de vedere. La numai cîteva minute după ce au aflat despre supernovă, dar înainte de a primi date despre neutrini, astrofizicianul Bahcall şi doi colegi din Israel au început să lucreze la un studiu care prezicea numărul de neutrini care ar fi trebuit să fie înregistrat de diferitele detectoare de pe pămînt; lucrarea lor a fost publicată în revista **Nature.** Dacă micile particule vor fi fost înregistrate, şi mai ales înainte de observarea supernovei, aceasta urma să fie o confirmare dramatică a teoriei curente despre supernove.

Într-adevăr, o verificare a detectorului Kamiokande II din Japonia a arătat că o rafală de 11 neutrini, cu energiile prevăzute, a fost înregistrată într-un interval de 13 secunde la data de 23 februarie, cam cu trei ore înainte ca lumina supernovei să fi fost observată. Iar datele furnizate de detectorul IMB (Irvine-Michigan-Brookhaven) de sub Lacul Erie au indicat sosirea a opt neutrini într-un interval de şase secunde, la aceeaşi oră ca şi inregistrarea japoneză. Fizicianul Frederick Reines de la Universitatea California din Irvine spune: „Nu este suficientă o observaţie făcută de o singură echipă; ea trebuie să fie confirmată de un grup independent. Dar luate împreună, rezultatele de la detectorul IMB şi de la Kamiokande II sînt greu de ignorat".

Atît detectorul Mont Blanc cît şi cel de sub muntele Elbrus au înregistrat şi ele neutrini la timpul potrivit, dar specialiştii sînt încă nedumeriţi de o altă rafală de neutrini înregistrată la Mont Blanc cu vreo patru ore şi jumătate mai înainte. Săptămîna aceasta, la o reuniune în Wisconsin, ei vor continua să examineze datele. Oricum, Bahcall este cuprins de extaz. „Mi se pare că totul este aproape suprarealist", spune el. „Nu-mi vine să cred că nu visez". Iar astronomul W. David Arnett de la Universitatea din Chicago este de acord: „Fum a mai fost şi altădată, dar pînă acum n-am mai văzut focul însuşi".

Rafalele de neutrini ar putea ajuta la formularea unor modele teoretice nu numai ale modului cum mor stelele dar şi ale felului în care ar putea să se sfîrşească universul. În prezent s-au dezlănţuit dezbateri aprinse în legătură cu cantitatea de „materie întunecată" — ceva invizibil pentru astronomi — din univers. Dacă există destulă materie de acest gen, gravitaţia ei va fi suficientă pentru a forţa universul, care încă se mai dilată după „marea Explozie", să se oprească şi să se spulbere din nou într-un „mare Final". Dacă nu există materia necesară, universul se va dilata necontenit.

O POSIBILĂ sursă de materie necesară este particula neutrino — cu condiţia să aibă masă şi să existe din abundenţă în univers. Dar 1987 A poate să infirme această idee: neutrinii au sosit înaintea luminii, în rafale foarte scurte, ceea ce înseamnă că s-au deplasat cu viteza luminii sau cu o viteză apropiată de cea a luminii. Iar dacă s-au deplasat cu viteza luminii, potrivit lui Einstein, înseamnă că nu au masă. Dacă însă s-au mişcat puţin mai încet şi au masă, spune Bahcall, această masă „este probabil atît de mică încît ei nu şi-ar putea aduce o contribuţie semnificativă în această problemă." Cu alte cuvinte, dacă în cele din urmă universul se va spulbera, vina nu va fi a neutrinilor.

Săptămîna trecută, un alt articol din revista **Nature** a furnizat detalii suplimentare despre supernovele de tipul II, deşi nu se ocupa de 1987 A. Un grup condus de chimistul Edward Andres şi fizcianul Roy Lewis, ambii de la Universitatea din Chicago, a anunţat că descoperise o mare cantitate de diamante submicroscopice într-un meteorit care a căzut în Mexic în 1969. Deşi presiunea produsă de impactul unui meteor cu pămîntul este destul de mare pentru a determina cristalizarea carbonului în diamante, minusculele eşantioane găsite de echipa din Chicago par să fi luat naştere într-o supernovă veche. Dovada: ele conţineau forme atomice ale gazului xenon diferite de acelea identificate pe Pămînt sau detectate pe Soare.

Andres sugerează că diamantele provin din stele supergigante roşii care şi-au scuturat straturile exterioare, formînd un înveliş gazos. Pe măsură ce acest înveliş s-a dilatat şi s-a răcit, carbonul din el a condensat şi s-a cristalizat în diamante. Mai tîrziu, cînd steaua a explodat, ea a produs xenon iar acesta a ţîşnit din straturile exterioare, ajungînd din urmă diamantele. „Se întîmplă ca în povestea cu broasca ţestoasă şi iepurele", spune Andres. „Atomii de xenon ajung din urmă diamantele şi le străbat, rămînînd imobilizaţi."

Dacă formarea Soarelui şi a planetelor a fost iniţiată de undele de şoc ale vreunei vechi supernove, conchide Andres, „este foarte posibil ca materialul din care s-a format sistemul nostru solar să se fi contaminat cu aceste dia-

(Continuare în pagina 38)

O zi la capătul lumii

■ *Vizită la principalele staţii ştiinţifice din Antarctica*

„Ce loc îngrozitor!" scria un explorator al Antarcticii de la începutul secolului. Pentru vizitatorul de azi Antarctica se dezvăluie ca un ţinut de o frumuseţe orbitoare.

Iată, în acest sens, mărturisirea lui John Dyson, un scriitor îndrăgostit de gheţurile veşnice care a întreprins o călătorie la capătul lumii: „Am păşit pe urmele lui Amundsen şi ale lui Scott pentru a ajunge la Polul Sud, devenit astăzi obiectivul cercetărilor ştiinţifice întreprinse de 16 naţiuni. Deşertul strălucitor de gheaţă cuprinde de la un capăt la celălalt distanţe de peste 5000 km. În profunzime, gheaţa atinge peste 3 km şi se află într-o permanentă mişcare. Gheţari uriaşi care alunecă aproape imperceptibil spre ţărmuri. această mişcare generează crevase înşelătoare, ascunse pe podurile de gheaţă ce se pot prăbuşi oricînd."

Antarctica este un continent înconjurat de cele mai furioase oceane. Solul are o formă aproximativ circulară cu excepţia locurilor în care marea a muşcat adînc, formînd Peninsula Antarctică, un lanţ de piscuri şi insule.

Gheaţa acoperă 24% din suprafaţă îngropînd întregi lanţuri muntoase. Dacă s-ar topi, nivelul Oceanului Planetar s-ar ridica cu 60 de metri, scăldînd pînă la brîu Statuia Libertăţii de exemplu.

În 1984 mă aflam la Mc Murdo — principala staţie ştiinţifică a Programului de cercetări antarctice americane, desfăşurate sub egida lui National Science Foundation. De acolo am făcut o incursiune la polul geografic situat pe un platou înalt de gheaţă, la peste 3000 de metri.

Cînd englezul Robert Scott a întreprins odiseea spre inima acestui continent în 1912, sosind al doilea după norvegianul Roald Amundsen, el nota în jurnalul său: „Doamne, ce loc îngrozitor!"

Am regăsit acest sentiment gravat pe o placă ţintuită pe peretele unui ... bar de la staţia Polul Sud.

Înfiinţat în 1956, acest avanpost al ştiinţei este un amalgam ciudat de staţie orbitală şi tabără de explorări. El cuprinde cîteva clădiri cu două şi trei nivele, neîncălzite şi firesc, fără ferestre, ce adăpostesc pe timpul verii antarctice pe cei aproape 80 de cercetători, bărbaţi şi femei.

Prima mea dimineaţă la staţia Mc Murdo a constituit o experienţă inedită. După cîţiva paşi „în jurul lumii" am constatat că îmi sîngerează nasul. Doctorul Nancy Sachs mi-a explicat că deşi ne aflăm în cel mai friguros loc de pe Pămînt, aerul este mai uscat decît în Sahara iar altitudinea este de două ori mai mare decît a staţiunii Denyer. „Suferi de rău de altitudine temporar" mi-a spus ea. În acea dimineaţă termometrul urcase pînă la —15° ceea ce reprezenta o zi frumoasă de vară.

În timpul iernii, în pofida temperaturilor de —60 —70° C, 511 oameni de ştiinţă şi personal tehnic reprezentînd 13 naţiuni, trăiesc în cele 36 de baze din Antarctica.

Efortul lor este justificat de importanţa acestei zone în echilibrul precar al ecosferei. Gheţarii reprezintă surse uriaşe de condiţionare a aerului, adevărate „motoare" ale climei terestre. Pînă şi neînsemnatul fitoplancton brun ce trăieşte sub calota de gheaţă îşi are rolul său. Cînd gheaţa se topeşte în cursul verii, acesta este purtat în apele Oceanului Înghetat devenit sursă de harană.

Antarctica mai reprezintă un laborator spaţial terestru care conservă meteoriţi căzuţi de sute şi mii de ani. Un astfel de fragment a fost descoperit în 1982 şi se pare că provine de pe... Lună.

Am urmărit activitatea biologilor care echipaţi cu costume de scafandru recoltau spre cercetare bureţi şi scoici din apele îngheţate.

Am privit prin telescoapele ultrasensibile ale astronomilor care efectuează aici măsurători ale activităţii solare. Ei profită de lumina celor 6 luni de vară, de lipsa umidităţii atmosferice şi a altor factori ce ar putea distorsiona observaţiile.

Colaborările internaţionale pe tărîm ştiinţific reprezintă o altă caracteristică a Antarcticii. Proiecte numeroase sînt coordonate de Comitetul ştiinţific pentru cercetări în Antarctica (S.C.A.R.), organizaţie internaţională neguvernamentală.

Cea mai mare organizaţie ştiinţifică o reprezintă BIOMASS, reunind 11 naţiuni care întreprind cercetări biologice în apele antarctice.

Atenţia lor se îndreaptă spre studiul krill-ului, asemănător crevetilor şi care reprezintă o sursă potenţială de proteine marine.

Exploatarea resurselor acestui continent face obiectul unor convenţii internaţinale cum ar fi pescuitul în apele limitrofe, dar situaţia s-ar putea complica în cazul în care resursele de ţiţei şi minereuri de fier vor deveni exploatabile.

Speranţa oamenilor de ştiinţă care îşi dedică viaţa continentului îngheţat este ca febra „goanei după aur" să-şi găsească un echivalent modern pe aceste locuri.

Adaptare de Ina COSTIUC
(După Reader's Digest)

mante. Diamantele de pe Pămînt ar putea foarte bine să fie o combinaţie de diamante cu şi fără xenon".

Cu toate acestea, de cea mai mare atenţie s-a bucurat diamantul de pe cer, 1987 A. deşi supernova este vizibilă numai în emisfera sudică, majoritatea astronomilor din lume se află în emisfera nordică, străduindu-se din răsputeri să găsească o cale de a o vedea pe 1987 A „pe viu", mai curînd decît prin intermediul comunicărilor făcute de alţii. Laurence Peterson de la divizia de astrofizică a NASA, amfitrion al formidabilei întîlniri de la Centrul Goddard, declară: „Sute de oameni de ştiinţă lucrează la această problemă". O propunere: Observatorul Aeropurtat Kuiper al NASA, care se află la bordul unei nave Lockheed C—141 Star Lifter, să fie deplasat temporar la sud de ecuator. Zburînd la o înălţime de 40 000 de picioare, deasupra obscurităţii atmosferice, Observatorul Kuiper îşi poate îndrepta telescopul de 36 inci, cu raze infraroşii, spre 1987 A. În plus, el poate fi dotat şi cu alte instrumente care le-ar permite oamenilor de ştiinţă să stabilească exact cît de mult se răceşte învelişul supernovei şi felul cum se condensează praful din învelişul spulberat.

O altă idee: să se folosească sonde spaţiale care, ajungînd la o înălţime de 100 de mile, ar oferi cinci minute de vizionare a cerului sudic, înainte de a cădea înapoi pe Pămînt. A treia idee: „Toţi cei care au vreun instrument de privit cerul,îl scot de pe unde se află şi fac cereri la NASA pentru a fi sprijiniţi să meargă în Australia şi să-şi instaleze instrumentul într-un balon", spune Martin Leventhal, fizician la Laboratoarele Bell ale companiei ATTT.

Astronomul Robert Mutel de la Universitatea Iowa conduce o campanie pentru ca echipamente sofisticate să fie trimise la şapte observatoare din emisfera sudică care nu posedă aşa ceva. Mutel are deja mai multe oferte din partea unor organizaţii din întreaga lume care sînt dispuse să împrumute echipamentul lor. Grupul din care face parte Mutel a hotărît deja să ofere instrumente de la Radio-observatorul North Liberty de lîgă Iowa City. Iată ce spune Mutel: „Încerc să văd dacă National Science Foundation poate face rost de fonduri. E interesant de văzut cît de repede poate reacţiona o mare birocraţie".

Unii astronomi sînt mai puţin grăbiţi, gîndindu-se că partea cea mai bună abia urmează. „Cînd fotosfera (stratul superficial luminos al supernovei) dispare, atunci devine interesant", spune Woosley. Cînd acest înveliş se va subţia, după cîteva luni sau ani, astronomii vor putea privi în interior şi „vedea" nou-născuta stea neutronică în rotaţia ei rapidă, dar cu un radiotelescop mai curînd decît cu unul optic.

PROBLEMA, spune profesorul Joseph Taylor dela Universitatea Princeton, nu este că steaua neutronică nu emite lumină, ci că are un diametru de numai 10 mile. „De aproape, s-ar putea vedea o lumină foarte puternică. Dar ea nu este vizibilă la distanţe interstelare". Soluţia e sugerată de numele pe care astronomii l-au dat stelelor neutronice: pulsari. Stelele neutronice au cîmpuri magnetice intense care generează impulsuri electromagnetice spaţiate regulat şi care pot fi captate de radiotelescoape. Pînă acum au fost descoperiţi 440 de pulsari, toţi consideraţi a fi rămăşiţe ale unor supernove de tipul II. Cel mai tînăr descoperit pînă în prezent se află chiar în centrul nebuloasei Crabului, unde s-a produs marea supernovă din anul 1054.

În cît timp se formează un pulsar? Iată o întrebare al cărei răspuns ar putea fi aflat cu ajutorul supernovei 1987 A. În plus, spune Taylor, oamenii de ştiinţă ar dori să afle ce fel de supernove dau naştere pulsarilor. „Credem că este vorba de stele cu o masă de 8—15 ori

O imagine radiotelescopică a ceea ce rămîne dintr-o supernovă

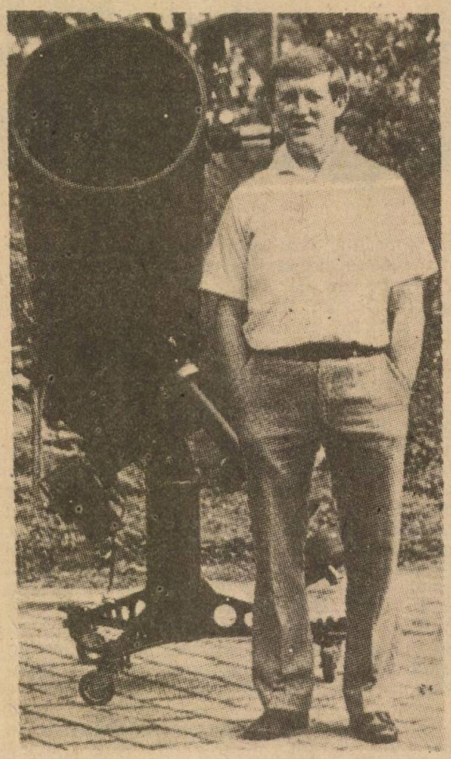

Un amator recunoscut de profesionişti drept unul dintre cei mai prolifici descoperitori de stele: australianul Robert Evans.

mai mare decît cea a Soarelui", spune el, „dar aceasta este totuşi o idee speculativă".

Deşi în prezent mulţi oameni de ştiinţă înclină să creadă teoria că dinozaurii au dispărut acum 65 de milioane de ani în urma impactului dintre Pămînt şi o cometă sau un asteroid mare, pînă nu demult unii specialişti sugerău că de vină ar fi fost radiaţia provenită de la o supernovă apropiată. Dar nu există dovezi că ar fi existat o supernovă destul de apropiată de Pămînt pentru a distruge viaţa. Totuşi, dacă ar apărea vreuna la 10—20 de ani-lumină de noi, spune radioastronomul Gerrit Verschurr, „am avea probleme. Totul ar fi distrus de rafale de raze X, ultraviolete şi raze cosmice". Chiar şi radiaţia produsă de o supernovă aflată la 50 de ani-lumină ne-ar da o lovitură serioasă, distrugînd probabil stratul de ozon protector al atmosferei şi determinînd mutaţii dăunătoare. O astfel de supernovă ar putea modifica cursul evoluţiei biologice, ducînd la dispariţia unor specii întregi.

Astronomii care studiază stelele cele mai apropiate nu au găsit însă nici o candidată aparentă la producerea unei supernove iminente. În categoria stelelor care ar putea deveni supernove o favorită este Betelgeuse, supergiganta roşie care se vede clar în unghiul constelaţiei Orion, Vînătorul. Această stea-mamă se află la o depărtare de 650 ani-lumină şi deci nu ne poate afecta, dar cînd şi dacă va expoloda ea va oferi un spectacol măreţ.

Deşi experţii se îndoiesc, Betelgeuse se poate să fi murit deja prin prăbuşire gravitaţională — pe timpul lui Columb, de pildă, sau al lui Galilei sau Napoleon. Dacă e adevărat, lumina generată de explozia ei se află pe drum, în călătoria ei de 650 de ani spre Pămînt, aducînd dovada că supergiganta roşie a pierit într-o catastrofă cosmică. Dar pentru moment, astronomii care îşi aţintesc instrumentele lor sofisticate spre cerul nocturn nu-şi dau seama de eveniment, la fel cum strămoşii lor primitivi nu ştiau nimic despre 1987 A acum 170 000 de ani cînd priveau în treacăt Marele Nor al lui Magellan.

Michael D. LEMONICK
(cu reportaje de la J. MADELEINE din Chicago, Gavin SCOTT din Santiago şi Dick THOMPSON din Washington)

„Times", 23 martie, 1987

O rămăşiţă spectaculoasă a unei supernove văzute în anul 1054: Nebuloasa Crabului.

Tycho Brahe studiind, în 1572, o explozie stelară

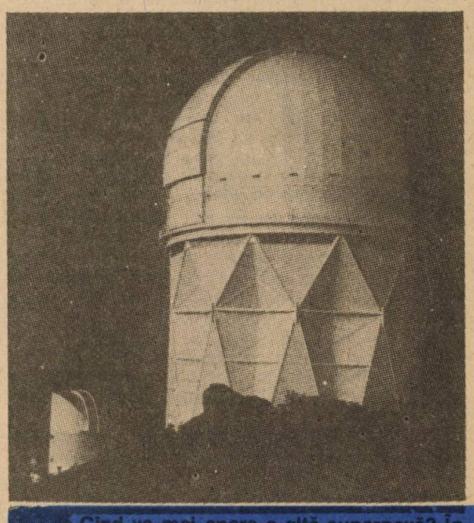

Cînd va mai apare o altă supernovă? În medie, explozii stelare vizibile cu ochiul liber se produc doar de patru ori într-un mileniu

Jean Bart sau superlativul luptelor pe mare

UNA dintre cele mai cunoscute figuri de corsari ale istoriei navigaţiei este Jean Bart. Născut în 1650, într-o familie de corsari în timp de război şi contrabandişti în timp de pace din Dunkerque, se îmbarcă de la 12 ani pe o navă corsar (Le Cochon gras) în calitate de mus. Se înrolează apoi în flota de război olandeză, unde serveşte sub ordinele amiralului Ruyter. La 23 de ani refuză gradul de locotenent în marina franceză pentru a deveni căpitanul unei nave de corsari (Le Roi-David). Se acoperă de glorie şi, mai ales, cîştigă bani, prin capturarea de nave comerciale, înarmate sau nu, olandeze şi britanice. Împreună cu prietenul şi tovarăşul de luptă (şi chiar închisoare), cavalerul Forbin, luptă contra unor forţe net superioare şi este numit de către Louis XIV comandant de escadră, titlu pe care îl primeşte cu replica „Sire, bine aţi făcut". Luptă contra englezilor, contra olandezilor, contra piraţilor din nordul Africii şi moare de pneumonie în 1702, cînd era în plină glorie.

Despre el se povestesc lucruri fabuloase; de multe ori adevărul a fost estompat de legendă. Să menţionăm trei povestiri despre Jean Bart din surse britanice, consemnate de foştii săi adversari.

ÎN 5 ANI de „activitate", reuşeşte să captureze 80 de nave comerciale şi 14 militare, din escortele convoaielor. Devine atît de temut încît, în 1696, o întreagă escadră anglo-olandeză, sub comanda amiralului Benbow, unul dintre cei mai capabili amirali britanici ai epocii, este trimisă să blocheze Dunkerque. În urma unei recunoaşteri în barca cu rame, efectuată de însăşi amiralul Benbow, acesta, luînd în consideraţie direcţia vîntului şi mareea, decide ca navele franceze, gata să ridice ancora, să iasă din port prin nord. În consecinţă, dă ordinele necesare şi îşi plasează escadra pentru interceptie. Ziua următoare a fost foarte ceţoasă, iar cealaltă senină — Dar navele lui Jean Bart dispăruseră prin est...

În iunie, Jean Bart interceptează un convoi olandez de 120 de nave comerciale escortat de 5 nave de război. Îl atacă, distruge escorta şi capturează 30 de nave din convoi.

Primind vestea la mijlocul lunii iunie, Benbow încearcă să îl găsească pe corsar, dar zadarnic stă pe mare întreaga vară. Abia în mijlocul lui septembrie zăreşte la mare distanţă navele (cu prada lui Bart) ce intrau liniştite în Dunkerque. Era a doua oară cînd corsarul se întorcea cu un convoi de asemenea mărime, prima dată, în 1692, recuperînd un convoi de 120 de nave cu grîu de la olandezi după o luptă inegală — 6 fregate franceze contra 8 nave de linie olandeze. Efectul acestei fapte de arme s-a resimţit în întreaga Franţă, preţul grîului scăzînd instantaneu de 15 ori!

GHINIONIST în viaţa particulară, pierzîndu-şi fiica de numai 11 luni, şi mai apoi soţia, Bart i-a dat fiului său o educaţie ale cărei roade s-au văzut prompt.

Luîndu-l cu el pe mare de la vîrsta de 10 ani şi descoperind, în cursul unei lupte, că micului Cornil îi este frică, Bart dă ordin să fie legat de catargul mare pînă la sfîrşitul încăierării.

Zece ani mai tîrziu, primeşte din partea regelui ordinul de a-l transporta pe prinţul de Conti, un candidat la coroana Poloniei în 1697, la Gdansk. Mica sa formaţie a fost găsită de o escadră anglo-olandeză şi o cursă de urmărire se desfăşoară timp de 14 ore. La sfîrşit, inamicul este depăşit şi, lăsat dincolo de orizont.

În timpul mesei, de Conti, care nu ieşise din cabină întreaga zi, este pus la curent:

— Domnule, am scăpat ca prin urechile acului!

— Ce vreţi să spuneţi?

— Am fost urmăriţi de 3 nave cu cîte 80 de tunuri şi 9 fregate. Le-am lăsat bine în urmă, aşa că nu mai este nici un pericol.

— La dracu! Domnule Bart, imaginaţi-vă că ne ajungeau şi ne luau prizonieri!.

— Era imposibil.

— De ce, de ce imposibil?

— Pentru că am luat măsura de a-l trimite pe fiul meu Cornil în magazia de pulbere, cu ordinul de a arunca nava în aer dacă sîntem capturaţi.

— Dumnezeule, nu aţi fi făcut asta!

— Ba da. Nu aş fi vrut sa se spună despre mine că am lăsat să fiţi luat prizonier, cînd regele mi-a ordonat să nu vă predau.

Cele două povestiri anterioare, pot părea incredibile, alături de multe altele ce circulă pe seama celebrului corsar, dar cea mai puţin verosimilă, deşi reală şi argumentată cu acte de arhivă este cea care urmează.

În mai 1689, Jean Bart la bordul Fregatei „Railleuse" de 24 de tunuri, împreună cu cavalerul Forbin la bordul fregatei „Serpente", tot de 24 de tunuri, escortau un convoi de 20 de nave comerciale către Brest. Au fost atacaţi de către nava britanică de 48 de tunuri „Nonsuch" comandată de căpitanul Roomecoyle, care, în urma unui susţinut schimb de focuri cu fregatele franceze, le capturează. Bart este rănit, Forbin atins de 6 ori, iar în ambele echipaje mai sînt numai 60 de oameni valizi. Pe nava engleză mor comandantul şi ofiţerii, conducerea fiind preluată de către şeful de echipaj Robert Lincock, care, pentru capturarea lui Jean Bart, este avansat direct căpitan. „Nonsuch" este primită triumfal la Plymouth, iar Jean Bart şi Fobin sînt aruncaţi în închisoare. În Franţa, regele oferă 3 prizonieri de vază pentru cei doi, plus o mare sumă de bani, ordonînd ministrului marinei să facă totul pentru a-i recupera.

Întîmplător, Jean Bart descoperă că în port se găsea un bun prieten al său, comandant al unei nave din Ostende, iar medicul care îi îngrijea era un admirator al faptelor lor de arme. Li se aduse o pilă pentru a tăia gratiile. Doi muşi de pe nava din Ostende îi aşteaptă cu o barcă în cursul aceleiaşi nopţi. Coborînd pe cearceafuri înnodate, cei doi au evadat. Barca a fost însă zărită de o santinelă, care i-a somat: „Stai. Cine-i?". Bart a răspuns calm: „Pescari" şi duşi au fost... La bordul bărcii aveau biscuiţi (un fel de pastă făinoasă uscată), apă şi vin, o busolă şi două rame. Vremea era calmă, deşi uşor ceţoasă. După 48 de ore de vîslit continuu (numai Jean Bart, Forbin fiind nevindecat complet de pe urma rănilor), au ajuns lîngă Saint-Malo, spre stupoarea pescarilor locali, ce au organizat prompt o primire triumfală şi un banchet. După cîteva zile cei doi se prezintă la Paris unde cer să fie primiţi de ministrul marinei.

Efectiv şocat, acesta, încă în tratative cu englezii pentru eliberarea lor, exclamă: „Pe unde naiba aţi fugit?", primind un răspuns prompt: „Pe fereastră, pentru a fi la ordinele dumneavoastră".

Povestea acestei evadări a cunoscut foarte multe versiuni, fiind reluată şi repovestită de foarte mulţi autori. O versiune (franceză evident) conţine o replică celebră atribuită pe drept sau nu lui Jean Bart.

Se spune că prizonierii aduşi la Plymouth au fost prezentaţi unui amiral englez. Acesta le-ar fi spus trufaş: „Voi francezii sînteţi o specie de marinari demnă de dispreţ; vă bateţi bine numai pentru bani, în timp ce noi pentru onoarea pavilionului". Replica a fost instantanee: „Sir, fiecare se bate bine pentru ceea ce îi lipseşte!".

Cristian CRĂCIUNOIU

Amazonul — un imperiu al apei

Tiago de Melho
poet brazilian

■ Din înaltul Anzilor cordilieri, acolo unde zăpezile sînt veşnice, apa ţîşneşte şi trasează o linie tremurătoare, pe pielea bătrînă a pietrei: aici se naşte Amazonul. Înfruntînd vîntul, el îşi inventează calea şi creşte. Ape subterane ies la suprafaţă şi se alătură celor care coboară din Anzi. Pîntecele foarte alb al norilor este lovit de vînt şi apa pică din cer. Adunate, apele înaintează şi se înmulţesc în nenumărate fire care udă imensa cîmpie tăiată de linia ecuatorului.

Această cîmpie ocupă a douăzecea parte din suprafaţa planetei Pămînt. Univers ecuatorial verde care acoperă nouă ţări ale Americii latine şi aproape jumătate din solul brazilian. Aici se află cea mai mare rezervă de apă dulce din lume, ramificată în mii de căi de apa, labirint fermecat ce renaşte neîncetat din el însuşi, străbătînd milioanele de kilometri patraţi ai teritoriului verde.

Este marea Amazonie, în întregime situată sub tropicele umede, cu pădurea ei deasă şi îmbătătoare, unde mai palpită încă, pe mari întinderi, virgină şi niciînd atinsă de om, o viaţă ţesută în vegetal din zorii terţiarului. Neatinsă şi necunoscută în mare parte din întinderile şi din adevărul ei, Amazonia rămîne de descoperit.

Amazonul, fluviul care străbate mai mult de şase mii de kilometri, de la fîşiuţa de apă care coboară din lacul Lauri-Lauricocha — în capătul Anzilor, dar din Vilcanota se îndeseşte în Urubamba, torentul de noroi ajunge în Ucayali, apoi se duce să îngroaşe debitul rîului Solimoes în pădurea peruană şi îşi regăseşte albia principală intrînd sub acelaşi nume în Brazilia, în tovărăşia trunchiurilor de copaci smulşi de pe plaiuri, nume pe care îl păstrează pînă la întîlnirea sa cu rio Negro, pămînt de taină, şi apele gălbui ale unuia nu se amestecă niciodată cu cele foarte negre ale celuilalt, dar abia aici devine el Amazonul propriu zis, fluviu impetuos care a săpat strîmtoarea Breves pentru a se vărsa în Atlantic, împingînd la distanţe uriaşe apele oceanului

→

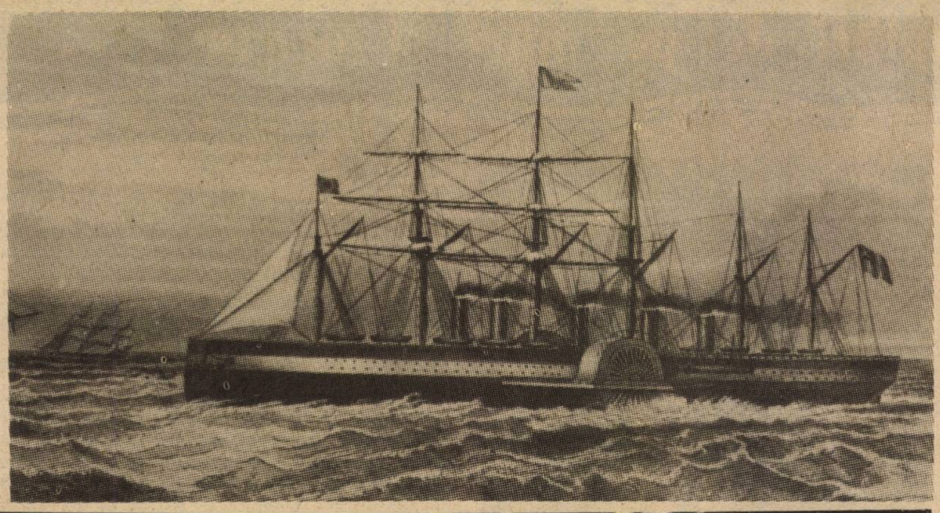

Cea mai stranie navă a tuturor timpurilor:

GREAT EASTERN

● REVOLUȚIA industrială își are marii ei constructori și ingineri. Dacă podurile și construcțiile metalice îl au pe francezul Gustave Eiffel ca maestru de necontestat, construcțiile navale îl au pe inginerul britanic de origine franceză Isambard Kingdom Brunel. Fiu al unui emigrant francez, tînărul Brunel își desăvîrșește educația într-o Anglie cuprinsă de febra marilor descoperiri în domeniul mașinismului. El se manifestă ca geniu creator în realizarea traseului feroviar britanic denumit Great Western Railway — Marea Cale ferată de Vest . La vremea respectivă era însă obișnuit cu construcțiile de geniu naval, el fiind proiectantul porturilor și docurilor de la Plymouth, Monkwearmouth, Briton Ferry, Brentford și Milford Haven. Prima navă realizată de el este **Great Western,** o navă cu zbaturi care stabilește un nou record de traversare a Atlanticului, la prima cursă în 1838, cu 15 zile și jumătate fiind, în același timp, și cea mai mare navă de lemn cu aburi construită pînă atunci. După numai 7 ani, o nouă creație a lui Brunel, **Great Britain,** prima navă cu elice și corp metalic, îmbunătățește recordul anterior realizînd traversarea în numai 15 zile. Era prima navă cu elice ce traversa Atlanticul și a fost din toate punctele de vedere un succes.

Nu este deci de mirare că prestigiul de care se bucura Brunel a dus la materializarea unui proiect ambițios: realizarea unei nave de șase ori mai mare decît **Great Britain.** În 1852, Brunel și-a expus proiectul unei comisii directoriale a lui Eastern Navigation Company, ce era implicată în comerțul cu India și Australia. Se știa că navele mari sînt mai rentabile pe distanțe lungi decît cele mici, putînd transporta cantități mai mari de mărfuri, pasageri și combustibil la un preț unitar mai convenabil, cu viteze superioare.

Proiectul prezentat de Brunel era revoluționar. Nava lui avea dublu fund, fiind practic o navă introdusă într-o altă navă, avea întăriturii longitudinale și transversale montate într-o manieră nouă, ce urma să fie utilizată încă o sută de ani. Nava era compartimentată prin pereți etanși din 20 în 20 de metri. Propulsia era mixtă, două zbaturi uriașe, cu un diametru de cîte 17 metri, 30 de pale și 3,96 metri lățime, erau acționate de o mașină cu aburi de 1 000 cai putere, o elice de 7,3 metri diametru cu pasul 1,12 metri și șase catarge, pe care se putea desfășura o suprafață considerabilă de vele (545 metri pătrați). Numai cu zbaturile, nava putea realiza 7,25 noduri, elicea fiind rotită de un motor auxiliar de mică putere pentru a nu frîna prin producerea de vîrtejuri. Numai cu elicea realiza 9 noduri, iar cu ambele sisteme de propulsie mecanică 14 noduri, viteză ieșită din comun pentru o navă comercială în acea epocă.

Pentru construirea și exploatarea navei, se constituie o companie specială: Eastern Steamship Company ce pune la dispoziția constructorului suma de 377 200 lire sterline. Construirea navei este dată firmei unui alt pionier al construcțiilor navale — John Scott Russel. Acesta contractează realizarea cocii și a mașinii cu aburi pentru zbaturi. Mașina elicei și elicea sînt realizate de către firma James Watt. La realizarea cocii sînt bătute manual trei milioane de nituri. În timpul celor trei ani de construcție, din februarie 1854 pînă în octombrie 1857, Russel dă faliment, deoarece nu prevăzuse corect manopera, trei muncitori și un vizitator își pierd viața în accidente și Brunel este nevoit să conducă personal colecta de fonduri și construcția. În sfîrșit, domnișoara Hope (Speranța) botează nava, spărgînd tradiționala sticlă de șampanie. Lansarea urma să se desfășoare lateral, inovație introdusă tot de către Brunel, deoarece Tamisa nu era suficient de largă în zona șantierului. Nava pornește cu numele **Leviathan** pictat pe pupă, se deplasează circa un metru și se oprește. Unul dintre lanțurile frînelor se rupe rănind trei muncitori și omorîndu-l pe al patrulea. Orice încercare ulterioară de a mișca nava se dovedește inutilă. Sînt construite mașini hidraulice speciale ce împing nava centimetru cu centimetru și, după trei luni de eforturi, gigantica cocă plutește. Cu această ocazie se stabilește un record ce nu a fost nici astăzi depășit: pentru lansarea navei se confecționează parîme din fibră vegetală cu un diametru de 385 milimetri! Cheltuielile aferente lansării au dus devizul la 732 000 lire sterline, adică la aproape dublul cheltuielilor prevăzute inițial. Eastern Steamship Company, primul armator al navei, era în stare de faliment și este lichidat. Coca nou lansată este remorcată la Deptford, unde zace un an, de la 30 ianuarie 1858 pînă la începutul lui 1859, cînd este preluată de către Great Ship Company, ce finanțează lucrările de armare și îi schimbă numele în **Great Eastern** (Marele Estic). În august 1859, nava este terminată și gata pentru probele de marș. Avea 211 metri lungime, 36 lățime la cutia zbaturilor și un pescaj de 9,12 metri. Deplasamentul lui **Great Eastern** de 27 859 nu avea să fie depășit de nici o navă pînă la lansarea Lusitaniei în 1907. Putea transporta 4 000 de pasageri și 6 096 tone de marfă. Combinația zbaturi-elice poate părea astăzi stranie, dar navele cu mai multe elice nu fuseseră încă inventate. Era o navă care și-a depășit epoca și cabinele clasei I se bucurau de nemaiauzitul lux de a fi dotate cu căzi de baie și apă rece sau caldă la robinete.

Cu sănătatea zdruncinată de necazurile construcției, Brunel suferă un infarct în ziua probelor de motoare, 5 septembrie 1859, apoi paralizează parțial și moare zece zile mai tîrziu, fără să afle că, pe 9 septembrie, blocarea unei supape de siguranță a provocat o explozie puternică în sala mașinilor, aruncînd în aer punțile de deasupra și opărind majoritatea mecanicilor.

Vasul este reparat timp de 4 luni, dar imediat după aceea, comandantul Harrison, șeful de echipaj și un mus se înecă datorită răsturnării bărcii de serviciu. Este numit un nou comandant și, deoarece compania nu mai avea suficiente resurse financiare pentru a trimite nava spre Australia, pleacă aproape pustie (numai 60 de pasageri, printre care și Jules Verne, ce va scrie după voiaj **Orașul Plutitor)** pe 17 iunie 1860 către New York și sosește după numai 10 zile. Este primită cu 14 salve de salut, fiind singura navă comercială ce se bucurase pînă atunci de o asemenea cinste. În port, vaporul constituie punctul de atracție al newyorkezilor și, pentru a recupera din pierderi, se percep taxe pentru vizitare, care sînt

Amazonul — un imperiu al apei

←

E adevărat că marea se răzbună. Ea își strînge forțele sărate și revine cu violență, în valuri de mai mulți metri înălțime, care se rostologolesc, colosale și muginde, măturînd toate obstacolele, scufundînd vapoare, mici și mari.

Legea fluviului se impune fără încetare în viața oamenilor. Este domnia apelor. Apa care curge cu furia curentului, apa care ridică, apa care se spală, apa care smulge, apa care se dăruie cîntînd, apa care cade în cascadă, apa care se învolburează, apa care scade încet și care dintr-o dată se ridică în trombă, apa fluviului care aproape că nu mai curge, un pericol atunci cînd se ridică vîntul, ea prinde vîntul pentru a zbura. Apă a marilor adîncimi, mai mult de o sută de metri, și în tăcerea prăpastiei se mișcă încet uriașii piraibas (pești mari) orbi. Micii afluenți — iragapes —, cum este Pucu, cu meandrele sale încîntătoare, nu seacă niciodată, nu-și arată niciodată fundul albiei lor, nici la vremea la care toate apele scad. Ape puțin adînci, transparente sau mîloase, cele în care bibanii săgetează în zori...

Este Amazonul și ciclul apelor sale. Timp al „apelor dintîi", cînd fluviul dă semne ale voinței sale de a urca. Timp de creștere, **enchente,** timp de descreștere, **vazante.** Regimul apelor condiționează și transformă viața omului amazonian pe întregul parcurs al anului. În întreaga Amazonie. Nu numai în interiorul pădurii și la marginea fluviilor, dar și în orașele și în principalele centre ale regiunii, omul resimte efectele, generoase sau potrivnice, ale creșterii și descreșterii apelor. Acasă la el, în hrana sa, în munca sa de fiecare zi. Regimul apelor este un element constant în calculul vieții omului. Acest regim determină și ciclurile economice. Descreșterile înseamnă recolte bogate: pămînturile joase inundabile au devenit foarte fertile sub acțiunea fluviului care le-a adus săruri minerale și materii organice. Este anotimpul pescuitului și al plantațiilor. Umflarea apelor corespunde unor mari calamități: peștele se ascunde în apele adormite, la care nu se ajunge decît pe drumuri forestiere, culturi sînt distruse, vitele trebuie să fie duse pe înălțimile de pămînt stabil sau să fie

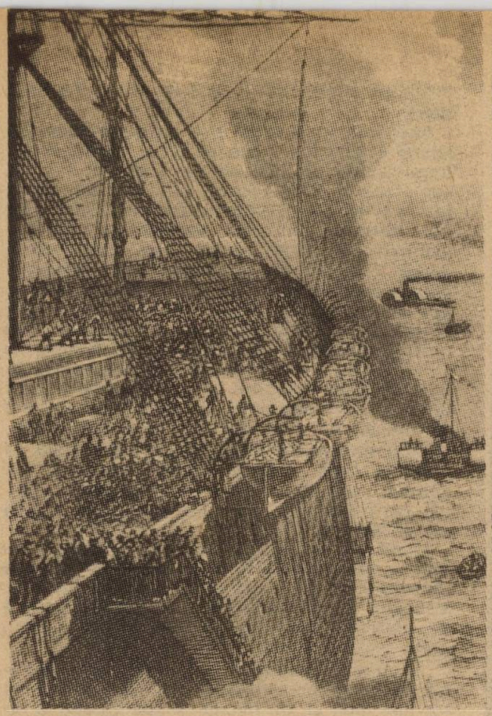

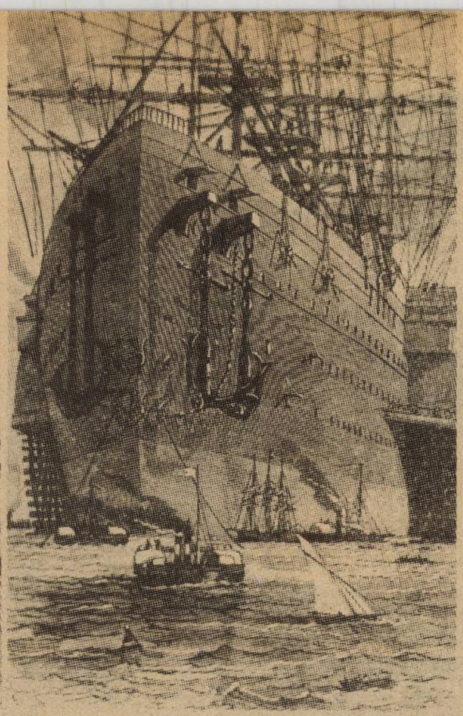

încasate de la circa 150 000 de curioşi. Mai mult, se organizează excursii de două zile care însă se dovedesc un eşec datorită lipsei de alimente şi paturi la bord. În prima excursie se înscriseseră 2 000 de plătitori, dar nu existau decît 200 de paturi. La a doua excursie nu au fost decît 100 de plătitori. Nava se întoarce în Marea Britanie cu şi mai puţini pasageri.

Execută o nouă traversare reuşită şi la întoarcere este închiriată de către guvernul britanic pentru a transporta 2 144 de soldaţi, 437 de femei şi copii, împreună cu 122 de cai la Quebec în Canada. Deşi efectuează traversarea, stabilind un nou record, în numai 8 zile şi jumătate se întoarce cu numai 500 de pasageri. La următoarea plecare, lista de pasageri era însă mult mai bogată. Pleacă din Liverpool şi după trei zile nimereşte într-o furtună unde se rupe axul cîrmei. Nava rămîne în voia valurilor. Sînt turtite carcasele zbaturilor, sînt deformate zbaturile, ruliul atinge valori de aproape 45°, pasagerii avînd de suferit groaznic. Toate obiectele neamarate sparg pereţi, oglinzile, rup mîini şi picioare. Vasul e remorcat după trei zile, pasagerii sînt debarcaţi, reparaţiile navei durează opt luni şi costă 60 000 lire sterline. În mai şi iunie 1862, se execută încă două traversări reuşite şi în august se stabileşte propriul record: 1 530 de pasageri plătitori. Nava nu-şi desminte însă reputaţia: ajunsă la New York, se loveşte de o stîncă submarină ce nu apărea pe hărţi; se face o spărtură de 25 de metri lungime şi o lăţime de 1,2 metri. Dublul fund îşi dovedeşte utilitatea şi vasul ajunge cu bine în port unde este reparat parţial, prin utilizarea unui cheson etanş. Se întoarce în Anglia, este reparat şi mai execută trei traversări, dar cu mare deficit financiar.

Deşi s-a dovedit o navă de pasageri fără succes financiar, **Great Eastern** va reputa un mare succes ca transportor de cabluri submarine. Ideea realizării unei legături telegrafice între Europa şi America ajunsese în stadiul realizărilor practice, iar **Great Eastern** era singura navă suficient de mare pentru a transporta un cablu de aproape 4 000 de kilometri. Închiriată în 1865 de către Atlantic Telegraph Company, este uşor modificat pentru noua misiune şi porneşte la 15 iulie din Irlanda. După ce depune cu bine mai mult de jumătate din cablu, acesta se rupe şi capătul liber se pierde pe un fund de 1 800 metri. Cu experienţa acumulată, în anul următor aşează cu bine un nou cablu, ce este inaugurat la 27 iulie 1866. La întoarcere, prin contribuţia inginerului Daniel Gooch, fost asistent al lui Brunel, este recuperat şi capătul pierdut al cablului din 1865, astfel că nava se întoarce cu încă un cablu transatlantic operaţional!

Soarta este însă implacabilă cu această navă. Este închiriată de către o societate finanţată de către guvernul francez pentru a transporta vizitatori americani la marea expoziţie mondială de la Paris, fiind reamenajată cu mari cheltuieli pentru transportul de călători. Dar acţiunea se soldează cu un fiasco total din punct de vedere financiar, compania franceză dînd faliment.

După o perioadă de inactivitate, vasul este transformat din nou în purtător de cabluri şi execută cu succes instalarea unei legături telegrafice între Franţa şi Statele Unite ale Americii. Aşează apoi unul între Marea Britanie şi India, altul între India şi Suez, iar în 1872 transportă cel de al patrulea cablu transatlantic.

Timp de 12 ani ruginește, fiind achiziţionată pentru numai 26 000 lire sterline, pentru a fi transformată în... circ plutitor! Apoi, trei ani circulă prin porturile britanice cu mari pancarde publicitare ale diverşilor gimnaşti, contorsionişti, dresori şi jongleori prezenţi la bord. Se face, apoi, încă o încercare de a fi transformată în muzeu plutitor. În 1888, este vîndută la fiare vechi unui antreprenor care era convins că a făcut o afacere excelentă oferind pentru ea 16 000 de lire. Tradiţia lui **Great Eastern** de a-şi ruina toţi proprietarii funcţionează perfect: deşi antreprenorul obţine 58 000 de lire pe fierul rezultat din demontare, nava se dovedeşte atît de solid construită încît lucrările au durat mai bine de doi ani, iar manopera a depăşit o dată şi jumătate beneficiul!

Cr. C.

Cea mai spectaculoasă salvare de la îngheţ

O echipă medicală de la un spital pentru copii din Milwaukee a readus la viaţă un copil de doi ani şi jumătate care, ieşind neobservat din casa părintească pe un ger de -50° C, a îngheţat instantaneu. Copilul fiind foarte sumar îmbrăcat, frigul l-a cuprins atît de repede încît braţele şi picioarele sale erau ţepene cînd a fost găsit şi dus la spital. Pe piele i se formaseră cristale de gheaţă şi nu mai respira. Temperatura trupuşorului său scăzuse la 20° sub temperatura normală.

Nu mai puţin de 18 medici şi 20 de infirmiere s-au ocupat de el timp de 6 ore, încercînd să-l readucă la viaţă. După cum a declarat apoi doctorul Kevin Kelly, micuţul Michael a scăpat de moarte pentru că, îngheţînd instantaneu, metabolismul său a încetinit aproape imediat. Cînd copilul a încetat să mai respire, nevoia de oxigen a corpului său era extrem de mică. În general, persoanele care mor îngheţate au suferit leziuni ale creierului din lipsă de oxigen şi foarte puţine dintre ele pot fi reanimate, creierul fiind iremediabil atins.

De îndată ce copilul a fost adus la spital, echipa medicală s-a apucat de lucru pentru a încălzi sîngele copilului, dar braţele şi picioarele lui aproape că şi-au dublat volumul din pricina producţiei mari de lichid provocată de dezgheţarea celulelor. Pentru a extrage tot acest lichid, medicii au trebuit să practice incizii mari în membrele copilului, operaţie ce s-a vădit a fi salutară.

Medicii sînt convinşi că Michael n-a suferit leziuni ale creierului şi că singura urmare de durată va fi aceea a leziunilor musculare la una din mîini.

La trei zile după întîmplarea care i-ar fi putut fi fatală, Michael se putea aşeza în patul său de spital, sprijinit de perne, să privească la televizor un film cu păpuşi. După cîteva săptămîni s-a reîntors acasă, bine înfofolit de astă dată.

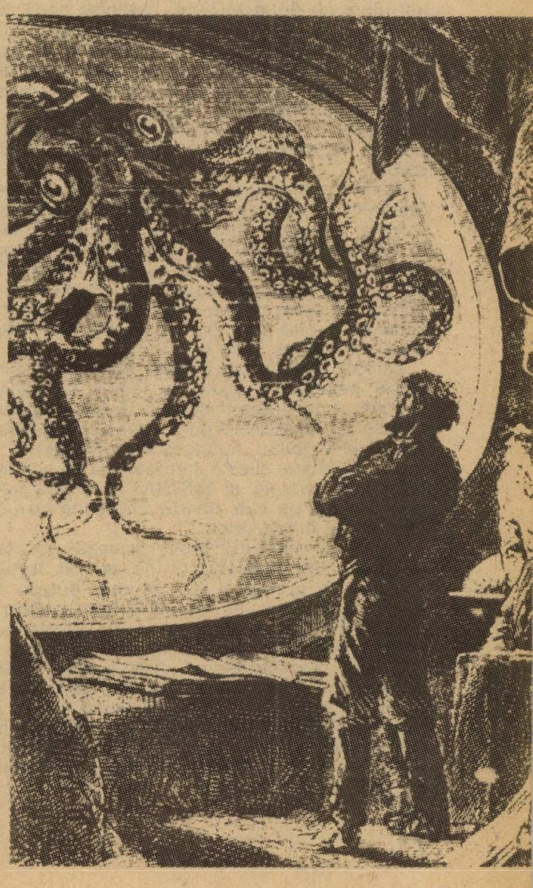

Amazonul — un imperiu al apei

strînse în grabă în **maromba,** un fel de adăpost strîmt, înălţat pe stîlpi de-asupra apelor, sub ameninţarea şerpilor **sucurijus;** partea de jos a caselor rămîne cufundată în apă, şerpii cobra încep să hărţuiască animalele domestice. Omul este la cheremul fluviului. Dar nu se dă bătut; aşteaptă retragerea apelor, cu speranţa că va beneficia de pămîntul îmbogăţit de inundaţie. Fluviul îi dictează omului ce să facă. Şi omul urmează întotdeauna porunca fluviului. Dacă nu, e sfîrşit.

De-asupra acestui fluviu a plutit mereu, pluteşte şi azi, speranţa. În ciuda distrugerii, a jefuirii bogăţiilor sale, despăduririi sălbatice faunei ameninţate şi mai ales a suferinţei omului de aici, speranţa amazonianului dăinuie. Inima omului e neobosită. Dar pădurea, ea, oboseşte de atîtea rele, iată marea noastră temere.

Ploaia este un element constant în pădurea virgină. Şi nu numai în lunile de iarnă, cînd apa cade compact, fără încetare zile şi zile la rînd. Plouă constant chiar şi vara, care este anotimpul rece. Dintr-odată, norii mari, umflaţi de pe cerul ecuatorial pornesc să alerge greoi, devin negri şi se dizolvă: tromba de apă se abate şi începe furtuna amazoniană, cu vîntul care cîntă în rafale. În zori ca şi în miezul zilei, sau dacă treci fluviul noaptea, cu întunericul ei străbătut de fulgere care luminează, de la un mal la altul, suprafaţa dezlănţuită a apelor.

În româneşte de Gabriela DOLGU

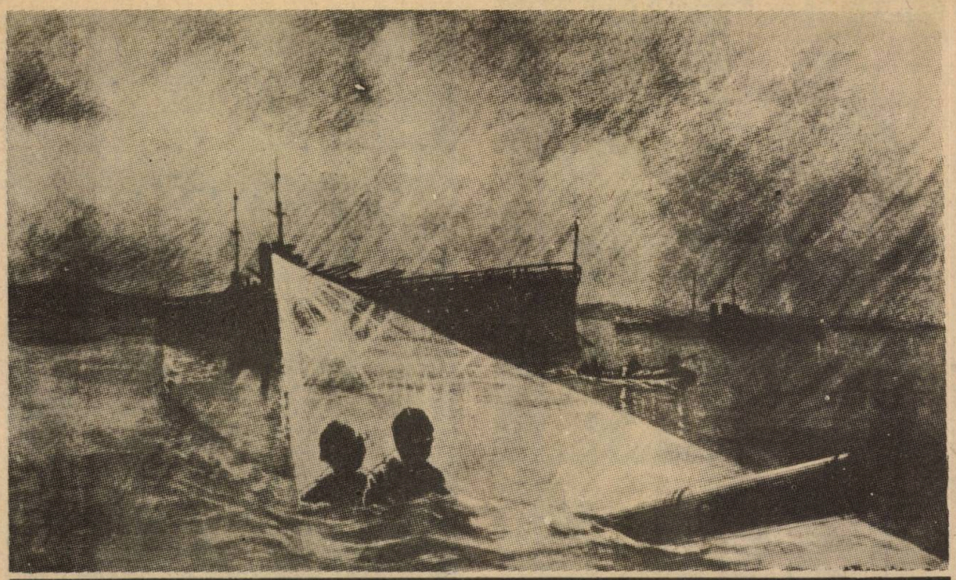

Cele mai frumoase aventuri de pe mări și oceane

„MIGNATTA" LA POLA

NOAPTEA de 31 octombrie 1918 începuse ca și cele dinainte: întunecată de nori, cu rafale de ploaie, dar fără furtună. Torpilorul italian 65 PN, condus de Costanzo Ciano, se oprise în largul portului Pola, baza principală a flotei austro-ungare în Marea Adriatică. În jurul orei 20.45, un aparat ciudat era lăsat la apă și luat la remorcă de un MAS (șalupă torpiloare) ce însoțise torpilorul. După două ceasuri, ajuns cu motoarele sale electrice silențioase la 400 m de intrarea portului, MAS-ul se îndepărtă, lăsînd pe MIGNATTA cu cei doi piloți ai săi să-și îndeplinească misiunea...

MIGNATTA — „lipitoarea" — era ultima creație tehnică a grupării de „mezzi speciali" (mijloace speciale) italiene. Adăpostite în porturile lor, cu intrări blocate de estacade și plase antisubmarine, cuirasatele austro-ungare nu ar fi putut fi distruse decît pătrunzînd în porturi cu mine care să fie făcute să explodeze lîngă sau dedesubtul carenelor lor.

În primăvară, în noaptea de 13/14 mai, căpitanul Pelligrini încercase să intre la Pola cu un „tanc amfibiu", o șalupă care să treacă peste obstrucțiuni prin mijlocirea unei șenile, dar fusese descoperit și luat prizonier. Apoi, în vară la 9 iunie, locotenentul Rizzo, aflat în patrulare cu două MAS-uri, întîlnise două cuirasate lîngă insula Premuda și dăduse la fund pe SZENT ISTVAN. Dar rămîneau încă șase; pe două dintre acestea nădăjduiau să le distrugă piloții MIGNATTA-ei, o torpilă purtătoare a două mine cu aderență magnetică și reglare în timp a exploziei, ansamblu conceput de inginerul de geniu naval Raffaele Rossetti.

Rossetti, împreună cu locotenentul Raffaele Paolucci — care propusese să ducă el singur o mină în portul Pola —, se antrenase intens în lunile anterioare, în laguna Veneției. Acum, îmbrăcați în costume de cauciuc umflate cu aer și orientîndu-se după un proiector de la coastă ce se aprindea intermitent, cei doi călăuzeau torpila spre gura portului. Vor putea oare ajunge să intre?!

Barajul exterior se înfățișa sub forma unor ziduri metalice ancorate și legate cu cabluri de oțel și nu putea fi depășit. Rămînea poarta mobilă din preajma digului, dar acolo păzea o santinelă vizibilă. „Audaces Fortuna juvat"... O rafală de ploaie silește santinela să se adăpostească în gheretă și MIGNATTA poate trece neobservată pe sub poartă împreună cu scafandrii ce o însoțeau.

Ajunși în interiorul radei, Rossetti constată că presiunea rezervorului de aer al torpilei scăzuse la jumătate. Nu se mai puteau întoarce deci la navele care-i așteptau afară și hotărî să mineze două cuirasate dintre cele mari, aflate mai departe în fundul radei.

Ocrotiți de întunericul unei furtunii destul de violente, dar întîmpinînd un contracurent puternic, Rossetti și Paolucci avură nevoie de peste patru ore pentru a ajunge în dreptul navei-amiral a flotei, dreadnought-ul VIRIBUS UNITIS de 20 000 tone și armat cu 12 tunuri de 305 mm.

În jurul orei 5 dimineața, Rossetti instalează una din mine sub apă, pe carena cuirasatului, apoi se reîntîlnește cu Paolucci (care se străduise ca MIGNATTA să nu fie derivată de curent) și, după altă jumătate de ceas, pornesc amîndoi călare pe torpilă să se ascundă la coastă.

Pe navă s-a dat însă între timp deșteptarea. Dintr-o gabie un proiector luminează brusc pe MIGNATTA.... „Italienische offiziere", răspund piloții la somație și apoi dau drumul torpilei care se va distruge la mal. Sînt luați de o barcă, duși la bordul cuirasatului unde, deși știind că-i pîndește execuția, mîndria față de misiunea îndeplinită îi face să strige **Trăiască Italia!**

Acolo, la bord, află însă cu surprindere că amiralul austriac a plecat și că toți marinarii unguri, cehi, italieni de pe VIRIBUS UNITIS vor pleca și ei în aceeași zi pentru că flota a fost cedată Iugoslaviei. Cum însă nu-și mai pot întrerupe misiunea, vestesc pe noul comandant al navei și al flotei, comandorul Ianko Vucovici, că au minat nava. Echipajul începe să se salveze. Italienii se aruncă și ei în apă, dar la vreo sută de metri de cuirasat sînt culeși de o barcă și aduși din nou la bord unde o gloată amenințătoare din echipaj le strigă că au mințit și le cere să arate unde au pus bombele. Amîndoi își fac loc pînă la pupa unde ceasul navei arată ora 06.27. Mai sînt trei minute și, pe cînd marinarii le rup îmbrăcămintea spre a-i percheziționa, Paolucci stă cu ochii la ceas „...06.28...06.29... Explozia! Un zgomot surd... o coloană înaltă de apă... puntea care vibrează, care tremură, care începe să se încline!"

Lîngă cei doi italieni rămîne numai comandantul navei căruia Rossetti îi spune că legea războiului le dă și lor dreptul să se salveze. Vukovici le strînge mîna și le arată o parîmă cu ajutorul căreia să se lase în apă, acolo unde tocmai trecea o barcă.

„În lumina plumburie a zorilor", avea să relateze Paolucci, „VIRBUS UNITIS" se înclină tot mai mult și, de îndată ce apa ajunge la nivelul punții, se răstoarnă dintr-odată. Văd tunurile grele ale turelelor triple dărîmîndu-se ca jucăriile, dar numai pentru o clipă, căci apoi dispar; chila apare în sus, uriașă, lucitoare, ușor înverzită, scufundîndu-se lin și, pe această chilă, zăresc un om cățărîndu-se; ajunge sus, se oprește, stă în picioare. Îl recunosc pe comandantul Vukovici, care va muri, puțin după aceea, lovit în cap de o traveie, pe cînd încerca să se salveze înot în afara vîrtejului făcut de ape.

La ora 06.40, acolo unde fusese cuirasatul VIRIBUS UNITIS, marea reînchisă peste epavă fierbe într-un resac spumos..."

O armă nouă apărea în războiul pe mare: scafandrul ușor de luptă.

Cele mai mari fluvii din lume

Denumirea	Situarea	Lungimea în km
Nilul	Africa	6690
Amazonul	America de Sud	6296
Ienisei-Angara	Siberia	5904
Yang Tse Kiang (Fluviul albastru)	China	5797
Obi-Irtiș	Asia	5567
Huang-Ho (Fluviul galben)	China	4640
Congo	Africa	4371
Amur	Siberia	4352
Lena	Siberia	4268
Mackenzie	Canada	4241
Mekong	Asia	4184
Niger	Africa	4184
Parana	America de Sud	4023
Mississippi	Statele Unite	3779
Missouri	Statele Unite	3716
Murray-Darling	Australia	3718
Volga	U.R.S.S.	3687
Madeira	America de Sud	3360
Purus	America de Sud	3238
Yukon	Canada—Alaska	3170
Saint Laurent	Canada—Statele Unite	3100
Indus	India—Pakistan	3058
Rio-Grande	Statele Unite—Mexic	3034
Sir-Daria	Asia	2976
Brahmaputra	India	2896
São Francisco	Brazilia	2896
Dunărea	Europa	2842
Saluen	Asia	2816
Eufrat	Asia	2736
Orinoco	Venezuela—Columbia	2736
Si-Kiang	China	2656
Tocantins	Brazilia	2640
Kolima	U.R.S.S.	2600
Amu-Daria	Asia	2575
Nelson-Saskatchewan	Canada	2575
Zambezi	Africa	2575
Ural	U.R.S.S.	2533
Gange	India—Pakistan	2510
Yapura	America de Sud	2414
Paraguay	America de Sud	2414
Arkansas	Statele Unite	2333
Colorado	Statele Unite	2333
Nipru	U.R.S.S.	2284
Rio Negro	America de Sud	2252
Ohio-Alleghany	Statele Unite	2102
Orange	Africa	2092
Irauaddi	Birmania	2000
Columbia	Statele Unite	1955
Donul	U.R.S.S.	1940
Riul Păcii	Canada	1923

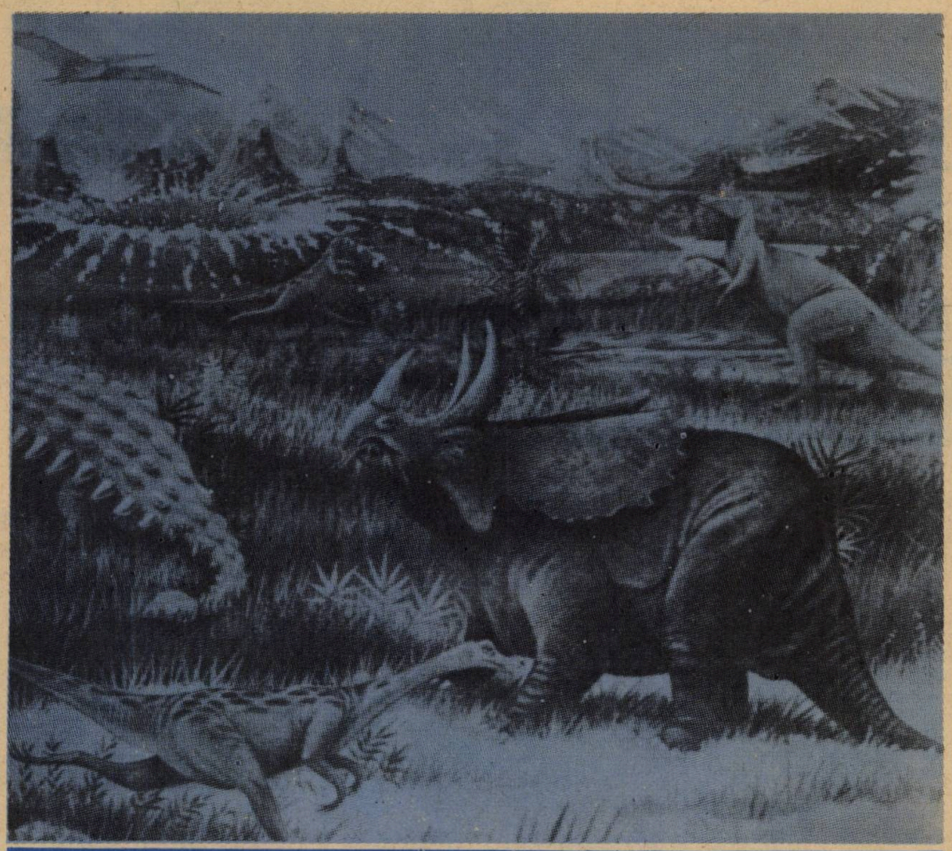

DINOZAURII
o specie distrusă de o cometă?

■ O întrebare cel puţin ciudată, sau, cel puţin, aşa pare la prima vedere. Dar nu este altceva decît o supoziţie (formulată foarte recent de eminenţi oameni de ştiinţă) încercînd să explice un secret al Planetei Terra ce nu încetează să intrige generaţii de biologi, paleontologi, filozofi chiar (şi, evident, oameni de ştiinţă ca Erik von Dänicken) şi anume misterul dispariţiei dinozaurilor. În luna martie din anul trecut, revista **New York Times Magazine** publica un articol care provoca senzaţie. Semnat de Richard Muller şi un grup interdisciplinar de cercetători de la Universitatea California din Berkley, este, practic, stabilirea foarte precisă, în urma unor ani de studii foarte amănunţite, a fundamentelor unei teorii pe care experţii în paleontologie o consideră, aşa cum afirma de curînd revista **Science et vie** „poate cea mai logică, de la ipotezele de lucru pînă la concluzia ştiinţific elaborată a ceea ce s-a întîmplat în preistoria vieţii planetei, oferind bazele unei fundamentale schimbări a opiniilor noastre asupra sistemului solar şi formării vieţii pe Terra. Ipoteza este de o noutate fascinantă". Iată, în cele ce urmează, extrase din articolul în care Richard Muller povesteşte modul în care, împreună cu colegii săi, a parcurs drumul de la vis la realitatea problematizării ştiinţifice.

„De mic mă pasionau dinozaurii. Citeam cu nesaţ tot ce găseam scris despre ei încît eram sigur că voi deveni paleontolog şi că voi descoperi secretul dispariţiei lor. Viaţa mi-a rezervat alte surprize şi am devenit fizician, aparent departe de lumea uriaşelor creaturi.

De fapt, aceasta a fost calea prin care m-am apropiat, fără să-mi dau seama de misterul lor. Am absolvit Universitatea din Berkley iar studiul particulelor elementare era atît de departe de studiul dinozaurilor...

N-am crezut niciodată că îndrumătorul tezei mele, Luis W. Alvarez, laureat în 1968 al Premiului Nobel pentru fizică, va emite o ipoteză asupra dispariţiei dinozaurilor care va deschide drumul cercetărilor mele ulterioare: „Steaua stinsă" care evoluează în jurul soarelui.

Totul a început într-o zi cînd fiul lui Alvarez, geolog la Universitatea din Columbia, i-a făcut cadou acestuia o rocă veche de ...65 milioane de ani. Roca înglobă urme fosile de vietăţi marine. Surprinzător, aceste urme erau clar delimitate numai în partea inferioară a rocii. Ceva necunoscut făcuse să dispară viaţa microscopică înainte ca partea superioară să se formeze. Aceasta se întîmpla simultan cu dispariţia dinozaurilor... Explicaţia a găsit-o L. Alvarez prin conţinutul ridicat de iridium din partea superioară a rocii. În mod normal, iridiumul care se depune pe suprafaţa Terrei provine din praful cosmic şi din pulverizarea micrometeoriţilor la trecerea prin atmosferă. Pornind de la acestea, L. Alvarez şi colaboratorii săi au descoperit că în perioada dispariţiei dinozaurilor, concentraţia de iridium a crescut brusc şi în cantităţi prea mari pentru a fi explicate prin pulverizarea micrometeoriţilor.

După lumi de muncă, profesorul a găsit explicaţia: un obiect extraterestru de aproximativ 10 km. diametru a lovit Pămîntul creînd o ploaie de praf de iridium.

Un obiect de asemenea dimensiuni în impact cu Pămîntul eliberează la şoc o energie echivalentă cu de 10 mii de ori energia stocată în arsenalele nucleare.

Praful degajat în urma impactului poate constitui explicaţia dispariţiei vieţii: acesta a creat o perdea opacă în calea razelor solare. Cîteva luni de zile procesul de fotosinteză al plantelor a încetat iar temperatura a scăzut îngrijorător. Dinozaurii au murit de foame şi de frig...

Nimeni nu a găsit fisuri în raţionamentul lui L. Alvarez care a publicat această teorie a impactului în 1979.

Atunci mi-a încolţit ideea acestor catastrofe ciclice, ajutat şi de paleontologii de la Universitatea din Chicago: la fiecare 26 milioane de ani are loc o nouă dispariţie în masă. Am încercat să dezleg acest mister. În două luni am dezvoltat şase teorii care s-au dovedit pe rînd eronate.

Apoi, cu ajutorul astronomului Mark Davis de la Universitatea din California şi Piet Hut, expert în dinamică orbitală de la Institutul Princeton, am formulat un model care pare să-mi susţină teoria. Teoria mea este foarte simplă. Soarele mai are o „companie", o stea care gravitează în jurul lui. La fiecare 26 —30 milioane ani, steaua trece relativ aproape de un „rezervor" de comete care se află dincolo de marginile sistemului solar. Cometele sînt perturbate de gravitaţia „stelei stinse" şi unele dintre ele se abat în interiorul sistemului nostru solar. Una sau mai multe ating pămîntul.

Ipoteza am numit-o „Ipoteza Nemesis" după numele zeiţei greceşti care îi pedepsea pe cei prea mîndri şi puternici, în asociaţie cu imaginea pe care mi-o făurisem despre dinozauri.

Ea a rezistat cu bine controverselor şi nimeni nu a dovedit că este eronată.

Dacă teoria mea ca şi cea a lui Alvarez vor fi confirmate, atunci desigur că ne vom reconsidera părerile despre evoluţia speciilor. O nouă aventură a ştiinţei?".

Prezentare şi traducere
Ina COSTIUC

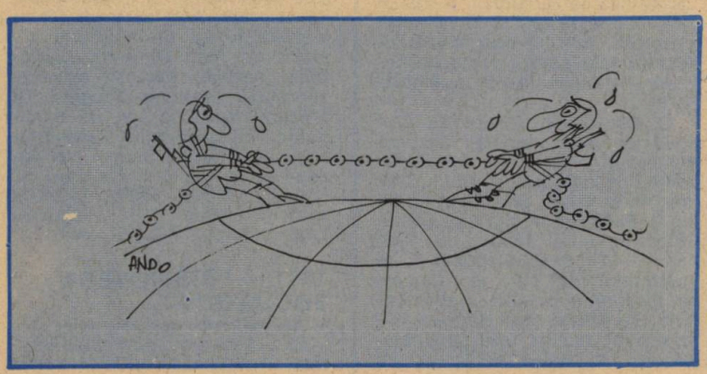

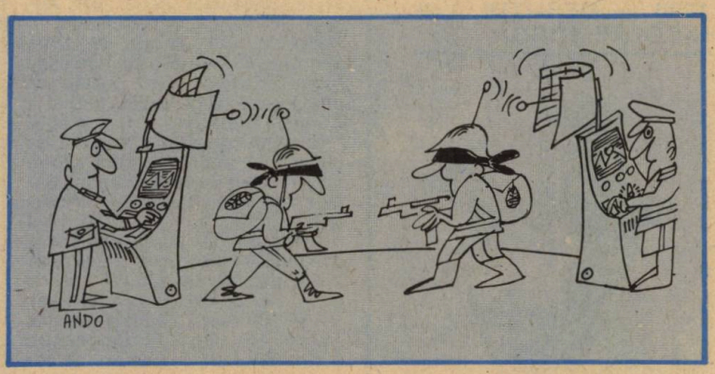

Din cele mai semnificative şi amuzante întîmplări la

SFÎRŞIT DE VEAC ÎN BUCUREŞTI

• Oameni, fapte, evenimente din ultimul deceniu al sceolului trecut. Căutăm în ziarele timpului şi în documentele de arhivă şi aflăm activităţile de seamă din viaţa cetăţenească, profesională, ştiinţifică, literară, politică, artistică, sportivă a locuitorilor Capitalei (200 000 în 1890 — 290 000 în 1900) din cei zece ani. Şi adăugăm scurtelor relatări pe care le facem, imagini fotografice semnificative.

1890 — PRIMUL 1 MAI

LUMEA NOUĂ

Trăiască Întâiu Maiu!

VOTUL UNIVERSAL

La Congresul Internaţionalei a II-a ţinut la Paris în luna iulie 1889 (congres la care au participat şi delegaţii socialiştilor români: E. Racoviţă, D. Voinov şi alţii), s-a hotărît ca ziua de 1 mai a fiecărui an să fie aleasă ca zi de Sărbătoare a Muncii. Potrivit acestei hotărîri socialiştii români au pregătit din timp demonstraţia care avea să marcheze instituirea primului 1 MAI de la noi — în 1890. Anticipînd evenimentul, ziarul „Munca" scria, la 3 martie 1890: „Tot muncitorul să lase lucrul în acea zi şi să sărbătorească frăţeşte întîia mişcare uriaşă a muncitorimii din toată ţara, care vor cere cu acest prilej ca ziua de muncă să scadă la opt ceasuri...".

La acest prim 1 MAI ţinut la Bucureşti în 1890, au participat peste cinci mii de muncitori, care au defilat cu muzica în frunte, intonîndu-se cîntece revoluţionare; şi au fost purtate pancarte prin care se cerea introducerea zilei de muncă de opt ore. Întreaga demonstraţie a decurs în cea mai deplină ordine.

În facsimil: Pagina întîia din ziarul „Lumea nouă", la 1 mai 1897.

1890 — DEBUTUL LUI NICOLAE IORGA

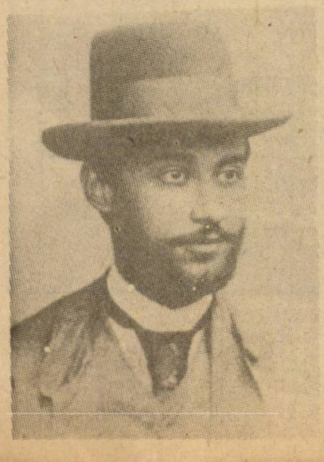

Din mărturisirile pe care le face în volumul „O viaţă de om", înţelegem că Nicolae Iorga a debutat ca publicist la vîrsta de 15 ani: „În urîtul orelor din clasa a VI-a mă apucasem să fac o foaie proprie, pe care o trăgeam la maşină (adică la şapirograf, n.n.) şi o dădeam abonaţilor în schimb pentru o modestă plată în alune. Îi pusesem titlul „Ecoul Ceaunului". Dar viaţa creaţiei mele a fost scurtă. Eram singurul redactor şi trebuia să răspund la lecţii, ceea ce devenea absorbant".

Debutul real va fi însă cel de la ziarul „Lupta" — la 18 februarie 1890, cînd tînărul elev Nicolae Iorga (nu împlinise încă 19 ani) a publicat o cronică despre piesa „Năpasta", de I.L. Caragiale. Ca poet îl aflăm mai întîi în „Contemporanul" (nr. 8, din aprilie 1890) cu poeziile: **Ne-om duce** şi **O vieaţă**, semnate: N. Iorga. În următoarele numere îi vor mai apărea alte şapte poezii, semnate: Necolai Iorga. Primul volum de poezii, purtînd aceeaşi semnătură, i-a apărut la Bucureşti, în anul 1893.

1890 — SOCIETATEA DE ŞTIINŢE

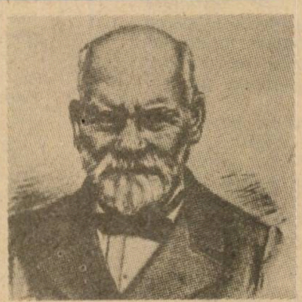

Prima organizaţie a savanţilor şi cercetătorilor români din domeniul fizicii a fost înfiinţată la 3 martie 1890. S-a numit Societatea Română de Ştiinţe, şi a avut printre membri săi pe: Alexe Marin, E. Bacaloglu, Petre Poni, Anghel Saligny, A. Athanasescu, P. Rădulescu, dr. Istrati, dr. Mina Minovici, C. Mincu. Statutele de organizare au fost votate la prima şedinţă generală, ţinută la 4 iunie 1890, cînd a fost ales şi biroul de conducere, funcţia de preşedinte acordîndu-i-se profesorului chimist Alexe Marin. Societatea şi-a început activitatea publică în luna martie 1891, cînd a inaugurat ciclul de conferinţe ştiinţifice prezentate, lunar, de către membrii săi. Ca membri de onoare ai Societăţii au fost aleşi: Pierre Berthelot, Charles Friedel, August Hofmann, S. Cannizzaro şi Em. Paterno — oameni de ştiinţă eminenţi din: Franţa, Germania şi Italia. Între anii 1892—1947, Societatea a publicat un Buletin al său, cu apariţie lunară.

1890 — MARIA CUŢARIDA şi SARMIZA BILCESCU

Printre medicii care activau în Bucureşti în anul 1890 se afla şi o femeie: Maria Cuţarida. Născută la Călăraşi, în anul 1857, şi-a făcut studiile superioare în Franţa. Titlul de medic şi l-a luat la Facultatea de Medicină din Paris, în anul 1884. La înapoierea de la studii a fost numită medic primar la Spitalul Filantropia, devenind astfel prima femeie medic din ţara noastră. În anul 1897 a iniţiat şi a reuşit să înfiinţeze primele unităţi medicale pentru creşterea copiilor: „Leagănul" şi „Materna", la Bucureşti. A fost şi profesoară de igienă şi ne-a reprezentat ţara la congresele internaţionale pentru protecţia copiilor. A murit la 10 noiembrie 1919.

O altă deschizătoare de drumuri pe plan mondial: Sarmiza Bilcescu. A fost prima femeie din lume deţinătoare a titlului de doctor în drept. Şi-a făcut studiile la Paris, unde şi-a luat doctoratul în anul 1890, „cu mari laude" — cum scria revista „L' Illustration", din care reproducem şi fotografia aceasta, reprezentînd momentul cînd Sarmiza Bilcescu îşi susţine teza de doctorat, la Facultatea de Drept din Paris. Şi cu toate acestea, avocaţii din Bucureşti au refuzat s-o accepte în rîndurile lor, socotind că avocatura este „o profesie rezervată exclusiv bărbaţilor". Sarmiza Bilcescu a murit la 4 noiembrie 1935.

1891 — LIGA CULTURALĂ

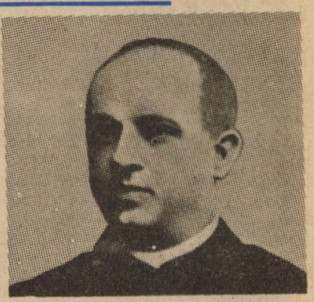

Un grup de oameni de seamă, animaţi de cele mai nobile sentimente naţionale, înfiinţează la Bucureşti, la 24 ianuarie 1891, „Liga pentru unitatea naţională a tuturor românilor" — LIGA CULTURALĂ, cum îi va rămîne numele. În statutele votate la constituire se arată rostul Societăţii: „Să întreţină vie, pe baza culturii naţionale, conştiinţa de solidaritate în întregul neam românesc, şi de a purta o luptă continuă în sprijinul fraţilor noştri subjugaţi, contra asupritorilor lor". Această nouă forţă de muncă pusă în slujba neamului şi-a extins repede activitatea, astfel că în anul 1897 avea în toată ţara peste 20 000 de membri. Un moment emoţionant din activitatea LIGII CULTURALE se înregistrează la 14 decembrie 1914, cînd la conducerea prestigioasei instituţii sînt aleşi ardelenii Vasile Lucaciu şi Octavian Goga. Vicepreşedinte este ales scriitorul Delavrancea, iar secretar, Nicolae Iorga. Principalele forme de activitate ale LIGII au fost: întruniri, conferinţe, serbări, excursii istorice, acordarea de burse anuale unor studenţi meritoşi, pentru continuarea învăţămîntului superior la Paris şi la Berlin. Să mai menţionăm că în deceniul de care ne ocupăm (1891—1900), LIGA a avut ca preşedinţi pe Alexandru Orăscu şi pe V.A. Urechiă.

1891 — BIBLIOTECA SOCIALISTĂ

Clubul Muncitorilor din Bucuresti înfiinţează, la 31 martie

1891, în sala Sotir (Piața Amzei, 24), cea dintîi bibliotecă publică pusă la dispoziția muncitorilor. Inventarul cărților (identificat mai tîrziu de cercetătorul Nicolae Liu) cuprinde 232 de „uvraje", dintre care: 169 în limba română, 25 în franceză, 33 în germană, 4 în rusă și 1 în greacă. Majoritatea volumelor ajunseseră în posesia bibliotecii prin donații, iar altele cumpărate cu fondurile strînse prin liste de subscripție. Dintre donatori sînt menționați: C. Dobrogeanu-Gherea, Constantin Mille, Ioan Nădejde, P. Mușoiu, Ion Catina și dr. Ștefan Stîncă.

Clubul Muncitorilor fusese înființat la 25 februarie 1890, de către un grup de militanți socialiști în frunte cu: Ion Nădejde, Constantin Mille, Al. Ionescu și Panait Mușoiu. Scopul urmărit de Club: „Să statornicească frăția și solidaritatea între toți muncitorii din țară și în special între muncitorii din Capitală, precum și să lupte pentru îmbunătățirea stării materiale, morale și politice a muncitorilor".

1892 — ȘCOALA DE ARHITECTURĂ

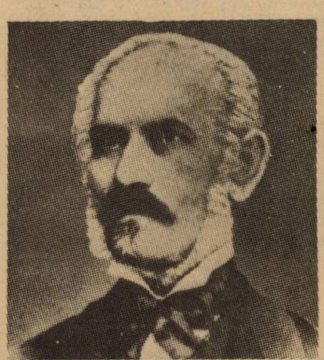

Arhitecții din țara noastră s-au constituit, pentru prima dată într-o asociație, la 26 februarie 1891, la București, avînd ca scop principal, „susținerea intereselor profesionale". Între cei 24 de membri fondatori s-au aflat: Al. Orăscu (ales președinte), C. Beneș, I. Socolescu, Al. Săvulescu, G. Mandrea și D. Maimarolu. Statutele prevedeau trei categorii de membri: societari (arhitecții); asociați (inginerii, ofițerii de geniu, sculptorii, pictorii); onorifici (sprijinitorii). Primii membri onorifici au fost: Mihail Kogălniceanu, D. Olănescu și G. Panu.

La un an după constituire, Societatea Arhitecților Români și-a înscris în bilanțul realizărilor primul său mare succes: înființarea Școlii de Arhitectură din București. Această școală și-a început cursurile în toamna anului 1892, cu o secție de arhitectură și una de conductori-desenatori. Se primeau elevi în vîrstă de 15-25 de ani, cu liceul complet și cu examene de admitere (pentru prima secție) și numai cu studii gimnaziale, pentru secția conductori-desenatori.

1893 — SOCIETATEA VÎNĂTORILOR

Vînătorii noștri s-au organizat într-o asociație, pentru prima dată în anul 1870, din inițiativa „așilor" de atunci ai acestui sport: generalul Florescu, Lascar Catargiu, Ion Ghica, colonelul Haralambie, medicul Kalinderu, generalul N. Golescu, generalul I. Cornescu și alții. Această organizație a reușit să întocmească un regulament al vînătorii și să instituie amenzi pentru încălcările prohibițiilor stabilite de autorități.

La 11 mai 1893, alți vînători, mai ambițioși, nemulțumiți de încetarea activității societății din 1870, au înființat o nouă Societate a Vînătorilor, care și-a început munca organizatorică avînd 200 de membri. Principalul inițiator al noii organizații a fost dr. C.I. Istrati, care a atras în rîndurile membrilor personalități politice de frunte, ceea ce a dus la reușita deplină a programului pe care și l-a propus Societatea.

În fotografie: un grup de membri ai Societății, la o vînătoare de lupi, în pădurea Tîngaru, în iarna anului 1893. Printre ei se află medicii: C.I. Istrati, Victor Babeș și N. Kalinderu.

1893 — ELEVE LA BELLE ARTE

Școala de Belle Arte din București a fost înființată la 14 decembrie 1864. Primul director: Theodor Aman, ajutat mulți ani în această activitate de pictorul Tattarescu. În primele trei decenii de funcționare Școala n-a primit la studii decît bărbați. În 1893 însă, cînd la conducerea instituției se afla pictorul C.I. Stăncescu, s-a hotărît ca să fie primite la învățămînt și femei. S-au auzit proteste, s-au auzit și multe aplauze, apoi femeile au fost primite, în anii următori, fără nici o restricție. În fotografie: oră de învățămînt la școala mult rîvnită de femei. O zi din luna decembrie 1893. La catedră se află directorul Stăncescu(*). Printre asistenții la lecție sînt și cele cinci prime eleve înscrise în acel an: Mina Stănescu, Zozo Sadoveanu, Calipso Stăncescu, Viorica Grigorescu și Elena Panaitescu — toate devenite, după absolvire, profesoare de desen la școlile din București.

1893 — Revista „VIEAȚA"

Alexandru Vlahuță, împreună cu Alecu Urechilă au editat, la București, revista literară „Vieața", de la 28 noiembriie 1893 și pînă la 28 ianuarie 1896. Publicația s-a bucurat de un prestigiu deosebit, datorită în primul rînd lui Vlahuță (rămas singur la conducere din 1895) și apoi a colaboratorilor săi, marii literați ai timpului: Delăvrancea, Coșbuc, Șt. O. Iosif, Radu Rosetti, Constanța Hodoș, Ion Gorun, I. Găvănescul și alții. În articolul de prezentare, Vlahuță caută să explice rostul revistei, „în acea vreme de sbucium și enervare generală", căci „poate că niciodată nu s-a văzut între literații unei țări o luptă mai înverșunată și mai neleală... deci se impune un climat mai sănătos în atmosfera literară a epocii". Pentru realizarea îndreptării stării de „răfuială" dintre scriitori, Vlahuță va polemiza cu Hasdeu, cu Gherea, Caragiale și Xenopol. Din scrierile sale Vlahuță a publicat în „Vieața", cu precădere, articole referitoare la umilții vieții. În paginile acestei reviste și-a găsit consacrarea poetul Șt. O. Iosif.

1894 — TRAMVAIUL ELECTRIC

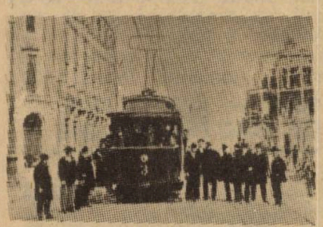

La 9 deembrie 1894 și-a făcut apariția în Capitală primul tramvai electric — pe linia Obor-Cotroceni. La data aceea tramvaiul cu cai prezenta cu mîndrie bucureștenilor următorul bilanț: 1302 vagoane în circulație: 345 de cai de ham; 285 203 călători transportați anual. Intra însă în scenă tramvaiul electric — dușmanul numărul 1 al celui cu cai. Dar lupta n-a fost ușoară. În 1928 mai erau în București 6 km de linii neelectrificate, pe care mai circulau tramvaie cu cai, transportînd 6 000 000 de călători pe an. Și tot în acel an liniile electrificate măsurau 58 de km (95 000 000 de călători anual). În 1944 nu mai existau tramvaie cu cai, ci numai electrice, care dispuneau de 143 de km de linii: deci triumful era total.

În fotografie: primul vagon electric, oprit special pe bulevard, pentru a fi „prins" de reporterul ziarului „Universul", în vederea realizării senzaționalului reportaj al epocalului eveniment.

1894 — NOI VREM PĂMÎNT!

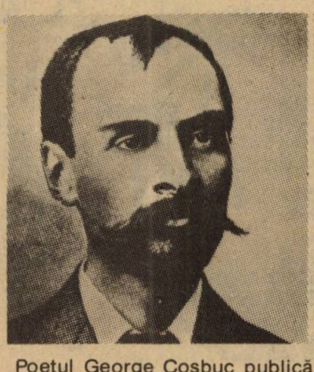

Poetul George Coșbuc publică în revista „Vatra", la 1 februarie 1894, și apoi în ziarul „Munca", la 6 februarie 1894, poezia de mare răsunet **„Noi vrem pămînt!"**, terminată cu avertismentul:

Să nu dea Dumnezeu cel sfînt
Să vrem noi sînge, nu pămînt!
Cînd nu vom mai putea răbda,
Hristoși să fiți, nu veți scăpa
Nici în mormînt!

Peste ani — în februarie-martie 1907 — poezia aceasta mobilizatoare va fi tipărită în mii de foi volante și răspîndită printre țăranii răsculați, devenind apoi „piesă incriminantă" în dosarele celor arestați și judecați după reprimarea marei răscoale izbucnită la Flămînzi, în Moldova, și întinsă apoi în întreaga țară.

1894 — Revista „VATRA"

George Coșbuc, împreună cu I.L. Caragiale și cu Ioan Slavici, au întemeiat revista „Vatra", care a apărut la București, de la 1 ianuarie 1894, pînă în august 1896. S-a subintitulat „foaie ilustrată pentru familie". În numărul 1, cei trei directori spun: „Așa cum în dezvoltarea limbii noastre numai prin întoarcerea la graiul viu al poporului am putut să ajungem la stabilitate și la unitate, și în dezvoltarea noastră culturală vom ajunge la stornicie și la unitate numai dacă vom ține seama în toate lucrările noastre de gustul poporului...". Coșbuc a fost conducătorul principal al revistei, el ocupîndu-se cel mai îndeaproape de partea redacțională. Poeziile lui Coșbuc apărute în „Vatra" vor forma, mai tîrziu, volumul **Fire de tort,** începînd cu „Noi vrem pămînt". Genurile literare predominante apărute în re-

vistă: folclor, poezii originale, traduceri, critică literară, nuvele. Printre colaboratori s-au aflat Nicolae Iorga, Grigore Alexandrescu, I. Rusu-Şirianu, Maria Baiulescu, Maria Cunţan, G. Murnu, I. Păun-Pincio.

1895 — PRIMII CAMPIONI CICLIŞTI

Prima cursă de biciclete de la noi s-a organizat în ziua de 4 aprilie 1890, pe distanţa Otopeni-Bucureşti. Premiul întîi l-a obţinut dumnealui, marele maestru Dumitru Dumitrescu, pe care-l vedem în fotografie, alături de frumoasa lui „maşină" de alergat — velocipedul utilizat în vremea aceea. La 5 octombrie 1895, cînd velocipedul devenise bicicletă cu roţi egale, ca cea din zilele noastre, s-a organizat, tot la Bucureşti, o întrecere mai grea, pe distanţa Bucureşti-Ploieşti şi retur. Cîştigător: acelaşi neînvins Dumitrescu, rămas celebru în analele ciclismului românesc din secolul trecut. L-a urmat în celebritate Constantin Cantili, care a realizat primul record internaţional, reuşind să meargă cu bicicleta de la Bucureşti pînă la Paris în zece zile — de la 5 la 15 septembrie 1900 (2720 de km).

1895 — „LUMEA NOUĂ"

Primul cotidian al mişcării socialiste româneşti s-a numit „Lumea nouă" şi a apărut la Bucureşti, de la 2 noiembrie 1894 pînă la 1 octombrie 1900. Dintre fruntaşii socialişti care au colaborat la acest cotidian: Ioan Nădejde, C. Dobrogeanu-Gherea, Ioan C. Frimu, V. G. Morţun, George Diamandy, Constantin Mille, Anton Bacalbaşa, Th. D. Neculuţă, Ştefan Petică, Ion Păun-Pincio, G. Ibrăileanu. Ziarul „Lumea nouă" a adus o contribuţie importantă la răspîndirea ideilor socialiste şi la apărarea intereselor muncitoreşti.

La 12 iunie 1895 a apărut suplimentul acestui cotidian, care s-a numit „Lumea nouă ştiinţifică şi literară". După cîteva numere şi-a schimbat numele, devenind: „Lumea nouă literară ilustrată". Această revistă a fost, în acel ultim deceniu al secolului trecut, cea mai reuşită publicaţie ilustrată, fiind tipărită în culori, cu desene neîntrecute nici de revistele similare din străinătate. Cincinat Pavelescu a publicat în acele frumoase pagini, poezii mult citite la vremea respectivă, iar Gherea a publicat critică şi cultură politică.

1896 — O CURSĂ DE POMINĂ

Prima cursa de alergări „pe jos" cunoscută la noi a fost organizată la 12 mai 1896, pe distanţa Bucureşti-Piteşti şi înapoi. Au participat la această alergare 334 de concurenţi, atraşi de premiile băneşti anunţate. „Au alergat tot felul de oameni — scriau ziarele — unii desculţi, alţii în cisme, cei mai mulţi cu opinci; unii aveau umbrele, ca să se apere de bătaia soarelui..." A ieşit învingător sergentul de vînători Ilie Gheorghe, care a parcurs cei 218 km în 42 de ore, spre marea mulţumire a superiorilor săi, dar nu şi a ziarelor, care au socotit această alergare „o adevărată sinucidere". Încă un amănunt remarcabil al evenimentului: pe locul trei s-a clasat pensionarul Stan Aleonte (68 de ani) cu timpul de 48 de ore. Aceasta a fost — tot cum au scris ziarele — „o cursă de pomină" („Românul", 16 mai 1896).

1897 — INSTITUTUL DE BACTERIOLOGIE

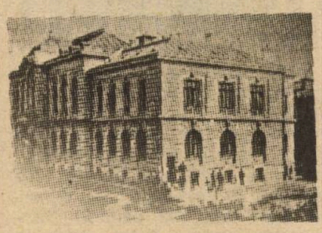

Marele medic savant Victor Babeş reuşeşte să înfiinţeze, în 1886, la Bucureşti, **Institutul de Bacteriologie şi Anatomie patologică,** în cadrul căruia şi-a dezvoltat cercetările şi a putut introduce în circuitul mondial, „metoda românească de tratament antirabic". La 26 aprilie 1897 s-a inaugurat, la Bucureşti, noul local al Institutului, echipat cu tot aparatajul modern necesar „studierii epizootiilor ivite în România şi a combaterii turbării". Clădirea avea: încălzire centrală, lumină electrică, sisteme de ventilaţie, săli de cursuri, de tratamente şi de conferinţe, precum şi laboratoare şi rezervaţii pentru animale. La vremea aceea, localul acesta era socotit unul dintre cele mai moderne din Europa, „situat pe aceeaşi treaptă cu cele similare de la Paris şi de la Berlin" — cum scriau ziarele.

1898 — POEMA ROMÂNĂ

Tînărul violonist şi compozitor George Enescu se înapoiază în ţară, de la Paris, unde a prezentat, la 6 februarie 1898, în cadrul concertelor Collone, compoziţia sa proprie „Poema română", devenind, pentru lumea muzicală europeană „micul geniu al muzicii noastre moderne". Să reamintim că la vremea aceea Enescu nu împlinise încă 17 ani. La 28 februarie 1898 Enescu dă un concert la Ateneul Român din Bucureşti, iar la 1 martie i se cîntă, tot la Ateneu, „Poema română", dirijorul orchestrei fiind însuşi compozitorul Enescu. La solicitările publicului, „Poema română" se va cînta din nou, la 8 martie. Cronicile care apar în ziarele bucureştene sînt pline de elogii: „Nu se poate descrie efectul propus de concert asupra publicului. Ovaţiile au continuat mult timp şi în stradă, după terminarea spectacolului".

Un comitet de doamne, în frunte cu Ana Spiru Haret, a iniţiat atunci şi a reuşit să strîngă fondurile necesare cumpărării unei viori „Stradivarius", pentru virtuozul George Enescu.

1899 — PREMIILE ACADEMIEI

Pentru stimularea activităţii de elaborare a unei gramatici româneşti, Societatea Academică (Academia Română) a instituit, în anul 1867, un premiu de 300 de galbeni. Premiul i s-a acordat lui Timotei Cipariu, în anul 1868, pentru **Gramatica limbii române.** Acesta a fost primul premiu literar cunoscut la noi. În anii următori Academia a primit mai multe donaţii destinate premierii producţiilor literare româneşti. Cu acest fonduri s-au instituit 24 de premii numai pentru literatură, cele mai importante fiind: Premiul E. Zappa, Premiul Ioan Cuza; Premiul Herescu-Năsturel şi Premiul Adamachi.

Pînă în anul 1899 Academia Română a acordat aceste premii literare la 34 de scriitori, printre care s-au aflat: Vasile Alecsandri, George Coşbuc, Delavrancea, B.P. Hasdeu, Alexandru Odobescu şi Nicolae Iorga (dramaturgie, traduceri, proză, istorie).

În imagine: „Discuţia premiilor Academiei" — caricatură apărută în revista „Viaţa", ca o „critică" pentru faptul că discuţiile respective durau multe zile, „concurenţii fiind nevoiţi să aştepte pe la ferestre rezultatele".

1900 — UNIVERSITATEA

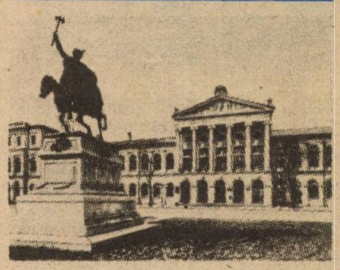

In ultimul an al secolului trecut — 1900 — Universitatea din Bucureşti avea cinci facultăţi: Ştiinţe, Medicină, Filosofie şi Litere, Drept, Teologie. Decani ai acestor facultăţi erau: Gr. Ştefănescu, N. Măldărescu, Ion Bogdan, George Danielopolu, C. Erbiceanu. Printre profesorii titulari de catedre se aflau: Spiru Haret, N. Coculescu, David Emanuel, C. Istrati, L. Mrazec, Gh. Ţiţeica, Toma Stelian, G. Gr. Tocilescu, B. P. Hasdeu, Nicolae Iorga, Titu Maiorescu, Dimitrie Onciul, V. A. Urechiă, Victor Babeş, Şt. Buicliu, Iacob Felix, Dimitrie Gerota, Toma Stelian, Al. Obregia, Gheorghe Marinescu. Numărul studenţilor care frecventau cursurile facultăţilor: 407 la Ştiinţe, 409 la Medicină, 422 la Filosofie şi Litere, 1981 la Drept, 137 la Teologie. În total Universitatea avea 3 356 de studenţi, între care se aflau şi 283 de studente. La sfîrşitul anului 1900 şi-au luat licenţele: 221 de studenţi de la Drept, 29 la Litere, 17 la Ştiinţe, 30 la Teologie şi 45 la Medicină.

Să mai reamintim că în anul 1864, cînd a fost înfiinţată, Universitatea din Bucureşti a avut numai 136 de studenţi, la 3 facultăţi, iar în 1964, cînd împlinea 100 de ani de existenţă, acest înalt for cultural de învăţămînt avea 13 facultăţi, cu 13 936 de studenţi.

Ion MUNTEANU

MICROCARUSELUL SUPERLATIVELOR

Cascadă

Cascada Salto Angel din Venezuela lasă să cadă apele rîului Carao de la o înălțime totală de 979 m.

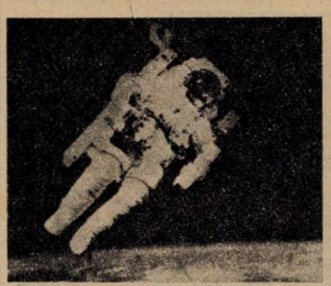

Autonomie

În 1984, a fost înregistrată autonomia completă a astronauților în spațiul cosmic, grație acestui „fotoliu zburător".

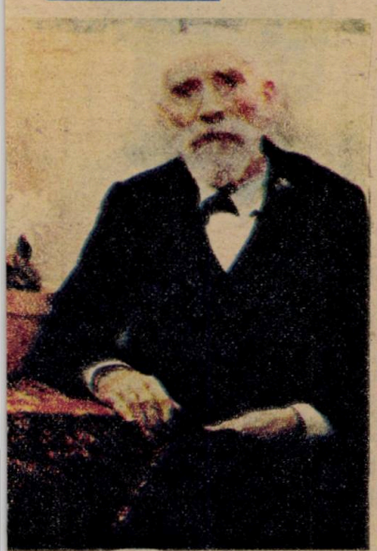

Fotolitografie

Iată prima fotolitografie în culori. Ea a fost realizată acum 131 de ani!

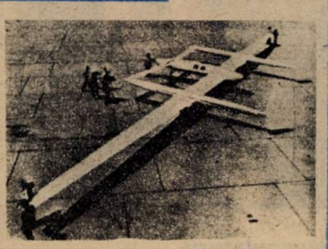

„Voyager"

Avion și planor totodată, acest aparat, numit „Voyager", a efectuat pentru prima oară în lume ocolul globului fără escală și fără aprovizionare în zbor.

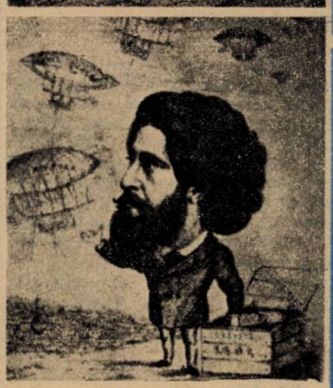

Cea mai senzațională întrecere

Așa cum era de așteptat, cea mai senzațională cursă de baloane a fost... întîia cursă organizată în lume. Acum o sută de ani — la 21 octombrie 1888, și-au luat zborul, din fața Muzeului Luvru, din Paris, opt baloane sferice, cu destinația obligatorie orașul Corbeil, aflat la 35 de km depărtare. Din revista „La Science Ilustré" aflăm amănuntele evenimentului: „Premiul întîi a fost cîștigat de balonul condus de francezul Gotard și de românul Alexandru Ciurcu". Cum ajunsese compatriotul nostru în această competiție? Cu doi ani mai înainte el lucrase, împreună cu francezul Just Buisson, la realizarea unui motor care urma să fie atașat la navele aeriene, pentru obținerea propulsiei necesare.

În imagini: 1. — Cele opt baloane, după decolarea din Paris (desen din revistele franceze). 2. — Ciurcu, văzut de presa românească (desen de Jiquidi — 1888).

Un super-pod al Europei

În perioada 9 octombrie 1890—14 septembrie 1895, tehnicienii și muncitorii români au realizat, în condiții grele dar cu deplin succes, una dintre cele mai mari lucrări ale timpului: Podul de la Cernavodă. La inaugurarea sa acest uriaș era clasificat primul, ca mărime, din întreaga Europă și „una dintre cele mai remarcabile lucrări ale genului, din întreaga lume" — cum menționa revista franceză „Science et Vie". Principalele gabarite: 29 de metri adîncimea fundațiilor, 30 de metri înălțimea peste nivelul apelor, 32 de metri înălțimea părților laterale peste tabliere, 750 de metri lungime. Lucrarea s-a făcut sub conducerea inginerului Anghel Saligny

Mai marele funicularelor

Acum șaizeci de ani circulau în toată lumea aproape 100 000 de vagonete de funicular aerian și se cunoșteau două recorduri certe: Franța avea cel mai înalt traseu (pe Mont Blanc), iar România avea cea mai lungă linie (Ghelar—Hunedoara, 59 de km). Din totalul de 325 de km de linii existente atunci la noi, 27 de km erau în funcțiune din anul 1909 — linia Cîmpulung—Boldu (Muscel) și linia de pe Bucegi, a fabricii de hîrtie Bușteni. Acestea au fost primele funiculare aeriene mari, din România. Cel dintîi funicular a fost montat pe șine, la Mălini—Suceava. Avea un traseu de 1500 de metri și a fost dat în folosința exploatării forestiere locale în anul 1892.

Pîrjolul cel mare

Dintre toate incendiile abătute asupra Capitalei în secolul trecut, cel mai mare a fost „Pustiitorul pîrjol de la 1847". Îl găsim menționat, cu multe amănunte, în ziarele timpului, în cîntecele de jale, populare, în scrierile lui Anton Pann și în stampele unor artiști. „Focul de la '47" — cum i-a rămas numele — a fost provocat de un copil care a tras cu

un pistol cu pulbere şi cîlţi în acoperişul de şindrilă al unei case. Vîlvătaia care s-a încins a mistuit, într-o noapte şi o zi: 636 de case, 1 142 de prăvălii, 10 hanuri, 12 biserici — aria incendiului cuprinzînd mai multe cartiere, din centru şi pînă dincolo de actualul Foişor de foc. Spune Anton Pann într-o poezie a sa: „Vai ce vedere/ Ce grozăvie/ Ce bici de pară/ Ce jale mare, de sărăcie/ Căzut deodată pe Bucureşti".

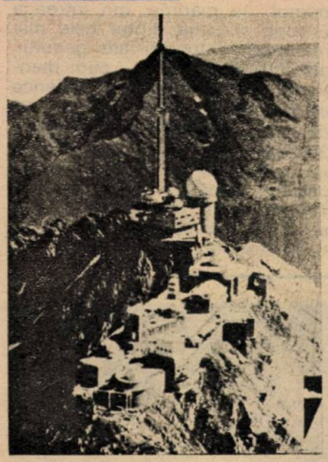

Observatoare astronomice

Observatorul din imagine a fost construit în Pirinei, la o înălţime de 2872 m. Cel mai înalt observator este acela al Universităţii din Denver, aflat la o altitudine de 4 297 m.

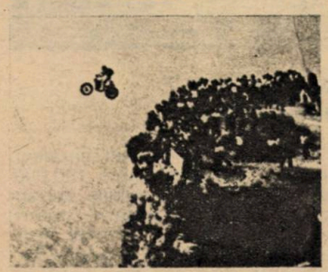

Salt cu motocicleta

Alain Prieur s-a lansat, la 10 septembrie 1983, cu motocicleta de pe falezele de la Canaille, de la o înălţime de 362 m. A aterizat cu paraşuta. Cu paraşută a fost echipată şi motocicleta, care şi-a terminat zborul pe un pin.

Clopot

Cel mai mare clopot din lume, numit „Ţarul Kolokol", făurit la Moscova în 1735, cîntăreşte 96 t. Are un diametru de 5,90 m, o înălţime de 5,87 m, iar grosimea maximă a peretelui său este de 61 cm. Se află expus pe un piedestal la Kremlin.

Cel mai înalt om din lume

Deşi la naştere a fost un copil normal (cîntărea 3,200 kg), Robert Pershing Wadlow, din oraşul american Alton, în Illinois, a măsurat, la 21 de ani (în 1939), 2,72 cm, depăşind cu aproape un metru oamenii de pe stradă şi fiind nevoit să se aplece pentru a discuta cu ei. Purta pantofi imenşi — avea lungimea tălpilor de 47 cm. A murit tînăr, de o maladie a ţesuturilor celulare, la numai 22 de ani (la 27 iunie 1940).

Ras

O performanţă cel puţin trăsnită aparţine lui Achille Clo d'Airoll, care îşi rade clienţii cu... picioarele. În cadrul unei emisiuni televizate, el a ras o persoană în 4 min. şi 10 s.

Cei mai grei oameni din lume

Cel mai greu om din lume este Jon Minnoch (născut în anul 1941), din S.U.A., care cîntăreşte 635 de kg, prin urmare cam cît 21 de copii de 9 ani! În imagine, un alt concurent redutabil, de asemenea american, pe nume Robert Hughes, care cîntărea 485 de kg (a murit la 32 de ani, în 1958).

Cea mai înaltă femeie

...din lume a fost chinezoaica Zen Jinlian (1964—1982), din provincia Haran, care măsura 246,3 cm. Creşterea sa anormală a început la 4 luni. Părinţii săi măsurau 163 cm — tatăl şi 156 cm — mama.

Albine

Timp de 2 ore, 25 000 de albine au constituit o adevărată bluză pentru Lucie Deschamps din Quebec (Canada)

Musculatură

Orice om posedă 630 de muşchi. Totul este cum ţi-i pui în evidenţă. În imagine, un culturist, a cărui pregătire specială a condus la asemenea performanţe musculare.

Maimuţe miniaturale

Cea mai mică maimuţă din lume aparţine speciei numite Uisti (Callitrix pigmae). Nu depăşeşte în lungime 15 cm, iar greutatea sa este între 50 şi 80 g. Micile animale trăiesc în Amazonia. Vocile lor seamănă foarte bine cu ciripitul păsărilor cîntătoare.

Carapace

Dintre animalele dotate cu carapace, unul dintre cele mai interesante este tatu, mamifer insectivor care trăieşte în America tropicală.

Motocicletă minusculă

Francezul Alain Belgrand din Chalons-sur-Marne a construit o motocicletă liliputană de 60 cm lungime, 28,5 cm înălţime, 50 cm^3, cu o greutate de 9,150 kg şi care... merge.

Un incendiu — 824 de zile

Cel mai mare incendiu din regiunile noastre petrolifere — sonda nr. 160 a Societăţii Româno-Americane, din schela Moreni, a luat foc în timpul unei erupţii, pricinuind şi moartea a 7 muncitori. Începutul acestei catastrofe: 27 iunie 1929. Sînt între-

prinse mai multe încercări pentru oprirea erupției și stingerea incendiului. Tunelurile săpate în acest scop fac explozie și mai mor încă 5 și apoi încă 14 muncitori. Abia la 29 septembrie 1931, cînd erupția și-a pierdut din intensitate, focul a putut fi stins, prin cel de al treilea tunel săpat de la mare distanță. Acest uriaș incendiu a durat deci, fără întrerupere, 824 de zile. Caz unic în întreaga lume.

Cei mai tineri navigatori

Doi elevi de liceu: M. Mărculescu și D. Vasiliu, din Constanța, dețineau, acum optzeci de ani, recordul... tinereții, la navigarea pe mare. În vara anului 1906, cînd terminaseră cu bine cursurile primului an la liceul „Mircea cel Bătrîn", s-au pregătit în secret pentru a deveni eroi ai zilei. Și-au procurat o barcă obișnuită, de agrement, au „înarmat-o" cu patru lopeți, și-au luat cu ei o busolă și o traistă cu merinde și, la 11 iunie 1906, au pornit pe valurile Mării Negre, de la Constanța spre țărmurile Turciei. Din jurnalul de bord al ambarcațiunii, pe care au denumit-o „Fregata", aflăm că la plecare au fost „escortați" de mai mulți delfini; apoi au fost întîmpinați cu dușmănie de o furtună năprasnică, iar după o săptămînă de luptă au ajuns la Istambul, unde au fost... arestați ca suspecți. Căpitanul vaporului „România", aflat atunci în portul Istambul, a intervenit, explicînd scopul călătoriei celor doi bravi. A reușit să-i elibereze și i-a dus cu vaporul înapoi la Constanța, unde au fost primiți așa cum meritau: ca doi curajoși, ajunși eroi ai zilei, pe plan mondial.

58 de zile pe cal

Sînt cunoscute primele două uimitoare performanțe de călărie realizate pe distanța București—Paris (circa 3 500 de km). La 24 aprilie 1911 căpitanul Ion N. Păun a plecat din București, spre Paris, călare pe iapa Nonnius și avînd ca „ataș", pentru bagaje, o mînză. Cursa a durat 58 de zile, sosirea înregistrîndu-se la Paris la 22 iunie 1911. Media zilnică de mers: 63 de km. Aceasta a fost cea mai mare cursă de călărie cunoscută în lume pînă în 1911.

Replica acestui raid l-a dat franțuzoaica Marie Orange, care a făcut același drum, invers, de la Paris la București, între 10 aprilie și 25 iunie 1928, deci după 78 de zile de mers, cu media zilnică de numai 46 de km.

Cel mai mare boxer din lume

În 1935 a apărut în viața sportivă românească un nume nou: Gogea Mitu. Era socotit a fi cel mai mare om din lume și urma să devină cel mai mare boxer. Avea 2,22 metri înălțime și cîntărea 140 de kg. Un boxer profesionist i-a devenit antrenor și s-a ocupat timp de doi ani de el. L-a supus unui regim alimentar riguros: 8 ardei umpluți, 800 grame de șnițel, o pîine și un kg de compot la fiecare masă. L-a îmbrăcat corespunzător nevoilor sale: haine comandate special și ghete potrivite — numărul 56. Patru ore de antrenament în fiecare zi. Gogea Mitu n-a apucat însă epoca de glorie care i se pregătea. A murit în 1937 — cu o lună înainte de a avea primul său meci internațional. Într-un voiaj făcut la Paris, acest cel mai mare om din lume s-a întîlnit cu cei mai mici oameni din lume — piticii de la un circ. Îi vedeam în fotografie, privindu-se reciproc, cu uimire.

Mai mareie palatelor

În toamna anului 1900, arhitectul Al. Săvulescu prezenta publicului bucureștean cea mai mare zidire înălțată în țara noastră pînă la vremea aceea: Palatul Poștei. În acel sfîrșit de veac mai existau cîteva palate mari: Universitatea din București (1869), Ateneul Român (1888), Palatul Justiției din București (1895), Universitatea din Iași (1897), Palatul Casei de Depuneri, din București (1900) — dar nici unul nu avea gabaritele Palatului Poștei. Iată-le, în sumar: suprafața ocupată de construcție — 8 064 metri pătrați; săpături — 36 000 mc; zidărie — 33 000 mc; acoperiș — 4 500 mp; pardoseli — 16 000 mp; tencuieli — 69 000 mp; vopsitorie — 63 000 mp. Pentru întreaga clădire s-a folosit cantitatea de 1 210 000 kg fier.

Ceas floral

Uriașul orologiu floral din imagine are un diametru de 18 m și a fost realizat în parcul Tokachiyaoka din Hokkaido (Japonia) în anul 1982.

Cărți

„Evangheliile lui Henric Leul" sînt considerate opera de artă cea mai scumpă din lume — 97 680 000 franci.

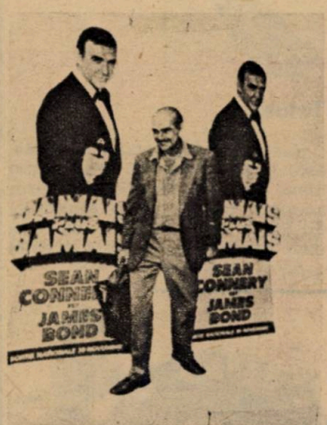

Bond

Pentru a juca în cinci filme care au ca erou pe James Bond, actorul britanic Sean Connery a semnat un contract de aproape 6 milioane de lire.

Un dovleac gigantic

Dovleacul din fotografie cîntărește 150 kg. Recordul îl deține însă un cultivator din Canada, care a obținut un dovleac de 224 kg (imaginea următoare).

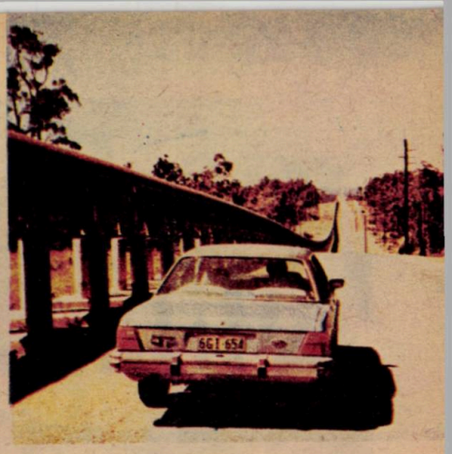

Șosea rulantă

În Australia, Cable Belt. Ltd. a construit o șosea rulantă de 29 km lungime.

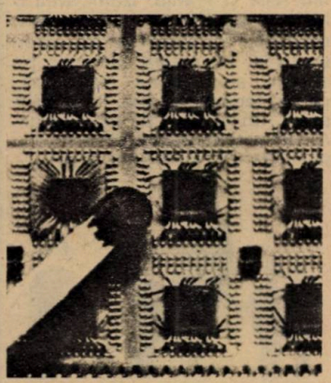

Informații codificate

Fiecare dintre măruntele pătrățele — microprocesoare — din imagine înmagazinează mii de informații codificate. Datorită lor, informatica actuală este în plină înflorire.

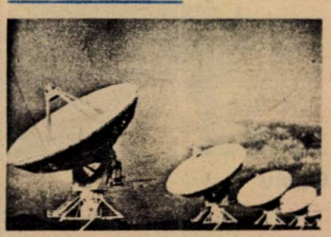

Radiotelescop

Cel mai mare radiotelescop din lume se găsește la 80 km vest de Socorro, în formă de „Y", are o lungime de 21 km, numără 72 de antene mobile (cu 25 m diametru) pentru fiecare braț.

Bicicletă

Cu această bicicletă insolită, italianul Francesco Moser a devenit recordman mondial al orei (51,151 km) și a cîștigat Turul Italiei.

Cvintupleţi

Shigechiye Izumi din Japonia, născut la 29 iunie 1865, fotografiat, în 1986, alături de cvintupleţi din Asia şi Franţa. Izumi avea o înălţime de 150 cm, dormea pe o rogojină, cu capul pe un rulou de lemn, nu stătea niciodată pe scaun, se hrănea cu peşte, carne, legume şi bea, în fiecare seară, un păhărel de alcool slab. A lucrat timp de 98 de ani pe o plantaţie de trestie de zahăr.

În 1978, naşterea cvintupleţilor Brunner a provocat o adevărată senzaţie.

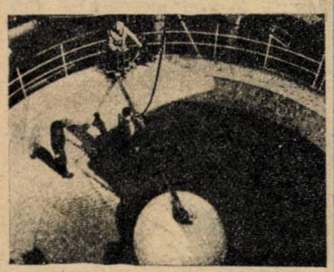

Cablu

Societatea British Ropes Ltd a fabricat 4 cabluri care măsoară fiecare 24 000 m; diametrul este de 3,5 cm, iar greutatea de 108,5 t. Ele au fost realizate pentru linia de comunicaţie care traversează Canalul Mînecii.

Echilibristică

Henri Rechatain (alias **Henry's**) a petrecut 185 de zile pe un cablu lung de 120 m, la o înălţime de 25 m. Capacitatea sa de a nu se mişca în timpul somnului, păstrîndu-şi totodată echilibrul, a uluit pe medici. În imagine, Henry's face o demonstraţie de păstrare a echilibrului pe scaune suprapuse, la marginea unei prăpăstii.

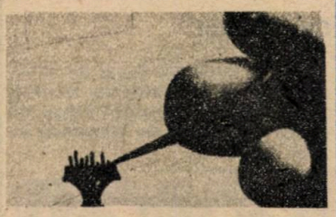

Şah miniatural

Cinci constructori au realizat un joc de şah miniatural: tabla de joc are 8 mm x 8 mm. Una dintre figuri — regele — are o înălţime de 2,5 mm.

Tatuaj

Rusty Field, născută în 1944, este femeia cea mai tatuată din lume, care, în 12 ani, şi-a văzut acoperit trupul, pe o suprafaţă de 85 la sută, de cele mai ciudate ornamente. Autorul acestei „opere": soţul ei.

Cel mai mic om

...în viaţă, este portughezul Antonio Ferreira (născut în anul 1943), care nu măsoară decît 75 cm.

„Catastrofa secolului"

Sub acest titlu au relatat ziarele timpului catastrofa de la 6 mai 1937, de pe aeroportul Lakehurst, din New Jersey. Totul s-a petrecut atunci ca într-un film regizat cu minuţiozitate. Pe aeroport se aflau peste o mie de persoane, zece aparate cinematografice şi cel puţin o sută de reporteri fotografi, care căutau, pe cer, apariţia aeronavei anunţată. Venea, din Europa, cel mai mare dirijabil, aflat la a douăzecea traversare peste Atlantic, între continente. Uriaşa navă se numea „Hindemburg". Avea 248 de metri lungime şi 41 de metri diametru — deci mai mare decît un vapor de pasageri. În momentul cînd aeronava se află deasupra aeroportului, se aude bubuitul unei explozii şi în cîteva secunde „Hindemburg" dispare în flăcări. Au murit atunci toţi cei 34 de pasageri aflaţi la bordul aeronavei.

Ziua cea mai lungă

Aşa a fost numită ziua de 6 iunie 1944, fixată pentru debarcarea trupelor aliate în Europa şi pentru străpungerea „Zidului Atlanticului", construit de germani pe o lungime de 3 000 de km. Locul ales pentru debarcare o fişie de teren de 100 de km, pe coasta Normandiei. La ora 4 dimineaţă a fost pusă în mişcare cea mai uriaşă flotă navală şi aeriană concentrată vreodată pe un singur front: 3 000 de nave special construite pentru debarcare, 500 de nave de război (crucişătoare, portavioane, culegătoare de mine, submarine) şi 11 000 de avioane, dintre care 1 000 aveau la bord paraşutişti. Iar în urma acestora, echipe de geniu instalau marea reţea de conducte submarine pentru transportul carburanţilor. Cînd această „cea mai lungă zi" s-a terminat, aliaţii debarcaseră în Franţa 100 000 de militari. Bilanţul bătăliei: 5 000 de morţi, 800 de avioane doborîte şi peste 500 de ambarcaţiuni scufundate — din partea aliaţilor; iar pierderile germane, considerabil mai mari, n-au fost anunţate niciodată. Pe această cale deschisă, în următoarele trei luni au fost aduşi în Europa 2 000 000 de ostaşi din forţele aliate.

Recordul nedepăşit

La Polul Sud, pustiul de ghiaţă intră în „Noaptea polară", la sfîrşitul lunii martie şi ziua nu mai apare decît după o jumătate de an. Temperatura coboară pînă la minus 83 de grade. În acest întuneric şi frig a trăit un om, în centrul Antarcticii, de la 23 martie pînă la 11 august 1934 — deci, 191 de zile şi nopţi normale. Omul acesta se numea Richard Byrd. Era şeful unei expediţii americane la Polul Sud şi şi-a ales singur „exilul", instalîndu-se într-o „cabană" de gheaţă, la „postul înaintat", aflat la 180 de km depărtare de coechipierii săi, care nu i-ar fi putut veni în ajutor, la nevoie. Experienţa a reuşit şi Byrd a publicat o carte cu observaţiile pe care le-a făcut în timpul sihăstriei. Un record nedepăşit pînă acum.

Unghii

Aceste unghii, adiţionate, au o lungime de 1,92 m. Dar posesorul lor, Murari Aditya mai are de aşteptat pînă a putea rivaliza cu performanţa unui alt indian, Shridhar Chillal, ale cărui unghii de la mîna stîngă, adiţionate, măsurau 3,43 m

Vulcanul Krakatau

Insula Krakatau, situată între insulele Djawa şi Sumatra, a fost distrusă, la 26 august 1883, de explozia vulcanului care purta acelaşi nume. Puternica explozie a aruncat în aer două treimi din suprafaţa insulei, care avea 31,5 km². Aceasta a fost cea mai mare erupţie vulcanică din toate timpurile, de pe întreaga suprafaţă a pămîntului. Lava aruncată de erupţie s-a ridicat pînă la înălţimea de 11 000 de metri, ceea ce a făcut ca timp de 72 de ore întreaga regiune să fie cuprinsă de întunericul unei nopţi neîntrerupte. Valurile mării, formate o dată cu erupţia, s-au ridicat pînă la 35 de metri, năpustindu-se în interiorul insulelor alăturate şi distrugînd totul. Erupţia a continuat timp de patru zile şi apa mării a început să fiarbă. Trei mari oraşe şi cîteva sute de sate

au fost acoperite de lavă, înregistrîndu-se peste patruzeci de mii de morți. Mișcarea ondulatorie a atmosferei a ocolit globul pămîntesc în 35 de ore, trecînd peste România după 16 ore, iar peste Paris după 18 ore.

Record electoral

Acum cincizeci și cinci de ani România deținea puțin rîvnitul record de țară cu cele mai multe partide politice din lume. La 12 iulie 1932 s-au prezentat la alegerile parlamentare nu mai puțin de 55 partide, partiduțe și grupulețe. S-a pus atunci o grea problemă — formarea semnelor care însoțeau listele de alegeri. După studii îndelungate, aceste semne au fost făcute și alegerile s-au desfășurat „legal". Dar „bieții candidați"! Cît s-au trudit să-și lămurească alegătorii! „Să votezi, bade: cercul, fereastra, scara cu trei trepte, inelul cu doi ochi, trei poteci, linia dreaptă, două inele, tava pătrată, crucea băgată în cerc, sfoara cu trei noduri"... și cîte, cîte altele. A ieșit biruitor cercul — era ușor de ținut minte!?

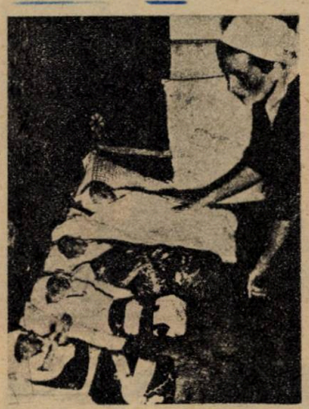

Gemenii multipli

Primul caz de naștere a patru gemeni, la noi: la 30 ianuarie 1888. Ana Costache Rotaru, văduvă de cîteva săptămîni, aduce pe lume, în cartierul Belvedere, din București, doi băieți și două fetițe. Al doilea caz, cunoscut mai în amănunt: la 22 ianuarie 1937, Smaranda Radu Soare, din comuna Pătîrlagele, județul Buzău, naște trei fetițe și un băiețaș: Anișoara, Steluța, Alexandrina și Nicolae. Al treilea caz: țărancă Ecaterina Iorgu (în imagine) din comuna Potcoava, județul Olt, naște, în ziua de 16 iulie 1939, patru gemeni, cărora le dă numele: Petrică, Elena, Ioana și Maria — deci un băiețel și trei fetițe. La vremea aceea erau cunoscute în întreaga lume încă patru „echipe" de gemeni: cele cinci surori Dionne, din Canada; cei patru băieți Periicone, din Texas; cele patru surori Lansing, din Michigan și frații Norah, din Anglia (două fetițe și doi băieței).

Inimitabila gimnastă

Acum nouăzeci de ani — în toamna anului 1896 și în primavara anului 1897 — făcea senzație la New York o tînără gimnastă venită din România: Eugenia Petrescu. Avea șaptesprezece ani și era fiica profesorului Simion Petrescu, de la liceul „Matei Basarab", din București. Presa americană o denumea: „Cea mai mare gimnastă a lumii", datorită excepționalelor exerciții pe care le făcea, seară de seară, la un teatru de pe Broadway. „Este inimitabilă în exercițiul pe care îl face Eugenia Petrescu, în echilibru în mîini, pe vîrful unei bare înaltă de 4 metri" — scria, în luna octombrie 1896, revista „Police Gazette", de la New York, publicînd și desenul pe care îl reproducem.

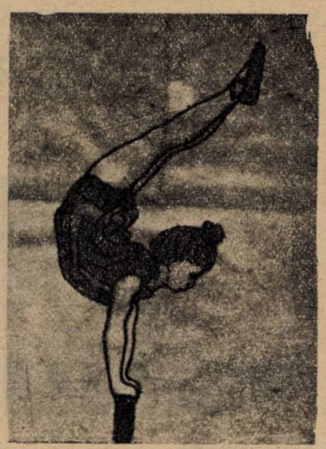

Așadar gimnastica feminină, de rangul întîi, de la noi este cunoscută în lume de nouă decenii, adică de pe vremea străbunicelor marilor gimnaste din zilele noastre.

Recordul absolut

Acum cincizeci și cinci de ani recordul mondial de săritură cu parașuta era deținut de un ofițer american: 21 171 de picioare. La 19 mai 1932 însă, acest record avea să fie depășit de către românca Smaranda Brăescu. Ea a sărit, pe un aeroport din California, de la 22 733 de picioare — adică de la 7 233 de metri. Și temerara aviatoare a rămas stăpînă pe acest record, pînă în anul 1951, cînd aviatorul Traian Demetrescu-Popa a sărit, la Băneasa, de la 7 250 de metri. În fotografie: Smaranda Brăescu, pregătindu-se de salt, la 19 mai 1932, în California.

Recordurile natalității

Presa românească semnala, în vara anului 1912, existența, la Iași, a „binecuvîntatei familii Hulubei, deținătoarea recordului național de natalitate". Erau cinci frați care, urmînd exemplul părinților lor, se întrecuseră în a-și întemeia familii cît mai numeroase. Căsătoriți cam în același timp ei ajunseseră, după douăsprezece ani, să aibă 34 de copii, deci fiecare cîte șase, șapte. Vedem în fotografia 1 întregul neam al Hulubeilor: 44 de persoane, în fața casei bunicilor, de pe strada Lăutari, din Iași.

Natalitatea din România era cunoscută însă mai de mult, peste hotare. Revista franceză „L'Illustration", în numărul din iunie 1904, publicase un articol referitor la natalitatea de la noi, pe care o găsește mai sporită decît cea franceză. Articolul era însoțit de o fotografie care reprezenta o familie de țărani din județul Neamț: tata, mama și 17 copii — „un mare record internațional". Dar nu acesta era recordul absolut al nașterilor din țara noastră. Un document aflat la Arhivele Statului ne informează că în anul 1830 „serdarul Marin Butculescu și-a căsătorit fata cu Alecu Izvoranu și din această unire s-au născut 24 de copii, spre marea mîhnire a vecinei lor, Olimpia Lahovari, care nu avea decît 18 copii".

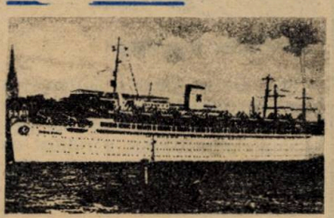

Naufragii celebre

Dintre toate naufragiile cunoscute pe mările lumii de la apariția vaporului (în 1819) și pînă în zilele noastre, cel mai celebru a fost, și va rămîne cel al celebrului vapor de pasageri „Titanic" — la 15 aprilie 1912, cînd au pierit, o dată cu această cea mai strălucită navă a timpului, 1 449 de călători și oameni din echipaj. Naufragiul acesta a zguduit întreaga lume, dar n-a fost cel mai mare; a rămas în schimb cel mai celebru.

Un record absolut din bilanțurile naufragiilor s-a înregistrat la 30 ianuarie 1945, cînd vaporul german „Wilhelm Gustloff", plecat din portul polonez Gdynia, cu 8 000 de pasageri la bord (majoritatea civili, care se reîntorceau în Germania) s-a ciocnit cu o mină marină și s-a scufundat în mai puțin de o oră. Numărul victimelor: 7 200.

Catastrofa comandată

În luna noiembrie 1918, flota Germaniei învinsă în războiul care s-a încheiat, a fost „internată" în apele liniștite din nordul Scoției, la Scapa-Flow, în total, 73 de nave de război, cu echipajele la bord, în așteptarea semnării păcii. În timpul lungilor luni

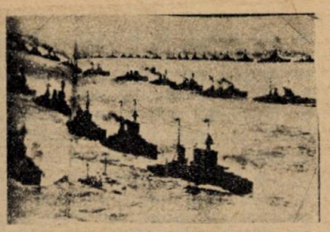

de așteptare, comandantul flotei, contraamiralul Ludwig von Reuter, a organizat cu minuțiozitate operația de scufundare a navelor, pentru cazul cînd tratatul de pace va hotărî preluarea lor de către învingători. La 17 iunie 1919, comandantul Reuter a primit ordin să predea amiralității engleze cele 73 de nave. La 21 iunie, cînd englezii se pregăteau să preia prada de război, Reuter a dat comanda știută mai dinainte: „Scufundați toate navele". Ordinul a fost executat și în mai puțin de cinci ore nesățioasele ape au înghițit: 10 cuirasate, 6 crucișătoare de luptă, 8 crucișătoare ușoare și 49 de distrugătoare. Echipajele s-au salvat în condițiile stabilite mai dinainte. Acesta a fost cel mai mare sabordaj cunoscut în toate timpurile, în navigația mondială.

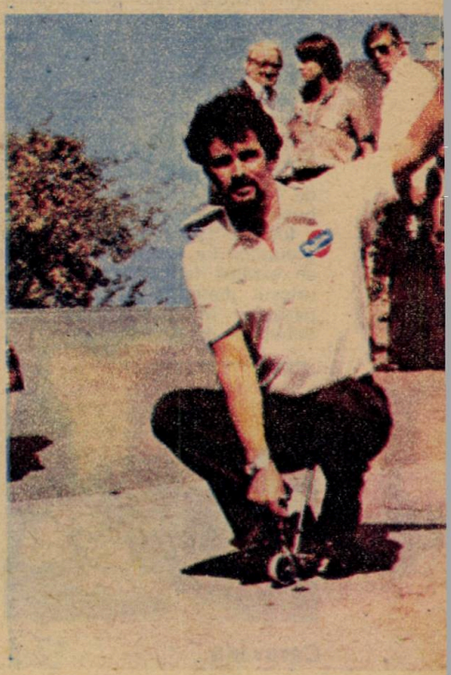

Bicicletă de... buzunar

Francezul Puyoou din Pau (Pirineii Atlantici) a construit o bicicletă cu roți ce au diametrul de 35 mm; greutatea ei este de 700 g.

Senzaționalul zbor

Ca și la baloane, în 1888, cel mai senzațional zbor aviatic peste ape a fost... primul zbor. La 25 iulie 1909, aviatorul francez Louis Blériot — asul aviației mondiale din acel timp — a reușit să facă primul zbor peste ape,

cu un avion. El a trecut atunci peste Canalul Mînecii, din Franța în Anglia, parcurgînd cei 28 de km în 47 de minute. Cu această performanță aviația mondială a făcut un pas uriaș înainte, și scepticii, care afirmau că avionul nu va reuși niciodată să zboare cu viteză mai mare de 100 de km pe oră, au tăcut, iar entuziaștii au afirmat, fără sfială: „În curînd avionul va trece peste Atlantic", vis realizat la 16 mai 1919, de către un hidroavion condus de americanul Read, cu escale, din America în Europa.

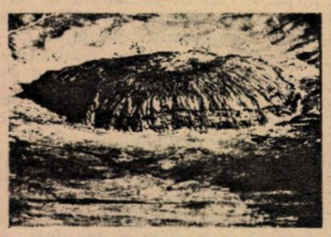

Cel mai mare crater

Oamenii de știință din diferite țări au cercetat cu atenție multe dintre urmele lăsate de meteoriții care s-au prăbușit pe pămînt, din Cosmos, în decursul multor milenii trecute. S-au găsit cratere uriașe făcute de meteoriți în Africa, în America și în Groenlanda. Se pare că cel mai mare meteorit, identificat cu certitudine, ar fi căzut pe pămînt cu mii de ani în urmă, în vecinătatea Marelui Canion din Arizona (S.U.A.), făcînd un crater adînc de 60 de metri, cu un diametru de 1 500 de metri. Viteza de prăbușire a acestui meteorit metalic a fost de 15 km pe secundă, iar greutatea lui, 8 000 de tone. Așa se explică faptul că bucăți din uriașul meteorit au fost găsite pătrunse în pămînt pînă la o adîncime de 600 de metri.

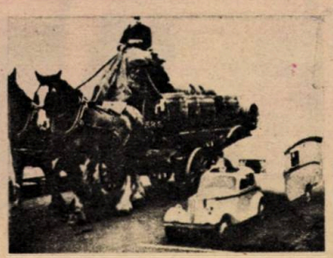

Caravană

Inca din 1939, constructorii de mașini se întreceau în extravaganțe. Iată un automobil de mici dimensiuni trăgînd o rulotă de aceleași proporții.

Stradă colorată

Această stradă din Montende (Uruguay) are toată îndreptățirea să pretindă că este cea mai... colorată din lume.

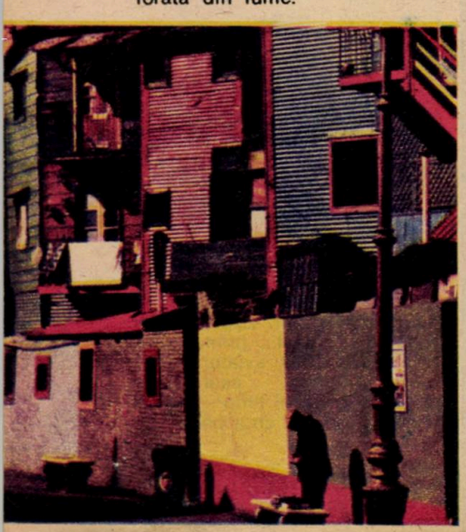

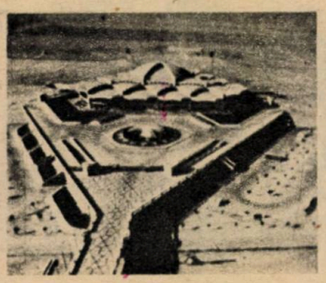

Aeroport

Aeroportul din Ryad (Arabia Saudită), inaugurat la 14 noiembrie 1983, are o suprafață de 221 km².

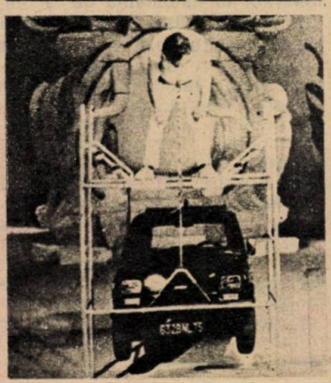

Succese insolite

Reg Morris (Marea Britanie) a stins în gură 8393 de torțe în 2 ore la 5 decembrie 1983, iar belgianul John Massis a ridicat cu dinții, pe un platou de televiziune, un Fiat 600!

Șah

Bobby Fisher este considerat a fi cel mai bun jucător de șah din toate timpurile. Și încă un record din aceeași lume: la 12 ani, în 1984, eleva Isabelle Kientzler a cîștigat titlul de campioană feminină de șah a Franței.

În 30 de secunde — 100 000 de victime

În ultimele patru secole cutremurele de pămînt au făcut peste 13 000 000 de victime omenești. Cel mai devastator dintre aceste cataclisme a fost înregistrat la 28 decembrie 1908, pe insula italiană Sicilia. Și-au pierdut viața atunci — în cele 30 de secunde cît a durat cutremurul —100 000 de persoane. Orașul Messina, supranumit Paradisul Mediteranei, a suferit cel mai mult, pierzînd 65 000 de locuitori. De sub dărîmăturile imobilelor din acest oraș au mai putut fi salvate, în următoarele cinci săptămîni, aproape o sută de persoane, între care se afla și o bătrînă de 110 ani, care se hrănise o lună întreagă numai cu cartofi cruzi găsiți în beciul în care se refugiase.

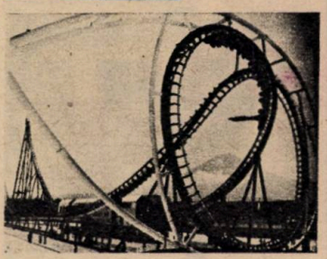

Amuzament

Amatorii de senzații tari pot să ia loc în Moonsault Seramble construit în Japonia, care se ridică la 75 m; de acolo se coboară cu o viteză de 105 km/oră.

Patru Oscar-uri

Katherine Hepburn este singura actriță care a primit 4 Oscar-uri, cea mai înaltă distincție a cinematografului american.
În imagine, alături de un alt mare actor, Henry Fonda, în filmul **Pe lacul auriu.**

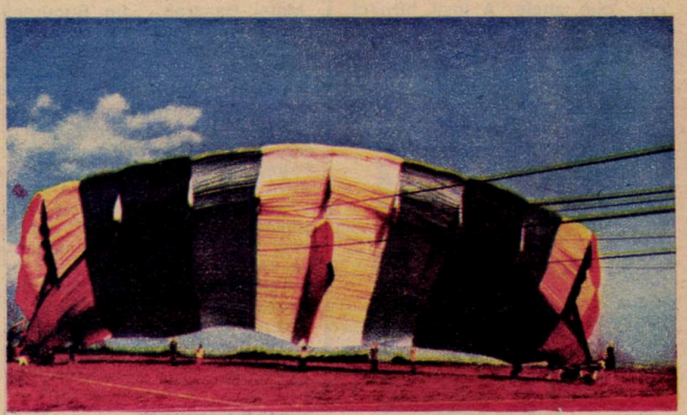

Zmeu gigant

La 24 aprilie 1983, cel mai mare zmeu zburător din lume a fost lansat spre înălțimi la Long Beach, Washington (S.U.A.). Dimensiunile sale — 35 x 38 m, iar greutatea — 726 kg.

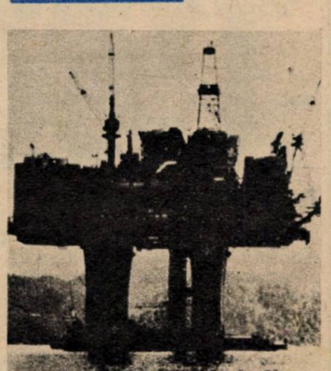

Platformă marină

Construită la Stavanjer (Norvegia), platforma petrolieră Statfjord are 816 000 t. Ansamblul are înălțimea de 271 m. Cîntărește de trei ori greutatea unuia din turnurile care alcătuiesc World Trade Center din New York.

„Asul așilor"

Recordul absolut al rețetei pentru un film francez — 50 de milioane de franci — îl deține **Asul așilor,** o peliculă cu Jean-Paul Belmondo în rolul principal.

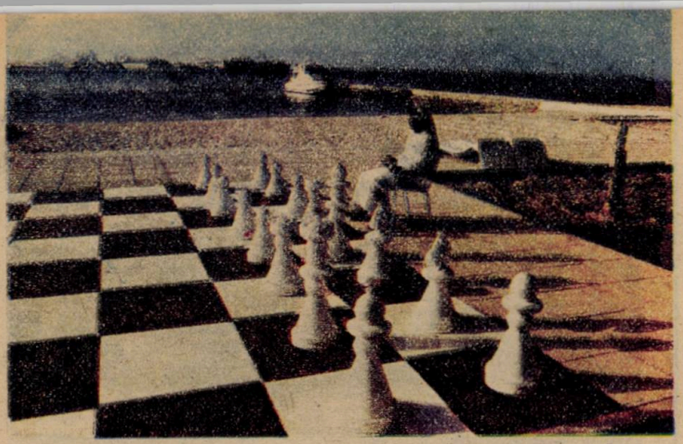

Joc de şah

Un extravagant joc de şah, cu piesele şi tabla de mărimi considerabile.

Tir cu arcul

Pentru a fi bun ţintaş, nu ai nevoie de siluetă. O demonstrează arcaşul luxemburghez Andre Braun.

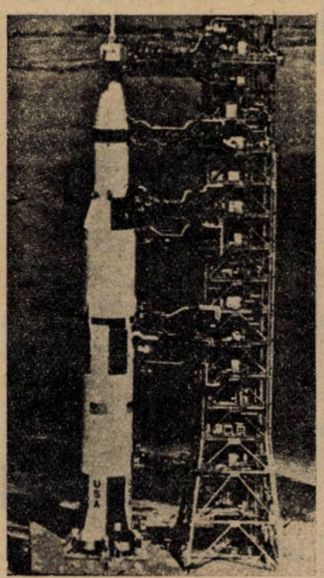

Rachetă

O rachetă Saturn V dezvoltă o forţă uriaşă: 175 600 000 CP.

Cel mai iute

... animal din lume este ghepardul. El poate atinge o viteză de 101 km/oră. Pe distanţe lungi (peste 900 m), recordul de rapiditate aparţine antilopei americane — o medie de 56 km/oră pe distanţă de 6 km şi de 88 km/oră pe 800 m.

Minicai

Crescători de cai, de generaţii, membrii familiei Falaballa au reuşit să obţină exemplare miniaturale, care au înălţimea de 45—80 cm (încît pot să treacă pe sub o masă) şi cîntăresc între 36 şi 45 kg. Căluţul din imagine măsura 38 cm înălţime şi avea greutatea de numai 12 kg!

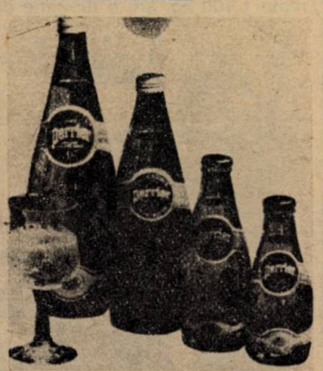

Ape minerale

Cea mai mare firmă de apă minerală este Perrier (Franţa), cu o producţie anuală de peste 2,2 miliarde de sticle. Francezii deţin, de altfel, recordul mondial de consum individual anual — 60 l pe persoană.

O prietenie neobişnuită

... s-a legat între puiul de leopard de 3 săptămîni şi uriaşa broască ţestoasă, a cărei vîrstă este estimată a fi de 80 de ani.

Vestitul biciclist Cantilli

Un document de arhivă care consemnează un eveniment sportiv epocal, de la sfîrşitul secolului trecut:

„Subsemnaţii, am asistat, astăzi 24 august 1900, cum domnul Const. Cantilli a plecat din Bucureşti, spre a stabili recordul de mers pînă la Paris — 2720 de km — pe bicicleta sa „Gladiator". Plecarea s-a făcut în prezenţa noastră, la ora 7 1/2, din piaţa Teatrului Naţional. Semnaţi pe document: Al. Macedonski, C.T. Maiorescu, I. Iliescu, B. Ştefănescu (Delavrancea) şi D. Stănescu. După 10 zile şi 6 ore de la această plecare, pe ruta: Bucureşti — Sibiu — Arad — Szolnok — Pesta — Viena — München — Stuttgart — Nancy — Paris, bravul sportiv român era primit cu ovaţii în faţa Operei Mari din Paris, de mulţimea convocată din partea revistei „Le Velo". Se stabilise un record mondial de mers pe bicicletă (distanţă şi timp).

Cel mai ciudat navigator

În luna iulie 1934 şi-a făcut apariţia pe Dunăre o ambarcaţiune neînchipuit de ciudată. Era un butoi de lemn în care sta înghesuit şi vîslea cu o lopată, caporalul Nicolae Constantinov, din Regimentul 1 Artilerie Timişoara. Plecase pe rîul Bega, apoi pe Dunăre şi, în final, a urcat pe Dîmboviţa, pînă la Bucureşti. Drumul a fost făcut cu bine, dar cu primejdii mari, mai ales pe Dunăre; şi cu eforturi considerabile, în faza finală, cînd cutezătorul navigator a luat-o împotriva curentului apei, pe Dîmboviţa, pînă la Bucureşti, unde i s-a făcut o primire frumoasă, binemeritată.

Căldura mare

Recordul secolului, pentru căldura din ţara noastră. La 6 iulie 1916 ziarele din Bucureşti publicau ştiri alarmante: „Dacă va mai ţine cîteva zile căldura aceasta, se va prăpădi Capitala şi va pieri asfixiată. Este absolut ca în mijlocul Africii; bucureştenii cred că au ajuns la ultimul lor ceas. Nici o adiere de vînt; îţi ard obrajii şi ţi se taie respiraţia". Apoi aduc argumentul suprem: „Chiar şi la Capşa au ajuns să vină unii fără vestoane". A fost, într-adevăr, în zilele acelea, o căldură record: 43 de grade la umbră şi 50 de grade la soare, în Bucureşti, Alexandria şi Turnu Măgurele.

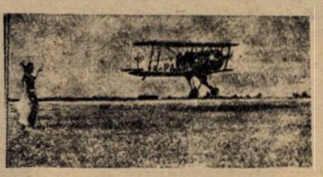

Cel mai celebru aviator

La sfîrşitul anului 1936 cel mai celebru aviator din lume era românul Alexandru Papană. Deţinea recordul mondial de zbor la înălţime şi, ajuns în America, cîştigase campionatele organizate în luna septembrie, la Chicago şi la Los Angeles. Era deci eroul zilei, iar avionul său, „Pax", adus din România, era o mare „vedetă". Aşa se face că la inaugurarea aeroportului de la Miami, care a avut loc în ziua de 2 decembrie 1936, Papană a fost invitat să taie panglica tradiţională, care era ţinută la un capăt de Miss America de Nord, iar la celălalt capăt de Miss America de Sud — aşa cum se vede în fotografia pe care o reproducem din revista „L'Illustration" (numărul din decembrie 1936).

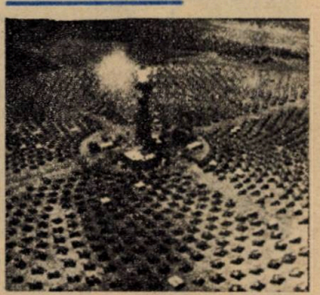

Centrală solară

Cea mai mare centrală solară din lume e considerată **Solar 1,** cu o putere de 10 MW, situată lîngă Barstow (California). Razele solare sînt concentrate de 1818 oglinzi.

Încălţăminte

O gheată uriaşă este creaţia unui anume Vincent Vanhaecke: 0,70 m înălţime, 1,25 m lungime şi 16 kg.

Topsy

Topsy clovnul este reclama animată cea mai mare din lume. Este așezată la intrarea hotelului Circus Circus din Nevada, S.U.A. Are 38,70 m înălțime, o greutate de 40,8 t și 2 250 m de tuburi cu neon.

Pop Singer

Discul intitulat **Thriller** și interpretat de Michael Jackson a fost vîndut în mai mult de 30 de milioane de exemplare. Record absolut.

Pentagon

Pentagonul, care găzduiește ministerul forțelor armate ale S.U.A., are 5 fațade cu un perimetru de 1 370 m. Este socotit cea mai mare clădire cu birouri din lume.

Pictură

Faimoasa spadă a lui Charlemagne, numită **Joyeuse,** este expusă la Muzeul Luvru. Iat-o aici, înfățișată în pictura semnată de Albrecht Dürer ce îl reprezintă pe regele franc.

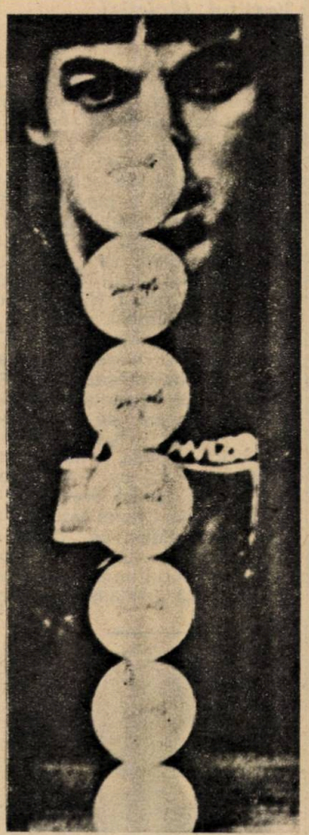

Mingi de golf

Americanul Lang Marin a reușit să pună una peste alta — și să le păstreze echilibrul — 7 mingi de golf.

Balet

Singurul balerin din lume care a reușit cu regularitate să facă așa-numitul **entrechat dix,** adică să încrucișeze și să descrucișeze picioarele de opt ori în același salt, a fost Vațlav Nijinski (1890—1950). În 1973, în fața camerelor de televiziune, Wayne Sleep a executat un **entrechat douze!**

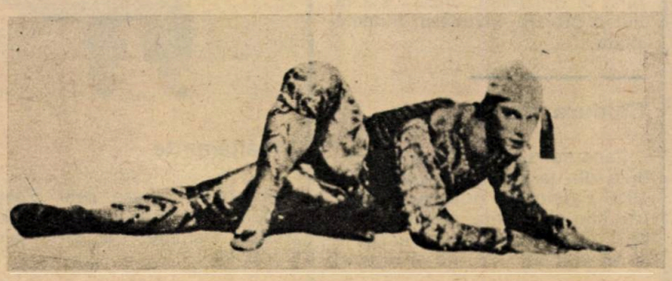

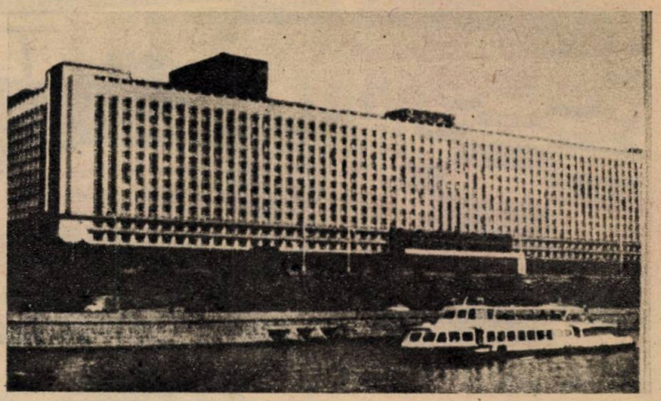

Hotel

Cel mai mare hotel din lume se numește „Rosia" și se află la Moscova. Are 12 etaje și 3200 de camere. Pentru a dormi o noapte în fiecare cameră, o persoană ar avea nevoie de 8 ani și jumătate.

Tandem

În Belgia, s-a construit un tandem pentru 35 de cicliști. Cîntărește 1 100 kg, are o lungime de 20,40 cm și a străbătut, în 1979, într-o tentativă, ... 60 m. Tandemul din imagine, cu stabilizator, poate transporta 22 de persoane

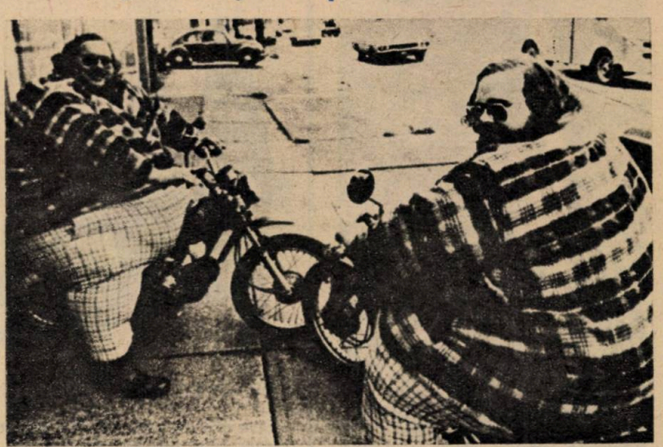

Cei mai grei gemeni

...de pe fața pămîntului erau Billy Leon și Benny Lloyd McCrary, născuți la 7 decembrie 1946 în Hendersonville (S.U.A.) care, împreună, cîntăreau 698 kg.

Un record tragic

913 morți — iată bilanțul tragic al sinuciderii colective, din Guyana (1978); victimele erau membri ai sectei conduse de Jim Jones.

NAIVII ADMIT GRADE DE COMPARAȚIE?

● Lucrările de artă plastică reproduse în aceste pagini aparțin noilor **finaliști** ai Festivalului Național „Cîntarea României", creatori amatori, de cele mai diverse profesii, selecționați din toate localitățile și județele patriei.

■ CREDEAM, cu mai mulți ani în urmă, că arta naivilor este o modă, și probabil că a și fost. Dar a mai fost și altceva, de vreme ce de atunci înflorește mereu, într-un mereu căruia acum ezit să-i întrevăd încheierea. Arta naivilor este semnul unui preaplin al energiei creatoare a tuturor, legitimată poate ca formulă de prezența experiențelor moderne, care resping orice convenție academică a condiției artistului, concentrată cu asprimi asupra formei, refuzînd să vadă (și să creadă) că pe lîngă ea se strecoară senin și surîzător — căci nu are o clipă sentimentul vinovăției și clandestinității — **ceva** ce ne restituie, cu voluptate, povestea. Arta naivilor recuperează un fond al ingenuității noastre pe care îl bănuiam pierdut, făcîndu-ne să recunoaștem, cu o spontană și copilărească bucurie, că a rămas totuși undeva depozitat în adîncul ființei dezamăgită de vîrstă. Arta modernă clădește o speranță în nimic, arta naivă una în tot ce ne înconjoară, pînă și în banal.

Arta naivă este artă într-adevăr? Este, în ciuda expresiei sale argotice, este prin ceea ce recunoaștem dintotdeauna drept plastică, evidențiată aici de instinct, adică echilibru compozițional, armonie cromatică, ritm decorativ, și prin — paradoxal, — ceea ce depășește plastica. Ea descrie și caracterizează mediul, constrînsă la desen și culoare, în lipsa cuvîntului, care stă să țîșnească din fiecare întîmplare expusă, căci pînă și peisajul ori natura statică este, aici, o întîmplare. Simțul concretului antrenează pictura dar și tot ceea ce o depășește: o grădină cu flori, de pildă, este **înfățișată,** dar senzația pe care o trăim intens se vădește a fi aceea că pur și simplu cineva **a cultivat-o** în fața noastră.

Prin ce ne fascinează arta naivă? Aș spune, prin egala ei luminozitate. Un soare oprit pe loc, cu simplități rustice, departe de orice cochetărie metaforică și livrescă aurește cu echitate perfectă tot: universul nu-și sesizează dublul umbrei. Vederea naivului consemnează prezența și nu efectele optice sub care le înregistrăm. Aș mai spune apoi, prin forța de expresie, neîngrădită de calcule și reguli, revărsată cu naturalețea apei în matca pe care singură și-a săpat-o, anonim, implacabil, izgonind orice idee de model.

Dintr-o altă perspectivă fascinant se arată în arta naivă umorul viziunii și al scrierii, lucru rar, într-o artă care nu are nici o tangență cu caricatura. Umorul este involuntar, este un fel de a fi, de a înțelege și alcătui lucrurile, și nu voința de a le face să fie astfel, speculînd stilistic. El rezultă dintr-o importanță răsturnată sub care se judecă elementele istorioarei colorate. Oamenii au înălțimi flagrant disproporționate, după rostul lor, obiectele sînt uneori mai mari decît ființele, și naivilor li se pare normal să fie așa, de vreme ce, un exemplu, în culesul unei vii urgența este acțiunea și nu făptuitorii ei, căci la urma urmelor cineva, nu contează cine, tot trebuie s-o facă. Deci: strugurele este enorm și omul mic. Logica vieții este respectată și noi surîdem.

Surîdem pentru că naivii dovedesc o familiaritate aparte cu natura, cu ierarhiile încetățenite, cu situațiile grave, cu simbolurile elevate și înalte. Surîdem pentru că în fața pînzelor lor încercăm sentimentul propriei noastre excelențe intelectuale și creatoare. Vorbim în gînd: știm cu mult mai multe, oricînd putem face mai bine. Și acest sentiment e tonic, spălat de tot ridicolul care se încăpățînează să rămînă totuși închis în miezul lucrărilor. Ora picturii naive este ora în care culorile au fugit de acasă, făcînd șotii nepedepsite, în cercul cărora ne simțim pînă la urmă îndemnați să rămînem, în numele trecutului nostru, amintindu-ne vîrsta magicei inocențe.

Sînt naivi și naivi. Pe unii, biografic discutînd, îi cunoaștem ca erudiți, sau, oricum, oameni aproape culți. Nu cumva naivitatea lor este o poză și totodată o capcană? Cercetarea, adică despicarea firului în patru, s-ar arăta în aceste cazuri oțioasă. Formula este o haină și nu rareori starea de spirit copleșește formula, manifestînd independența ei firească. Dar însăși problema în sine cunoaște delicii. Parafrazînd pe Cervantes înșirăm următoarele, pentru dramul lor de adevăr: stîngăcia lor e cîteodată atît de pătrunzătoare, încît numai gîndul ce te muncește dacă sînt stîngaci sau abili îți dă o desfătare nespusă...

Pentru mult mai multe motive decît cele înghesuite în paginile de față, și acestea destul de stîngace, mă visez prietenul pictorului naiv. Îl văd: după muncă, la ora siestei altora, vara, stă sub un copac zugrăvind pe un șevalet improvizat, cu o fericită și candidă indiferență, figuri neîndemînatice, avînd un fel de sfială în toate, apelînd la culorile purității, din era primelor milenii. Adultul se copilărește cu tîlc, făcînd fără să vrea cronici filosoficești în stil popular. Lumea, pentru el, este ordonată, traind de la sine înțeles sub sancțiunea justiției amănuntului real; lumea este dereticată și strălucitoare cum doar în basme se potrivește, adică este iremediabil bună. Și dacă o vede așa, s-ar zice că, pentru el cel puțin, nici nu poate fi altfel. Fericirea se odihnește, așadar, în podul palmei, și mai departe, în calitatea privirii și a sufletului, tînjind să se răsfrîngă totdeauna în afară.

Cornel Radu CONSTANTINESCU

GH. CIOBANU (Ploiești): La cules de fructe

COSTICĂ ONUȚĂ (Vaslui): Noapte de mai

ELISABETA ARHIP (Botoșani): Strînsul pîinii

LETIȚIA GAVRILĂ (Deva): Primăvara la Hălmagiu

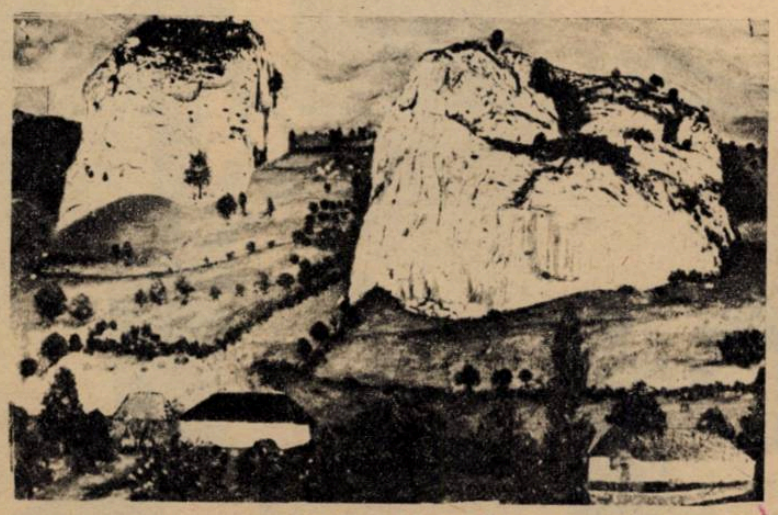

NICOLAE GRUITA (Alba): Calcarele de la Ampoita

RODICA NICODIN (Arad): La cules de mere

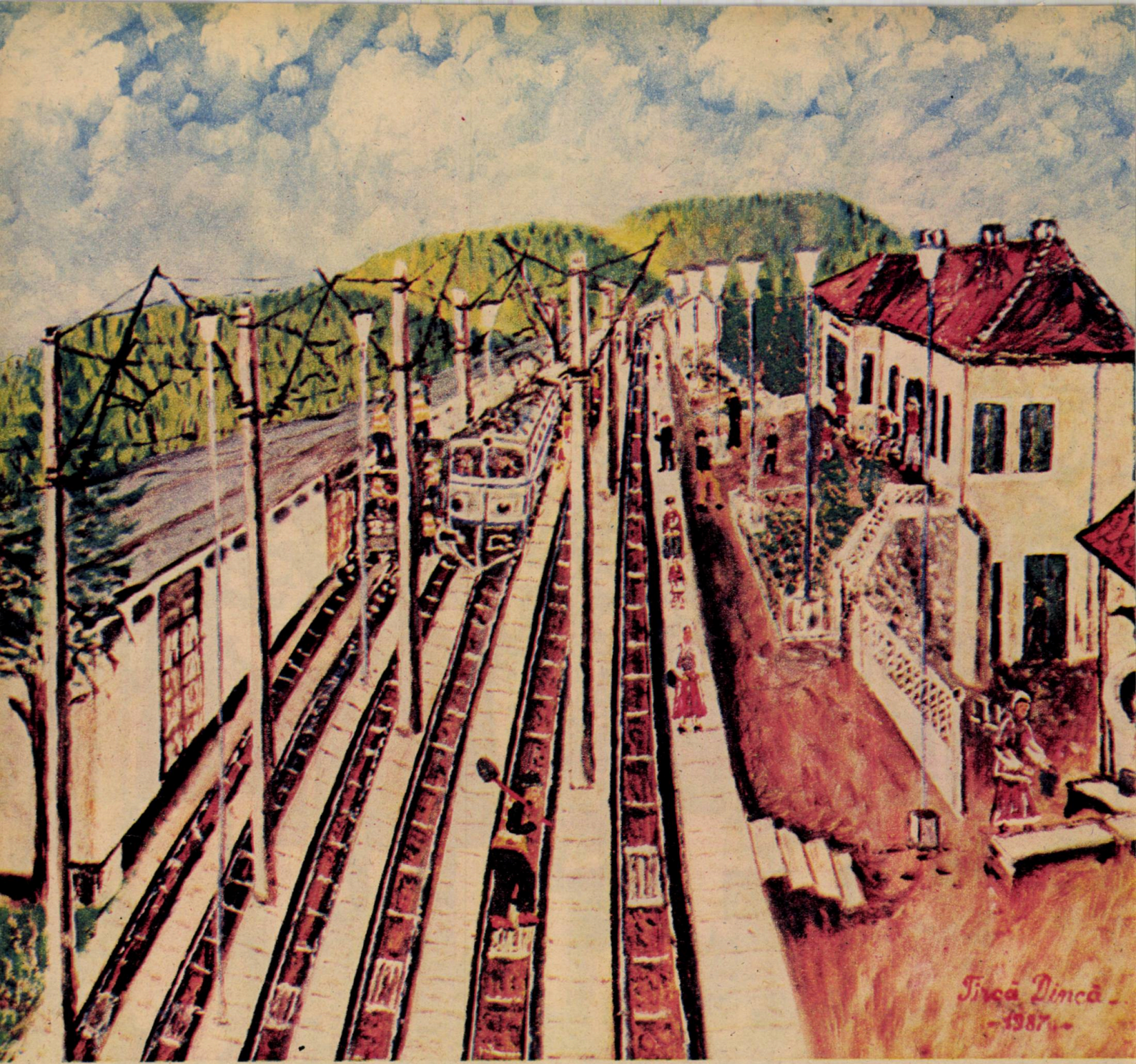

DINCĂ TÎRCĂ (Drăgănești-Olt): Gara Drăgănești

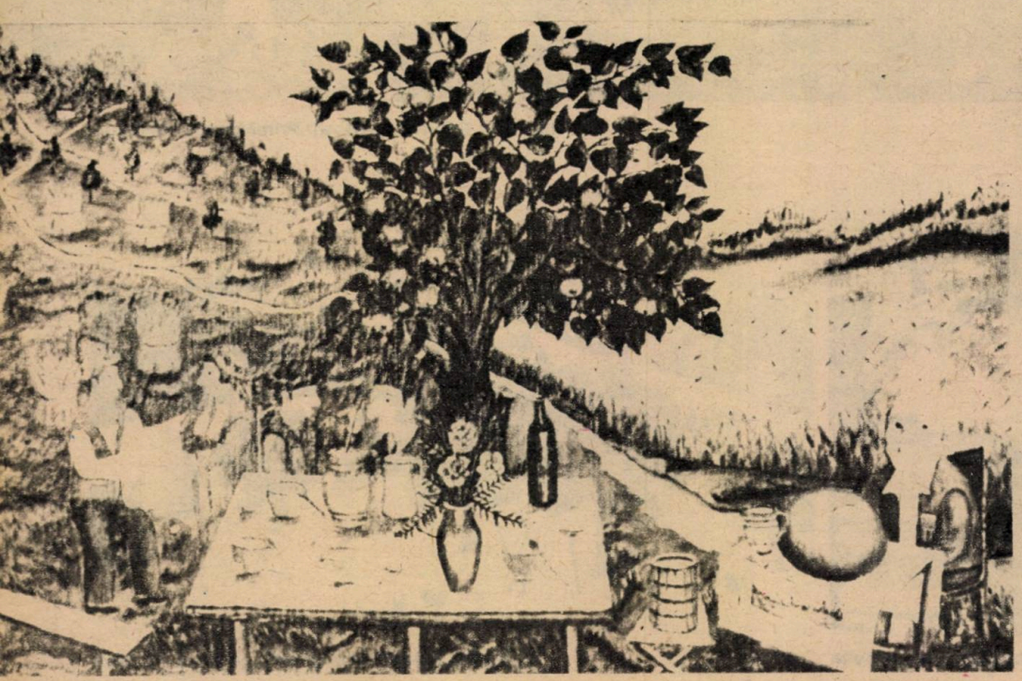

NICOLAE BURCĂ (Pitești): Masă la cimp

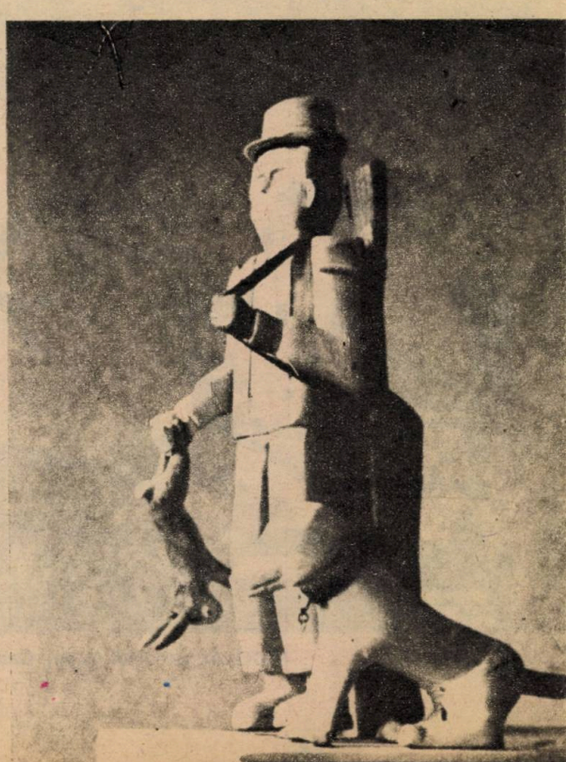

GAVRILĂ BARTA (Cluj-Napoca): Vînătoare

ALEXANDRU ARHIP (Botoşani): Bătutul fasolei

GEORGETA CURTICĂPEANU (Bucureşti): În parcul Herăstrău

GH. MĂRCUŞ (Cluj-Napoca): Clopoţei

IULIAN MIHALACHE (Tulcea): Muşcata din fereastră

AURORA LUPAŞCU (Galaţi): La pescuit

EMANUEL BANDU (Buşag): Cocon

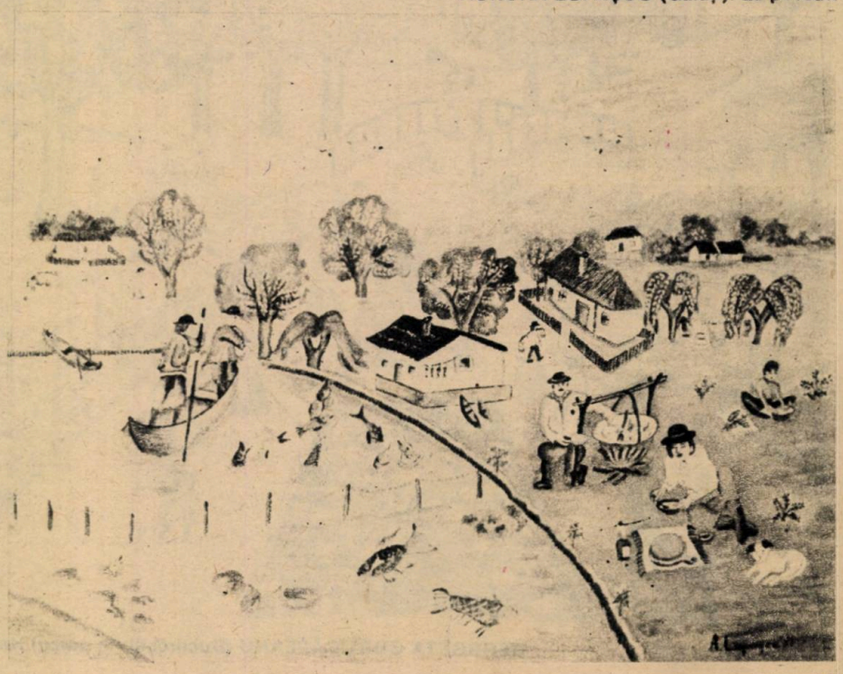

F. BRUNEA-FOX

Superlativul reportajului, superlativul unei prietenii

L-AM CUNOSCUT PE F. BRUNEA-FOX chiar înainte de a-i citi ciclurile reportericești care i-au creat cîndva celebritatea (de altminteri, ele au fost adunate postum, în volumele *Reportajele mele* și *Memoria reportajului*, de către devotata sa tovarășe de viață, Lisette Daniel-Brunea, deoarece generosul și oarecum boemul lor autor a neglijat s-o facă în timpul vieții). Înainte de a-l citit, deci — cunoscîndu-i însă faima de mare reporter al presei democratice interbelice sau de „prinț al reporterilor", cum i se spunea în epocă — l-am știut ca pe un conviv totdeauna vivace, jovial și cu ziceri pline de înțeles și de tîlc.

Uneori, cînd îi recitesc volumele (căci pentru un „om al meseriei" nu e deajuns să le citească, el trebuie să le recitească, să le învețe ca pe niște manuale) îl revăd și mă revăd în acele conversații care săreau de la un subiect la altul, într-o fermecătoare dezordine. Bunăoară, scrie Brunea într-un loc: „Colegului debutant în reportaj, care mi-a facut cinstea să mă întrebe dacă nu cumva mi-a mai rămas din stocul vechi vreun subiect inedit, o «lovitură»! — cum se spune în jargonul breslei, dintre acelea care avansează într-un singur ceas cu trei galoane o carieră abia începută — i-am spus: — Regret, nu mi-a rămas nici un subiect virgin. Toate le-am epuizat la vremea lor. Sau au fost devorate de timp, ceea ce, în definitiv, e un drept al lor, oricît ni s-ar părea de canibală apucătura. Sînt măcinate pînă la os, șterse din universul lor obiectiv.

Avea o vorbă care era a lui — a lui și numai a lui, n-am auzit-o la altcineva — și prin care îi plăcea să definească reportajul: „o cange de harponat realitatea". L-am rugat, o dată, să-mi descifreze mai explicit această formulă ce mi se părea că descinde mai curînd din lumea „balenei albe" a lui Melville, decît din, uneori, atît de prozaica noastră meserie. A zîmbit — cum numai el știa să zîmbească, parcă fluturînd o floretă nevăzută — și mi-a răspuns: „Crezi că doar eroul lui Melville urmărește «balena albă», unică, irepetabilă, fără seamăn? E o eroare, dragul meu! Fiecare dintre noi avem, fie în viața personală, fie în profesie, firește dacă pe aceasta o practicăm cu pasiune și cu har, o «balenă albă» după care alergăm toată viața. La noi, reporterii — dar aș extinde ideea și aș spune: la noi, la toți gazetarii adevărați — «balena albă» este acel fapt din oceanul clocotitor al vieții care să releve, oricît ar părea de insignifiant la prima vedere, adică la o privire superficială, întreg clocotul oceanului, fierberea lui din adîncuri, pe scurt: să evidențieze semnificația profundă a unei întregi realități".

Spre deosebire de alți publiciști ale căror realizări gazetărești ei înșiși le integrau, cu firesc orgoliu, beletristicii, Brunea se revolta întotdeauna cînd cineva îndrăznea să anexeze reportajul literaturii. „De ce să tindem neaparat — mi-a spus o dată — să devenim o provincie-anexă a unui teritoriu și așa destul de vast și care e mereu pus pe noi și noi anexiuni arbitrare? Reportajul nu are o identitate echivocă, așa cum vor unii, din rea credință și proastă înțelegere, să sugereze. Reportajul, trebuie precizat cu voce răspicata, are propria sa identitate, distinctă de a oricărui altui gen literar ori ziaristic. Reportajul e reportaj, nimic mai mult, dar nici nimic mai puțin. Reportajul înseamnă impact nemijlocit cu viața, cu faptele ei concrete și — să nu uităm menirea lui fundamentală, țelul lui esențial — înseamnă neapărat să cauți a influența, a schimba, barem cu ceva, desfășurarea, aparent molcomă, a faptelor".

Cînd îmi vorbea cu atîta pasionata convingere (căci, în pofida aerului său flegmatic, era un pasionat, plin de elanuri uneori surprinzătoare) despre misiunea transformatoare a reportajului, îmi aduceam aminte de largul ecou pe care îl avusese în epocă vestitul său ciclu de reportaje: *Cinci zile printre leproși*, celebrul „caz Lărgeanca", acela care l-a făcut pe Arghezi, atît de zgîrcit în elogii la adresa confraților, să exclame într-o tabletă din *Bilete de papagal:* „Reportajul senzațional de zilele trecute are altă semnificație decît aceea de a fi dat la iveală un profesionist de înaltă valoare într-o profesiune plină de ciurucuri... Fox a descoperit America: perfect!... Fox a descoperit-o nu numai pentru noi, cetățenii neinformați... Fox a descoperit-o și pentru autorități. Medicii Statului și-au telefonat între ei unde este Lărgeanca pe harta lumii... Cîțiva directori generali și cîțiva șefi de cabinet au plecat în ultima sîmbătă după-amiază cu automobilul ministerului și cu diurna încasată să-și ofere spectacolul cărnii putrezite de vie, care nu-și are un farmec asemănător decît poate în luptele înfiorătoare cu taurii din Spania". Fără îndoială că la o asemenea înrîurire asupra realității se gîndea Brunea atunci. Și se mai gîndea la ceva: la vertebralitatea reporterului, la inflexibilitatea lui cînd e vorba de tot ce e mai propriu gazetarului autentic: adevărul vieții în plenitudinea sa demolatoare de socluri din mucava și devastatoare de travestiuri ce înfrumusețează realități hîde, care cer intervenții radicale și prompte.

Brunea nutrea un adevărat cult al prieteniei. Nu-și alegea prietenii pe criterii circumstanțiale, după interese de o clipa sau mai îndelungate. Ba chiar avea o teorie: capacitatea reporterului de a absorbi prin toți porii realitatea este sporita de însușirea lui de a-și face prieteni, tot felul de prieteni, de la umiliții soartei — cizmarul sărman din colțul străzii sau marinarul întîlnit întîmplător într-o tavernă din port — pînă la scriitorii și artiștii vremii, cu care lega amiciții durabile. L-am ascultat, o dată, la Muzeul literaturii române, povestind despre felul cum s-a împrietenit cu viitorul mare poet Fundoianu, pornind de la... o bătaie de copii, în care cel ce avea să scrie cîndva *Privelistile* și-a demonstrat superioritatea intelectuală asupra „bătăușului" Brunea care îl provocase, la 12 ani, undeva, prin centrul Iașului, prin simplul fapt că îl pusese să-i ridice de pe trotuar *Das Buch der Lieder* a lui Heine, pe care tocmai o citea, și că îl invitase la el acasa să-l inițieze în studiul francezei și germanei. Cu aceeași plăcere vorbea despre prietenii lui de copilărie sau adolescența sau soltăcării avangardiste I. Ludo și I. Ross caricaturistul, Ion Vinea și Ilarie Voronca, despre unul dintre primii propagatori ai socialismului în țara noastră, Panait Mușoiu, dar mai ales despre Geo Bogza.

Prietenia care i-a legat, de-a lungul unei vieți întregi, pe Geo Bogza și F. Brunea-Fox a fost inegalabilă prin incandescența ei, luminozitatea ei. Desprinzîndu-se din avangardă cu un cîștig stilistic considerabil, ei au înălțat prima oară reportajul de presă la nobilul rang de literatură (în pofida protestelor lui Brunea, adevărul e că tot ce a scris el se citește ca beletristică, poartă pecetea perenității literare și nu pe cea a efemeridei cotidiene). Autorul celebrelor reportaje despre minieri și tăbăcari și cel al ciclului de reportaje despre nefericiții leproși, de la Lărgeanca, s-au întîlnit în aceeași rodnică pasiune a receptării realului, a „harponării" lui, cum obișnuia să zică Brunea, și a redării aspectelor sale cele mai impresionante nu din plăcerea gratuită a epatării burtă-verzimii, ci pentru crearea unor puternice curente de opinie, menite să ducă la modificarea, barem în parte, a cumplitelor realități descrise. Nu întîmplător reportajele lui Bogza despre tăbăcarii antebelici și munca lor subumană, ca și acelea ale lui Brunea despre leproși și mizeria în care fuseseră azvîrliți au trezit autentice vîltori de atitudini în presa vremii — și nu numai în presă, ci și în opinia publică —, răscoliri de conștiințe, ralieri de forțe, chiar și luarea de măsuri administrative pentru curmarea unor stări de lucruri reprobabile.

Cîndva, Lisette Daniel-Brunea mi-a pus la dispoziție mape întregi de corespondență a soțului ei. În ele, predominante erau scrisorile lui Bogza, dintre care, cel mai mult, m-au impresionat două momente ale acestei neîntrerupte corespondențe: 1) Cu prilejul aniversării a 75 de ani ai lui Brunea (sărbătorită la 31 ianuarie 1973) Geo Bogza i-a trimis prietenului său, începînd de la 1 ianuarie, zi de zi, timp de o lună, cîte o telegramă de felicitare; 2) în luna august a anului 1975, Bogza i-a expediat lui Brunea, de la mare, o concisă scrisoare de patru pagini care cuprindea, pe fiecare pagină, faimosul plop bogzian... Pe ultima pagină era repetat un plop roșu: „încă o dată îți desenez un plop roșu pentru ca, încă o dată, să știi că îmi ești drag".

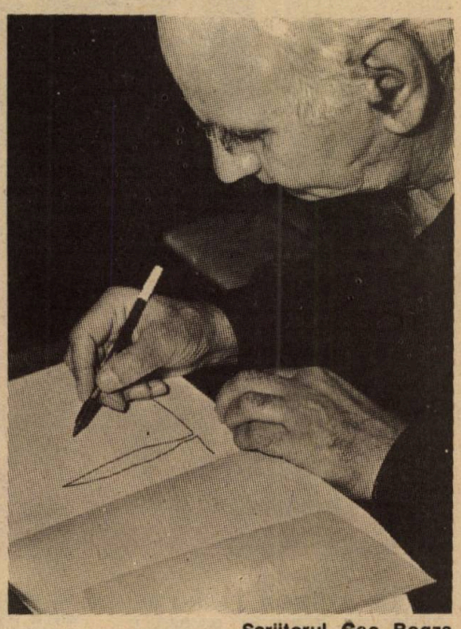

Scriitorul Geo Bogza

Timp de o jumătate de secol Brunea-Fox a ilustrat, cu netăgăduită strălucire, valorile perene ale reportajului românesc. În 1987 sînt zece ani de la dispariția lui, iar în 1988, dacă ar fi trăit, ar fi împlinit 90 de ani. Sînt date care amintesc de rolul pe care l-a jucat în edificarea și închegarea unei întregi modalități de exprimare în scrisul nostru. Și nu putem încheia aceste însemnări fără a aminti rîndurile prin care același Geo Bogza i-a definit locul și aportul: „Oricît și oriunde se va vorbi despre reportaj, va trebui să se spună că Brunea-Fox a pus piatra de temelie a reportajului românesc. O istorie a presei române — a gazetelor care apar în fiecare dimineață și sînt citite, cînd e cazul, pe nerăsuflate, dimineața — va trebui să-i închine un capitol întreg, așa cum istoricii literaturii române închină capitole întregi lui Mihail Sadoveanu sau Liviu Rebreanu".

Victor BÂRLĂDEANU

CARMEN

INTERPRETE ILUSTRE ÎNTR-UN ROL ILUSTRU

ACUM APROAPE PATRU DECENII, un entuziast pornea o muncă titanică — o muncă față de ale cărei rezultate mulți se arătau sceptici pe atunci. George Ionașcu, creatorul Muzeului Operei Române din București — depozit inestimabil de valori, ce adăpostește astăzi zeci de mii de documente (fotografii, scrisori, manuscrise, cronici și articole decupate din ziare, colecții complete de afișe, programe de sală și distribuții, obiecte și trofee de scenă — din care doar o infimă parte se află expuse permanent și pot fi cercetate oricînd de către spectatori) — a fost și actor, a fost și publicist (a scris cîndva chiar în paginile „Contemporanului"), pînă să-și descopere pasiunea și vocația de muzeograf. A fost și vînător de vipere, în prima tinerețe. A fost mereu — și a rămas — poet: de la volumele de început — **Poeme pentru altă viață** (1940), **Chemarea focului** (1940), **Cîntece de piatră** (1941) — și pînă la acela publicat în 1983 — **Balade și Simfonii** —, George Ionașcu n-a încetat să scrie versuri decît odată cu dispariția sa din viață, survenită anul trecut. Muzeul Operei Române, marea realizare a vieții lui, conservă mărturiile unei istorii glorioase pe care prima scenă lirică românească a înscris-o în cartea de aur a culturii naționale. Din acest tezaur, Alamanhul enciclopedic „Contemporanul" oferă cititorilor un ciclu de imagini pe care le-am intitulat „Cîntăreți ilustri în roluri ilustre". Nu întîmplator, deschiderea acestui ciclu o face Carmen; eroina lui Bizet a căpătat, în ultimele stagiuni, noi chipuri...

1. La 14 martie 1897 — un an după premiera românească a operei **Carmen** —, Elena Teodorini debutează pe scena bucureșteană în acest rol, pe care îl va mai juca în Italia, Spania și America de Sud. Imaginea o înfățișează într-un moment din actul I: Carmen ține în dinți floarea descîntată pe care i-o va arunca lui Don José, declanșînd pasiunea mistuitoare a acestuia.

2. Lyon, Marsilia, Bordeaux, Geneva, Nisa, Alger, Anvers... Olimpia Mărculescu, sub numele de artistă Gitana d'Olmar, „realizează minunat tipul gitanei lui Merimée și Bizet. Un chip cu tenul cald bronzat, un bogat păr negru, ondulat, ochi mari, întunecați, o gură cu buze cărnoase care surîd, poruncesc și clamează. (...) Este acea Carmen plină de viață, de lumină și de pasiune." Așa o vedeau criticii străini pe Gitana d'Olmar. Iat-o aici, în taverna lui Lilas Pastia, cîntînd și dansînd cu tamburina, în faimoasa scenă de seducție din actul II al operei; cucerit, Don José va dezerta pentru a pleca în munți cu contrabandiștii.

3. Din 1923, cînd a debutat în **Carmen** (la 2 mai), și pînă în 1945, Maria Snejina a întruchipat-o de zeci de ori pe frumoasa țigancă a lui Bizet.

4. La rîndul său, Florica Cristoforeanu a apărut în **Carmen,** stagiune după stagiune, din 1925 (cînd a debutat, la 9 aprilie) și pînă în 1940, jucînd acest rol și pe mari scene din Italia (Scala din Milano, Reale din Roma) și America de Sud.

5. O stea de neuitat a Operei din Cluj — Lya Pop — a cîntat **Carmen** pe scena bucureșteana între anii 1927—1933.

6. La 2 februarie 1957, în pre-

8

10

miera operei **Carmen,** montată de regizorul Jean Rînzescu, debutează Zenaida Pally. „Aria cărților" din actul III — moment cheie al dramei, anticipare a deznodămîntului tragic — ilustrează în acest grupaj de fotografii interpretarea ei.

7. La sfîrșitul aceluiași februarie 1957, în spectacol intră o nouă Carmen, Elena Cernei, care va juca rolul nu numai pe scena Operei Române, dar și la Opera Mare din Paris (1967), la Metropolitan (1968), la Covent Garden (1969), la Bolșoi Teatr (1961). „Habanera" și „Seguidilla" din primul act pot fi sugerate de această fotografie.

8. Iulia Buciuceanu, prezentă și în ultimul timp în distribuția spectacolului operei Române (în reluarea lui, remaniată, din toamna anului 1982), a debutat în **Carmen** la 15 iunie 1961. Fotografia o înfățișează, într-un moment din actul IV, așteptînd, în piața din fața arenei, victoria lui Escamillo și apariția lui Don José, venit să o ucidă.

9. Pentru meteorica existență artistică a Mihaelei Mărăcineanu (tragic întreruptă de cutremurul din 1977), rolul Carmen (interpretat pentru prima dată la Opera din Instanbul, la 3 noiembrie 1974) a însemnat unul dintre cele mai importante evenimente.

10. Inaugurarea stagiunii 1982—1983 este marcată de premiera operei **Carmen:** o nouă montare și o nouă protagonistă, în același timp. Rodica Mitrică-Bădîrcea cîntă — așa cum cere tradiția interpretării operei — suită pe masa din taverna lui Lilas Pastia.

11. La 29 octombrie 1982, în spectacol intră Veronica Gârbu. Iat-o ascultînd sfîșiată de îndoieli declarația de dragoste a lui Don José. „Aria florii" este interpretată de Constantin Ene.

12. În sfîrșit, cea mai tînără Carmencită a Operei Române din București a debutat la 15 februarie 1983. Mihaela Agachi continuă o tradiție pe care cîntărețele romance au statornicit-o, cu forța inegalabilă a talentului lor, în interpretarea celebrei eroine plămădite de fantezia a doi mari creatori francezi: scriitorul Prospère Merimée și compozitorul Georges Bizet.

Luminița VARTOLOMEI

9

11

12

CINEMATOGRAFIA ROMÂNEASCĂ ÎN CÎTEVA COTE MAXIME

16 premii internaţionale şi încă ceva

• Cinematografia noastră deţine un număr important de premii internaţionale importante, la cele mai prestigioase festivaluri ale lumii. Cu foarte mulţi ani în urmă, documentarul lui Paul Călinescu **Ţara Moţilor** era distins la Veneţia, poate cel mai vestit festival de film în acea epocă (cu aproape 50 de ani în urmă adică). La Cannes, apoi, aveau să fie premiate alte cîteva filme româneşti (**Pădurea spînzuraţilor** de Liviu Ciulei, **Răscoala** lui Mircea Mureşan) în timp ce două scurt-metraje, unul de animaţie, **Scurtă istorie** de Ion Popescu Gopo, celălalt documentar, **Cîntecele Renaşterii** de Mirel Iliesiu primeau chiar distincţia supremă, „La palme d'or". Cine mai ţine, oare, socoteala numărului de premii obţinut de-a lungul anilor de Ion Popescu Gopo? Sau la cîte sute a ajuns numărul documentarelor premiate? La cîte zeci de festivaluri a figurat în palmares şi filmul românesc? În acest context, în care numărul festivalurilor a crescut necontenit, filmul românesc a înregistrat la activul său în 1986, încă 16 premii internaţionale. E mult, e puţin? Să consemnăm doar cîteva din acestea: un premiu de interpretare actorului Dragoş Pîslaru (în **Ochi de urs** de Stere Gulea) la Santarem, ciorchini de aur şi de bronz unor filme documentare realizate de Mircea Popescu şi — respectiv — George Ştiucă la acelaşi festival, o plachetă de argint unui film ştiinţific de Ladislau Karda la Belgrad, premii la festivaluri specializate de la Lausanne şi Belgrad (la acest din urmă festival fiind distins documentaristul Adrian Sîrbu), şi aşa mai departe, şi aşa mai departe, din această listă nelipsind nici de data aceasta Gopo, premiat pentru lung-metrajul **Quo vadis homo sapiens** la Belgrad şi pentru scurt-metrajul **Ucenicul vrăjitor** la Giffoni Vale Piano. E mult, e puţin? În loc de concluzie, să mai spunem ceva. Două lucruri. Unul: în afara distincţiilor (multe) obţinute de-a lungul anilor de filmele româneşti de animaţie, se poate vorbi — cu argumente cifrice — de o foarte largă circulaţie a animaţiei româneşti peste hotare, îndeosebi filmele pentru copii şi serialele ultimilor ani fiind achiziţionate în tot mai multe ţări ale lumii. Al doilea lucru: filmul românesc de lung-metraj are o tradiţie importantă în lumea festivalurilor cinematografice internaţionale, o tradiţie care se cere continuată şi îmbogăţită.

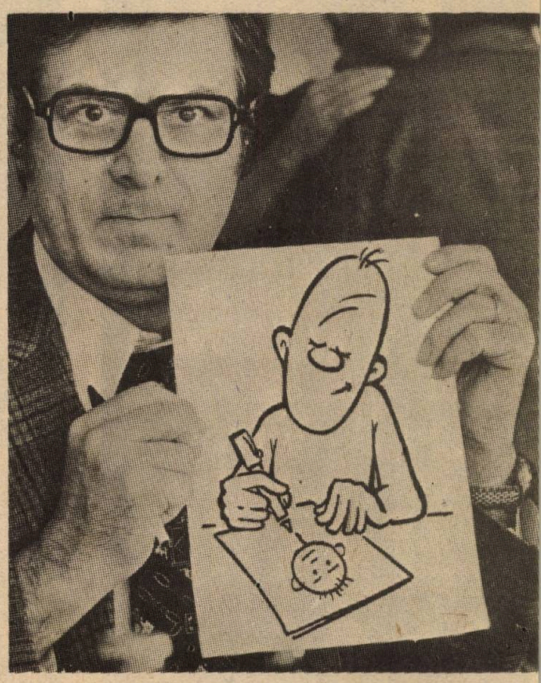

Dincolo de cifre, către semnificaţia lor

• Firește, în rîndurile care urmează, propunîndu-ne să prezentăm filmele româneşti care au înregistrat numărul cel mai mare de spectatori de-a lungul anilor (orice am face şi orice am zice, acesta rămîne unul dintre criteriile cele mai limpezi ale eficienţei cinematografice) am putea produce o listă — chiar exhaustivă — de titluri, trecînd în dreptul fiecărui film numărul de spectatori înregistrat de la data premierei pînă astăzi. Dar nu intenţionăm o astfel de clasificare, prin forţa lucrurilor relativă, deoarece unele filme au avut premiera acum 20—30 de ani, iar altele acum 2—3 zile. În plus, printre atîtea cifre (de ordinul milioanelor) ne-am încurca, literalmente. Să încercăm, aşa-dar, o privire dincolo de cifre, înspre semnul lor. Cel mai limpede semn, care „sare în ochi" este acela că filmul istoric s-a bucurat şi se bucură de cea mai mare audienţă publică. La cota cea mai înaltă a numărului de spectatori înregistrat de filmele româneşti, adică în zona vîrfului temporar de 12 milioane (cu plus sau cu minus), se află exclusiv filme istorice, precum **Dacii** şi **Mihai Viteazul** de Sergiu Nicolaescu şi **Neamul Şoimăreştilor** de Mircea Drăgan, **Tudor** de Lucian Bratu fiind pe-aproape, multe alte filme istorice situîndu-se printre cele mai vizionate pelicule româneşti ale tuturor timpurilor. Peste 5 milioane de spectatori au, de pildă, **Columna** (aproape 10 chiar) şi **Ştefan cel Mare** (ale aceluiaşi Mircea Drăgan), serialul lui Sergiu Nicolaescu **Cu mîinile curate,** filmele lui Mircea Mureşan **Răscoala** şi **Baltagul,** de această cifră se apropie un film precum **Pintea** de Mircea Moldovan şi — atenţie ! — întreaga creaţie (filme istorice în exclusivitate) a regizorului Doru Năstase. Alte şi alte filme istorice, a căror premieră a fost mai aproape de zilele noastre se îndreaptă încet dar sigur spre zonele de vîrf ale interesului public. Doar comedia cinematografică mai rîvneşte la aceste cote, un film precum **Nea Mărin miliardar** avînd la activ peste 10 milioane de spectatori, serialul **B.D** -urilor în jur de 5, iar un film mai recent ca **Secretul lui Bachus** de Geo Saizescu se îndreaptă implacabil spre recorduri. Rămîne în discuţie un regret: acela că nici un alt film de actualitate nu periclitează aceste clasamente. Şi încă un regret, chiar mai mare: că unul dintre cele mai valoroase filme româneşti de actualitate, **Meandre** de Mircea Săucan, se află printre filmele cu cel mai mic număr de spectatori. N-ar fi bine, oare, ca, în cazul unor filme rănite în procesul difuzării, să se recurgă la o „a doua premieră"?

Secvenţă din filmul *Meandre* **cu Margareta Pogonat şi Mihai Pălădescu**

„Cupa de cristal" şi „Sentimentul unu"

• Cele mai valoroase filme de scurt-metraj ale fiecărui an cinematografic sînt desemnate în urma unui concurs intrat în tradiţie, acela al „Cupei de cristal", care reuneşte, deopotrivă, filme documentare, de animaţie, scurt-metraje de protecţia muncii, didactice, publicitare. Laureaţi ai „Cupei de cristal" au fost de-a lungul anilor, numeroşi regizori şi operatori de prim rang ai cinematografiei noastre, din toate generaţiile. În competiţia filmelor documentare — care constituie „secţiunea" cea mai amplă a producţiei de scurt-metraje —, laurii au revenit regizorului Nicolae Cabel, reprezentant al tinerei generaţii de documentarişti români, ajuns la un apogeu al maturităţii artistice, după o perioadă de fertile acumulări calitative (de altfel, această „Cupă de cristal" nu este prima în palmaresul regizorului). Cele două filme care i-au adus regizorului importanta distincţie sînt creaţii de impecabilă ţinută artistică şi civică. Unul este **Caii de dimineaţă,** un documentar poematic, filmat la Ruseţu, într-una dintre cele mai mari crescătorii cabaline din ţară.Cuvintele ar fi fost de prisos în acest „omagiu de suflet" adus prietenilor şi tovarăşilor de nădejde dintotdeauna ai omului (pe care omul, de-a lungul istoriei, i-a mai uitat cîteodată sau a crezut că poate să-i uite). „Caii de dimineaţă" din filmul lui Nicolae Cabel, cai de tracţiune sau de povară, cai de poveste sau de vis, cai simpli, pregătiţi pentru zboruri planate peste obstacole sau cai vînjoşi, pregătiţi să-şi încerce forţele în munci herculeene, caii acestui film, făcut cu dragoste de adevăr, cu dragoste de bine, cu dragoste de frumos, vorbesc de la sine şi spun totul. Celălalt film al regizorului, realizat într-o cu totul altă „cheie" stilistică, se numeşte chiar **Sentimentul unu,** deci poartă de la început gîndul spre dragoste. Este vorba în el despre dragostea de artă a unui pictor de mare originalitate, Sever Frenţiu, ale cărui lucrări — făcute să înfrumuseţeze şi să îmbogăţească viaţa — sînt astfel filmate încît ochiul aparatului de filmat pătrunde parcă dincolo de linii şi culori, înspre inima şi gîndul personajelor (şi lucrurilor!) de pe pînză, de pe vitralii, de pe planşetă. Două filme foarte diferite între ele: o „Cupă de cristal" şi un sentiment-unu (ca numitor comun), dragostea de cinema.

SEVER FRENŢIU: Uitare

„Nichita, azi" şi „Va fi linişte, va fi seară"...

• AR TREBUI să aducem în discuţie multe titluri de filme, dacă ne propunem să evidenţiem cele mai valoroase pelicule ale cineamatorilor din finala celei de a şasea ediţii a Festivalului naţional „Cîntarea României". Efectiv, în cele patru confruntări zonale ale marii competiţii (desfăşurate în această vară la Herculane, Cluj-Napoca, Iaşi şi Bucureşti) au fost multe filme de mare şi real interes, datorate unor cineclubişti din diferite judeţe ale ţării, iar palmaresul Festivalului, bogat, mai bogat ca oricînd în premii, este cea mai bună dovadă că ediţia aceasta a Festivalului a fost foarte productivă în filme de calitate. Două dintre filmele premiate sînt, însă, într-o selecţie strict subiectivă, cele mai bune din cele mai bune. Unul este **Nichita, azi.** Un film în trei părţi, datorat unor tineri cineaşti ploieşteni, Mihai Vasile şi Florin Andreescu de la cineclubul „Echinox", al Casei de cultură din localitate. Un omagiu de suflet adus amintirii şi poeziei lui Nichita Stănescu. Filmul nu şi-a propus o privire biografică sau monografică, şi nici memorizarea celor mai frumoase versuri ale poetului, pe care le avem cu toţii în inimă şi gînd. A vrut mai mult, a încercat să întrupeze poeziile în imagine. Riscantă tentativă, dar onoare curajoşilor. Filmul este însăşi lumea poeziilor lui Nichita, universul de simţire, de inspiraţie, de nelinişte al creatorului. Versurile, cuvintele ar fi fost redundante. Rămîn doar ca un ecou de glas al vîrstelor poetului materializate în imagini. „De ce ungi cu ulei de măsline ţeava pistolului?". „Ca să fiu pregătit dacă izbucneşte din nou primul război mondial". Din vîrsta de pe urmă se aude doar o întrebare-strigăt: „Cît mai avem ca timp vă rog frumos? Cît mai avem ca timp vă rog frumos?". Răspunsul îl dă, parcă, cel de al doilea film-eveniment al galei finale a cineclubiştilor: **Va fi linişte, va fi seară.** Este un film al cineaştilor din Făgăraş, Emil Kovacs şi Eugen Cioateş de la cineclubul „Experiement". Un poem ecologic să-i zicem, o meditaţie lucidă, încărcată de sensuri, privind destinele planetei noastre albastre. Un îndemn la raţiune. Altfel? Va fi linişte, va fi seară. Şi ce altceva este planeta noastră — o spune filmul — decît un prieten drag?

Călin CĂLIMAN

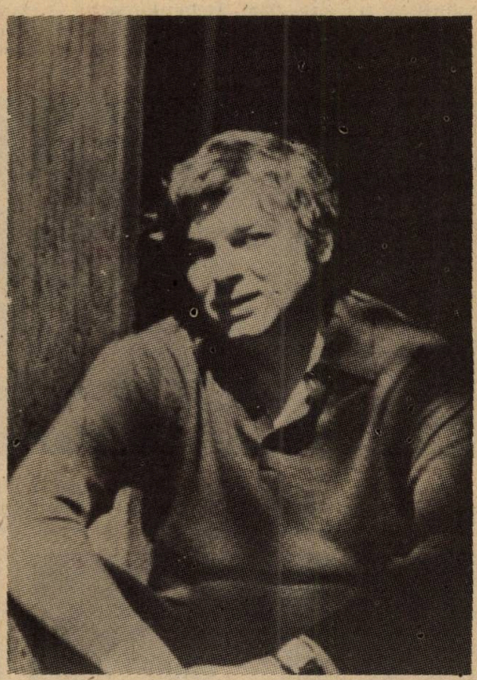

Cel mai strălucit musical: „Mizerabilii" pe Broadway

■*După ce a constituit un mare succes la Londra şi la Washington, musicalul* **Mizerabilii,** *după romanul lui Victor Hugo, bate recordul succeselor de casă pe Broadway. Producătorul spectacolului, Cameron Mackintosh, spune că* **Mizerabilii** *ar putea deveni cel mai răsunător musical din ultimii 20-30 de ani.*

Romanul lui Victor Hugo a captivat publicul încă din momentul publicării sale în 1862. De atunci această mare frescă socială a fost transpusă de mai multe ori pe scenă şi în cel puţin 14 filme. Versiunea muzicală **Mizerabilii** *este o melodramă din care răzbate revolta. Mai mult decît un divertisment, musicalul reprezintă o experienţă emoţională deosebită, spectacolul evitînd dezbaterile dar redînd bine atmosfera romanului.*

Echipa care a produs acest succes este alcătuită din creatorii iniţiali, compozitorul Claude-Michel Schönberg şi libretistul Alain Boublil, co-regizorii Trevor Nunn şi John Caird, scenograful John Napier, şeful de lumini David Hersey.

Din distribuţie fac parte Colm Wilkinson (Jean Valjean), Terrence Man (Javert), Randy Graff (Fantine), Frances Ruffelle (Cosette) şi alţii.

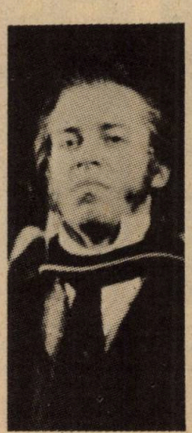

Momente de referință pentru

ISTORIA TEATRULUI ROMÂNESC DE AZI, DINTOTDEAUNA

● Capodopera dramatică a tuturor timpurilor: **Hamlet,** a cunoscut în viziunea lui Dinu Cernescu, la Teatrul „Nottara" — un spectacol incitant și tulburător prin interstițiile sale de o actualitate frapantă (aici, Ștefan Iordache — Hamlet și Gilda Marinescu — Regina) și, după cincisprezece ani, cea a lui Alexandru Tocilescu, la Teatrul „Bulandra" (Ion Caramitru — Hamlet) — montare de o atitudine artistică și spirituală copleșitoare, ambiționînd — scria un cronicar — să spună „totul despre **Hamlet**"

● Cel mai frumos spectacol cu o piesă de Pirandello pe scenele noastre: **Să-i îmbrăcăm pe cei goi,** la Teatrul Mic, în regia Cătălinei Buzoianu, cu Valeria Seciu în rolul principal. O demonstrație despre expresivitatea limbajului teatral.

● Cel mai controversat spectacol al ultimelor două decenii — o încercare de juxtapunere a mentalităților contemporane pe textul shakesperean: **Regele Lear,** la Teatrul Național din București (în prim-plan, Valeria Seciu — Cordelia și George Constantin — Lear)

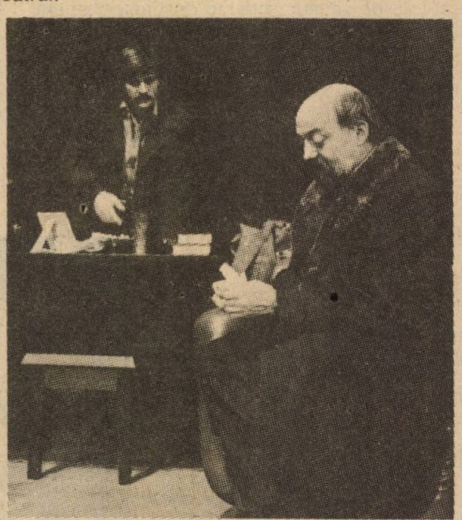

● Cea mai percutantă piesă a celui mai prolific dramaturg contemporan — Paul Everac —, pusă în scenă de însuși autorul ei, la Teatrul Național din București: **Cartea lui Ioviță** (în fotografie — Florin Piersic și Constantin Dinulescu).

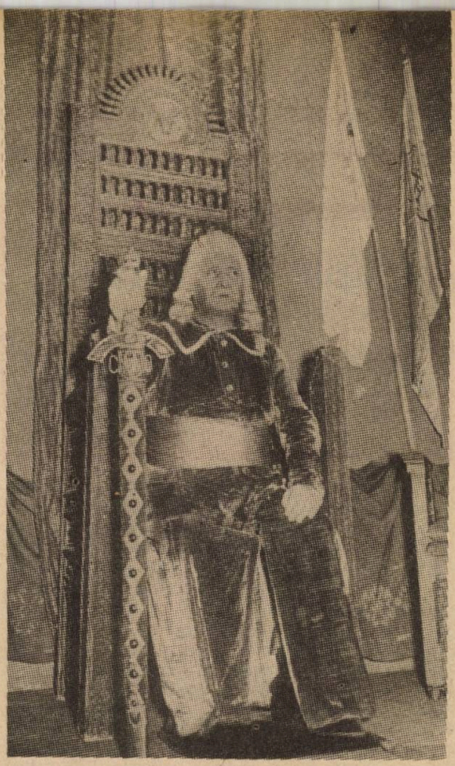

● Trei chipuri ale celui mai iubit erou din dramaturgia noastră istorică — **Ștefan cel Mare:** George Calboreanu, în antologicul spectacol cu piesa lui Delavrancea de pe scena Națională bucureștean, în regia Mariettei Sadova, Teofil Vâlcu (aici, împreună cu actrița emerită Dina Cocea) în serialul TV după opera aceluiași dramaturg, realizat de Sorana Coroamă-Stanca și Gheorghe Cozorici (într-o scenă cu Silvia Popovici), în versiunea contemporană a lui Paul Anghel, din **Săptămîna patimilor,** pe scena aceluiași Național.

● Spectacolul cu care a fost inaugurată prima dintre scenele cu arhitectură variabilă din țară, cea a Teatrului „Bulandra" de la Grădina Icoanei: **Puterea și adevărul** de Titus Popovici, în regia lui Liviu Ciulei (interpret — surprins în fotografie — și al unuia dintre rolurile principale).

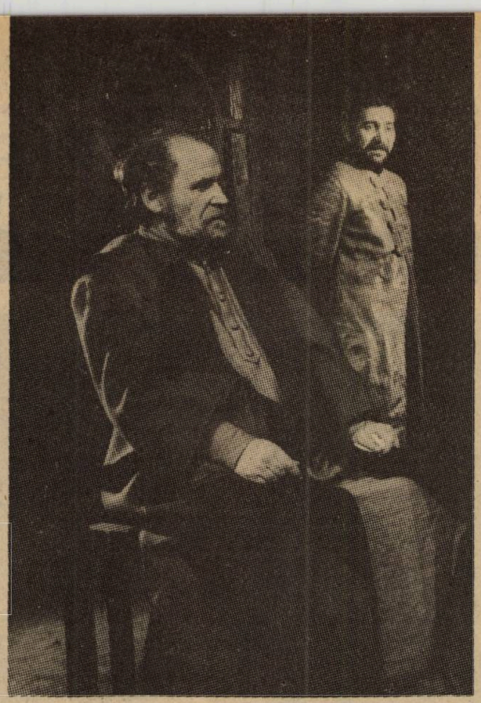

● Una dintre cele mai inspirate pagini ale dramaturgiei contemporane dedicate înaintașilor noștri — figurile ei centrale sînt Miron Costin și Constantin Cantemir —, o meditație poetică și severă totodată despre Istorie și Cultură: **Descăpățînarea** de Alexandru Sever, la Teatrul Giulești, în regia lui Tudor Mărăscu (în fotografie — Corado Negreanu, Corneliu Dumitraș).

● Nemuritoarea **Scrisoare pierdută** de I.L. Caragiale, într-una din distribuțiile sale „de aur", realizată în regia lui Liviu Ciulei la Teatrul „Bulandra" (Toma Caragiu — Tipătescu, Rodica Tapalagă — Zoe, Liviu Ciulei — Dandanache)

● Cea mai teatrală încercare de valorificare a dramaturgiei poetului și filosofului Lucian Blaga: **Zamolxe,** pus în scenă la Teatrul Giulești de Dinu Cernescu (aici Irina Mazanitis și Gelu Nițu).

● Un unicat (după știința noastră) în teatrul mondial: o trilogie dramatică — sau „roman teatral", cum o subintitulează autorul, Theodor Mănescu — intitulată, programatic, **Politica,** prezentată în premieră absolută de Teatrul (Foarte) Mic, în regia lui Silviu Purcărete (o scenă cu Nicolae Pomoje, Tatiana Iekel).

● Un „Oscar" al filmului (datorat lui Milos Forman) devine un spectacol îngîndurat, vorbind despre geniu și mediocritate, despre condiția artistului în societate, pe scena Teatrului Giulești: **Amadeus** de Peter Shaffer. În rolul titular (Amadeus este — bineînțeles — Mozart), artistul poporului Radu Beligan (aici, împreună cu Irina Mazanitis).

● Cel din urmă spectacol al unuia din marii noștri regizori de teatru (premiera a avut loc cu o săptămînă înainte de moartea sa), Gheorghe Harag, la Teatrul Național din Tg. Mureș (secția română): **Livada cu vișini** de Cehov. În fotografie, o imagine a superbului decor conceput de scenograful Romulus Feneș.

Dinu KIVU

● Cea mai cunoscută și mai jucată piesă a lui Horia Lovinescu, **Jocul vieții și al morții în deșertul de cenușă,** pusă în scenă de Dan Micu la Teatrul „Nottara" (scenă cu Dana Dogaru, Alexandru Repan și Ștefan Sileanu).

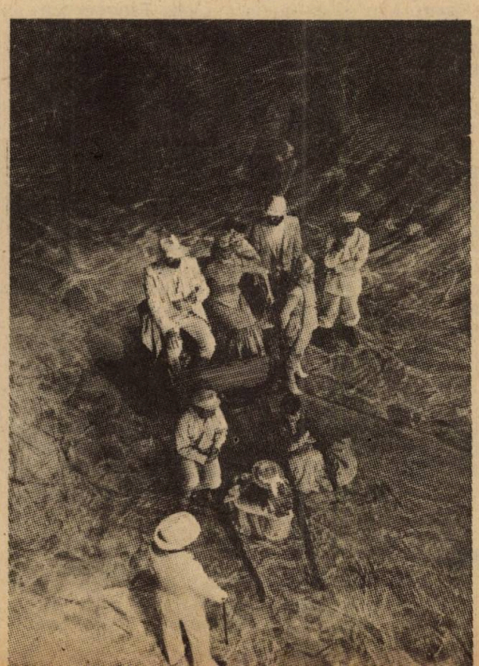

3 grade de comparaţie feminine în teatru

3 MĂRTURISIRI ÎN EXCLUSIVITATE

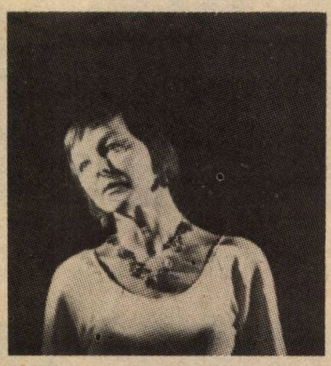

O fascinaţie indescriptibilă

Există în teatrul românesc o mare actriţă, căreia harul pare să-i fie povară şi jocul tortură, a cărei fascinaţie se încheagă miraculos şi misterios. De LEOPOLDINA BĂLĂNUŢĂ chiar şi vorbele se apropie cu sfială. Cum să scrii despre chipul ei pe care fiecare vibraţie interioară lasă, anume parcă, un semn apăsat, o marcă de nobleţe? Cum să converteşti în cuvinte trăirea ei dureros de intensă, identificarea, de fiecare dată incredibilă, cu personajul căruia îi pătrunde fiecare fibră a fiinţei? La Leopoldina Bălănuţă există alături de un talent fără breşă şi fără echivalent, inseparabilă de stilul, de imaginea-emblemă a actorului, acea pătimire în robia propriei pasiuni.

- Anul acesta s-au împlinit 30 ani de cînd slujiţi scena. Teatrul vă fascina încă din copilărie?

— Cînd am ales, ziceam că nu pot să fac altă meserie, că asta îmi place. Încă de cînd eram elevă, la Focşani, am fost prezentă în multe spectacole de poezie. Am debutat în 1957 pe scena Teatrului din Piatra Neamţ cu Hase din **Peer Gynt** de Ibsen alături de Florin Piersic şi alţi colegi de-ai mei de promoţie, care s-au dovedit pe parcurs a fi actori excelenţi: Cosma Braşoveanu, Lucia Mara, Ica Matache. Am venit la Bucureşti la Teatrul „Nottara", care îşi avea sediul unde este actualul „Teatru Mic" şi am jucat în piesa Tatianei Sîtina **Prima întîlnire.** Am avut ca profesori mari oameni de teatru: Dina Cocea, Ion Lucian şi Marietta Sadova, mare cărturar şi om de stil.

- Se schimbă oare teatrul în funcţie de epocă. Şi în funcţie de epocă se schimbă oare şi actorul?

— Dacă ar fi să fac o comparaţie între teatrul de azi şi cel de acum 30 de ani, fără doar şi poate sînt de remarcat o serie de schimbări. Aş începe prin a spune că eu şi colegii mei simţeam o atracţie pentru spectacolele simple. Aş denumi-o direcţia spre lirism şi omenesc în teatru. Azi ne simţim atraşi de spectacolul complex, cu multe straturi de receptare şi interpretare, cu o individualitate literară, cu o etică complexă şi variată, un spectacol în care să conviețuiască şi teatrul absurdului, şi teatrul filosofic, teatrul antic şi drama shakespeariană, dar şi teatrul românesc. Cred că numai un asemenea aliaj creează spectacole cu adevărat moderne. Dar cred şi azi că lucrul cel mai greu pe lume e **să fii simplu.** Cred că este o trăsătură esenţială a adevărului scenic.

- Ţineţi, aşadar, ca la fiecare spectacol să gîndiţi personajul. De fapt cum vă pregătiţi rolul?

— E un fel de magie. În primul rînd a-ţi lăsa sufletul deschis ca să pătrundă în el toate minunile lumii şi să nu-i închizi uşa. Nici la sentimente, nici la informare, nici la muzică, nici la lectură. Din momentul în care m-am ataşat de un personaj, mă fură. Încerc să-i găsesc trup, să-i dau materialitate, mă leg de destinul personajului respectiv. Munca asupra rolului e permanentă. Chiar după premieră ai momente de revelaţie, cînd spui: Cum de nu m-am gîndit la asta? Firește rolul este elaborat, dar rămîne deschis.

- Care e rolul la care ţineţi în mod deosebit. Cu care dintre personajele interpretate v-aţi întîlnit la modul absolut?

— Toate rolurile sînt pentru mine ca niște fiinţe apropiate sufletului meu, chiar dacă pare paradoxal, şi cele negative. **Ea** din **Iertarea** lui Baieşu era un personaj-semn pe care nu-l îndrageam, îl uram chiar. Femeia cu oua din **Nu sînt Turnul Eifel** un personaj metaforă care a fost teribil de interesant să-l fac adevărat, să-l înfăţişez ca pe un om autentic, desigur, transfigurat într-o imagine poetică. Sigur că unele dintre personaje m-au marcat pe viaţă: Gittel din **Doi într-un balansoar** (Gibon) aproape nu mai era diferenţă între mine şi ea, nu ştiu ce i-am împrumutat, ce mi-a dat ea mie. Eu mi-am făcut cariera pe dramaturgia românească, care mi-a oferit texte de mare valoare şi de dificultate, cu mare încărcătură ideatică: Veta din **O noapte furtunoasă,** Maria Sineşti din **Jocul ielelor,** Magda Mărculescu din **Un pahar cu sifon.** Am adorat-o pe Irina din **Matca** lui Marin Sorescu, o piesă poetică, metaforică, care m-a costat fizic foarte mult. Am făcut un infarct, am iubit rolul ăsta, îngrozitor l-am iubit. Irina a fost un fel de Electra, Marghioala din **Ca frunza dudului...** un fel de Medee, Isabela „bocitoarea cu ora" la suferinţele oamenilor, din **Amurgul burghez,** o Casandră. Toate sînt piese care depăşesc graniţele noastre, pot fi jucate pe orice meridian pentru că dezbat problemele omenirii, probleme de sinteză a perspectivei filosofice moderne.

- Ar reieşi într-un fel că socotiţi dramaturgia românească un izvor bogat pentru dezbaterea problemelor morale, filosofice şi estetice.

— Am mare admiraţie pentru teatrul lui D.R. Popescu, un dramaturg obsedat de condiţia umană, cel mai important autor actual în drame sociale, pentru teatrul Ecaterinei Oproiu, o scriitoare de adîncime şi finețe, pentru Paul Everac, explorator al realităţii curente cît şi pentru dramaturgia lui Romulus Guga. Personajele mele Victoria din **Evul mediu întîmplător** cît şi Isabela din **Amurgul burghez** sînt un strigăt al omenirii oprimate de brutalitate, obtuzitate, un strigăt dureros, incandescent în slujba căruia mi-am pus toată dorinţa mea de bine şi de frumos.

- O trăsătură comună a personajelor interpretate de dvs. ar fi o caldă umanitate, o forţă, o putere a înţelegerii faţă de semeni, personaje care aduc cu sine echilibru şi înţelepciune şi care nutresc o mare căldură umană. Care ar fi o altă trăsătură a personajelor interpretate?

— Am jucat multe roluri de mamă: simbol veşnic nutrit şi în **Matca,** Volumnia din **Coriolan** de Shakespeare. Chiar Bocitoarea este o mater dolorosa a oamenilor care îşi apără fiii, oamenii acestui pămînt. Să ne mai gîndim şi la rolurile din filme: Fefeleaga din **Nunta de piatră,** Mara din **Dincolo de pod,** iar nu demult am terminat rolul mamei din **Fiul risipitor** (scena riul Ion Brad), în care interpretez o femeie de 84 de ani, care vrea să-şi adune acolo în matcă toţi copiii şi nepoţii, fiind purtătoarea unui adevăr esenţial pentru formaţia unui neam, puterea familiei, a iubirii. Iubire de strămoşi, iubire de pămînt, iubire de trecut, de prezent dar mai ales de viitor.

- Ce pregătiţi pentru deschiderea stagiunii, vă gîndiţi la anumite roluri pe care aţi dori să le interpretaţi?

— Pregătesc rolul mamei din **Pelicanul** lui Strindberg. Lucrez cu mult interes mai ales ca regizorul Alex Darie este o infuzie de tinereţe şi gînd proaspăt. Nu-mi doresc niciodată roluri, pentru că este o prejudecată, o sărăcire a dorinţelor. Singurul lucru pe care îl doresc este să joc roluri care să reprezinte ceva pentru timpul acesta al meu. L-am iubit enorm pe Victor Rebengiuc, pe care îl admir şi mi-e tare dor să mai joc o dată cu el, sau cu George Constantin sau cu Vasile Niţulescu.

- În ce măsură v-a folosit poezia în profesia actoriceasca?

— De multe ori m-am salvat prin poezie. Am simţit nevoia de confesiune. Dacă aş fi putut sa scriu poezii le-aş fi scris, ca să mă exprime, să mă conţină. Recitalul cu **Meşterul Manole** l-am făcut după cutremurul din '77. Eu în noaptea aceea mi-am zis, nu întîmplător aici la noi a apărut mitul Meşterului Manole. Au urmat apoi **Paralele literar-muzicale** de la „Teatrul Mic", tur de orizont prin toata poezia lumii, recitalul de muzică şi poezie **O parte dintr-o pasăre** A urmat apoi un spectacol de muzică şi poezie **Momentele dragostei** la Teatrul „Ion Creangă", în colaborare cu Victor Socaciu, care, cu vocea sa caldă, prefaţa seara cu o suită de cîntece folk, din care se desprind versuri închinate încrederii în om, păcii, dragostei. Am recitat versuri din Eminescu, Rilke, Shakespeare, Goethe, Carducci, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ana Blandiana, Adrian Păunescu şi balada **Meşterul Manole.** Recent am susţinut acest recital şi la Costineşti, în faţa unui public tînăr „prins" care asculta uimit, ţinîndu-şi respiraţia, acaparat parcă de o vrajă. Recitalul mi-l începeam cu profesiunea mea de credinţă: **„Acum este mare nevoie de noi pe pămînt/ Artistul trudeşte, iubeşte şi iartă/".**

Pseudonimul actriţei complete

Ei BINE NU. Nu exclamăm, nu ne uimim, n-o „redescoperim" pe TAMARA BUCIUCEANU, **suspendăm pentru o vreme trimiterile la fantasticul ei umor şi o luăm aşa cum e în recentul rol al Vicăi Delcă, un amestec de comic şi tristeţe din** Dimineaţa pierdută **(dramatizare după romanul Gabrielei Adameşteanu). Ştiam de mult că Tamara Buciuceanu; această izbucnire singulară de vitalitate artistică, talent exploziv şi puternic poate interpreta orice rol. Poate face credibil orice personaj, te conduce pe parcursul unei întregi existenţe umane, între prologul de un realism cotidian şi epilogul halucinant al căderii personajului ei. Rămîi cu acel amărui haz de necaz, cu lirismul strecurat discret printre gaguri, printre poante, cu farmecul special...**

– Jucaţi într-o manieră care poartă întotdeauna inconfundabila marcă T.B., cu hazul, cu talentul dumneavoastră aţi descreţit frunţile, aţi limpezit sufletele. Cum oare se pot combina comicul cu tristeţea, rîsul cu lacrima?

— Marea, imensa mea satisfacţie vine din comunicarea, alianţa întru zîmbet cu publicul. Am stîrnit şi hohote de rîs în roluri tonice, pline de vervă, în travestiul Beatricei din **Slugă la doi stăpîni,** în alte roluri din **Tartuffe, Gaiţele.** Dar am stors şi lacrimi: poate vă amintiţi de Tania lui Arbuzov, de Laina din **Domnul Puntila şi sluga sa Matti,** de Doica din **„Casa inimilor sfărîmate"**, de Proprietăreasa din **„Azilul de noapte"** sau de acel **Romeo şi Julieta la sfîrşit de noiembrie",** toate în regia unor personalităţi ale scenei româneşti precum Ciulei, Pintilie, Alex. Tocilescu, Valeriu Moisescu, Cătălina Buzoianu. Întotdeauna mi-au plăcut personajele umile, copleşite de univers, cele care se revoltă împotriva nedreptăţii umane, luptă pentru bine şi adevăr. Nu fac comedie, nu joc dramă, eu ştiu că un rol include şi lumini şi umbre, deci caut stările complexe în care se află personajul, întrebările cărora trebuie să le raspunda.

– În anul 1986 vi s-a decernat Marele premiu A.T.M. pentru întreaga activitate artistică...

— Dar „cariera" mea nu s-a încheiat şi nici măcar nu consider că s-a cristalizat definitiv. Să vă spun eu ce înseamnă cariera mea? Ce înseamnă cei treizeci şi cinci de ani de activitate? O muncă la galere „artistice", o ambiţie „de fier", o cunoaştere a adevărurilor „stricte ale vieţii". Să vă spun eu ce se ascunde într-o carieră de actor? Parcă mai ştiu?! Emoţiile. Nu emoţii handicapante, ci din cele care îşi dau starea de aspră concentrare, de care publicul se lasă cu plăcere păcălit crezînd că e vorba de cine ştie ce spontaneitate şi dezinvoltură. Întotdeauna m-am considerat un actor truditor, în cele peste 80 roluri în care am abordat toate genurile, de la piesa clasică la cea contemporană, de la teatrul istoric la operetă şi vodevil pînă la dramă. Să n-o uităm pe Chiriţa cea pe care am aşteptat-o o viaţă cu sufletul la gură. Pe Chiriţa, pe care am avut curajul să o urc pe scena Naţionalului ieşean, cea peste care încă plutea spiritul şi amintirea Chiriţei în travesti a lui Miluţă Gheorghiu şi în care am apărut încălecînd un cal adevărat, reuşind să sparg cele 15 minute de gheaţă de la începutul spectacolului, cu ropotele de aplauze ale unui public care nu era dispus să mă primească în inima sa cu una-cu două.

– Ce v-a determinat să vă alegeţi profesiunea de actor?

— Contează foarte mult mediul în care trăieşti. Toată familia mea avea harul muzicii. Iubea teatrul. Mama, cîntăreaţă de operă, era o melomană desăvîrşită, tata la fel, un pasionat dirijor de coruri, iar sora mea, o cunoscută mezzo-soprană a operei bucureştene. E normal ca microbul să se ia.., Dragostea lor mi-a încurajat de la cinci ani aptitudinile pe care ei le intuiau încă din acele serbări populare ale Anului Nou. Am copilărit la Iaşi în acel oraş al unei bogate tradiţii teatrale, cu mari actori. De la Millo se trage simţul aparte al teatrului românesc implantat în realitate. Eu, ca să mă întorc la întrebare, aşa am ajuns la teatru deşi am optat la un moment dat pentru medicină.

– Publicul şi-a elaborat o anumită imagine despre dumneavoastră şi din numeroasele comedii ale marelui ecran.

— Tot ce v-am spus despre teatru vă spun şi despre film. Am iubit şi personajul din **Alo, aterizează străbunica,** am iubit-o şi pe doamna Herdelea din **Ion — Blestemul pămîntului, blestemul iubirii** unde am jucat alături de Cotescu. Deşi n-a fost un rol de mare întindere, mi-a dat o mare satisfacţie — mă refer la simpatia publicului, Madam Isoscel din **Declaraţie de dragoste** şi **Liceenii,** profesoara de matematică severă care nu admite compromisuri este mai clasică, este aspră... dar nu rea. Mi-a fost dragă Isoscel, mi-a fost prietenă, am înţeles-o deşi caracterul ei era contrar firii mele. De aceea scenaristul George Şovu împreună cu regizorul Corjos au realizat un nou episod" **Iubirile lui Socrate** în care madam Isoscel, adică eu, are un rol principal. Apoi o întîlnire filmica cu celebrele „gaiţe" (în regia lui Horea Popescu), **„Cuibul de viespi".** Şi uite-aşa am ajuns să vă spun ultima — de fapt prima trăsătură a vieţii de actor: el n-are odihnă, n-are linişte, n-are timp numai pentru el şi nici locşorul lui liniştit. Cred că am să îmbătrînesc şi n-am să înţeleg teatrul niciodată în adîncimea lui, dar acum la maturitate simt bucuria nemaipomenită a tînărului care debutează. Noi trebuie să rămînem tineri, pînă la adînci bătrîneţi în bucuria jocului, în acea atmosferă de vis şi de basm care este teatrul.

Alături de Mariana Mihuţ

În spectacolul Teatrului Bulandra cu piesa *Dimineaţa Pierduta*

În spectacolul Teatrului Naţional din Iaşi cu piesa *Chiriţa în provincie*

Opţiunea care înnobilează

ACTRIŢĂ de frunte a scenei craiovene, LENI PINTEA-HOMEAG **a ajuns la maturitatea formaţiei de tragediană, la acea splendidă şi neliniştitoare virstă, revelindu-se prin noi dimensiuni spirituale ale gestului scenic. Rolurile ei trăiesc pregnant şi personajele prind contur prin înţelegerea cu care artista ajunge la ele, prin inteligenţa şi sensibilitatea cu care le concepe, prin glasul, mimica, ţinuta şi atitudinea care le fac să devină entităţi artistice distincte.**

-Aţi dat strălucire multor personaje pe scena teatrului nostru. Anul 1986 a fost un an „plin" pentru dumneavoastră: de două ori laureată - Premiul revistei „Teatrul" la „Gala recitalurilor artistice" de la Bacău şi Premiul 1 pentru interpretare feminină la „Festivalul teatrului istoric" de la Craiova. Drumul dumneavoastră de la debut pînă azi este un drum cu asperităţi, cu încrederi, cu pasiune. Ce-ar fi să-l evocăm?

— Venisem la Bucureşti şi mă pregăteam pentru filologie, dar maestrul Al. Finţi, văzîndu-mă, a avut o nemaipomenită intuiţie, a simţit că sînt un aluat bun pe care l-ar putea modela. De la Finţi am învăţat că un actor trebuie să fie un om care să lucreze cu mintea dar şi cu inima, el ştia să-mi răscolească sensibilitatea. Pînă de curînd nu mi-am dat seama dacă aşezarea mea natală — Branul — a însemnat ceva în meseria mea. Odată cu rolul Mumei din **Greul pămîntului** am realizat însemnătatea faptului că m-am născut într-un sat cu tradiţii folclorice pe care le-am asimilat şi trăit, cum se spune, pe viu.

- Dumneavoastră aţi devenit o personalitate artistică de prim plan jucînd timp de douăzeci şi patru de ani la Craiova. În ce măsură activitatea teatrală din provincie poate stimula afirmarea unei personalităţi artistice?

— Numai oamenii creează climatul. Cred că dacă eşti serios şi munceşti mult şi dacă îţi iubeşti meseria ta foarte tare, dacă eşti fanatic în meseria asta, te poţi realiza indiferent unde eşti. Ce pot să spun este că personajele pe care le-am întruchipat pînă acum le-am trecut prin adîncul fiinţei mele, deci mă reprezintă într-un fel dar mă şi trădează, mă pot depăşi.

Nu întîmplător cînd un actor este întrebat ce rol i-a plăcut cel mai mult, de obicei răspunde: „Toate rolurile mi-au plăcut foarte mult pentru că în toate am pus ceva din inima, din mintea mea", dar fiecare actor are un rol pe care l-a iubit mai tare, un rol sau două şi ştiţi de ce? pentru că a simţit că acele roluri i-au reuşit cel mai bine. Eu pe Anca din **Năpasta** am iubit-o din capul locului, am renăscut-o, i-am dat forţa telurică şi echilibrul marilor certitudini ale existenţei în viaţa ei în care n-o mai ţine decît ideea justiţiei. M-am contopit cu Muma din **Greul pămîntului,** un personaj-metaforă şi a fost teribil de interesant să-l fac verosimil. Un alt personaj pe care-l iubesc este Esmé din **Iarna lupului cenuşiu** pentru că m-a învăţat o anumită înţelepciune, un personaj deosebit de interesant şi insolit figurat scenic, străduindu-mă să-l aduc în prim plan. Şi atunci cînd am jucat personaje negative şi atunci le-am iubit, de pildă, Goneril din **Regele Lear,** am pus în ea toate patimile vulcanice. Asemenea personaje ajung să-ţi tulbure existenţa, să-ţi obsedeze nopţile, să te lumineze prin noianul de întrebări pe care ţi le pun din dorinţa de contopire cu acea fiinţă nouă.

N-am refuzat niciodată un rol, indiferent că era vorba de o scenă sau un act şi m-am străduit să păstrez caracterul personajelor cu cea mare credinţă. Actorul nu este numai un interpret ci un creator. Mi se pare că aşa cum un concert de vioară de Bach poate fi cîntat şi de David Oistrah şi de Menuhin şi de Ion Voicu, fiecare în altă manieră, tot aşa Anca lui Caragiale este alta la fiecare interpretare. În munca de laborator în profesia noastră, intervine efortul de judecată, se drămuieşc şi se decantează ideile. Cum spunea Brâncuşi, inspiraţia nu vine de la sine, inspiraţia vine în urma unei obsesii.

- V-am urmărit recitalul **Mai departe de vis,** *o admirabilă selecţie din lirica de dragoste românească şi universală, ce reprezintă unul din evenimentele importante ale acestei stagiuni. Este o vibraţie, o cantată aşa cum spunea şi Garcia Lorca: „Teatrul nu e altceva decît poezia care se naşte din carte şi devine însufleţită".*

— Poezia e un lucru foarte delicat pentru că un univers uriaş se rezumă în cîteva strofe. Interpretul e solist şi e obligat să ia pe umerii săi tot acest măreţ univers. Socotesc poezia forma perfectă de artă, un perfect echilibru între realitate şi vis care apelează la expresia cea mai simplă.

- Consideraţi că aţi avut parte şi în film de roluri corespunzătoare talentului dv. artistic?

— În film, viaţa unui rol e scurtă şi despărţirea de el dureroasă. Filmul te învaţă să simţi şi chiar să vezi realitatea mai precis. Am iubit-o pe Paraschiva din **Dincolo de barieră** a lui Francisc Munteanu, pe Sabina din **Pădurea pierdută** în regia lui Blaier, pe Elisabeta din **Muşchetarul român** a lui Vitanidis, pe Marga din **Lişca** şi acum Femeia din **Sania albastră,** ambele în scenariul lui Fănuş Neagu şi regia lui Ion Cărmăzan. Le-am iubit la vremea lor pe toate şi nu pot să ignor şi nici să anulez deci ce am făcut mai puţin bine. În faţa ochilor îmi apare celuloidul peliculei, proiecţia, filmul, apoi aşteptarea plină de teamă şi visul... unui rol dorit să fie piatră de încercare.

- Ce ştiţi astăzi în plus faţă de seara debutului?

— Consider că în teatru, la maturitate, poţi să dai totul. Continui să pun cărămidă lîngă cărămidă. Spunea Diderot: „Cel pe care natura şi-a pus pecetea de actor nu excelează în arta lui decît după ce şi-a dobîndit o îndelungată experienţă, cînd jocul patimilor s-a stins, cînd mintea e limpede şi sufletul ştie să stăpînească." Desigur, sînt multe roluri pe care mi le-aş dori. Aştept noile piese ale lui D.R. Popescu şi Marin Sorescu care obligă publicul la meditaţie, aştept o Fedră, o Medee, o Mutter Courage, o Vassa Jeleznova şi sînt convinsă că voi avea ocazia să interpretez asemenea roluri care cer maturitate artistică. Am mai spus-o: teatrul e viaţa mea — şi aşa e!

Interviuri realizate de
Magdalena POPA-BULUC

În spectacolul cu piesa *Ex*

În rolul Esmé din *Iarna lupului cenuşiu*

În *Năpasta* **(Anca)**

Detalii de pe Columna lui Traian

Referiri la daci în opera lui Byron

■ La mai bine de 160 de ani de la moartea marelui poet romantic englez, George Gordon, lord Byron, opera sa își menține prospețimea și actualitatea, apărînd, putem spune, tot atît de impresionantă ca și la vremea cînd a fost creată. Puțini au fost, totodată, marii poeți a căror viață s-a sfîrșit în plină tinerețe și putere de creație, fiind angajați în luptă activă pentru împlinirea idealurilor de progres, dreptate și mare iubire de oameni, ca Byron, care moare la Missolonghi, în Grecia, în mijlocul revoluționarilor greci, conducînd lupta acestora pentru eliberarea țării lor de sub dominația turcească.

Umanist desăvîrșit, aprig răzvrătit împotriva ordinii sociale contemporane, îmbrățișînd cauza celor oropsiți, devotat și activ apărător al libertății popoarelor, excelent poet liric și epic, strălucit și neîntrecut poet satiric, posedînd o imaginație extraordinar de fecundă și admirat de o întreagă Europă, călăuzit de idealuri reînnoitoare, Byron se bucură și astăzi de o faimă neegalată ca inspirator al unui mare număr de poeți romantici, pretutindeni, și ca unul dintre ctitorii romantismului european.

Umanismul generos al poetului îl îndeamnă să exprime, în versurile sale, suferințele celor asupriți, nu numai din vremea lui dar și din epoci trecute; și astfel, în poemele sale, se întîlnesc, frecvent, condamnări vehemente ale numeroaselor impilări și fapte pline de cruzime, care au cauzat mari suferințe omenirii în decursul tuturor timpurilor. Această atitudine, prezentă în întreaga sa operă apare și în poemul **Childe Harold's Pilgrimage** (Pelerinajul cavalerului Harold) — alter ego-ul poetului — în care Byron își descrie călătoriile prin Europa centrală și mediteraneană, însoțite de reflecțiile sale, inspirate de trecutul istoric al locurilor pe unde trece.

În cîntul al IV-lea al **Pelerinajului** (1817—1818) poetul prezintă impresiile din călătoria în Italia și mai cu seamă sentimentele pe care i le trezește măreția Romei.

Contemplînd Coliseumul și reflectînd asupra luptelor de gladiatori desfășurate în arena acestui edificiu, îi apare înainte ochilor imaginea sculpturii antice, denumită „gladiator murind", ceea ce îl conduce la o interpretare a scenei închipuite într-un mod cu totul aparte în literatura universală.

Sculptura reprezintă, în opinia unor critici de artă, un luptător gal — identificat ca atare, după colanul metalic din jurul gîtului — care își trăiește ultimele clipe, în urma loviturii de moarte, primite în luptă. După alții, muribundul este un simbol al gladiatorilor uciși în cadrul spectacolelor constituind desfătarea poporului roman, căruia împărații îi ofereau reprezentații sîngeroase pentru a abate gîndurile mulțimii de la condițiile vieții de mizerie în care trăia. De aici cunoscuta expresie „panem et circensis", desemnînd mijloacele simple de liniștire a maselor populare pe care lipsurile și sărăcia amenințau să le îndemne la răscoală. În vremea lui Byron autorul operei era considerat anonim. În prezent ea este atribută sculptorului grec Epigonos.

Tragica imagine pe care și-o închipuie poetul, corespunzătoare în poem atitudinii în care e înfățișat gladiatorul în sculptura amintită, îl inspiră pe Byron să se gîndească la o categorie de gladiatori, năpăstuită într-un mod cumplit, și anume la aceea a prinșilor în luptă, aparținînd unui popor lovit, poate, mult mai crunt decît altele dintre popoarele învinse de romani.

Astfel, fără îndoială, impresionat profund de relatările istoricilor — care arată că, în cadrul serbărilor ce au avut loc la Roma, timp de 123 zile, după victoria lui Traian asupra lui Decebal, au murit luptînd în Coliseum și Circus Maximus 10 000 de prizonieri daci, — Byron își imaginează, odată cu descrierea atitudinii corpului muribundului, și gîndurile multora dintre gladiatorii daci, în ultimele clipe ale vieții lor.

În același timp, tot ca o notă originală, poetul introduce și o explicație de ordin moral a căderii imperiului roman, și anume, ca o ispășire cerută de justiția imanentă pentru crimele comise împotriva prinșilor siliți să lupte ca gladiatori, în circurile din Roma. Cucerirea Romei de către vizigoți, care au pornit din Dacia, este drept urmare, văzută de Byron ca o pedeapsă răzbunătoare pentru crima comisă împotriva poporului dac. Referirea sentimentală a poetului la daci este unică în literatura engleză, cel puțin pînă la Byron și, din cele ce știm, nu se mai întîlnește ceva asemănător nici la alți poeți englezi și nici străini.

Ideile de mai sus se găsesc exprimate în strofele 140 și 141, din cîntul al IV-lea al poemului susmenționat, pe care le redăm în traducere, mai jos:

140

Văd la pămînt rănit, zăcînd gladiatorul;
Se reazemă-ntr-o mînă, - chipul său bărbătesc
Supus primește moartea; n-arată niciun chin;
Dar capul lui se pleacă, se lasă tot mai jos.
Prin coasta sa străpunsă, sîngele-i curge-ncet,
Din înroșita rană, în grele picături,
Ca stropi de ploaie, grei, ce-anunță o furtună...
Arena se-nvîrtește cu el; e-acum sfîrșit.
Mulțimea zbiară, urlă, slăvind învingătorul.

141

Aude, dar în seamă n-o ia; inima lui
E dusă-acum departe; departe-s și-ai săi ochi.
Nu-i pare rău de viață; nici că a fost învins...
El Dunărea o vede; și-ntr-un sărac bordei,
Pe malu-i, soața-i dacă și copilașii lor.
Îl doare că-i departe de ei, măcelărit
Spre împlinirea unei serbări romane'n circ.
E oare drept să piară astfel, nerăzbunat?
Sculați-vă, voi, goții. Dați frîu urgiei voastre!

Observăm mai sus imaginea simbolică a stropilor grei de sînge picurînd din coasta muribundului, — asemenea picăturilor mari de ploaie, premergătoare furtunilor de vară, — prevestind furtuna invaziei vizigoților și căderea Romei.

Poemul este scris în așa numita strofă spenseriană, creată de Edmund Spenser (1552—1599) în poemul **The Faerie Queene** — Crăiasa Zînelor, constînd din 9 versuri — al nouălea vers avînd un picior mai mult decît celelalte opt.

Am considerat mai potrivit să transpunem în versuri albe cele două strofe, deoarece, pe de o parte acest vers dîndu-ne mai multă libertate, ne-a permis o redare mai fidelă a ideilor și formelor de exprimare din textul original, iar, pe de altă parte, însuși Byron nu respectă, întru totul, rima, ritmul, lungimea egală a versurilor și cezura, tocmai pentru a realiza o exprimare perfect adecvată ideilor pe care urmărește să le expună.

Redarea cît mai exactă a acestor idei în limba română ne-a apărut cu atît mai necesară cu cît în cele două strofe amintite întîlnim o referire atît de emoționantă la vechii daci, cît și motivarea de ordin moral-sentimental a căderii Romei.

Virgiliu Ștefănescu-DRĂGĂNEȘTI

Vlad Țepeș. Portret de Peter Wagner (Nürenberg, 1488)

Portret din anul 1491 (Bamberg, British Museum).

Portretul lui Vlad Țepeș după o broșură din sec. 15—16, păstrată în Biblioteca de la Berlin

Corneliu LEU

Numele de „DRACULA“

■ Un personaj literar de cea mai largă circulație, mistificînd un personaj istoric de cea mai mare importanță

PERSONAJ ISTORIC, devenit fără voia lui personaj literar, unul dintre numele de frunte ale istoriei noastre circulă sub cognomenul Dracula, derivat din Drăculea, cum era cunoscut în epocă, pe multe dintre meridianele lumii, nu cu înfățișarea sa adevărată și nicidecum reconstituit la modul pios, cum ar merita, ci sub zodia cancanului care l-a marcat încă din timpul vieții. Am încercat cîndva o „plîngere“ a lui, pentru reabilitarea memoriei ce i-o păstrăm, dar povestirea, ca orice povestire, se cere justificată și prin asemenea pagini de informație directă. Deoarece invenția povestirii, chiar cînd devine legendă, cantonează întotdeauna mai aproape de cancan decît de istorie, iar sărmanul Dracula a fost nu numai unul dintre marile personaje de cancan ci, aș îndrăzni să spun — primul mare personaj de cancan, în legătură cu care s-a inventat presa de cancan, chiar mai înainte ca oamenii să aibă idee ce înseamnă un ziar tipărit. Cu el, odată cu el, s-a inventat tipăritura de senzație și s-a practicat campania de presă mai înainte ca ea să existe ca noțiune.

Pentru că, ceea ce a trezit curiozitatea lumii contemporane — gotica imaginație a lui Bram Stoker și puzderia de filme ulterioare, sînt doar ecoul tîrziu al unor tipărituri imprimate cu patru secole mai nainte, adică chiar în perioada apariției tiparului în Europa. Iar impactul Dracula — tipar, impactul lui Dracula cu opinia publică europeană este mult mai vechi decît speculațiile secolelor 19 și 20. Personaj istoric al frămîntatului secol al 15-lea, el devine în oameniș prima victimă a ceea ce am numi astăzi mass-media deoarece în legatura cu el s-a descoperit și s-a practicat pentru prima oară calomnia tipărită. Prin acest nou mijloc tehnic, Dracula devenea — așa cum Bram Stoker a urmărit fără să o știe — primul personaj de cancan răspîndit cu mijloacele moderne ale presei. Deci, cel prin care s-a experimentat o nouă formă, forma de masă a satisfacerii celui mai nevinovat și mai incurabil viciu omenesc: bîrfa. Dar acea bîrfă care începea să devină, prin mijloacele tehnice de care se ajuta, element mass-media.

Acest personaj real de la care născocirile contemporane, în graba lor comercială, au împrumutat doar numele, este un războinător. La cinci secole de cînd a existat, el joacă renghiuri celor care nu-l iau în serios. Își bate joc de ei. Iar batjocura principală constă în aceea că, biografia lui reală, faptele lui consemnate de istorie sînt mult mai interesante, pot trezi mult mai multă curiozitate decît invențiile de serial comercial despre care am vorbit. Chiar cruzimea lui e mult mai mare decît tot șirul de filme de groază care i-au popularizat numele. Și dau pentru aceasta un singur amănunt:

Auzind de faptele lui și dorind să-i urmeze exemplul, chiar în epocă, cu cîteva decenii doar mai tîrziu decît anii lui de domnie, cneazul Ivan al III-lea al Moscovei, cunoscut prea bine în toată istoria drept Ivan cel Groaznic — deci, însuși Ivan cel Groaznic, a pus să i se traducă în limba rusă tipăriturile despre Dracula ca să învețe din experiența lui. Ne dăm seama în ce direcție!

În direcția inventării unor cruzimi de care și imaginația autorilor din Dublin și cea a scenariștilor Hollywoodului, sînt departe. Avantajele noastre de pe urma curiozității lui Ivan cel Groaznic, sînt însă altele. Ele constau în faptul că ne-a rămas textul unei tipărituri slavone din secolul al cincisprezecelea despre Dracula. Adăugind-o pe aceasta la tipăriturile în limba germană, la cele în limba latină și la documentele românești, putem proceda la o reconstituire cît se poate de obiectivă a vieții acestui personaj pe care, și acum, după o jumătate de mileniu, gloria și calomnia, faima și bîrfa, încă îl mai chinuie incitînd imaginațiile:

Vlad al II-lea Drăculea a fost denumit mai tîrziu Vlad Țepeș pentru faptul că, într-o domnie de șase ani, a pedepsit prin tragere în țeapă — adică înfigerea trupului celui pedepsit în vîrful unui par și lăsarea lui în voia păsărilor de pradă pînă cînd rămînea numai scheletul — a pedepsit prin această metodă cîteva sute de mii de dușmani, rivali și cotropitori făcînd, în special la granițele țării, paduri din aceste țepi în vîrful cărora se aflau cadavrele.

În mijlocul secolului al 15-lea (născut cam prin 1430) el a moștenit de la tatăl său tronul Țării Românești, Valahia, luptîndu-se cu rivalii săi și stăpînindu-l de trei ori — la 1449, între 1456—1462, și în 1476—1477.

Legendele despre el datează din perioada principalei domnii 1456—1462 iar tipărirea lor s-a făcut rapid — în perioada imediat următoare, pînă la următoarea lui domnie deci între 1462 și 1476, acestea fiind chiar primele decenii ale extinderii tiparului. Este vorba de un prim document laic — pînă atunci tipărindu-se biblii, enciclice papale, predici și documente ale electorilor Sfîntului Imperiu.

Spre a fixa în linii mari cadrul acelui mare secol dramatic al Europei, plin de răsturnări, de cruzimi și de noutăți, iată cîteva trăsături:

— apariția tiparului, despre care am vorbit mai înainte;

— generalizarea folosirii tunului în luptele armate prin aducerea lui la asediul Constantinopolului (1453) și organizarea primelor armate de artilerie de către Ludovic al XI-lea (1461—1483);

— extinderea absolutismului în conducerea de stat — principii duri și cu puteri discreționare fiind susținuți de comercianții bogați cărora le garantau averile;

— religia își consacră și ea forma dură, crudă a inchiziției;

— în aceste condiții apar noi concepții asupra guvernării și stăpînirii popoarelor, cu altfel de criterii, mult mai neiertătoare; din părinte și judecător feudal ocupat cu cruciadele, șeful de stat devine un satrap — (vezi Principele lui Machiavelli);

— răscoalele, tulburările, devin mai puternice și pe plan statal și pe plan religios, iar înăbușirea lor mai sîngeroasă.

Să menționăm acum evenimentele din deceniile de mijloc ale acestui secol, adică cele strict contemporane cu personajul nostru:

— Marea schismă din sînul bisericii occidentale și reforma afirmată prin răscoale și represiuni crude precum uciderea lui Jan Hus la 1415;

— Intrarea turcilor în Europa, învingerea trupelor europene în cruciada de la Varna (1433) și căderea Constantinopolului cu prăbușirea Imperiului Bizantin (1453);

— Se clatină Sfîntul Imperiu German și crește puterea Franței față de Anglia;

— Războiul celor două roze: 1455—1485;

— Apariția a două puternice regate efemere în centrul Europei — Polonia cu Cazimir al IV-lea (1477—1492), Ungaria cu Matei Corvin (1458—1490);

— Se sfărîmă Imperiul Mongol și intră pe firmament Rusia cu cnezatul Moscovei avîndu-l în frunte pe Ivan al III-lea (1462—1505).

— Decade regatul Lituaniei prin învingerea cavalerilor teutoni de către polonezi la Torun — 1466.

În acest context de lupte sîngeroase, cruzimi, prăbușiri de imperii și apariții de noi puteri care zguduie Europa ca-ntr-o convulsie cosmică, pe tronul principatului românesc cel mai de la sud, cel mai amenințat, apare, crud și neiertător pentru a-și întări puterea dinăuntru și a-și consolida granițele, Vlad al II-lea Drăculea, numit mai tîrziu Vlad Țepeș.

Povestită și răspîndită, cruzimea lui a devenit un element de pitoresc și de anecdotă de groază în secolele acelea care născoceau tot felul de forțe oculte, cu întîmplări macabre și amenințătoare. În felul acesta s-a uitat însăși esența deosebit de dramatică a vieții în care s-a format un asemenea caracter.

Și, astfel, parcă orbiți, autorii anonimi ca și cei așa numiți „culți" — de mai tîrziu, ajung la antinomie: atenți la cruzimile lui și speculînd latura frivolă a acestora, ei pierd din vedere elementele dramatice ale vieții unui asemenea personaj, elemente care pot conduce la o literatură mult mai adîncă. Îndrăznesc să afirm că drama lui ca atare, de personaj în epocă, e mult mai mare decît cruzimile pe care le-a practicat, are mult mai multe semnificații și, prin forța ei de sugestie, poate ajunge chiar la rezonanțe contemporane.

Iată pe scurt, cîteva elemente:

— Ca oricare beizadea este trimis de tatăl său la Poarta Otomană unde rămîne captiv, ca zălog că acesta nu-și va schimba politica. Circa zece ani din copilărie și de adolescență și i-a petrecut, deci, în captivitate.

— În această captivitate, la Egrigöz în centrul Anatoliei, acolo pe unde treceau drumurile Orientului, a învățat de la alți ostatici artificii de forță ocultă cu care se răzbunau pe paznici, terorizîndu-i.

— Petrecîndu-și adolescența împreună cu Mahomed al II-lea, viitorul cuceritor al Constantinopolului și viitorul lui asediator, îi refuză avansurile și, în loc să lege prietenie cu el, cum obișnuiau băieții la Sublima Poartă, îl bate zdravăn.

— la act de uciderea a aproape întregii sale familii și, refugiat în Țara Românească a Moldovei, la un principe care-i devine tată adoptiv, asistă la uciderea acestuia, scăpînd ca prin minune.

— Cînd ajunge domnitor, se înfruntă din nou cu Mahomed al II-lea care a devenit între timp mare sultan și cuceritor al Constantinopolelui, refuză să i se supună și îi trage în țeapă o sută de mii de supuși înșirîndu-le cadavrele ca un zid amenințător pe malul Dunării.

— Fratele său Radu cel Frumos, e contrariul lui: devine intimul lui Mahomed și doarme în cortul acestuia în toate marile campanii otomane ale vremii. Mahomed vine cu o armată de două sute de mii de oameni ca să-l pună domn pe protejatul său.

— Vlad își urăște fratele și cotropitorul și inventează cele mai drăcești răzbunări, tactici de luptă de mare subtilitate, o strategie a înspăimîntării dușmanului prin cruzimi nemaiîntîlnite. Astfel, datorită — subliniez: **inteligentei sale cruzimi** — face față cu zece mii de oameni, unei armate de două sute de mii.

— Devine celebru în Europa. Papa face un apel la întregul continent și strînge bani ca să-l ajute să-și întărească și să-și mărească armata. Banii îi sînt trimiși prin ruda sa, cel cu care de asemenea copilărise împreună, Matei Corvin — regele Ungariei. Acesta cheltuiește însă banii în alte scopuri și, spre a se justifica, îi înscenează o vină lui Vlad, îl prinde și-l condamnă la moarte făcîndu-l să dispară.

— Vlad, însă, nu moare, redevine captiv ca-n tinerețe și zace ascuns într-o temniță încă doisprezece ani. Deci, într-o viață de mai puțin de cincizeci de ani, el numără douăzeci și doi de ani de captivitate.

— Cei care au deturnat sumele strînse de întreaga Europă pentru Vlad trebuie să se justifice și, spre a arăta că era un criminal care nu merita acest ajutor, lansează povestirile cele mai calomnioase despre cruzimea lui.

— Tiparul fiind proaspăt inventat, niște tipografi sînt plătiți ca să tipărească povestea despre aceste cruzimi pentru ca ea să se răspîndească mai repede și, astfel, — cum am spus, Vlad Drăculea, asociindu-i-se numele cu al diavolului, devine prima victimă a calomniei cuvîntului tipărit.

— Scăpat din închisoare și pus în fruntea unei armate chiar de către Matei Corvin care îi recunoaște astfel meritele, el își recucerește țara, unifică o mare armată din toate principatele române și moare glorios în luptă.

Ne dăm seama, deci, din aceste date și din elementele de natură psihologică pe care ele le produc, că avem deaface cu un personaj chinuit, contorsionat, dar care trebuie să fie în permanență mai degrabă luptător decît răzbunător, adică să-și folosească stilul dur de a exista mai mult ca o armă decît ca o răzbunare. Și ajungem astfel la concluzia că el practica cruzimea cu inteligență, strategie și scop politic bine determinat.

Așezînd aceste date psihologice pe fondul politic și oral al unui miez de secol foarte dur, cu mari lovituri și zguduiri istorice care face omenirea mai crudă, avem imaginea și mai exactă a acestui caracter neiertător, căutînd să inventeze ca armă orice lucru sadic și cît mai drăcesc posibil. Deci, în mentalitatea contemporanilor, un temperament dispus să se alieze „și cu diavolul", adică dispus să producă cele mai mari ororri pentru a-și înspăimînta adversarii care, de obicei, dispun de forțe armate mult mai mari decît ale lui. În scopul de a depăși acest handicap al armatei mici cu care trebuie și se ambiționează să facă față, dispus să se folosească de orice forță distrugătoare, Vlad își află și își folosește singurul element de superioritate prin inteligența cruzimii, tot așa cum astăzi, la unii, ar fi inteligența tehnică stimulată pentru a dobîndi arme superioare.

Mergînd pe acest fir și încercînd a elucida această idee care domină destinul personajului nostru, scoțînd la iveală și studiind tot ce există ca document original în legătură cu el, am ajuns să-mi dau seama ce satisfacții artistice, ce plăceri estetice își poate trezi citirea documentelor din care descifrezi o epocă. Pe lîngă plăcerea informației am ajuns la a savura în sine poezia autenticității lor și mi-am dat seama că această emoție în fața unui text frust o poate avea și cititorul nostru contemporan dacă îi oferi — printr-o selecție atentă la virtuțile artistice — șansa de a simți cum se adună în jurul lui rezonanțele istoriei, incitîndu-i și stimulîndu-i imaginația.

Dar să trecem peste aceste considerații de domeniul strict al tehnicii romanului pe care mi-a sugerat-o, desigur, originalul și ingeniosul meu personaj și să revenim la el ca atare:

Da, Vlad al II-lea al Valahiei, supranumit Țepeș, supranumit Drăculea, personaj ignorat în datele lui reale atît de Bram Stoker cît și de toți comercianții de orori care au apărut pe urmele lui, a fost crud, a fost sîngeros, a fost neiertător. Dar să ne gîndim la epoca în care el a trăit. Să ne amintim acele aparate de tortură care te lungeau, te apăsau ori te imobilizau în cele mai dureroase poziții. Să ne gîndim la tehnica execuțiilor care se perfecționase pînă la rafinament; cu desfășurări mai lente sau mai rapide după cum cerea programul de tortură. Erau execuții prin crucificare, erau arderi pe rug, cu metode în care întîi te asfixiai sau întîi sfîrîiai arzînd, erau tragerile pe roată care însemnau zdrobirea fiecărui os dar păstrarea intactă a pielii în așa fel încît să transforme trupul într-o cîrpă din care viața se scurge încet; erau tăierile pe din două, pe de înalt, înaintînd cu tăișul toporului dintre picioare și pînă la gît, sau pe lat, pe la mijlocul trupul, cu fierăstrăul: „pe la prapore, dedesubtul coastelor, cum făceau turcii ca să-ți lase viața mai mult în jumătatea cu capul unde inima mai bate iar plămînul mai trage și vezi tu însuși cum mori tu, cum mori înainte de a muri, adică îți moare jumătatea cu picioarele, rușinea, bridanul și măruntaiele. O vezi zbătîndu-se, simți cum te sfîșie durerea ei, dai din picioarele care nu mai sînt ale trupului tău, le urmărești cum, cu zvîcnituri, îngheață și abia după aceea se împăienjenesc ochii în mari chinuri, ca să îngheți și tu. Adică tu, jumătatea care gîndește și vede".

Ajungem astfel la tehnicile de tragere în țeapa în epocă: erau stiluri diferite, de la modul rudimentar de-a înfige parul în burta omului și, prin el, în pămînt, țintuindu-l acolo, pînă la aparate care te înălțau în aer, te potriveau deasupra țepei și apoi te trăgeau încet în ea, cu diverse direcții de ieșire care corespundeau fiecare unui anume timp de moarte: ieșirea țepii prin piept, prin gît, prin ceafă, tragerea doar pînă la jumătate, ca să rămîi cocoțat în ea, sau tragerea într-o țeapă aprinsă, pentru ca jarul ei să-ți sfîrîie pe dinăuntru măruntaiele etc. etc. etc... Era o muncă plină de imaginație și de criterii — pentru că, de exemplu, personajelor suspuse li se făcea favoarea de a fi așezate într-o țeapă aurită — iar calaul apare ca stăpîn al unei tehnologii complicate

Portretul — după o copie în miniatură a Cabinetului de monede, medalii și antichități din muzeele imperiale de la Viena.

Portretul lui Vlad Țepeș, după o copie în ulei a Muzeului din Tirol

Portertul lui Vlad Țepeș, după o broșură germană din sec. 15—16, păstrată în Muzeul național din Budapesta

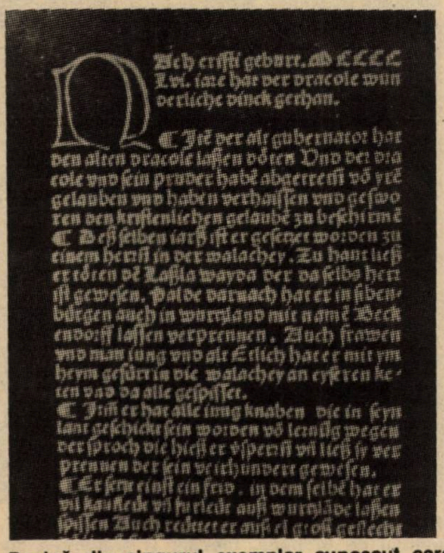

Pagină din singurul exemplar cunoscut care se află la British Museum (Bamberg, 1491)

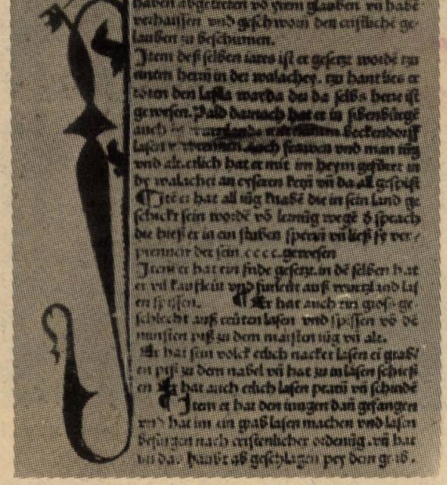

Pagină de titlu după exemplarul aflat la Stuttgart. (Sînt cunoscute 4 exemplare)

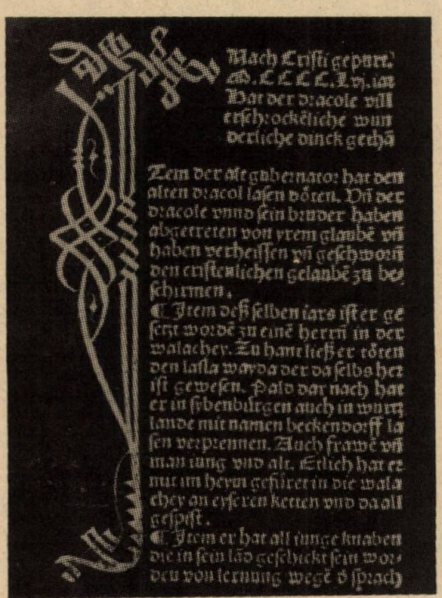

Pagină din exemplarul aflat la Weimar

devenind un personaj foarte important în epocă. Pe vremea aceea, călăii căpătaseră și un rang social, avînd dreptul de a purta sabie, dar pe dreapta, pentru a se deosebi de cavalerii adevărați și a asculta slujba religioasă de la intrarea bisericii, fără a-i călca pragul. Aveau, după cum ne dăm seama, un rol de seamă în regia spectacolului care constituia o execuție. Iar acest spectacol nu era gratuit, ci aducea mari beneficii prin înfricoșarea celor care asistau. Călăul mai era important și pentru cel executat pentru că de el depindea să suporți tot chinul sau să sfîrșești mai repede — după cum cunoaștem prea bine expresia „lovitură de grație". Și aceasta în întreaga Europă, Asia beneficiind de mijloace mai feroce.

Dau un singur exemplu chiar cu fratele unuia dintre personajele noastre — Ladislau Corvin din Hunedoara, fratele mai mare al lui Matei Corvin. Fiind mai mare, el era hărăzit să urce pe tronul Ungariei, dar nobilii de la Budapesta, în luptele lor pentru putere, l-au condamnat la moarte. Și, pentru ca spectacolul execuției să aibă efectul scontat, au poruncit călăului să-i taie capul cu o secure neascuțită, în așa fel încît să trebuiască să tot lovească de mai multe ori ciopîrțindu-i gîtul.

Călăul devine astfel un personaj important al epocii, privirea lui chiar într-o doară adresată, putînd să dea fiori și celor mai mari demnitari, iar tehnica lui avea mare importanță în istoria momentului ea fiind **un aspect al politicii autoritare** prin care:

— se asigurau cuceririle în războaiele de expansiune;

— se înspăimînta asediatorul în războaiele de apărare;

— se păstra puterea internă prin jugularea încercărilor de revoltă și pedepse exemplare;

— se înfrîngeau ereziile care puteau duce la revoluții.

Cruzimea avea, deci, în epocă, o rațiune politică justificată istoricește, iar Dracula trebuie înțeles din acest punct de vedere.

Iată o enumerare succintă a practicilor sale de teroare:

— Făcea păduri de țepi dorind ca acestea să fie niște monumente de înfricoșare a dușmanului la granițe și în locurile de apărare.

— Executa incursiuni nocturne în tabăra dușmană răpind unități întregi de soldați pe care îi trăgea rapid în țeapă oferind un spectacol nou celor ce înaintau a doua zi.

— Trăgea în țeapă în localitățile țării pe hoți și femei stricate pentru a da un exemplu intern și a impune cinstea.

— Boierii care complotau erau invitați la mese în clădiri cărora li se dădea foc.

— Inventa pedepse după rang: pe un principe rival l-a pus să-și asculte propria slujbă de îngropăciune și apoi i-a tăiat capul; ambasadorilor turci care nu și-au scos fesurile le-a bătut cu ținte în cap etc. etc.

— Folosea tehnici de luptă care să îngrozească dușmanul, să-l înspăimînte. Să nu mai poată înainta.

În acest fel, scopul misiunii lui apare evident — este un geniu militar care provoacă umilire, derută, înspăimîntă prin mijloace bănuit oculte, superioritate morală și demoralizare. Văzînd pădurile lui de țepi, Mahomed al II-lea se spune că a rostit niște vorbe de laudă și s-a retras.

Pe plan intern, dacă ne amintim de faptul că negustorii își puteau lăsa oriunde mărfurile fără pază și că, la fîntîni, erau căni de aur pe care le folosea oricine dar nu le fura nimeni, înțelegem că scopul cruzimii era unul moral, etic, de echilibru politic și favorîzînd dezvoltarea negoțului.

Se pot povesti, deci, cruzimi cu nemiluita, toate însă fiind subordonate acestor scopuri.

Să vedem acum, cît de popular a fost el în epocă și cum a reajuns la popularitate spre sfîrșitul secolului trecut; să încercăm detașarea lui de invențiile lui Bram Stoker.

1. ÎN LEGĂTURĂ CU NUMELE VOIEVODULUI MUNTEAN: Tatăl lui — Vlad Țepeș-Dracul, a intrat în istorie sub acest nume datorită faptului că era cavaler al ordinului Dragonului Răsturnat, al cărui sediu era în Nürnberg, vechea capitală germană a lui Frederic Barbarosa și a cărui emblemă reprezenta întruchiparea diavolească a dragonului răpus de o cruce; unul dintre ultimele ordine de intenție cruciată, care strîngea forțele europene împotriva semilunei devenită atît de puternica Voievodul muntean și-a transformat „porecla în renume" participînd alături de cruciați la bătălia de la Varna și la campania pe Dunăre a flotei burgunde aliată cu flota papală. De la conflictul lui cu Dan al II-lea, urmașii lui Mircea cel Bătrîn se împart în cele două ramuri rivale: a Dăneștilor și Drăculeștilor, consemnate astfel în descendența tronului Munteniei. Prin sufixul patronimic, fiul lui Vlad I — Dracul capătă numele de DRACULEA nume cu care Vlad al II-lea este consemnat de documentele vremii. Celălalt cognomen — ȚEPEȘ, a căpătat circulație mai tîrziu, tradus din cronicile otomane care, după groaza sădită în memoria lor de către domnitorul pe care n-au reușit să-l învingă, l-au supranumit KAZIKLÎ adică cel ce i-a tras în țeapă. Din cronicile otomane i s-a extras acest al doilea apelativ.

2. ÎN LEGĂTURĂ CU PROZATORUL ȘI DRAMATURGUL IRLANDEZ BRAM STOKER: I-a fost coleg de tinerețe lui Bernard Shaw, la ziarele din Dublin, unde semnau amîndoi cronica dramatică. Bram Stoker a avut însă șansa de a se afirma mai repede, aciuindu-se pe lîngă o companie teatrală germană care, în cadrul unei mode artistice — a „goticului", prezenta spectacole de groază cu castele, fantome și vampiri. Bram Stoker a devenit cunoscut scriind texte pentru compania respectivă și, căutînd subiecte, într-un turneu la Viena sau Budapesta, cineva i-a povestit după ureche ceva întîmplări cu un conte și un castel din Munții Carpați (să nu uităm că era perioada cînd și Jules Verne se referea la ceva asemănător). Avînd schema literară a pieselor cu fantome cărora le verificase succesul, Stoker n-a mai umblat după alte amănunte și a improvizat un roman cu vampiri care l-a făcut în epocă celebru. Mult mai celebru decît colegul său Bernard Shaw, pe care-l preocupau doar niște mărunte fapte de viață cotidiană și care-l invidia pentru geniul de moment. Lămurită repede pe plan literar, această confuzie de valoare s-a păstrat pe plan cinematografic prin primatul comercialului.

3. ÎN LEGĂTURĂ CU ACȚIUNEA ROMANULUI „DRACULA": Și ea este la fel de depărtată, Stoker ca autor nestabilind nici o altă legătură decît simpla asemănare de nume. Se petrece în cea de-a doua jumătate a secolului al nouăsprezecelea, folosind din plin calea ferată și are ca personaj un „conte Dracula", proprietar al unui castel în munții din Bistrița Năsăud și Vatra Dornei. El este de origine secui și a avut un strămoș Voievodul-Dracula, despre care cunoștințele de istorie ale autorului nu ne pot spune mai mult. Restul personajelor sînt englezi: avocați, medici psihiatri, toți contemporani, în acel secol al nouăsprezecelea tîrziu, cu straniul conte secui care, ajutat de cărăuși slovaci și un vapor sub pavilion englez, își mută niște oseminte de familie din Carpații Orientali în apropiere de Londra, unde produce tot felul de măscări devenite

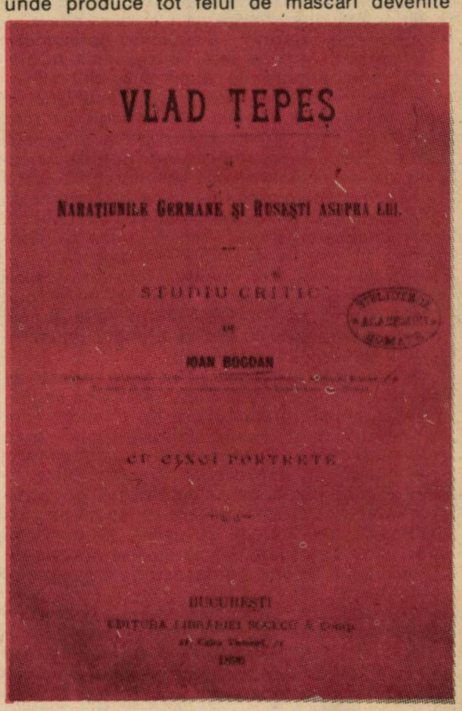

obiecte de studiu pentru un medic de peste Canalul Mînecii. E o poveste care nu se leagă prin nimic de adevărul istoric. Ea a degenerat în multe filme în care sîngerează tone de anilină.

Drept concluzie, părerea mea este că orice asemănare trecută şi prezentă vine doar din incultură, nepricepere ori lipsă de informare, după cum urmează:

La Bram Stoker faptul acesta este evident. Ca şi cel că nici nu l-a interesat să afle mai mult decît vaga poveste auzită la Viena ori Budapesta, pentru că imaginaţia lui lucra din plin în spiritul foiletonisticii comerciale a epocii.

Cu atît mai mult la autorii filmelor de mai tîrziu, singurul lor criteriu de referinţă fiind imaginaţia lui Bram Stoker şi efectele de machiaj, scenografie ori sunet de groază.

La cei care fac astăzi vreo apropiere (chiar şi cînd redactează afişele turistice cu „Vizitaţi ţara lui Dracula"), criteriul comercial ţine, de asemenea, loc de cunoştinţe istorice.

4. ÎN LEGĂTURĂ CU TIPĂRITURILE DESPRE VLAD ŢEPEŞ: Marele voievod muntean a avut (ne)şansa de a fi primul personaj din contemporaneitatea sa istorică al cărui nume a fost pus în circulaţie prin litera tipărită, la nici două decenii de la invenţia lui Gutenberg. Mai mult decît atît: a fost primul om din lume căruia i s-a înscenat ceea ce am numi astăzi „o campanie calomnioasă de presă", devenind prin aceasta, aşa cum am spus, un antecesor al semnificaţiei de „popularitate mass-media". Era în primele decenii de la inventarea tiparului care îndeplinise pînă atunci scopuri strict religioase şi acest **libellus** în şase foi a început să circule prin lume întîi în limba germană, apoi în latină, apoi în slavă, satisfăcînd scopurile lui Matei Corvin dar, mai mult decît atît, devenind în sine o legendă de mare circulaţie în secolele XV—XVII. Apoi s-a aşternut uitarea. Aşa că, la sfîrşitul secolului al nouăsprezecelea, la urechile lui Bram Stoker au ajuns vagi ecouri multe deformate. Iar el, spre a „localiza", a studiat prima hartă a Carpaţilor care i-a căzut în mînă şi a considerat cel mai nimerit loc al acţiunii romanului său intitulat „Dracula" tocmai o trecătoare la care voievodul muntean nu ajunsese niciodată — cea dintre ţinutul Năsăudului şi Bucovina, adică cea mai depărtată cu putinţă de pasurile Munteniei.

Desigur, rod al imaginaţiei şi al unei anumite mode literare pe care posibilităţile cinematografului le-a amplificat.

Convingerea mea este, însă, că, prin marele său caracter, prin copleşitoarea sa biografie. Vlad al II-lea, supranumit Dracula şi supranumit Ţepeş, poate trezi mult mai mult interes la un public mai larg decît amatorii de oroare şi sînge. Făcîndu-se cunoscută omenirii, personalitatea lui complexă ofileşte orice imaginaţie literară sau paraliterară, orice invenţie hagiografică, venind în numele unei realităţi prin care prezentul păstrează întotdeauna, în ce are el mai frumos, ecourile istoriei. Fapt pentru care adresez din nou şi sub altă formă „Plîngerea lui Dracula", cerîndu-mi scuze de la cei pe care i-am dezamăgit dezvăluind liniile logice ale unui personaj considerat ca bîntuit doar de stihii.

Aforisme • Aforisme • Aforisme

ÎNVĂŢĂM DE LA ORICINE

Un prieten i-a trimis scriitorului Swift, printr-un servitor, un peşte frumos. Servitorul i-a înmînat scriitorului, fără prea multă ceremonie, peştele.

– Dragul meu, a spus Swift, cred că ar trebui să te învăţ cum să te porţi. Iată cum ar fi trebuit să mi-l oferi: „Domnul meu, stăpînul meu vă trimite salutări şi urări de bine şi vă roagă să primiţi acest peşte în semn de omagiu". La care servitorul răspunse: „Mulţumeşte-i stăpînului tău pentru atenţie şi iată o monedă pentru osteneala ta".

EXEMPLE ISTORICE

Omul de cultură Nicolae Iorga obişnuia să spună: „Nu pentru orice lucru inteligent puteţi găsi exemplu în istorie. În schimb găsiţi precis pentru orice prostie".

MAI IUTE CA SUNETUL

Fizicianul Albert Einstein susţine că bîrfa este singurul zgomot care se propagă mai iute ca sunetul.

PE TOATE MERIDIANELE

Bernard Shaw afirma că a scris numai opere geniale. Dar bine – i-a replicat odată un prieten – una din piesele tale a fost fluierată la Londra, Berlin, New York şi Roma. De acord – răspunse Shaw – dar care dramaturg se poate lăuda că a ajuns să fie fluierat în atîtea capitale.

NELINIŞTE

Scriitorul John Erskin a fost întrebat dacă nu a observat şi dacă nu a fost influenţat de faptul că uneori, cînd vorbeşte în faţa cititorilor săi, aceştia se uită mereu, în mod ostentativ, la ceas.

– Nu, răspunse Erskin, asemenea fenomene nu mă fac să-mi pierd cumpătul. Sînt obişnuit cu ele. Sînt vag neliniştit numai atunci cînd auditorii mei încep să-şi scuture ceasurile, suspectîndu-le că au stat de-a binelea.

GREŞELILE ALTORA

Scriitoarea americană Margaret Mitchell obişnuia să spună: „Trebuie permanent să înveţi din greşelile altora; viaţa e prea scurtă şi nu ai timp suficient să le comiţi singur pe toate."

JUMĂTATE DIN JUMĂTATE

„Dacă aş avea jumătate din timpul necesar îndeplinirii a jumătate din proiectele mele de viitor, ce fericit aş fi!" exclamă într-un loc în jurnalul său scriitorul W. Somerset Maugham.

RESTABILIREA SITUAŢIEI

Celebrul actor Jouvet îi spuse într-o zi lui François Périer:

Eh, dacă Molière te-ar vedea jucînd aşa în piesele sale, s-ar răsuci în mormînt...

– Cum însă tu l-ai jucat înaintea mea – răspunse Périer foarte demn – înseamnă că s-ar aşeza la loc!

LONGEVITATE

Odată un medic i-a spus lui Marc Chagall:

– În calitate de cunoscător al anatomiei omului, vă asigur că, din punct de vedere medical, oamenii pe care-i desenaţi dv. trezesc nedumeriri.

– Posibil – i-a răspuns celebrul pictor – dar vă asigur că oamenii mei vor trăi mai mult decît pacienţii dvs.

CE ESTE ŞLAGĂRUL

„Ştiţi ce este un şlagăr? Nu din punctul de vedere al interpretului şi nici din cel al publicului. Mă refer acum la opinia textierului. Şlagărul reprezintă modalitatea de a nu spune platitudini ci de a le cînta..." declara cu nonşalanţă interpretul şi compozitorul Sergio Endrigo.

DAR CÎND NU-ŞI DĂ SEAMA?

– E foarte trist cînd un scriitor îşi dă seama că nu are talent, maestre! se confesa poetului Mihail Codreanu un confrate.

– Dar e şi mai trist cînd nu-şi dă seama, se pare că a venit replica promptă.

STRATAGEMĂ

Un poet se confesează naiv confratelui umorist Nicolae Tăutu:

– Tilică, dragă, în ultimul trimestru mi-am dublat numărul de cititori.

– Pare foarte normal, dacă te gîndeşti că te-ai căsătorit.

DIN PĂCATE

Cîţiva prieteni vorbeau cu Chamfort despre experienţa de viaţă care se cîştigă odată cu vîrsta.

– Da – observă scriitorul moralist, timpul este într-adevăr un mare maestru: dar are prostul obicei că-şi omoară elevii.

Culese, selecţionate, traduse de Elisa MADOLCIU

VASILE GRIGORE: Peisaj

Cei mai celebri dispăruți

În grupajul de „imagini '86", revista **Time** *a reunit, în numărul el din 29 decembrie 1986, și această serie de fotografii reprezentînd pe cei mai celebri oameni a căror viață s-a încheiat anul trecut. Reproducem cîteva dintre acestea:*

1. Membrii echipajului navei spațiale Challanger — în față, de la stînga, Michael Smith, 40 de ani; Francis Scobee, 46; Ronald McNair, 35; în rîndul al doilea: Ellison Onizuka, 39; Christa McAnliffe, 37; Gregory Jarvis, 41; Judith Resnik, 36;
2. Scriitorul francez Jean Genet, 75 de ani.
3. Actorul american Cary Grant, 82.
4. Sculptorul englez Henry Moore, 88.
5. Liderul „intușabililor" indieni, Jagjivan Ram, 78.
6. Scriitoarea franceză Simone de Beauvoir, 78.
7. Actorul englez James Cagney, 86.
8. Diplomatul american W. Averell Harriman, 94.
9. Secretarul general al Partidului Comunist din Vietnam, Le Duan, 78.
10. Primul Ministru al Suediei, Olof Palme, 59.
11. Ducesa de Windsor, Wallis W. Simpson, (frumoasa americană căreia un rege, Eduard VIII al Angliei, i-a sacrificat coroana și sceptrul, trebuind să abdice pentru a o putea lua de soție), 89.
12. Scriitorul argentinian Jorge Luis Borges, 86.
13. Industriașul și designerul de aviație francez Marcel Dassault, 94.
14. Muzicianul de jazz american Benny Goodman, 77.
15. Președintele Finlandei, Urho Kekkonen, 85.
16. Producătorul și regizorul de film american de origine germană Otto Preminger, 80.
17. Arhitectul american de origine japoneză Minoru Yamasaki, 73.

Cele mai complicate ritualuri funerare

...sînt cele ale unui popor care iubește în mod deosebit viața: indonezienii.

Arhipelagul indonezian, întesat de vulcani și alcătuit din 13 677 insule răspîndite pe 5 000 kilometri în plin Pacific, a fost cîndva supranumit Inelul de Foc. Originii sale vulcanice îi datorează Indonezia fertilitatea solului său, care a făcut să fie cunoscută de primii negustori europeni sub numele de Insulele Mirodeniilor. Bogăția faunei și florei este egalată doar de marea diversitate a culturilor repartizate în puzderia de insule a arhipelagului. Una din cele mai uimitoare este aceea a toradjasilor din Sulawesi de Sud.

Acolo, într-un masiv muntos de 3 600 kilometri pătrați, trăiesc aproximativ 310 000 de toradjasi, care cultivă toate pantele și văile unui teritoriu de o mare frumusețe. Mîndri și independenți, acești munteni au trăit într-o izolare aproape totală pînă la începutul secolului XX. De atunci, influențele moderne au pătruns în societatea Toradja, dar pînă în prezent cea mai mare parte a populației a rămas puternic legată de tradițiile ei ancestrale.

Ritualul înhumării este cel mai important din viața acestei populații. Ceremonia propriu-zisă poate avea loc după luni și chiar după ani întregi de la moartea defunctului. Această amînare are motiv de ordin foarte practic: e nevoie de timp pentru a găsi și cumpăra bivolii care vor fi sacrificați (numărul lor, în cazul unei persoane avute și de viță nobilă, poate depăși o sută), pentru a-i anunța și a-i reuni pe membrii familiei care trăiesc în locuri depărtate, uneori în străinătate, pentru a aduna suma de bani considerabilă necesitată de complicatele festivități funerare. Una dintre ele, o celebrare modestă, la care am asistat, a durat trei zile și a avut cca patru sute de invitați. În cazul unui rajah sau al unei personalități de rang înalt, ritualurile pot dura două săptămîni sau mai mult și aduna pînă la o mie de membri ai familiei și invitați care trebuie să fie cazați, hrăniți și distrați. Între timp, cadavrul îmbălsămat este păstrat în șopronul cu orez. Despre defunct se vorbește ca despre un bolnav pînă la sfîrșitul festivităților, cînd este considerat ca mort și gata pentru a fi înmormîntat.

În cazul unei persoane foarte bogate, bivolii sînt sacrificați pe cîmpul funerar, numit **rant.** În jurul acestuia au fost construite multe case, pentru a adăposti familia, prietenii și cunoscuții invitați. De departe, aceste construcții par a fi solide și făcute să dureze, dar o privire mai atentă arată că ele sînt de fapt simple imitații ale realității, din bambus și stuf, pentru a semăna cu **tongkonan,** locuință tradițională în formă de corabie. Înmormîntarea odată terminată, „satul" este părăsit; după cîțiva ani nu va mai rămîne aproape nici o urmă din el. Aceste sate fantomă evocă un decor de film nefolosit. Întîlnirea întîmplătoare cu un asemenea sat lasă o impresie sinistră.

Încă și mai ciudat este locul înhumării înșuși. Apropiindu-te de o faleză care se ridică în mijlocul cîmpurilor de orez, observi cu uimire rînduri de bărbați și de femei stînd în balcoane săpate în partea de sus, unii cu brațele întinse, ca pentru a-ți ura bun venit. Sînt efigiile defuncților înmormîntați în stîncă; ele sînt cioplite în lemn și îmbrăcate ca în viața reală. Așezarea de efigii funerare este, sau mai degrabă era, căci obiceiul s-a pierdut, o prerogativă a clasei superioare toradja. Acești oameni erau adesea înmormîntați împreună cu bunurile lor cele mai prețioase, inclusiv cu aurul și argintul pe care le posedau, ceea ce explică și caracterul inaccesibil al acestor morminte menite să-i apere pe morți de hoți și de animale sălbatice.

Înhumările cele mai vechi sînt în așa numitele morminte suspendate. În peretele stîncii au fost înserați stîlpi de lemn, iar sicriul a fost pus deasupra lor, astfel încît să fie suspendat între cer și pămînt. Plouă mult la Tana Toradja și stîncile sînt calcaroase, așa încît nu e de mirare că munții sînt brăzdați de peșteri. Unele dintre ele sînt întesate cu sicrie, nu puține vechi de mai multe secole, în timp ce în partea de sus a stîncii șirurile de efigii stau de gardă cu privirile fixate înspre cealaltă parte a văii. Pruncii care mor îndată după naștere sînt uneori depuși printre crengile anumitor arbori considerați sacri.

Aceste obiceiuri ar putea lăsa să se creadă că principala preocupare a toradjașilor ar fi contemplarea morții. Dar ei sînt, dimpotrivă, oameni plini de energie și de vitalitate, veseli și ospitalieri, care se bucură de numeroasele ceremonii cerute de tradiție, le place mult să danseze și să cînte și sînt pasionați de luptele de cocoși și de tauri. Ritualurile lor funerare se explică prin convingerea că cine se îngrijește de morți este un om bun și pentru semenii săi vii.

Marina Scupra

Oana Sîrbu

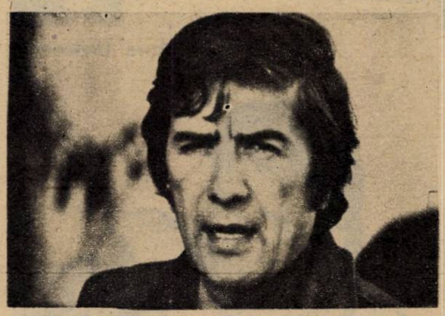

Cornel Constantiniu

Nicoleta Nicola şi Cristina Fronea: Adagio

MUZICA UŞOARĂ · MUZICA UŞOARĂ · MUZICA UŞOARĂ

Stelele şi cometele unui microcosmos aparte

Mirabela Dauer

Mircea Vintilă

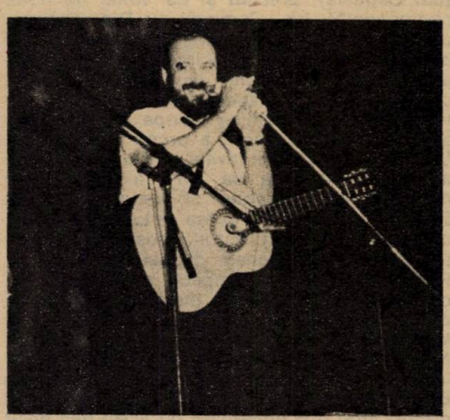

Nicu Alifantis

Marina Florea

NU NE VOM OPRI, în articolul de faţă, doar la muzica uşoară aşa-zis „tradiţională", ci la toate genurile muzicale circumscrise divertismentului: paleta manifestărilor specifice, de la jazz la rock, este extrem de diversă, beneficiind din plin de cadrul ideal de afirmare oferit de Festivalul naţional „Cîntarea României". Iată, spre exemplu, **jazz**-ul are trei repere clare, fixe, pe care le cunoaşte orice iubitor al genului: festivalurile de la Sibiu, primăvara (manifestarea nr. 1, de cîţiva ani cu o consistentă participare internaţională), Costineşti-vara, Braşov-iarna. Mai lipseşte un festival... de toamnă (să nu uităm însă reuniunile jazzistice de la Satu-Mare sau Cluj-Napoca!), sezon în care, însă, am asistat la Bucureşti la atractiva serie de concerte „Jazz" de la Teatrul „C. Tănase" (promotor: Mihai Hristu). Animatori ai acestor acţiuni sînt, în genere, pe lîngă cluburile de jazz, reprezentanţii organizaţiilor U.T.C. sau ai B.T.T.-ului, iar dacă este să ne referim la o persoană — acest neobosit Florian Lungu, cel care în vara lui '87 ne-a oferit surpriza concertelor internaţionale „Estival-Jazz" din Studioul de concerte al Radioteleviziunii Române. Practicanţii jazzului nu sînt foarte mulţi şi nici adepţii săi fervenţi (un afiş cu nume doar din jazz nu va face niciodată arhiplină o sală de sport...), dar ei dovedesc, de o parte şi de cealaltă a scenei, în egală măsură, consecvenţă, rigoare, pasiune dusă pînă la renunţări pentru această muzică mai pretenţioasă, mai rafinată, ce presupune dacă nu neapărat o avizare teoretică, cel puţin una practică, prin frecventarea asiduă a concertelor şi audiţiilor de la cluburi şi... de acasă. Iar valorile, supuse necesităţii de a veni mereu cu ceva nou la cele trei reuniuni amintite, s-au decantat treptat, impunîndu-se nu numai la noi, dar şi peste hotare, numele unor Johnny Răducanu, Harry Tavitian, Marius Popp, Dan Mîndrilă, Cătălin Tîrcolea (tînărul naist a avut o remarcată evoluţie pe scena importantului festival de la Praga, în noiembrie '84), Aura Urziceanu (cam neglijînd jazzul în ultima vreme, dar reîntorcîndu-se la el în concertul de la Radio, ce a coincis cu sărbătorirea împlinirii a patru decenii de viaţă...), Ion Baciu jr., Vocal Jazz Quartet. I-am numit pe cei care au discuri (la Electrecord, dar şi în alte ţări), căci fără un disc nu te poţi prezenta nicăieri cu pretenţii valorice. Dar mai sînt şi alţii, ce merită şi discuri, şi citarea lor aici: orchestra Casei Armatei din Cluj-Napoca, Dixieland-ul din Reşiţa, formaţiiile Studio, Transfer, Opus 5 (devenit 4), Creativ, Triptic, pentru a nu mai vorbi de „lupii tineri" ai jazzului românesc, cu explozia lor de talent şi originalitate: Ovidiu şi Decebal Bădilă, Alexandru Andrieş (bluesman plin de umor, cu 3 albume la activ!), Emanuela

Angela Ciochină

Aura Urziceanu

Adrian Daminescu

Eva Kiss

Nicu Dumitrescu

Mihaela Runceanu

Marina Voica

Cara, Anca Pargnei, Garbis Dedeian, Eugen Gondi („veteran" cu inima tînără şi entuziasm adolescentin) şi colegii săi din Timişoara (măcar ei, dacă Gramophon nu şi-au văzut niciodată meritatul disc în magazine...).

Vom încerca o „radiografie" prin diferitele festivaluri şi concursuri cu „punctarea" numelor ce au ieşit în evidenţă. Amintind întrecerile naţionale ale artei studenteşti sau competiţia plurivalentă de la Craiova, la care jazzul era mai mult sau mai puţin prezent, trecem la **rock** — cu o serie consistentă de concursuri (unele din ele cu diferite secţiuni), mai eclectice în ceea ce priveşte stilurile muzicale găzduite. Cîndva, manifestările „Club A" de la Bucureşti (cu 4 ediţii la activ) sau cea de la Costineşti (cu o singură, dar aplaudată apariţie în constelaţia noastră rock) se erijau în lideri autoritari şi absoluţi, impunînd valori, trasînd ierarhii în rockul autohton. Astăzi, ele nu mai există, competiţia de la Craiova se pare că vroia mai mult decît putea, aşa încît speranţele se leagă în primul rînd de manifestarea-concurs „Constelaţii rock" de la Rîmnicu-Vîlcea, desfăşurat sub genericul „Tinerii lumii doresc pacea"; avem toate motivele să credem în durabilitatea acestei manifestări înscrise sub însemne atît de generoase, pentru că la toate ediţiile de pînă acum participarea a fost puternică, iar organizarea — impecabilă. Aici au fost premiate formaţii care ulterior au confirmat din plin: Krypton, Gong, Logic, Timpuri Noi, Ethos, Sens, Autostop MS, Lotus, Medusa. Interesant şi demn de semnalat este faptul că, în această competiţie în care tineri de 15—16 ani s-au întîlnit cu „veterani" de 40 de ani se cîntă şi jazz-rock, şi hard, şi rock „standard", şi „progressive", şi „heavy", şi „new-wave" (Hazard, Fair-Play, etc). Alte competiţii rock, mai mici dar la fel de ambiţioase, completează calendarul intern, oferind un minunat prilej de afirmare formaţiilor tinere şi pline de avînt: „Ancora de aur" (Mangalia), „Ritmuri tinereşti" (Călăraşi), „Top T" (Buzău), „Gala muzicii tinere" (Focşani) şi mai ales „Gala muzicii rock" (Bacău). Aici, ca şi în concertele organizate de Radioteleviziune, Teatrul „C. Tănase", în aer liber la Tg. Mureş („Estival Rock") sau Timişoara („Tim-Rock"), la „Primăvara baladelor" s-au lansat atîtea nume noi, ce fac deliciul publicului tînăr, cunoscător pe dinafară al repertoriului preferaţilor săi: Conexiuni, Rogvaiv, Evolutiv, Rockada, Biss, Telefon, Retro Rock, Podium, Revox, Experimental, Savoy Junior... Dintre acestea se vor ridica formaţiile ce vor lua locul acelora care, astăzi, sînt invitate să susţină recitaluri: Holograf, Savoy, Sfinx, Roşu şi Negru, Compania de Sunet, Florian din Transilvania (cu un „new wave" incluzînd elemente de show coregrafic şi teatral), Celelalte Cuvinte, Accent (consecvenţi în practicarea muzicii progresive, ei şi-au stabilit de curînd noua componenţă: Nicolae Sava-claviaturi, Florin Lefter-bass, Vasile Drăguşanu-chitară, Mihai Moraru-baterie), Iris (mereu populari, în ciuda deselor modificări de componenţă), Metropol, Riff, Pro Musica, Compact... Iată, spre exemplu, cîteva rînduri despre a 9-a ediţie a deja prestigiosului concurs „Top T" de la Buzău, organizat de Comitetul judeţean al U.T.C. la Casa de cultură, a ştiinţelor şi tehnicii pentru tineret (director: inimosul animator Călin Gheţu). La „start" s-au aliniat nu mai puţin de 17 formaţii cu profiluri stilistice diverse. Palmaresul a reţinut următoarele titulaturi: Trofeul Top T '87 — Trans Expres (grup clujean fuzionat); Premiul I — Prim Plan (foştii Fair-Play din Miercurea-Ciuc) şi Kappa din Cluj-Napoca (acest grup obţinînd şi premiul revistei „Convingeri comuniste"), Premiul II — Autostop MS (Tg. Mureş), Premiul III — Demos (tînărul grup buzoian obţinînd şi premiul de popularitate). Premiul special al juriului a revenit formaţiei clujene Rodion G.A. (una din rarele apariţii ale interesantului muzician Rodion Roşca), Premiul Organizatorilor — Laser din Rm. Sărat (de menţionat gestul componenţilor acestuia de a pune dezinteresat la dispoziţia tuturor o parte din instrumente), Premiul pentru debut — Jad (provenit din Pre-Stud) din Bucureşti; menţiuni au fost acordate formaţiilor Oxigen din Alba-Iulia şi Municipal (plăcută primenire a sonorităţilor cvartetului bucureştean). Merită amintite şi eforturile artistice ale grupurilor Pasaj, Test şi Salt (două chitare bas plus percuţie înregistrată) — Bucureşti, Zenit (reprezentînd Şcoala de Ofiţeri de Aviaţie), Alter Ego şi Fix — toate din Buzău, Puls — Cîmpulung Muscel. Recitalurile au fost susţinute de foştii laureaţi Sens (din Capitală), precum şi de Voltaj (în noua componenţă), Iris, Compact cu Dida Drăgan, completînd armonios imaginea unuia dintre cele mai reputate şi mai interesante manifestări de gen autohtone. Nu este de mirare, deci, că rockul românesc iese din nou, în ultima vreme, „la lumină", după impactul din anii 70: Roşu şi Negru a primit Premiul I la Dresda şi a fost apoi invitat în Bulgaria; Savoy a cucerit „Medalia de aur" la Festivalurile mondiale ale tineretului şi studenţilor de la Berlin şi Moscova (iar piesa sa **Lacrimă şi cînt,** compusă de Marian Nistor, a fost inclusă între succesele internaţionale difuzate la B.B.C. şi Radio-Stockholm); Compact şi Holograf au concurat la Dresda (cu menţiunea că acest din urmă grup este cu regularitate invitat la Mamaia şi la „Melodii", ca şi Savoy şi Roşu şi Negru) ş.a.m.d. În paralel, nu există aproape lună în care să nu consemnăm apariţia la Electrecord a unui disc rock, casa noastră de discuri fiind mai generoasă cu acest gen decît cu muzica uşoară sau jazzul... Dacă „recolta" de formaţii tinere, de viitor este atît de bogată, merite revin şi altor „firme" artistice, ce patronează activităţi ample, unele circumscrise tematicii articolului nostru: teatrele „I. Creangă" şi T.E.S., B.T.T. („Serbările zăpezii", „Serbările mării"), Ansamblul Artistic al U.T.C. (îndeosebi prin „Gala Artei Tinere", ce se îndreaptă spre 40 de ediţii).

Trecem mai rapid prin **folk,** pentru că în această zonă artistică nu s-au prea impus nume noi, datorită lansării „pompieristice", la un moment dat, prin tot felul de cenacluri, a unor non-valori supralicitate. Diferitele competiţii de gen sînt o oglindă fidelă a stării folkului la nivel de ansamblu: o îngrijorătoare sărăcie de idei şi de talent, diletantism muzical.

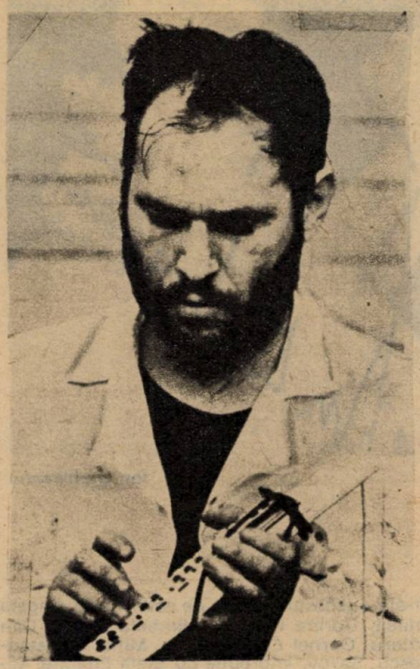

Mircea Florian

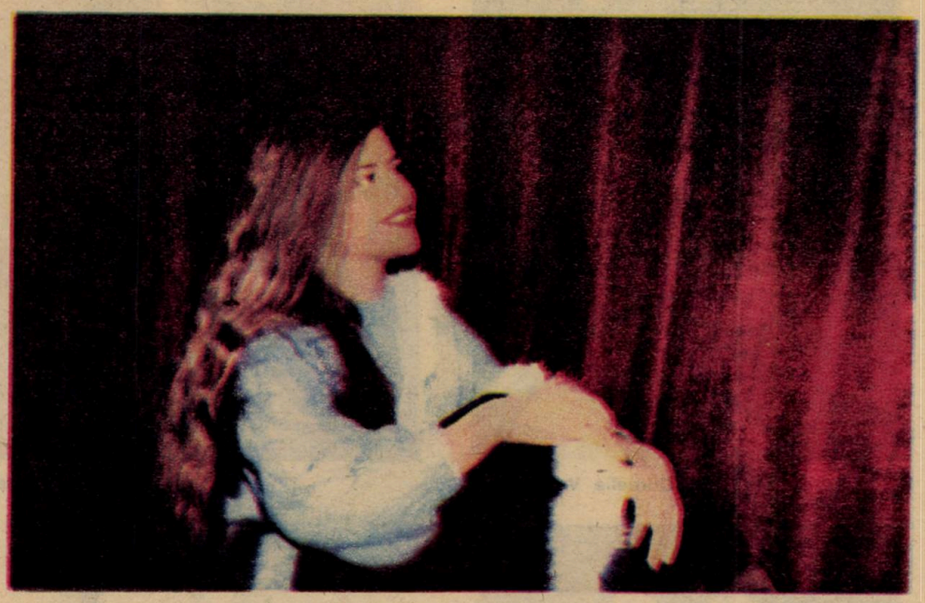

Loredana Groza

Așa încît greul îl duc în continuare Victor Socaciu, Ștefan Hrușcă, Vasile Șeicaru (invitați în R.D.G., U.R.S.S., Bulgaria și prezenți, în cadrul delegațiilor tineretului din țara noastră, la spectacolele susținute în R.P. Chineză și R.P.D. Coreeană), Nicu Alifantis, Mircea Vintilă, Mircea Baniciu, Anda Călugăreanu, Valeriu Sterian (convertit se pare definitiv la rock), Doru Stănculescu, Mircea Bodolan, Gheorghe Gheorghiu...

Cel mai cunoscut gen, afirmînd numele cele mai familiare marelui public este, desigur, **muzica ușoară „tradițională"**. În afara manifestărilor de mare forță, un adevărat rezervor de talente proaspete, tinere îl constituie numeroasele concursuri inter-județene de amatori, desfășurate sub genericul Festivalului național „Cîntarea României". Chiar și localități mai mici au asemenea competiții (spre exemplu Rucăr, jud. Argeș), cele mai importante fiind cele de la Amara, jud. Ialomița (la a 20-a ediție în 1987), Rîmnicu-Sărat (la care ne vom opri mai jos), Constanța (idem), Botoșani — anterior la Dorohoi („Mărțișorul"), Băilești („Primăvara băileșteană"), Brăila („Lotca de aur"), Bacău („Toamna culturală băcăuană"). Unul dintre cele mai statornice concursuri de acest gen este, cum spuneam, „Cîntecul orașului" de la Rm. Sărat, jud. Buzău, ajuns la a 19-a ediție în 1987. Organizată de Centrul de Îndrumare a Creației Populare și a Mișcării Artistice de Masă (sub egida C.C.E.S. al județului), ultima ediție a avut loc la Casa de cultură a municipiului, cu participarea a 25 de concurente și ...4 concurenți, sosiți din 9 județe și din Capitală. Juriul, prezidat ca de obicei de compozitorul Aurel Giroveanu, a decis următoarea înfățișare a palmaresului. Secțiunea „Interpretare": Premiul I — Violeta Maxim (Călărași); II — Marioara Balea (București); III — Elena Zugravu (Buzău); Premiul Tinereții — Camelia Scarlat (Rm. Sărat); Popularitate — Dan Ionescu (București); premii speciale — Cornel Tudose (Rm. Sărat), Camelia Pîrvu și Anca Mihale (București) Doina Țocu (Sibiu), Marilena Dobre (Buzău), Elvira Vasile (Brăila); Mențiuni — Diana Rogozea (Brașov), Magda Kiss (Hunedoara), Adina Caloian (Rm. Sărat). La „Creație" au fost distinși: Ion Dogaru (Buzău), Cristian Pițur (Slatina), Aurel Stoica și C. Tănase (Rm. Sărat). Amintind reușitele organizatorice — săli arhipline, orchestră eficientă, recitaluri antrenante (Marina Scupra, Trio Expres, Ilie Micolov) — și omniprezența „sufletului" acestei manifestări (Eusebiu Simionovici) nu ne rămîne decît să subliniem plăcuta ambianță a acestui vechi festival-concurs. Ambianță similară, dar la alte cote (cîte 2 spectacole zilnic, la Sala sporturilor, publicul fiind atras, să recunoaștem, de afișul atractiv: recitaluri cu Angela Similea, Savoy, Dan Spătaru, Emilia Dițu, Marcel Dragomir, Savoy Junior), la cea de-a 17-a ediție a „Stelei litoralului", la Constanța, acolo unde ambițiosul Sebastian Tașcă reușește de fiecare dată să ofere spectacole de mare valoare. Ca și la Constanța, la Băilești (Ediția a X-a în '87) concursul are și secțiune de muzică ușoară și de folclor, animatorul numindu-se aici Sabin Văduva, directorul Casei orășenești de cultură. Cele două orchestre, „Doina Băniei" din Craiova, respectiv Ionel Tudor (cu Doru Danciu, Dan Mîndrilă, Eugen Tegu în componență!) au acompaniat interpreți talentați, cum ar fi Luminița Halip, Dan Ionescu, Ileana Andreescu, Ionel Marcu. Vedetele invitate (Corina Chiriac, Cornelia Vorvoreanu, Radu Gheorghe, Floarea Calotă, Mioara Velicu), momentele coregrafice semnate Luminița Ionescu au completat armonios programul celor trei seri de spectacol. Cu ambiții mari a demarat concursul „Flori de mai" de la Călărași, deschis doar interpreților de muzică ușoară: interpreți, orchestră de calitate (Alexandru Wilmanyi), decor atractiv, ambianță festivă, invitați apreciați (Dan Spătaru, Eva Kiss, Mihaela Runceanu, Gil Dobrică, Alexandra Canareica, Loredana Groza, Horațiu Mălăele, Ioana Pavelescu). S-au detașat trei soliste — reprezentante ale gazdelor (Mihaela Gheorghe — Marele premiu, Mioara Brăcăcescu, Violeta Maxim), alături de alte soliste de viitor cum ar fi Angela Stoica (Prahova), Gabriela Simea (Brașov), Melania Zăgrean-Pop (Bistrița—Năsăud), Nina Doroftei (Iași)... Concursul „Primăvară-n Teleorman", dotat cu Trofeul „Ghiocelul de aur" este organizat de Comitetul județean UTC și a ajuns la ediția a 19-a. Laureatele de anul acesta, în frunte cu cele două cîștigătoare, Doina Bolentin (Teleorman) și Camelia Zoltan (Sibiu), au avut ce învăța de la invitate (Cornelia Vorvoreanu și Marina Florea), nici ele aflate prea departe de vîrsta debutului în postură de amatoare. Pentru că mulți dintre interpreții consacrați au în panoplia personală premii cucerite în „tinerețe", ca amatori (și țin foarte mult la ele!): Marina Scupra, spre exemplu, a venit la Amara la 14 ani! Aceste competiții sînt organizate cu multe eforturi și vrednic entuziasm de către forurile locale, răsplătite însă plenar prin succesul de public și prin reverberațiile ulterioare la scara întregii noastre muzici ușoare. (Trebuie spus că Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor sprijină direct aceste competiții, prin prezențe masive în jurii, acordarea de premii speciale, discuri, partituri, îndrumare, etc.) De mulți din acești tineri, necunoscuți azi, vom mai auzi, curînd!

Mihaela Oancea

Denis Roman

Toate forțele noastre componistice și interpretative sînt cuprinse în manifestările, profesioniste de această dată, avînd o amplasare națională, organizate de către C.C. al U.T.C. (Concursul cîntecului politic pentru tineret), Armată (Concursul cîntecului ostășesc), U.G.S.R. (Concursul cîntecului patriotic, muncitoresc și revoluționar) — competiții înscrise la loc de cinste în calendarul nostru muzical, iradiind o lumină benefică prin calitatea artistică, prin mesajul pieselor. Manifestările-fanion ale genului au însă o periodicitate anuală, ele fiind găzduite de Capitală („Melodii") și de Mamaia. Punctele de intersecție: ambele sînt organizate de Consiliul Culturii și Educației Socialiste (cu ponderea cea mai mare), Uniunea compozitorilor și muzicologilor, Radioteleviziunea Română. Prof. univ. Nicolae Călinoiu, președinte al Uniunii Compozitorilor, a prezidat, la ultimele ediții, juriul de specialitate în ambele cazuri (la Mamaia-doar la „Creație"). Ce nume noi solicită inima ascultătorilor? Înainte de a trece la manifestările amintite, cîteva cuvinte despre un concurs a cărui premieră a avut loc în toamna lui '85: Concursul de muzică de dans pentru tineret. A doua ediție s-a desfășurat la Costinești (cea dintîi a fost la Polivalenta bucureșteană), gazdă admirabilă și ideală pentru o competiție ce și-a verificat „produsele" pe loc, în fața cîtorva mii de tineri, în fiecare seară. Așadar, în iulie 1987, la invitația C.C. al U.T.C., majoritatea compozitorilor și interpreților tineri a luat drumul litoralului, pentru un fel de avan-premieră... dansantă a festivalului de la Mamaia. 32 de piese în concurs, 5 în afara lui — mai toate pe gustul marelui public, cu adevărat dansante (și... dansate de membrii grupurilor

Cornelia Vorvoreanu

Elena Cîrstea

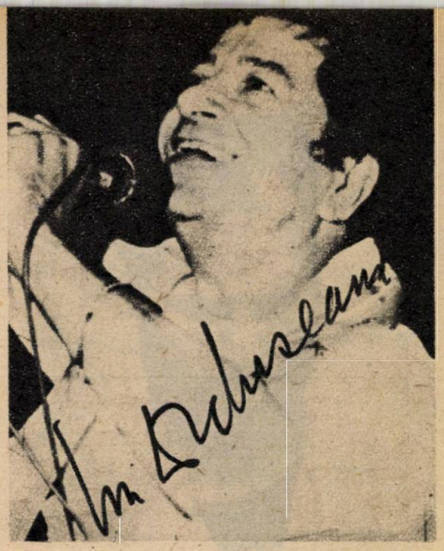

Ion Dichiseanu

Formația „Biss" (Măcin)

Vasile Filipescu

Grupul „Savoy"

de dans modern „Izvor" de la Ansamblul artistic al U.T.C. — coregraf Dan Ionescu, respectiv de foarte tinerele clujene instruite de Mircea Florea), pline de vervă și antren. Nu atît titlurile cîntecelor ne interesează (premiul I a revenit pieselor lui Dan Dimitriu **Lumea dansului** și **Cît ești tînăr),** cît numele unor interpreți tineri, decișI să asalteze locul vedetelor consacrate. Dacă la prima ediție s-a acordat credit total unor Vasile Filipescu, Carmen Rădulescu, Dan Creimerman, Mircea Dumitrescu, Emilia Dițu, Simona Florescu, Cvintetul vocal „Luchian", de astă dată s-au repetat doar cîteva nume (Marina Scupra, Liana și Mihai Elekeș, Silvia Dumitrescu) în rest fiind vorba, practic, de o nouă generație aruncată în focul luptei, în beneficiul muzicii noastre ușoare. Între ei, mulți dintre laureații secțiunii de interpretare de la Mamaia '86: Loredana Groza, Daniela Nicol, Valeriu Crișan, Camelia Florescu, Oana Sîrbu, Dana Bartzer... Alături de ei, premiați din anii anteriori (Eugenia Dan, Gabriela Sauciuc, Cornelia Vorvoreanu) și alți interpreți de viitor sau de... prezent, cum ar fi Adrian Daminescu, Gabriel Cotabiță, Sorina Moldvai, Roxana Popescu, Cristian Simionică, grupurile Ton și Stil, doar Dorin Anastasiu, Marcela Alexandru, formațiile Holograf și Romanticii numărîndu-se între consacrați. De fapt, de cele mai multe ori ei au dat viață unor lucrări semnate de autori nu cu mult mai în vîrstă decît ei: Claudia Daniela Nacu, Mihai Prisăcaru, Octav Fîrulescu, Alexandru Simu, Dani Constantin, Mihai Vanica, Dan Creimerman, Viorel Gavrilă, Decebal Gaspar, Dragoș Nedelcu, Ilie Vorvoreanu, Mihai Elekeș, Cristian Simionică.... Faptul că și la competițiile celelalte ne întîlnim, de-acum, cu regularitate cu numele lor înseamnă că în muzica noastră „se întîmplă ceva", că „noul val" preia, din mers, comenzile navei. Așa au stat lucrurile și la Concursul cîntecului politic pentru tineret (următoarea ediție va fi în 1988), unde, în afara unora dintre cei de mai sus și-au afirmat plenar talentul Denis Roman, trioul vocal Start, Gabriel Dorobanțu, Mihaela Runceanu (profesoară a multora dintre ei la Școala populară de artă din București!), Manuela Bogatu... La „Melodii '86", competiție derulată în primăvara lui... '87, am avut ocazia să trecem în revistă majoritatea șlagărelor anului precedent (de aceea au fost re-premiate multe melodii de la Mamaia). La aceste două manifestări marile vedete și-au tăiat „partea leului" într-ale succesului, ceea ce este firesc: Angela Similea, Corina Chiriac. Mirabela Dauer, Dan Spătaru, Cornel Constantiniu, Mihai Constantinescu, Savoy, împreună cu Stela Enache, Mirela Voiculescu-Fugaru (devenită între timp... mămică!), Eva Kiss, Dorin Anastasiu, Marina Florea, Aura Urziceanu, Mihaela Oancea, Marina Scupra, Ricky Dandel, Mihaela Runceanu, Angela Ciochină, Dida Drăgan nu se lasă încă detronați, avînd evoluții superlative. Cum pe aceștia îi știam prea bine, privirile noastre s-au oprit mai atent la cei tineri — fiecare cu fărîma lui de talent și originalitate: Florin Balcan, Otilia Bărbulescu, Gabriel Manea, Gabriel Alexandrescu, Alexandru Oros, excelentul grup „Forte" (din păcate destrămat între timp, din „coasta" lui născîndu-se duetul Adagio), alături de mulți dintre cei citați deja, au adus pe scenă o infuzie de tinerețe, o prospețime de care era nevoie. Izvoare principale de noi talente componistice și interpretative sînt concursul „Șlagăre în devenire" al Televiziunii (și „Studioul șlagărelor" ce pare a-i fi luat locul după ediția a XX-a), dar mai ales competiția de la Mamaia, tot mai deschisă tinereții, deci mai puțin închistată ca în trecut. La ultima ediție pînă în clipa cînd scriem aceste rînduri, cea din vara lui '86, între laureații secțiunii de creație se numărau și Cornel Fugaru (Marele Premiu), Ionel Tudor, Dan Dimitriu, Dan Stoian, Dani Constantin, Dan Ardelean, așa cum în '85 fuseseră și Viorel Gavrilă, Gabriela Sauciuc, Magda Boboc, Dan Creimerman. Făcînd un bilanț al ultimelor două ediții (între timp au mai fost atîtea manifestări importante, emisiuni Radio-TV, etc), ne putem da seama care dintre laureații secțiunii de interpretare se menține în actualitate, cu șanse de ascensiune, și care nu (și nu că n-ar avea talent, dar cei din provincie sau neluați în seamă de compozitorii comozi sau neinformați sînt handicapați). În prima categorie ar intra Emilia Dițu (laureata la „Orfeul de aur", în Bulgaria), Simona Florescu (prezentă la festivalul de la Dresda), Silvia Dumitrescu (invitată în Turcia), Denis Roman, Dana Bartzer, Loredana Groza, Oana Sîrbu, Camelia Florescu, eventual și Alexandru Oros, Valeriu Crișan, Daniela Nicol; în cea de-a doua, din păcate, Gabriel Alexandrescu, Gabriel Manea, Alexandra Canareica, Doru Stelian (talentați, dar prea puțin utilizați), Mioara Feraru (fără ambiții, parcă, deși calități posedă), Ritmic '85, Forte (ambele s-au desființat), Florin Balcan, Silvia Matache, Monica Anghel, Trio „R"... Am salutat tendința organizatorilor, atît la Mamaia cît și la „Melodii", de a invita pentru recitalurile în afară de concurs și interpreți din linia „a doua" sau sub „noul val", mai rar prezenți în această stimulatoare postură, aceștia dînd culoare și diversitate serilor de festival, alături de „monștrii sacri".. Trebuie continuat în această direcție, programînd și piesele-șlagăr ale formațiilor vocal-instrumentale, și tinerii ce îmbină muzica cu o evoluție dansantă, cu elemente de disco, rock sau break sau chiar mici grupuri coregrafice de tineret, gen „Izvor" din București sau „Total" din Constanța. Dincolo de numele vechi sau cele noi, de cîștigători sau învinși, se impune cu tărie atenției această permanență, această consecvență a talentului, a pasiunii. Mai tînără ca oricînd, muzica noastră ușoară simte suflu nou...

Octavian și Florin-Silviu URSULESCU

PANORAMA VIDEO

Apariția video-casetofonului — micul paralelipiped conectat la televior — a fost salutată în primul rînd pentru posibilitatea vizionării, în liniștea și confortul căminului, a ultimelor succese ale marelui ecran. Într-adevăr, cîțiva ani buni, singura preocupare a liderilor breslei „video" a fost aceasta: cum să multiplice — legal — cît mai rapid, pe casete, cele mai recente „hit"-uri filmice, așa-numitele „lovituri la box-office". O abordare simplă, neimaginativă, dar încă viabilă: în topurile vînzărilor de video-casete locurile prime sînt ocupate de pelicule recente cu Robert Redford **(Vulturi autorizați),** Burt Lancaster și Kirk Douglas **(Băieți duri),** Sean Connery **(Numele trandafirului),** Paul Newman **(Culoarea banilor).** Paradoxal, această unidirecționare a ramurii video spre filme a dus la modificări notabile ale gusturilor videofililor: asaltați la domiciliu cu realizări — de multe ori remarcabile — ale celei de-a șaptea arte, au devenit adevărați cinefili — dorind să afle (și să... vadă) momentele cheie ale devenirii acesteia.

Pelicule celebre ale anilor '30 și '40, filme mute, seriale demult uitate sînt dezgropate, desprăfuite, machiate, prezentate în haine noi: ia naștere categoria **„clasic-video".** A devenit „șic" să ai în raft **Casablanca, Pe aripile vîntului, Șoimul maltez, Cetățeanul Kane, Cei 7 samurai,** musical-uri de neuitat precum **Sunetul muzicii, Mary Poppins, Poveste din cartierul de vest,** să oferi copiilor înainte de culcare un Walt Disney din perioada de aur — **Pinocchio** sau **Alice în țara minunilor.** Una din urmările neașteptate ale acestor reapariții reconfortante a fost reconsiderarea noțiunii de **„montaj final"** — cea care dă forma ultimă peliculelor distribuite în rețea. Mulți regizori faimoși și-au văzut filmele mutilate, ciopîrțite, scurtate, de către producători sau studiouri, din rațiuni comerciale sau așa-zis „artistice". Și iată că acum, după ani și ani, mulți metri de peliculă îndepărtați fără milă sînt regăsiți și alipiți rolelor „oficiale", cu intenția salutară de a realiza versiuni video cît mai apropiate de intențiile regizorale inițiale. **Mingîierea diavolului** al lui Orson Welles a fost restaurat, din păcate după dispariția regizorului; la cele 154 de minute ale filmului **S-a născut o stea** (1954) s-au putut adăuga încă 26, perfect viabile; **Orizontul pierdut** — capodopera lui Frank Capra din 1937 — „tăiată" sub două ore pentru ca finanțatorii să fie siguri de succesul de casă — a revenit la cele 130 de minute. Tot mai mulți videofili discută cu siguranță de cadrele din filmele lui Bergman sau de perioadele regizorale ale lui Kurosawa: în curînd se va putea vorbi despre adevărate „cinemateci la domiciliu".

Prima încercare de distanțare a repertoriului video de domeniul filmelor artistice fie „curente", fie „clasice" a constituit-o apelul la ajutorul **muzicii,** aliatul cel mai indicat. Așteptările au fost răsplătite, dar nu la volumul dorit: cu toată creșterea continuă, sectorul muzică își taie actualmente o felie de doar 5% din marele tort video. Startul a avut loc așadar, dar nu a fost încă atinsă turația maximă: un catalizator — fie o inițiativă deosebit de inventivă, fie un eveniment muzical de mare calibru — s-ar dovedi salutar. Deocamdată, **„muzica video"** de lung metraj se prezintă sub două forme: **concerte** sau **colecții de video-clip**-uri (filmulețe ce ilustrează un singur cîntec, lansate odată cu discurile respective). Din prima categorie fac parte turneele filmate ale unor Tina Turner, Eric Clapton, Bob Dylon, mult cautatul „Jonn Lennon — Live in New York City", cele mai populare rămînînd (după cum dovedesc topurile video) spectacolele cu Madonna, Prince and The Revolution și duo-ul britanic Wham!; din cea de-a doua — albume întregi filmate cîntec după cîntec, așa procedînd Duran Duran, Queen, Frank Sinatra, Alabama. Există și aici idei novatoare, ca de pildă combinația între imaginile captate „pe viu" cu filmări regizate și segmente documentare, avînt deja reușite stimabile: realizarea de către Barbara Streisand a unui album cu cîntece din revistele muzicale de pe Broadway, realizare ambițioasă urmărită pas cu pas pînă la „produsul final"; un portret complex — uman și artistic — al lui Julian Lennon, fiul lui John; serialul **Motown 25 — ieri, astăzi, mereu** — lansat cu prilejul aniversării a 25 de ani de la înființarea firmei Tamla Motown, leagănul muzicii negre moderne. Titlurile amintite pînă aici par, și chiar sînt, destinate îndeosebi tineretului, adolescenților; nu sînt uitați însă nici cei puțin mai... vîrstnici: Deja View (reunește piese de top ale formațiilor din anii '50 și '60), Ike and Tina Turner Show (antrenanta revistă soul a soților Turner de acum două decenii). Nu puteau fi ocoliți nici melomanii atrași de genurile „serioase„: ei pot alege un concert de Brahms — la vioară fiind Yehudi Menuhin, singurul concert filmat al lui Jascha Heifetz (1971), sau altele de această valoare; iubitorilor operei le stau la dispoziție casetele **Joan Sutherland în concert, Un an din viața lui Placido Domingo,** operele lui Mozart — **Cosi fan tutte, Idomeneo.**

Dar atît **filmele,** cît și **muzica** erau atú-uri previzibile ale tinerei ramuri video, formînd o etapă care trebuia depășită. **Marea noutate,** cea cu potențialul cel mai promițător, o con-

Raf

Czeslaw Niemen

Monica Hauff şi Klaus-Dieter Henkler (R.D.G.)

Spandau Ballet

Prince

stituie segmentul titlurilor **„de alternativă"**, pentru **interese speciale** şi preocupări aparent minore, dar îndrăgite de milioane de oameni obişnuiţi, fără ambiţii aparte. Subramura aceasta a „explodat" pur şi simplu, oferind zeci de titluri pentru toate gusturile — grădinărit, bucătărie, sport, sănătate, călătorii, arte, creşterea animalelor de casă, auto-perfecţionare, educaţia copiilor, fitness (formă fizică), seria „how-to" („Cum să") — mai mult sau mai puţin specializate.

„Fitness" — forma fizică, a devenit o obsesie, o preocupare, un hobby pentru milioane de femei. Cel mai spectaculos „boom" al industriei video aparţine categoriei **„exerciţii fizice şi întreţinere musculară"**. Numele „instructoarelor" preferate, cele care au obţinut deja „caseta de platină" pentru programele lor, sînt Raquel Welch, Debbie Reynolds şi „campioană a campioanelor" — Jane Fonda (un milion de exemplare vîndute numai cu **Workout** — deci cvadruplă casetă de platină — fără a mai aminti de următoarele). Pe urmele lor calcă Kathy Smith, Richard Simmons, Sydne Rome (şi ea o actriţă cunoscută, „regina" aerobic-ului în R.F. Germania). Se observă că majoritatea sînt concepute, firesc, pentru femei, cele care-şi privesc mai cu grijă şi ...îngrijorare corpurile: un curent recent a impus însă şi exerciţiile pentru bărbaţi. Producţia unor astfel de programe video, presupunînd în fapt „60 de minute de gimnastică în faţa televizorului", nu este defel simplă: după delimitarea subiectului, scenariul este supus aprobării medicilor — pentru asigurarea siguranţei mişcărilor; apoi se caută căi de „atractivizare" — muzică şi decor adecvate, protagonist „cu cîrlig" la public (unul din factorii cheie este credibilitatea, personalitatea instructorului). La început, toate se bazau pe modalitatea „aerobică", dar saturaţia a devenit evidentă după un timp şi diversificarea a devenit imperios necesară. Ne sînt propuse acum alte şi alte subramuri, deobicei înrudite cu sportul: culturism — cu Arnold Schwarzeneger (fost deţinător al titlului „Mr. Univers", devenit actor de film), culturism feminin (body-building), izometrie, stretching, yoga, exerciţii cu benzi de cauciuc, „Sistemul de a obţine un corp sculptural", pentru diverse părţi ale corpului — dezvoltarea umerilor, „super-stomac şi picioare-de-dinamită"; Raquel Welch propune „Frumuseţe totală şi întreţinere" sau „O săptămînă cu Raquel" (15 minute în fiecare dimineaţă); instructivul „Cyclevision" te poartă într-un tur al oraşelor — muzeu văzute de la înălţimea ochilor unui ciclist, în timp ce tu pedalezi pe bicicleta staţionară din sufragerie. Alte idei vizează un conţinut înrudit, dar accentuînd mai puţin ideea de forţă: iniţiere în masaj, prevenirea „durerilor de şale", acupresură, cum să scazi în greutate, tehnici cosmetice prezentate sub titlul **Secretele stelelor Hollywood**-ului, exerciţii pentru viitoarele mame şi post-natale, **Copii în mişcare** (mişcări uşoare, combinate cu balet, pentru înviorarea celor mici).

De la aerobic şi întreţinere n-a mai fost decît un pas pînă la impunerea unei alte sub-ramuri: **sporturi şi discipline recreaţionale.** Pînă de curînd, prin **„video-sport"** înţelegeai doar meciuri pe care doreai să le revezi sau pe care le-ai „pierdut" în ziua transmisiei. Acum, accentul este pus pe latura instruirii: „specialistul" de la peluză poate repeta acasă driblinguri sau şuturi memorabile, mişcări fulgerătoare care la stadioni i-au scăpat ochiului; se oferă pe peliculă strategii, tehnici şi momente montajate separat, astfel încît un atlet (să zicem) poate studia complexitatea unei sărituri, cu încetinitorul. Desigur, aceste filme nu vor transforma pe nimeni într-un sportiv de performanţă: dar vor îndemna pe mulţi să ia calea terenurilor şi sălilor şi vor forma deprinderea de a urmări sporturile şi pe aşii lor cu un ochi mai critic, cvasi-specializat, ducînd la instaurarea în tribune a unei atmosfere mai calme. Nu lipsesc de pe pelicule evenimente memorabile: finale tensionate ale campionatelor mondiale de baschet, emoţionantul documentar **Olympia** — al Jocurilor Olimpice de la Berlin în 1936, cînd Jesse Owens a cucerit 4 medalii de aur, **Olimpicele de iarnă — Sarajevo 1984** (1200 de sportivi din 44 de ţări). Dar acestea nu sînt, surprinzător, foarte numeroase; se insistă, aşa cum subliniam, pe latura „învăţării": vedetele fotbalului, tenisului, baschetului, vin în casa ta să-ţi explice pe îndelete de pe micul ecran, de-la-om-la-om, aspecte ascunse ale măiestriei lor. Martina Navratilova îţi expune importanţa „pregătirii partidelor", iar Jimmy Connors importanţa „tăriei psihice în tenis"; „Hockey — stilul meu" — demonstrat de celebrul Wayne Gretsky; cîştigător de 3 ori al „Grand Prix"-ului, Jackie Stewart a filmat primul său video de „lung metraj" — **În spatele volanului** — din dorinţa de a contribui la deprinderea unei conduceri auto cît mai corecte (să nu uităm că, pentru profesioniştii vitezei, Stewart a scris cartea **Principiile şofatului de performanţă).** Pe lîngă ghidurile pentru sporturi larg răspîndite, numeroase sînt cele pentru discipline mai puţin practicate în unele părţi ale lumii — golf, baseball, bowling, tir cu arcul, echitaţie; pescuitul, sportiv sau recreaţional, are zeci de programe — într-un fel se prinde somnul, într-altul păstrăvul, fără a mai vorbi de „îndreptare practice" video cu subiecte ca „poziţia undiţei" sau „folosirea mulinetei"! În sfîrşit, se pot alege şi discipline neconvenţionale, uneori la graniţa dintre sport şi curiozităţi: vînătoare de curcani (sălbatici, ...desigur), planşa cu rotile, table, surf, cascadorie aeriană; campionul olimpic la decatlon Bruce Jenner prezintă nu numai exerciţii fizice („Winning Workout") — ceea ce este firesc, dar şi un „Ghid pentru camping" (!); David Carradine, star al numeroase filme de aventuri, ne introduce în subtilităţile artelor marţiale Kung Fu şi T'ai Chi Ch'uan; amuzantă este ideea actorului Deesen, pusă eficient în practică — „Ghid pentru femeile care urmăresc meciurile de fotbal". De toate pentru toate gusturile...

Dacă pînă aici am amintit de **aspectul educaţional** doar în subsidiar, el ocupă locul de prim plan în sub ramura care-i este dedicată şi care ar putea avea genericul **„Învăţătura** este amuzantă cînd **educaţia** se face cu antren". Ideea de a „face-şcoala-la-domiciliu" nu este nouă, dar éra video a materializat-o ideal: căci poţi învăţa nu de la oricine, ci de la profesori renumiţi, „staruri" ale catedrei, cei care transmit datele seci cu bună dispoziţie şi o caldă doză de actorie. Casetele cu filme se mai schimbă, se închiriază, se şterg, dar cele cu lecţii sînt cumpărate şi păstrate cu mare grijă: oricînd le poţi relua, cînd ai uitat o for-

Agnieszka FATYGA:

„Vreau să fiu ca o pasăre care zboară singură“

● „Viața mea personală este legată de cea profesională. Sînt căsătorită, nu am copii, fac ceea ce-mi place. Tot ce am, materialiceşte vorbind, este de la părinții mei și asta mă deranjează puțin. Care este dorința mea... dorința, dorința? Visele deseori nu se împlinesc. Totuși aș dori să fiu capabilă să îmbin cuvîntul cu talentul, să mă adresez oamenilor prin cuvînt și prin muzica mea. Am compus muzică pentru café-teatru, cabaret, pentru un festival de estradă, pentru spectacole-show la TV, am luat chiar și un premiu pentru muzică...“

Cam așa s-a terminat convorbirea mea cu Agnieszka Fatyga, actriță la Teatrul „Ateneum“ din Varșovia.

Era un ger cumplit în ianuarie trecut, la Varșovia. Bozena Markowska, redactor la revista „Prezglad Tygodniowy“ mi-a recomandat printre altele, să merg și la Teatrul „Ateneum“ pentru a audia un excelent spectacol-concert **Brel.** Bineînțeles că nu se găsea niciun bilet la „Casă“ și șansa lui „n-aveți un bilet în plus“ era și ea ratată. Bozena aranjase însă o întîlnire cu Agnieszka Fatyga, interpreta principală în acest spectacol muzical, un mare succes al stagiunii varșoviene. Așadar am cunoscut-o pe Agnieszka Fatyga și datorită ei am obținut și un loc în sală.

Întîlnirea cu tînăra, frumoasa și atît de talentata actriță, cîntăreață și compozitoare a avut loc în garsoniera ei. Pe ușa de la intrare erau montate cinci Yale...

— Cinci? Nici nu le-am observat pînă acum. Așa le-am găsit cînd ne-am mutat, noi n-am adăugat nimic. În cameră un pian, bibelouri, flori pe masă, o bibliotecă, un pat, o oglindă, mai multe flori uscate atîrnînd în jos ca o plecăciune tristă, o inimă din turtă dulce agățată pe un perete, un afiș mic printre puținele fotografii existente, patru ceasuri de masă și trei perechi de ochelari cu rame albe. Agnieszka Fatyga era îmbrăcată cu un pulovăr alb, blugi, șosete bej, papuci de catifea verde, nemachiată, ochi mari, frumoși, negri, de mare expresie dramatică și ochelari cu aripioare pe o ramă albă. Soțul ei, tot actor, stătea pe un raft al bibliotecii asemenea unei cărți mari fără coperți.

El ne-a servit ceaiul și două ore întregi a stat în același loc, pe colțul bibliotecii, fără să scoată o vorbă.

— Ați avut o copilărie grea, am întrebat-o pe Agnieszka Fatyga.

— Nu. Cînd am împlinit patru ani, tatăl meu, care este medic, s-a îngrijit să învăț pianul. La școală am continuat să studiez pianul, chitara clasică și voce. Copilăria mea nu a fost grea dacă ne gîndim că se mai poate întîmpla și invers, am făcut parte din tagma celor supranumiți copii minune. Tatăl meu m-a sfătuit să devin actriță și chiar m-a ajutat. Am o natură dificilă. Nu pot să spun exact cînd am apărut pe scenă. Sînt momente cînd te întîlnești cu o realitate fascinantă și atunci începe visul. Concursul Chopin a fost pentru mine ca o competiție sportivă. O afirmare pentru un tînăr e importantă, mai ales pentru viitoarea carieră.

— De ce nu ați început cariera ca pianistă?

— Am terminat școala medie de muzică în anul 1976. Eram deja matură și cred că decizia a fost o alegere de viață interioară.

— Jocul de actor a fost mai aproape de dumneavoastră?

— Da. Poate și din cauza caracterului meu. Am vrut s-o rup cu viața familiei și să fiu ca o pasăre care zboară singură.

— Și ce-a spus tatăl dumneavoastră, care vroia să aibă o fată pianistă?

— Sora mea a rămas pianistă. Eu, în ultimii ani de liceu, am început să fiu mai independentă și decizia mea pentru actorie n-a stîrnit probleme. Întîi am dat examen la Conservatorul din Katowice. Am reușit. Dar eu vroiam să fiu actriță. Și atunci împreună cu tatăl meu am plecat la Varșovia, pentru a da examen la Institutul de teatru. Timpul de pregătire a fost foarte scurt: două săptămîni. Am reușit și aici, și am hotărît să rămîn în Varșovia, atrasă de mirajul orașului mai mare. Personal, consider că raportul între munca depusă și rezultatul ei e mai echitabil, în cazul unui actor decît al unui pianist. Un actor simte mai ușor contactul cu publicul. Asta este ceva universal. Important este ca tot ceea ce faci, să fie și bine făcut. Cinematografia de exemplu este uneori distractivă, dar aduce idealuri morale, estetice, accesibile pentru toți oamenii. Am văzut un film american: acolo eroii, costumele, umorul, arătau un sistem moral, o poziție, un punct de vedere al regizorului.

— Nu totdeauna actorul își alege rolul?

— Succesul creației este, cred, sinteza a două viziuni: a regizorului și cea a actorului. Pentru că actorul trebuie să traducă limbajul regizorului, în al său propriu. Fiecare cuvînt pentru fiecare om poate să însemne altceva. Am ales actoria tocmai pentru că îmi dă șansa exprimării caracterului meu. Dacă eu am ceva de spus, acest lucru trebuie spus de mine.

— Acum în ce etapă a dezvoltării talentului dumneavoastră vă aflați?

— Simt că trebuie să fac și mai mult. Apar niște fascinații sau un punct de vedere a unei lumi concrete, o lume a mea, legata de experiența mea de viață și de muncă, lumea aceasta a creației mele care este... dragostea pentru om, pe care, repet, vreau s-o exprim prin modul meu. Această etapă de maturizare a venit ceva mai tîrziu.

Știu că sînt reprezentanta unei meserii. Sînt mulți actori mai deștepți decît mine, mai rutinați. Teatrul este însă leagănul actorului. Cînd am fost studentă am trăit o viață de vis, am lucrat cu cei mai buni profesori, textele cele mai bune. Acesta a fost un vis. Viața începe însă după el. Nu mai stai la cămin, începi să faci gospodărie, intervin contradicțiile vieții. Vreau să fiu iubită de oameni, să merg în direcția cea bună, a deplinei exprimări. Viața este ca o mare prin care trebuie să înoți. Un val te poate ridica, altul te poate azvîrli în hău. Nu popularitatea este importantă pentru mine. Am însă o mare teamă pentru că nu știu dacă dau spectatorului ceea ce caută. Cu adevărat fericită sînt doar atunci cînd ceea ce creez pe scenă stîrnește ecou în spectator.

— Care au fost momentele căutării și ale descoperirii?

— Am fost angajată, după terminarea Institutului, la Teatrul Național. Dar căutările mele s-au situat și undeva în afară, în relațiile cu oameni foarte diferiți, unii chiar ciudați, pentru ca din trăiri diverse să-mi construiesc un capital. Fiecare persoană pe care o întîlnesc chiar și în lift este pentru mine o valoare. Nu pot trăi însă fără încredere în cineva și nici nu pot iubi decît pe cineva cu care pot comunica pe multiple planuri.

— Ce cuprinde repertoriul dumneavoastră?

— Am jucat în **Decameronul, Romeo și Julieta, Procesul** lui Kafka ș.a. Repertoriul meu a mai cuprins Dostoievski, Garcia Lorca, Steinbeck, Beckett, Brecht, Brel... În spectacolul Brecht am fost solicitată atît pentru jocul meu cît și pentru vocea mea.

— V-ați întoarce la Brecht?

— Eu sînt cu Brecht tot timpul. Sînt legată de filosofia lui. La fel și de Brel: m-a încîntat estetica lui, atitudinea lui umană, contemporaneitatea viziunilor...

Discuția a continuat despre marile actrițe europene sau americane, despre filme și regizori, despre ce înseamnă pentru actor a juca pe scenă și a fi înregistrat pe casetă video și altele. Am vorbit pînă aproape de începerea concertului-spectacol **Brel** în care Agnieszka Fatyga a excelat, printr-un tulburător dramatism și strălucită dăruire artistică.

Elena MARINESCU

Solidaritatea prin cîntec (vedete franceze reunite în Studioul de înregistrare).

De pe culmile artei în adîncul deznădejdii

● Povestea lui Ike şi Tina Turner

ÎN TÎRGUŞORUL Clarkesdale din delta Ieneşului Mississippi micul **Ike** era mîndria cartierului rezervat populaţiei sărace de culoare: putea să-ţi repete orice cîntec nou sau vechi, cînta la toate instrumentele, la 11 ani îl acompania la pian pe Sonny Boy Williamson — bluesman intrat în istoria genului. Ike se născuse la 5 noiembrie 1931 în oraşul lui Muddy Waters — alt nume faimos al bluesului — şi va alege ferm calea muzicii: în liceu îşi formează grupul „The Kings of Rhythm" la 20 de ani are o emisiune proprie la postul radiofonic local, devine un chitarist bine cotat în studiouri („session musician"). Dibaciul impresar Sam Phillips (cel care-l va lansa peste puţin timp pe Elvis Presley) are încredere în gustul „puştiului" şi-l „tocmeşte" să-i găsească artişti promiţători, încă anonimi: Ike nu se dezminte, dovedindu-se un inspirat „talent scout" (căutător de talente) şi-i descoperă pe Howlin' Wolf, Bobby Bland, Junior Parker — care vor conferi ulterior noi dimensiuni universului bluesului. Şi totuşi, deşi imprimase bluesuri, cunoscîndu-i varietăţile ca puţini alţii, fiind crescut în tradiţia bluesului — vechiul cîntec nostalgic şi totuşi optimist al negrilor — Ike Turnér dorea să-şi transfere vitalitatea înnăscută în ritmuri noi, mai dinamice; năzuinţă materializată nu mult mai tîrziu, la o dată ce avea să rămînă notată în enciclopediile de specialitate — 1952. În acel an grupul lui Ike imprimă **Rocket 88** (cu subiect adolescentin — un automobil ce zboară ca... racheta), desemnîndu-l pe saxofonistul Jackie Brenston să susţină partea vocală: istoricii genului consideră că acesta

Ike
po-
es-
fie-
Bul-
su-
de
ma-
sio-
gă-
pe
teva
cro-
pe
, iar
un
nist,
nu i
ilor.
al ti-
1938

în Tennessee) şi concepe punerea lui în valoare: ia naştere astfel **Ike and Tina Turner Revue** (căci Annie Mae fusese rebotezată Tina), revistă al cărui punct focal îl constituia evoluţia muzical-coregrafică a Tinei însoţită de cele trei **The Ikettes.** La fel de bune dansatoare ca protagonista, tot atît de sumar costumate, coristele erau alese după probe vocale severe: nu este de mirare că dintre fostele „ikette" şi-au luat zborul soliste cu succes în topuri precum P.P. Arnold, Merry Clayton, Bonnie Bramlett. Show-ul soţilor Turner devine extrem de căutat în circuitul muzicii soul, deşi se făcea simţită lipsa unor înregistrări de succes.

Ocazia se iveşte în 1960: Ike îşi continua, ca şi altădată, munca în studiouri, cînd află că unul dintre „vocaliştii" aşteptaţi va lipsi. Îl înlocuieşte imediat cu Tina, şi astfel se gravează primul lor hit **A Fool in Love** (800.000 de exemplare „vîndute"). Vor urma **It's Gonna Work Out Fine** (1961), **Poor Fool** (1962). care le vor cimenta prestigiul nu numai „acasă", ci şi peste ocean, în Europa şi mai ales în Marea Britanie. Impresionat de performanţele lor, cel mai faimos producător al vremii, „Geniul studiourilor" — Phil Spector — îi invită să înregistreze un cîntec. Piesa aleasă era de fapt o reluare — **River Deep, Mountain High** (Rîu adînc, munte înalt) — careia i se pregătise însă o orchestraţie super-densă (sute de reimprimări) numită „Zidul sonor" — Wall of Sound. Spre marea mirare a celor doi, Spector avea nevoie doar de vocea Tinei, aşa că... îl va plăti pe energicul şi neastîmpăratul Ike să nu se amestece, să stea departe de studio! A rezultat o bijuterie a muzicii pop, care însă nu suscită interesul concetăţenilor — doar englezii apreciază grandoarea proiectului, „urcîndu-l" pe locul 3 în topuri - întîmplare nefericită care produce un şoc nervos lui Phil Spector: acesta va reveni la pupitru abia după 3 ani...

Între timp, „revista" soţilor Turner devine un eveniment muzical itinerant, cu montări şi ritmuri care tăiau respiraţia, momente artistice emoţionante dar şi clipe făcînd concesii picanteriilor şi şocantului gratuit; pe plan repertorial, se observă o hotărîtă cotitură spre rock, cu cîntece preluate de la Beatles **(Come Together, Get Back)** Rolling Stones **(Honky Tonk Woman),** John Fogerty **(Proud Mary** — cu o introducere inedită, „şoptită" de Tina — „noi nu facem nimic uşor, simplu şi drăguţ"). Lumea rockului îi adoptă definitiv în 1969 cînd Ike şi Tina „deschid" spectacolele marelui turneu al formaţiei Rolling Stones. Succese discografice, succese scenice, rara performanţă de a fi adoptaţi atît de iubitorii rockului cît şi de cei ai muzicii soul — cei doi păreau întruchiparea reuşitei, a menajului fericit. În spatele faţadei impecabile lucrurile se petreceau însă puţin altfel...

Ike se apropia de 50 de ani, dintre care aproape patru decenii dăruite muzicii — muzicii de turneu, de acompaniament, de studio, fiecare cu truda, oboseala şi tensiunea ei; nu este de mirare că forţele fizice îi sînt tot mai diminuate, durerile de cap şi crizele de nervi se înmulţesc, creativitatea îi seacă. Dintr-un leader de necontestat, al familiei şi al formaţiei, un cap muzical limpede, ajunge „mîna a doua" pe lîngă energica sa soţie — care ia hotărîrile majore, ba chiar îşi descoperă talentul componistic (ultimul lor hit — **Nutbush City Limits** — 1973, îi aparţine). Cei patru copii, toţi băieţi — Craig, Ike Jr Michael, Donald — asistă cu groază la scene „domestice" de o violenţă incredibilă: Ike devine de o gelozie feroce (se pare că nu fără motiv) — îl împuşcă în picior pe un biet curier de hotel, instalează o cameră de luat vederi în dormitorul Tinei — şi în cele din urmă îşi găseşte liniştea în prizarea cocainei. Deznodămîntul va fi cel previzibil — divorţul, în 1976: punct final al unei căsnicii şi colaborării ce dura de 18 ani, start — sperau specialiştii — a două traiectorii solistice la fel de strălucitoare. Previziuni confirmate doar 50%...

Ike Turner se retrage la Inglewood, California, unde-şi, amenajase un cochet studio de înregistrări; în liniştea pe care nu o mai cunoscuse de ani şi ani de zile purcede la realizarea unor discuri pe gustul său — cu muzică Rhythm-and-blues — reuşind chiar să editeze două albume bine primite de cunoscători. Dar destinul îi este în continuare potrivnic: un incendiu distruge studioul în 1982, mistuindu-i aproape toată agoniseala, aparatura, instrumentele, casa. Iar patima drogului îl macină fără milă: ca să-şi poată cumpăra doza zilnică se mută într-un mic apartament din North Hollywood şi începe să cînte prin baruri modeste, acceptînd orice ofertă, el — care cîntase pe toate marile scene ale lumii solicitînd onorarii exorbitante. Prieteni noi nu are, cei vechi l-au uitat: încearcă — fără succes — să valorifice cîteva cîntece rămase pe portativ din vremea creativităţii maxime, perioada „Ike and Tinna Revue"; bate pe uşile caselor de discuri — în zadar, nici un „boss" nu întrevede potenţialul „comercial" al unui album cu Ike Turner...

Şi pentru Tina despărţirea a fost traumatică: cîţiva ani ea a refuzat să urce pe vreo scenă, editînd cînd şi cînd un disc „solo" ce trecea neobservat de public sau recenzenţi. Începuse să se obişnuiască cu gîndul alunecării lente în anonimat, cînd „rocker"-ii englezi — care nu o uitaseră — îi vin în ajutor: Rolling Stones o invită să apară în deschiderea concertelor lor pe stadioane imense; Rod Stewart o desemnează „invitat de onoare" al concertului său transmis prin satelit în întreaga lume; grupul **The Who** o solicită pentru rolul Acid Queen din pelicula **Tommy** pe care marele regizor Ken Russell o realizează pornind de la opera-pop cu acelaşi titlu. „Comeback"-ul său, datat 1981, atinge apogeul în 1984: albumul **Private Dancer** (realizat tot cu ajutorul creatorilor din domeniul rockului) are un succes fenomenal — peste 10 milioane de exemplare vîndute, locul prim în numeroase ţări, „Discuri de aur" şi „de platină" fără număr. Steaua Tinei Turner străluceşte din nou, parcă mai puternic ca oricînd: showuri de prestigiu — pe „viu" şi pe videocasete, prestigioase premii Grammy, rol principal în filmul **Mad Max III,** contract fabulos oferit de „Pepsi Cola" pentru reclamă (alături de Michael Jackson şi Lionel Richie — aşadar statut de superstar). Prospeţimea şi expresivitatea glasului, energia şi vigoareasscenică ne fac să uităm că Tina Turner este... bunică: de altfel această tinereţe regăsită se oglindeşte şi în viaţa sa personală — anunţîndu-se ca iminentă căsătoria Tinei cu industriaşul vest-german Erwin Bach, în vîrstă de 30 de ani!

În timp ce unul din componenţii celebrului binom muzical al anilor '70 se îndreaptă inexorabil spre un sfîrşit trist, fosta sa părtăşă la glorie se scaldă în luminile unei glorii şi mai copleşitoare: nemiloase sînt cerinţele reuşitei, ale succesului...

F. S. OCTAVIAN

ANTOLOGIE

S.F.

• *Bradbury, Asimov, Jeury, Grămescu – autori de pe continente diferite, legați printr-o trăsătură comună: povestirile lor hrănesc imaginația cititorului, fac deliciul iubitorilor de insolit, pun în lumină stranietatea lumii reale și concretețea universurilor paralele imaginate, apropie de noi viitorul.....*

Ray BRADBURY *este un scriitor de prima mînă – și un om îngrozit de avalanșa de transformări aduse de știință și tehnologii în societatea umană. Romanul său* **Fahrenheit 451**, *descriind un univers în care mass-media șablonardă a izgonit cultura, a zguduit pur și simplu lumea. Un altul,* **Cronicile marțiene**, *mănunchi de parabole extraordinare asupra imposibilității contactului între făpturile raționale, a apărut în zeci de limbi, în zeci de ediții însumînd milioane de exemplare.*

Isaac ASIMOV *se află la celălalt pol: om de știință, scriitor frenetic (peste 300 de cărți publicate!) de știință popularizată și literatură de anticipație, o personă trăind de mult, de foarte de mult, în mileniul al III-lea, dacă nu și mai departe... Imaginînd, în* **Eu, robot**, *unelte concrete și inteligente pentru activitățile omului, roboții gînditori din secolele viitoare. Sau sărind peste timp, umple în întregime Calea Laptelui cu urmași ai lui Homo Sapiens, în* **Fundația**, *creind un univers care pare cald și mărunt în fața extraordinarei forțe a rațiunii umane.*

Michel JEURY *este, la această oră cel mai productiv scriitor francez de literatură științifico-fantastică – scrisă la un nivel calitativ care îl ridică pe urmașul lui Jules Verne, Rosny – Aîneé, Gerard Klein în apropierea unor Strugațki, Lem, Simak, Bradbury, A. Clarke, Shekley, Asimov, Heinlein, Fredric Brown. Romanul* **Timp nesigur**, *nuvelele* **Uragan asupra secretarului de stat, Negatorii, A trăi timpul** *au primit toate aplauzele criticii franceze, odată cu traversarea Atlanticului.*

Mihai GRĂMESCU *este marea speranță a literaturii noastre de anticipație. Are o singură carte publicată (* **Aporisticon**, *la Editura Albatros) dar, fie apărute în diverse reviste și almanahuri, fie aflate încă în manuscris, zeci de nuvele și povestiri, unele de excepție (cum este aceasta din grupajul de față) așteaptă să contureze portretul unui scriitor dotat cu o imaginație ieșită din comun, un bun stilist – care atunci cînd se va debarasa de păcatul verbiajului va deveni și mai bun –, un creator tenace, pornit cu pași siguri pe drumul consacrării.*

Alexandru MIRONOV

Ray BRADBURY

TRANSPLANT DE INIMĂ

— Ce să fac? întrebă nedumerit prin întuneric, cum stătea întins alene, cu ochii în tavan.

— M-ai auzit destul de bine, îi răspunse, stînd și ea în aceeași poziție degajată, ținîndu-l de mînă și privind tot în tavan, dar parcă mai intens, ca și cum chiar ar fi încercat să vadă ceva acolo. Ei?...

— Mai zi o dată.

— Dacă — reluă ea după o pauză lungă — dacă te-ai putea îndrăgosti iar de nevastă-ta... ai face-o?

— Vai, ce întrebare aiurită!

— Nu-i chiar așa. Închipuie-ți cea mai bună dintre toate lumile posibile, dacă lumea ar putea fi așa cum ar trebui de fapt să fie. Dacă stai și te gîndești, ce, n-ar avea oare sens ca oamenii să se îndrăgostească din nou unul de altul și să trăiască apoi fericiți pînă la adînci bătrînețe? La urma urmelor, pe vremuri erai mort după Anne.

— Da, mort.

— Și asta n-o poți uita niciodată.

— Niciodată, de acord.

— Păi atunci, dacă așa stau lucrurile — n-ai vrea...

— Zi mai bine dacă n-aș **putea...**

— Lasă verbul ăsta. Să ne închipuim niște împrejurări cu totul noi, să zicem că lucrurile s-ar schimba iar în bine și ar merge strașnic, să zicem că nevastă-ta s-ar purta perfect, așa cum spuneai odinioară, și nu așa cum se poartă acum. Ei, ce s-ar întîmpla atunci?

El se ridică într-un cot și o privi atent:

— Astă seară ești într-o dispoziție stranie. Ce se întîmplă?

— Nu știu. Poate pentru că împlinesc mîine 40 de ani, poate pentru că luna viitoare împlinești tu 42. Dacă bărbații o iau razna la 42 de ani, de ce nu s-ar înțelepți femeile cu doi ani mai devreme? Sau poate mă gîndesc așa, pur și simplu, că e păcat. Ce păcat că oamenii nu se îndrăgostesc și nu rămîn îndrăgostiți de aceiași oameni toată viața, în loc să tot umble după alții cu care să stea, să rîdă sau să plîngă; ce păcat...

Întinse mîna către ea, îi atinse obrazul și simți că e ud.

— Dumnezeule mare, dar tu plîngi!

— Doar așa, un pic. E groaznic de trist. Și noi sîntem triști. Și **ei** sînt triști. Toți. Toată lumea. Trist, foarte trist. Așa a fost întotdeauna?

— Poate, dar nu pe față. Nimeni nu mărturisește adevărul, îl ține ascuns.

— Cred că-i invidiez pe oamenii ăia care au trăit acum un veac!

— Nu pizmui lucrurile pe care nu poți nici măcar să ți le închipui. Tăcerea lor discretă și senină ascundea destul de multă nebunie liniștită. Se aplecă asupra ei și-i sărută ușor lacrimile prelinse sub ochi: Dar, spune-mi, ce ți-a venit?

Ea se ridică în capul oaselor. Nu prea știa ce să facă cu mîinile:

— Ce caraghios! vorbi ea. Nici tu, nici eu nu fumăm. În cărți și în filme, cînd el și ea rămîn în pat după aceea, își aprind țigările. Își acoperi cu mîinile sînii și le ținu tot așa, vorbind mai departe: Atîta doar că mi-am amintit de bunul meu Robert, Bob cel de treabă și prietenos, și mi-a venit în minte ce nebună eram după el pe vremuri și mă întrebam ce naiba caut aici, făcînd dragoste cu tine, cînd de fapt ar fi trebuit să mă duc acasă și să-mi îngrijesc soțul, băiețelul meu în vîrstă de 37 de ani...

— Și?

— Și mă gîndeam că de fapt Anne îmi place, îmi place chiar foarte, foarte mult. E o femeie grozavă. Știai?

— Da, dar mă străduiesc să nu mă gîndesc la asta. Nu e ca tine.

— Dar dacă, așa deodată... (Își prinse genunchii cu mîinile și-și ațintî ochii strălucitori, de un albastru senin, asupra lui) dacă s-ar preface în mine?

— Poftim? clipi el des.

— Dacă s-ar întîmpla ca toate calitățile pe care le-ai pierdut la ea și le-ai găsit la mine i s-ar reda, într-un fel sau altul? Ai vrea, ai putea s-o iubești din nou ca altădată?

— Acum chiar că aș da nu știu ce să fiu fumător! Își lăsă picioarele pe podea și se uită pe geam, cu spatele la ea. Ce rost are să pui asemenea întrebări pentru care nu există niciodată răspuns?

— Și totuși asta e problema, nu? vorbi ea adresîndu-se spinării lui. Tu ai ceea ce-i lipsește soțului meu și eu am ceea ce-i lipsește soției tale. Ceea ce ne trebuie este un dublu transplant de suflet — nu de inimă! Cît pe-aci să izbucnească în rîs, dar apoi, împotrivindu-se, fu gata să plîngă.

— Iată o idee grozavă pentru o poveste, pentru un roman sau poate chiar pentru un film.

— E povestea noastră în care sîntem cufundați cu totul, fără ieșire, afară doar...

— Afară doar de ce?...

Ea se ridică și umblă agitată prin încăpere, apoi se duse la fereastră și privi la cerul înstelat al verii:

— Ceea ce îngreuiază cumplit lucrurile este că Bob a început să se poarte cu mine ca pe vremuri. În ultima lună a fost atît de ... Ce mai, s-a purtat grozav.

— Dumnezeule mare! oftă el închizînd ochii.

— Da, da, Dumnezeule mare!

Urmă un lung răstimp de tăcere. Într-un tîrziu rupse el tăcerea:

— Și Anne s-a comportat mai bine în ultima vreme.

— Dumnezeule mare, repetă ea în șoaptă, închizînd și ea ochii, apoi, într-un tîrziu, îi redeschise și se uită dacă poate urmări mișcarea stelelor. Cum era vorba aceea? „Dacă dorințele ar fi telegari, cerșetorii ar putea fi cavaleri", nu?

— M-ai pierdut de trei ori sau chiar de patru ori în tot atîtea minute.

Se întoarse la el, îngenunchie, îi prinse amîndouă mîinile într-ale ei și-l privi drept în ochi:

— Astă seară și soțul meu și nevasta ta sînt plecați din oraș. Da, la capătul pămîntului, el la New York, ea la San Francisco, nu? Așa este. Și tu stai cu mine în camera asta de hotel și avem toată noaptea la dispoziția noastră, dar... Se opri, își căută cuvintele, le prinse din zbor și apoi le rosti, parcă ar fi încercat să vadă cum sună: Însă ce-ar fi dacă, puțin înainte de a adormi, ce-ar fi să ne spunem o dorință, un fel de urare reciprocă — eu pentru tine și tu pentru mine!

— O urare?! Începu să rîdă.

— Nu fi rău! Îi zgîlții mîinile și el se potoli. Reluă: O urare, dorința ca în timp ce dorim — cine știe cum, printr-o minune, deie Domnul, deie toate Grațiile și Muzele și toate vremurile vrăjite și visele de aur — într-un fel, cumva, cine știe cum, amîndoi... (vorbi tot mai rar și reluă abia după o pauză)... să ne îndrăgostim din nou, la loc, tu de nevastă-ta, eu de bărbatul meu.

Nu-i răspunse nimic. După un răstimp ea încheie:

— Asta e.

El întinse mîna, găsi o cutie de chibrituri pe măsuță, aprinse unul și-l ridică în dreptul ochilor ei, ca să-i cerceteze mai bine fața. O flacără mistuitoare strălucea în ochii ei și refuza să-i părăsească. Suflă. Chibritul se stinse.

— Să fiu al dracului, șopti el, nu glumești deloc.

— Nu glumesc și sîntem — vreau să zic — ai dracului. Vrei să încerci?

— Dumnezeule!...!

— Nu mai zi „Dumnezeule" de parcă m-aș fi smintit sub ochii tăi!

— Uite ce e...

— Ba nu, uită-te tu. Iar îi luă mîinile într-ale ei și i le strînse tare. De dragul meu. Vrei să-mi faci hatîrul ăsta? Și am să fac și eu la fel pentru tine.

— Să-mi spun o dorință?

— O făceam de multe ori, cînd eram copii. Uneori mergea treaba, se împlineau. Se împlineau pentru că de fapt nu erau simple dorințe, erau rugăciuni.

El plecă ochii în jos:

— De ani de zile n-am mai rostit o rugăciune.

— Ba da, te înșeli. Ia gîndește-te de cîte ori ai dorit să te afli din nou în prima lună de mariaj. E un fel de dorință fără noimă, o rugăciune irosită. O privi lung și înghiți în sec de mai multe ori. Ea îl opri să vorbească: Nu spune nimic, te rog!

— De ce?

— Pentru că exact în momentul ăsta simți foarte bine că n-ai nimic de spus.

— Bine, atunci tac. Dă-mi voie să mă gîndesc. Dumnezeule, dar tu chiar vrei să exprim o dorință pentru tine? Ea se lăsă pe spate, se așeză pe podea, cu mîinile pe genunchi, cu ochii închiși. În tăcere, lacrimile începură să i se rostogolească pe obraji. Doamne, Doamne, draga mea! zise el cu blîndețe.

ERA ora trei după miezul nopții, își încheiaseră discuția, comandaseră prin băiatul de

serviciu nişte lapte fierbinte, îl băuseră, se spălaseră pe dinţi, iar acum, ieşind din baie o văzu aranjînd pernele de pe pat de parcă ar fi fost un decor special pentru o scenă nouă.

— Ce caut eu aici? întrebă el.

Ea se întoarse:

— Pe vremuri ştiam amîndoi. Acum nu mai ştim. Vino încoace! îl chemă ea şi netezi partea lui de pat.

El înconjură patul şi spuse:

— Mă simt cretin.

— Foarte bine că te simţi cretin, ca să te poţi simţi mult mai bine după aceea, să vezi diferenţa!

Îi făcu semn să vină în pat. El se aşeză şi-şi lăsă capul pe perna bine aranjată acum, îşi trase frumos aşternutul peste piept şi-şi încrucişă mîinile deasupra.

— Acum e bine? întrebă.

— Perfect. Ei, ia să vedem!

Stinse lumina şi se strecură în aşternut pe partea ei, îi luă o mînă între ale ei şi se lăsă perfect relaxată pe pernă.

— Eşti obosit? Ţi-e somn?

— Nu cine ştie ce.

— Perfect. Acum te rog să fii serios. Să nu spui nimic. Gîndeşte-te doar. Ştii bine la ce.

— Ştiu.

— Acum închide ochii. Hai. Aşa!

Închise ochii şi rămaseră aşa întinşi, cu mîinile unite şi în cameră nu se auzea nici o mişcare, nici un zgomot, afară de respiraţia lor.

— Trage aer în piept, îi şopti ea şi el se supuse. Acum răsuflă. El răsuflă. Şi ea făcu la fel. Acuma! îl îndemnă ea în şoaptă. Începe. Spune-ţi dorinţa! mai şopti ea o dată. Ceasul ticăi vreme de 30 de secunde. Îţi spui dorinţa? întrebă ea cu blîndeţe într-un tîrziu.

— Da, asta fac, răspunse şi el tot atît de blînd.

— Bravo, mai şopti ea, apoi adăugă: Noapte bună.

După o vreme, poate după vreun minut — glasul lui liniştit străbătu încăperea întunecată, aproape neauzit:

— Adio.

SE trezi fără nici un alt motiv decît că visase că pămîntul s-a scuturat sau că s-a produs un cutremur la capătul celălalt al lumii, pe care nu-l simţise nimeni, deşi nu se întîmplase nimic, poate doar că luna intrase peste noapte în cameră şi schimbase înfăţişarea acesteia şi schimbase şi expresia de pe feţele lor şi carnea de pe oasele lor, sau poate că plouase toată noaptea iar acum încetase atît de brusc încît tăcerea intensă îl silise să deschidă larg ochii. În clipa cînd îi deschidea, ştia perfect că străzile sînt uscate, că n-a plouat. Sau poate erau ude doar de lacrimi.

Şi, stînd aşa întins în pat, îşi dădu seama că într-un fel dorinţa fusese îndeplinită.

Bineînţeles, n-a ştiut din prima clipă. A simţit-o şi şi-a imaginat-o pentru că în cameră domnea o căldură cu totul nouă, incredibilă, care venea de la femeia frumoasă adormită lîngă el.

Ridicarea şi coborîrea senină a respiraţiei ei sigure, line, îi spuneau chiar mai multe. Se pogorîse o vrajă, se destrămase şi se prefăcuse într-o existenţă reală în timp ce ea dormea. În sîngele ei era acum sărbătoare, chiar dacă ea nu era trează, ca s-o ştie. Doar visul ei o ştia şi şoptea această veste cu fiecare răsuflare.

Se ridică într-un cot, temător să se încreadă în intuiţie.

Se aplecă să privească faţa aceea, mai frumoasă decît o cunoscuse vreodată.

Da, se vedea de la o poştă. Era perfect vizibilă siguranţa absolută. Tihna, împăcarea, pacea, erau mai presus de orice îndoială. Prin somn buzele schiţau un zîmbet. Dacă ar fi avut ochii deschişi, ar fi strălucit în ei flacăra luminii.

„Trezeşte-te", ar fi vrut să-i spună. „Îţi înţeleg fericirea. Acum trebuie s-o descoperi şi tu. Trezeşte-te!"

Întinse mîna să-i atingă obrazul, dar şi-o trase înapoi. Pleoapele ei fremătau. Gura i se întredeschise.

Se retrase repede de partea lui a patului, se înfăşură la loc în aşternut, şi aşteptă.

După un răstimp îndelungat, o auzi ridicîndu-se în capul oaselor. Apoi, ca şi cum ar fi suferit brusc o atingere plăcută, exclamă ceva, strigă, întinse mîna, îl atinse, îl găsi adormit şi rămase aplecată asupra lui, descoperind ceea ce el ştia deja.

O auzi ridicîndu-se şi alergînd prin cameră ca o pasăre care tînjeşte după libertate. Se apropie şi îl sărută pe obraz, se îndepărtă, reveni, îl sărută iar, rîse uşurel, apoi se duse repede în camera de zi. O auzi formînd la telefon un număr cu prefix interurban şi închise strîns ochii.

— Robert? se auzi într-un tîrziu glasul ei. Bob? Unde eşti? Da, ce prostie! Da, m-am prostit. Bineînţeles că ştiu unde eşti. Robert! Bob, ascultă, Doamne, pot să zbor la tine? O să fii acolo cînd sosesc azi, după amiază, diseară, da? Nu te superi?.. Ce m-a apucat? Nu ştiu. Nu mă întreba. Îmi dai voie să vin? Da? Hai spune da!... Bravo, minunat! La revedere!

Auzi telefonul închizîndu-se.

După o vreme o auzi suflîndu-şi nasul cînd intră în baie şi apoi o simţi aşezîndu-se pe pat, lîngă el, sub prima geană de lumină a zorilor. Se îmbrăcase în grabă şi la întîmplare. Întinse mîna şi i-o apucă pe a ei.

— S-a întîmplat ceva, şopti el.

— Da.

— Dorinţa. S-a împlinit.

— Nu e extraordinar? Pare imposibil, dar s-a împlinit. De ce? Cum?

— Pentru că am crezut amîndoi cu convingere, zise el calm. M-am rugat foarte fierbinte, de dragul tău.

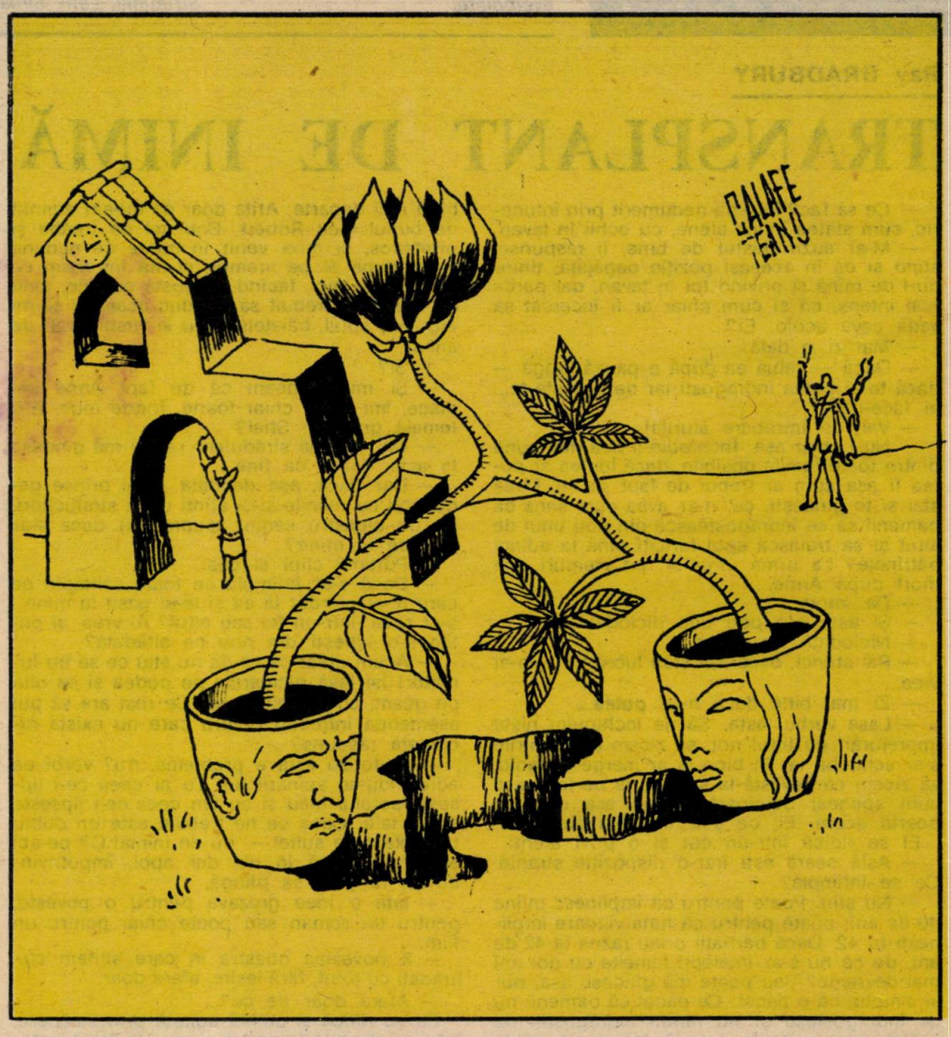

— Şi eu la fel de dragul tău. Oh, Doamne, nu e oare minunat că amîndoi am putut să refacem totul în acelaşi timp, să ne deplasăm, să facem acest schimb, şi totul peste noapte? Altfel ar fi fost îngrozitor, nu-i aşa? dacă doar unul s-ar fi schimbat, iar celălalt ar fi rămas cum era?

— Da, îngrozitor, recunoscu el.

— Nu e un adevărat miracol? întrebă ea. Oare am dorit amîndoi destul de fierbinte şi cineva sau ceva ne-a auzit, desigur, şi ne-a redat vechile iubiri ca să ne încălzească sufletele şi să ne spună să ne purtăm frumos, şi lucrul nu se mai poate întîmpla a doua oară, nu mai putem exprima încă o dorinţă, şi şansa nu se mai repetă, nu?

— Nu prea ştiu. Tu de unde ştii?

— Sau e pur şi simplu faptul că în străfundul tainic al sufletului nostru ne-am dat seama că ne-a expirat timpul, că a venit o altă vreme şi că a sosit momentul să ne întoarcem amîndoi şi să plecăm — ăsta o fi adevărul adevărat?

— Tot ce ştiu este că te-am auzit adineaori vorbind la telefon. După ce pleci o sun şi eu pe Anne.

— Adevărat?

— Sigur.

— Dumnezeule, ce fericită sînt pentru tine, pentru mine, pentru amîndoi!

— Pleacă de aici. Du-te. Şterge-o. Fugi. Zboară înapoi acasă.

Ea sări în picioare, îşi trecu de două ori pieptenele prin păr, apoi renunţă zîmbind:

— Puţin îmi pasă dacă arăt aiurea...

— Ba nu, eşti frumoasă, o corectă el.

— Frumoasă? Poate pentru tine.

— De-a pururi.

Se apropie de pat, se aplecă, îl sărută şi plînse:

— Asta e ultima noastră sărutare?

— Da. Se mai gîndi puţin. Ultima.

— Atunci încă una.

— Doar una.

Îi cuprinse faţa cu amîndouă mîinile şi-l privi adînc în ochi:

— Îţi mulţumesc pentru dorinţă.

— Şi eu pentru a ta.

— O chemi acum pe Anne?

— Imediat.

— Trăiască Anne.

— Trăiască Bob. Domnul să te îndrăgească, draga mea doamnă. Adio.

Ea ieşi pe uşă, trecu în camera cealaltă, apoi se auzi închizîndu-se uşa de la intrare şi apartamentul de hotel rămase cufundat în tăcere. Îi mai prinse vag paşii care se stingeau de-a lungul coridorului către lift.

Privi lung telefonul dar nu-l atinse.

Se uită în oglindă şi văzu cum îi curg lacrimile într-un şuvoi neîntrerupt.

— Măi băiete! îi strigă imaginii din oglindă. Mare mincinos eşti, băiete! Repetă după un timp: Mincinosule!

Se întoarse şi se trînti pe pat şi întinse mîna ca să atingă perna goală de lîngă el.

În româneşte de Andrei BANTAŞ

Ray BRADBURY

VÎNTUL

ÎN după-amiaza aceea, telefonul a sunat la ora cinci și jumătate. Era o după-amiază de decembrie și întunericul se lăsase deja cînd Thompson a ridicat receptorul.

— Alo.

— Alo! Herb?

— Ah, tu ești, Allin?

— Soția ta este acasă, Herb?

— Firește. De ce?

— La naiba!

Herb Thompson ținea destins receptorul la ureche.

— Ce s-a întîmplat? Ai o voce ciudată...

— Aș fi vrut să vii la mine în seara asta...

— O să avem musafiri.

— Aș fi vrut să-ți petreci noaptea la mine. Cînd pleacă soția ta?

— Abia săptămîna viitoare, spuse Thompson. Pleacă pentru nouă zile în Ohio. Mama ei este bolnavă... atunci o să pot veni la tine.

— Aș fi vrut să poți veni în seara asta.

— Și eu aș fi vrut. Dar musafirii și soția mea s-ar supăra...

— Aș fi vrut să poți veni.

— Ce s-a întîmplat? Iar vîntul?

— Oh, nu, nu...

— Este cumva vîntul? întrebă Thompson.

Vocea de la telefon șovăi.

— Da. Da, este vorba despre vînt.

— Este o noapte senină, vîntul nu bate prea tare...

— Bate destul de tare. Bate în fereastră și mișcă puțin perdelele.. Destul ca să-mi vorbească...

— Ascultă, de ce nu vii tu la noi? întrebă Herb Thompson privind prin holul luminat.

— Nu. Este prea tîrziu. M-ar putea prinde pe drum. Stați al naibii de departe. N-aș îndrăzni, dar oricum, îți mulțumesc. Sînt treizeci de mile pînă la tine, dar îți mulțumesc.

— la un somnifer..

— Pînă acum o oră am stat în ușă, Herb. Îl văd cum se ridică dinspre vest. Sînt și niște nori în partea aceea și am văzut cum unul din ei s-a rupt în bucăți. Se stîrnește vîntul, precis.

— la totuși un somnifer. Și sună-mă oricînd vrei. Mai tîrziu, dacă vrei.

— Oricînd? întrebă vocea de la telefon.

— Desigur.

— O să te sun, dar aș fi vrut să poți veni. Și totuși n-aș vrea să ți se întîmple nici un rău. Ești cel mai bun prieten al meu și n-aș dori una ca asta. Poate că ar fi mai bine să-l înfrunt singur. Îmi pare rău, că te-am deranjat.

— La naiba! Pentru ce ai un prieten? Îți spun eu ce să faci, așează-te și mai scrie ceva, spuse Herb Thompson, lăsîndu-se cînd pe un picior cînd pe altul. Așa o să uiți de Himalaia și de Valea Vînturilor și de preocupările astea ale tale cu furtuni și uragane. Scrie un alt capitol la cartea ta de călătorii.

— Aș putea să fac și asta. Poate că așa o să fac, nu știu. Poate că așa o să fac... Îți mulțumesc că mi-ai permis să te deranjez.

— Mulțumit, pe dracu! Acum închide... Mă cheamă nevastă-mea la masă.

Herb Thompson puse receptorul în furcă. Se așeză la masă, iar soția lui se așeză vizavi de el, la celălalt capăt al mesei.

— Allin era?

Herb aprobă din cap.

— El, cu vînturile lui care suflă în sus și vînturile care suflă în jos, vînturi fierbinți de gheață, spuse ea întinzîndu-i farfuria plină cu mîncare.

— A trecut prin momente grele în Himalaia, în timpul războiului, spuse Herb Thompson.

— Nu crezi ce ți-a spus în legătură cu valea aceea, nu-i așa?

— Ar putea ieși o povestire bună.

— A urcat mereu, a urcat pe stînci. De ce se urcă oamenii pe munți dacă asta îi îngrozește?

— Ningea, spuse Herb Tompson.

— Zău?

— Și ploua și cădea grindina și bătea vîntul, toate deodată în valea aceea... Allin mi-a spus-o de zeci de ori. Povestește frumos. Era destul de sus, pe creste. Erau și nori. Valea scotea un zgomot...

— Bag mîna-n foc că așa a fost...

— De parcă ar fi fost mai multe vînturi în loc de unul singur. Vînturi din toată lumea. Luă o înghițitură de mîncare. Așa spune Allin.

— Mai întîi că n-ar fi trebuit să se ducă acolo și să se uite, spuse ea. Te duci și-ți bagi nasul unde nu-ți fierbe oala și cum vezi ceva intri la bănuieli. Vînturile încep să se supere pe tine că le-ai tulburat liniștea și pornesc să te urmărească.

— Nu glumi. Este cel mai bun prieten al meu, se răsti Herb Thompson.

— Toată povestea este atît de stupidă!

— Oricum ar fi, el a trecut prin multe încercări grele. După Himalaia, furtuna aceea din Bombay, și după două luni, taifunul din Noua Guinee. Și acum, în Cornwall.

— N-am pic de simpatie pentru un om care dă mereu de furtuni și uragane, și din cauza asta capătă mania persecuției.

Tocmai atunci sună telefonul.

— Nu răspunde, spuse ea.

— Poate este ceva important!

— Nu poate fi decît Allin...

Stăteau la masă și telefonul sună de nouă ori și ei nu răspunseră. Pînă la urmă încetă să mai sune. Perdelele de la fereastra bucătăriei se mișcau ușor în adierea care pătrundea printr-o fereastră întredeschisă.

Telefonul sună din nou.

— Nu-l pot lăsa să sune, spuse el și ridică receptorul. Oh, bună, Allin.

— Herb! E aici! A ajuns pînă aici!

— Vorbești prea aproape de receptor. Îndepărtează-l puțin!

— Stăteam în fața ușii deschise și-l așteptam. L-am văzut venind în josul șoselei, scuturînd toți copacii, unul cîte unul, pînă cînd a ajuns să scuture copacii din fața casei și a coborît spre ușă, și eu i-am trîntit ușa în față!

Thompson nu spuse nimic. Nu se putea gîndi la nimic. Ce-ar fi putut spune; soția lui îl urmărea din ușa holului.

— Ce interesant, spuse el în cele din urmă.

— E peste tot în jurul casei, Herb. Acum nu mai pot să ies, nu mai pot să fac nimic. Dar l-am păcălit. L-am lăsat să creadă că mă are în mînă și în momentul în care cobora să mă prindă, am trîntit ușa și am încuiat-o! Eram pregătit pentru asta, de săptămîni întregi eram pregătit.

— Serios! Spune-mi cum a fost, Allin, bătrîne! spuse Herb Thompson jovial, în timp ce soția sa se uita la el, iar gîtul începuse să-i transpire.

— Totul a început acum șase săptămîni...

— Da? *L-auzi?*

— ...Credeam că l-am „aranjat", credeam că a renunțat să mă mai urmărească și să mă prindă. Dar el, pur și simplu așteptă. Acum șase săptămîni am auzit vîntul rîzînd și șoptind pe la colțurile casei. Totul a durat numai o oră și ceva, nu prea mult, nu prea tare. Apoi a plecat.

Thompson dădu afirmativ din cap.

— Îmi pare bine să aud asta. Soția sa se uita la el.

— În seara următoare s-a întors. A trîntit obloanele și a scos scîntei afară pe coș. A venit cinci nopți la rînd, de fiecare dată puțin cîte puțin mai puternic. Cînd am deschis ușa din față, el a venit spre mine și a încercat să mă tragă afară, însă n-a fost destul de tare. dar în seara asta *este*.

— Îmi pare bine să aud că te simți mai bine, spuse Thompson.

— Nu mă simt mai bine, ce te-a apucat? Ascultă nevastă-ta?

— Da.

— Ah, înțeleg. Știu... că-i par nebun...

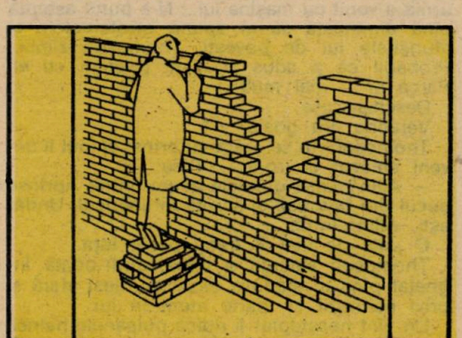

— Deloc. Spune mai departe.

Soția lui Thompson se întoarse în bucătărie. El se mai relaxă. Se așeză pe un scăunel, lîngă telefon.

— Continuă, Allin. Varsă-ți tot necazul, o să dormi mai bine.

— Acum e peste tot primprejurul casei, ca o mașină de vid adulmecînd la toate frontoanele. Izbește în pomii din jur.

— Ciudat, *aici* nu bate vîntul, Allin.

— Firește, nu-i pasă de tine, cu mine are ce are...

— Cred că asta ar fi o explicație.

— E un ucigaș, Herb, cel mai mare, cel mai blestemat ucigaș preistoric care și-a urmărit vreodată prada. Un copoi care adulmecă, încercînd să mă descopere prin miros, să mă găsească. Își ridică nasul mare și rece spre casă, adulmecă, și, atunci cînd mă simte în salon, își îndreaptă presiunea într-acolo, iar cînd sînt în bucătărie, se mută și el. Încearcă să pătrundă prin ferestre, dar le-am înțepenit și am pus balamale noi la uși și le-am zăvorît. E o casă rezistentă. Vîntul m-a urmărit prin toate camerele, s-a uitat prin toate ferestrele cînd le-am închis. Oh!

— Ce s-a întîmplat?

— A smuls ușa de plasă.

— Aș vrea să vii la noi să rămîi peste noapte, Allin.

— Nu pot. Doamne, nu pot să plec de acasă. Nu pot să fac nimic. Cunosc eu vîntul ăsta. Doamne, e puternic și inteligent. Adineauri am încercat să-mi aprind o țigară și o pală de vînt a stins chibritul. Vîntului îi place să se joace, îi place să-și bată joc de mine, se distrează pe socoteala mea; are toată noaptea la dispoziție. Și acum! Doamne, chiar acum, una din vechile mele cărți de călătorie de pe masa din bibliotecă... aș vrea să vezi. O adiere pătrunsă în casă, Dumnezeu știe prin ce gurică, adierea — răsfoiește paginile una cîte una. Aș vrea să poți vedea. Este introducerea, Herb. Îți amintești introducerea mea la cartea despre Tibet?

— Da.

— *„Această carte este dedicată celor care au pierdut în jocul cu elementele, și este scrisă de unul care a văzut acest joc, dar care le-a scăpat mereu."*

— Da, îmi amintesc.

— S-au stins luminile!

Telefonul căzu cu zgomot.

— Linia de înaltă tensiune tocmai a căzut. Mai ești la aparat, Herb?

— Te mai aud.

— Vîntului nu-i place toată lumina asta din casă, a rupt firele de la înalta tensiune. Probabil că va urma telefonul. Oh, e o adevărată petrecere; eu și vîntul. Așteaptă o clipă!

— Allin? Liniște. Herb se apleacă peste microfonul telefonului. Din bucătărie soția lui îi aruncă o privire. Herb Thompson aștepta.

— Allin?

— M-am întors, spuse vocea de la telefon. A fost un curent de aer dinspre ușă și am pus niște vată sub ea ca să nu mă bată vîntul la picioare. Îmi pare bine că pînă la urmă n-ai venit, Herb. Nu vreau să te amestec în povestea asta. Auzi! Acum a spart una din ferestrele camerei de zi și acum un vînt puternic dă jos tablourile de pe perete. Auzi?

Herb Thompson ascultă. În telefon se auzeau șuierături și fluierături și pocnituri. Allin țipă ca să acopere zgomotul.

— Auzi?

Herb Thompson înghiți în sec.

— Aud.

— Mă vrea viu, Herb. Nu îndrăznește să dărîme casa dintr-o suflare. Asta m-ar ucide. Mă vrea viu ca să mă smulgă bucată cu bucată. Vrea ceea ce este înăuntrul meu. Mintea mea, creierul meu. Vrea puterea-vieții, forța psihică, eul meu. Vrea intelectul.

— Mă strigă nevastă-mea, Allin. Trebuie să mă duc să șterg vasele.

— Este un nor mare de vapori, vînturi venite din lumea întreagă. Același vînt care a sfîșiat insula Celebes acum un an, același pampero care a ucis în Argentina, taifunul care a bîntuit în Hawai, uraganul care a lovit coastele Africii la începutul anului ăstuia. Este cîte o parte din toate aceste furtuni de care am scăpat mereu. M-a urmărit din Himalaia, fiindcă nu voia ca eu să știu ceea ce știu despre Valea Vînturilor, acolo unde ele se adună și-și pun la cale distrugerile. Ceva, cu mult timp în urmă, i-a dat viață. Îi știu locurile de „pășunat", știu unde s-a născut, știu unde mor părți din el. Ăsta este motivul pentru care mă urmărește, și pentru cărțile în care scriu despre cum să fie înfruntat... Nu vrea ca eu să-i mai

Isac ASIMOV

Un articol de lege

Se ştia că Montie Stein furase, printr-o fraudă inteligentă, peste 100 000. Se ştia de asemeni că el fusese prins la o zi după expirarea termenului de pedeapsă.

Dar felul în care a evitat arestarea în timpul acestui interval a fost ceea ce a determinat epocalul proces al Statului New York împotriva lui Montgomery Harlow Stein, cu toate consecinţele lui. Proces care a introdus cea de-a patra dimensiune a legii.

Pentru că, vedeţi, după ce-a comis frauda, şi şi-a însuşit cele peste 100 000 de miare, Stein a intrat liniştit într-o maşină a timpului, pe care o poseda ilegal, fixîndu-şi contoarele pentru şapte ani şi o zi în viitor.

Avocatul lui Stein a pus problema simplu. Ascunderea în timp nu e deosebită fundamental de ascunderea în spaţiu. Dacă forţele legii nu l-au descoperit pe Stein în intervalul de şapte ani, ăsta a fost ghinionul lor.

Procurorul districtului a scos în evidenţă că statutul prescripţiilor nu a fost prevăzut să fie un joc între lege şi criminal, era o măsură îngăduitoare menită a-l proteja pe inculpat de teama pe o perioadă indefinită de a fi arestat. Pentru anumite infracţiuni o anume perioadă de anxietate era considerată o ispăşire suficientă. Dar Stein, a insistat procurorul districtului, n-a cunoscut nici o perioadă de anxietate.

Avocatul lui Stein a rămas neclintit. Legea nu spunea nimic despre cît trebuie să dureze frica şi angoasa inculpatului. Ea stabilea doar o simplă limită de timp.

Apoi, s-a depus mărturie că Stein era cu şapte ani mai în vîrstă decît în momentul crimei şi deci a trăit această perioadă.

Procurorul districtual a contestat depoziţia şi apărarea a depus certificatul de naştere a lui Stein. Se născuse în 2973, în momentul infracţiunii avea 31 de ani. Acum, în 3011, avea 38.

Procurorul districtual a strigat că nu avea din punct de vedere fiziologic 38 de ani, ci 31.

Apărarea a arătat, cu răceală, că o dată ce individul e declarat în deplinătatea facultăţilor sale mintale, recunoaşte numai vîrsta cronologică, ce poate fi obţinută numai prin scăderea datei naşterii din data prezentă.

Procurorul districtual, pierzîndu-şi răbdarea, a jurat că dacă Stein va fi achitat, jumătate din legi vor fi inutile.

Atunci schimbaţi legile, a spus apărarea, pentru a lua în consideraţie călătoria în timp; dar pînă cînd se vor schimba legile, să fie aplicate aşa cum sînt scrise.

Judecătorului Neville Preston i-a fost necesară o săptămînă de reflecţie şi apoi şi-a prezentat decizia. A fost o cotitură în istoria justiţiei. E deci păcat, în situaţia asta, că unii l-au suspectat pe Judecătorul Preston de a fi fost influenţat în modul său de gîndire de impulsul irezistibil de a-şi formula decizia în felul în care a făcut-o.

Pentru că verdictul, definitiv, a fost: „O nişă în timp îl salvează pe Stein."

Traducere de dr. Dan BUCUR

învăţ şi pe alţii. Vrea să mă încorporeze în uriaşul său trup, ca să capete inteligenţă. Mă vrea în propriul lui eu!

— Trebuie să închid, Allin, soţia mea...

— Ce? O pauză, apoi se auzi vîntul care bătea în telefon de departe. Ce-ai spus?

— Sună-mă cam peste o oră, Allin.

Puse receptorul în furcă.

Se duse să şteargă vasele. Soţia sa se uită la el şi el se uita la vase în timp ce le ştergea cu un prosop.

— Cum e afară? întrebă.

— Frumos. Nu e prea frig. E senin, spuse ea. De ce?

— Aşa.

Telefonul sună de trei ori în următoarea oră. La ora opt, musafirii sosiră, Stodard cu soţia lui. Discutară pînă la ora opt şi jumătate, apoi întinseră masa de joc, pentru o partidă de remi cu cărţi.

Herb Thompson amesteca întruna cărţile care foşneau şi le trîntea pe rînd în faţa celorlalţi trei jucători. Vorbeau tot timpul. Îşi aprinse o ţigară şi îi transformă capătul în scrum cenuşiu, îşi aranjă cărţile în mînă înălţînd din cînd în cînd capul şi ascultînd. Afară nu se auzea nimic. Soţia sa îl observă şi el se potoli imediat şi aruncă un joker.

Pufăia încet din ţigară: vorbeau toţi cu calm, izbucnind din cînd în cînd în ris şi ceasul din hol bătu încet de nouă.

— Sîntem cu toţi aici, spuse Herb Thompson, scoţîndu-şi ţigara din gură şi privind-o gînditor. Şi viaţa e cu siguranţă nostimă.

— Ce spui? întrebă Stodard.

— Nimic decît că sîntem aici, trăindu-ne vieţile în timp ce în altă parte de pe pămînt un miliard de oameni îşi trăiesc vieţile.

— Este o afirmaţie evidentă.

— Viaţa, îşi duse el din nou ţigara la buze, este ceva singuratec. Chiar şi în cazul oamenilor căsătoriţi. Chiar şi cînd eşti în braţele cuiva tot te simţi la un milion de mile depărtare.

— Ei, ştii că-mi placi, spuse soţia lui.

— N-am vrut s-o iei aşa, se explică el fără grabă; fiindcă nu se simţea vinovat, nu se grăbea. Am vrut să spun că noi credem ceea ce credem şi ne trăim vieţile noastre mici în timp ce alţi oameni trăiesc vieţi complet diferite. Vreau să spun că noi stăm aici, în camera asta, în timp ce mii de oameni mor. Unii de cancer, unii de pneumonie, unii de tuberculoză. Îmi imaginez pe cineva din Statele Unite care moare chiar acum într-o rablă de maşină.

— Asta nu-i o conversaţie prea optimistă.

— Vreau să spun că trăim fără să ne intereseze cum gîndesc alţi oameni, cum trăiesc sau cum mor. Aşteptăm pînă ce vine moartea la noi. Vreau să spun că noi stăm aici în siguranţă, în timp ce la treizeci de mile de aici, într-o casă mare şi veche, complet înconjurată de noapte şi de dumnezeu mai ştie ce, unul din cei mai grozavi tipi care au trăit vreodată, este...

— Herb!

El pufăi şi mestecă ţigara, se uită la cărţi fără să le vadă!

— Scuzaţi-mă! Clipi repede şi muşcă din ţigară. E rîndul meu?

— Este rîndul tău.

Jocul continuă cu fluturări de cărţi, murmure şi discuţii. Herb Thompson se lăsă mai jos în scaunul său şi începu să aibă aerul unui om bolnav.

Telefonul sună. Thompson sări, alergă spre el şi smulse receptorul din furcă.

— Herb! Am sunat şi iar am sunat. La tine acasă cum este?

— Ce vrei să spui?

— Ţi-au venit musafirii?

— La naiba, da...

— Vorbiţi, rîdeţi şi jucaţi cărţi?

— Isuse, da, dar ce legătură are asta cu...

— Îţi fumezi ţigara de zece centi?

— Fir-ar să fie, da, dar...

— Grozav, spuse vocea de la telefon. Sigur că e grozav. Aş fi vrut să fiu şi eu acolo. Aş fi vrut să nu fi ştiut tot ceea ce ştiu, aş fi dorit o grămadă de lucruri.

— Te simţi bine?

— Pînă una alta, da. M-am încuiat în bucătărie. O parte a zidului din faţă a căzut înăuntru. Dar mi-am plănuit retragerea. Cînd uşa bucătăriei va ceda, mă voi duce în pivniţă. Dacă am noroc aş putea rezista acolo pînă dimineaţă. Va trebui să dărîme toată casa asta afurisită ca să ajungă la mine, dar tavanul pivniţei este foarte solid. Am o lopată şi pot să sap... mai adînc...

Se auziră mai multe voci în receptor.

— *Asta* ce mai e? întrebă rece Herb Thompson pe care îl trecuseră fiorii.

— Asta? Întrebă vocea de la telefon. Astea sînt vocile celor 12 000 de morţi în taifun, ale celor şapte mii de oameni ucişi de uragan, ale celor trei mii îngropaţi de un ciclon. Te plictisesc? Asta este vîntul. Este o mulţime de oameni morţi. Vîntul i-a ucis, le-a luat minţile pentru a deveni el inteligent. Le-a luat toate vocile şi le-a făcut o singură voce. Toate aceste milioane de oameni ucişi în ultimii zece mii de ani, torturaţi şi alungaţi din continent în continent pe spatele şi pe burta musonului şi a trombelor de vînt. Oh, doamne, ce poem s-ar putea scrie!

Telefonul răsună de voci şi strigăte şi tînguiri.

— Vino înapoi, Herb, îi spuse soţia de la masa de joc.

— Aşa devine vîntul mai inteligent în fiecare an, îşi adaugă trup cu trup, viaţă cu viaţă, moarte de moarte.

— Te aşteptăm, Herb, strigă soţia lui.

— La dracu! Se întoarse mîrîind. Aşteaptă numai o clipă, vrei? Şi apoi la telefon: Allin, dacă vrei să vin acum la tine, eu vin. Ar fi trebuit să vin mai devreme.

— Nici să nu te gîndeşti. Este o luptă, n-are rost să te amestec în ea acum. E mai bine să închid. Uşa de la bucătărie arată rău. Trebuie să cobor în pivniţă.

— Mă suni mai tîrziu?

— Poate, dacă am noroc. Nu cred că o să scap. Am scăpat de prea multe ori, de data asta m-a prins. Sper că nu te-am deranjat prea mult, Herb.

— N-ai deranjat pe nimeni, fir-ar să fie! Sună-mă mai tîrziu.

— O să încerc.....

Herb Thompson se întoarse la masa de joc. Soţia sa îl privi sever.

— Ce mai face prietenul tău, Allin? întrebă ea. E beat?

— N-a băut în viaţa lui, spuse Thompson supărat şi se aşează... Ar fi trebuit să mă duc la el acum cîteva ceasuri.

— Dar de şase săptămîni te sună în fiecare seară şi te-ai dus să stai cu el de cel puţin zece ori şi nu s-a întîmplat nimic.

— Are nevoie de ajutor. Şi-ar putea face vreun rău.

— Doar ai fost acum două seri la el. Nu poţi fugi mereu după el.

— Mîine dimineaţă o să-l duc la un sanatoriu. N-aş fi vrut s-o fac. Altfel pare atît de normal...

La ora zece şi jumătate au servit cafeaua.. Herb Thompson şi-a băut-o pe a lui încet, privind spre telefon. „Mă întreb dacă acum o fi în pivniţă" îşi spuse el.

Herb Thompson se îndreptă spre telefon, chemă interurbanul, dădu numărul.

— Regret, spuse operatoarea. În districtul acela au căzut liniile. După ce se vor repara vă vom da legătura.

— Deci *au căzut* liniile telefonice? strigă Thompson. Lasă receptorul să-i cadă din mînă.

Se întoarse, smuci uşa debaralei şi-şi scoase haina.

— Oh, doamne, doamne, spuse el spre mirarea oaspeţilor şi a soţiei sale care stătea cu ibricul de cafea în mînă.

— Herb! strigă ea.

— Trebuie să ies, zise, îmbrăcîndu-şi haina.

La uşă era o mişcare slabă, uşoară.

Toţi cei din casă se încordară şi ridicară capetele.

— Cine ar putea fi? întrebă soţia lui Herb.

Mişcarea uşoară se repetă, evanescent.

Thompson se grăbi spre hol unde se opri atent.

Afară distinse parcă nişte rîsete.

— Fir-aş al naibii, spuse Thompson. Puse mîna pe clanţă, plăcut şocat şi uşurat. Am mai auzit rîsul ăsta undeva. Este Allin! Pînă la urmă a venit cu maşina lui... N-a putut aştepta pînă dimineaţă să-mi spună blestematele şi afurisitele lui de poveşti. Thompson zîmbi.. Probabil că a adus şi nişte prieteni cu el. Parcă ar fi mai mulţi...

Deschise uşa.

Veranda era goală.

Thompson nu se arăta surprins; chipul îi deveni amuzat şi ironic.... Rîse:

— Allin? Lasă glumele acum. Intră! Aprinse becul din faţa uşii şi scrută întunericul. Unde eşti, Allin! Intră!

O pală de vînt îi trecu peste faţă.

Thompson aşteptă o clipă, dintr-odată îngheţat pînă în măduva oaselor.... Ieşi afară şi privi neliniştit şi foarte atent în jur.

Un vînt neaşteptat îi ridică pulpanele hainei, îi ciufuli părul... I se păru că aude din nou rîsete. Vîntul înconjură casa şi se simţi dintr-odată, ca o apăsare, apoi, dezlănţuindu-se un minut întreg, trecu mai departe.

Vîntul se potoli, trist, tînguindu-se prin copacii înalţi, trecu mai departe, plecînd înapoi spre mare, spre Celebes, spre Coasta de Fildeş, spre Sumatra şi spre Capul Horn, spre Cornwall şi spre Filipine. Murind, murind, murind.

Thompson stătea acolo îngheţat. Intră în casă, închise uşa şi se rezemă de ea fără să se mişte, cu ochii închişi.

— Ce s-a întîmplat...? îl întrebă soţia.

În româneşte de
Roxana BENDER

Isaac ASIMOV

REFLEXIE PE OGLINDĂ

CELE trei legi fundamentale ale roboticii sînt:

1. Robotul n-are voie să pricinuiască vreun rău omului sau să îngăduie prin neintervenţie să i se întîmple ceva unei fiinţe umane.

2. Robotul trebuie să asculte poruncile omului, dar numai atunci cînd ele nu contrazic Legea nr. 1.

3. Robotul trebuie să-şi apere existenţa, dar numai atunci cînd grija de sine nu contrazice Legea 1 sau Legea 2.

Lije Baley tocmai se decisese să-şi reaprindă pipa cînd uşa biroului său se deschisese fără ciocăniturile de rigoare. Privi în sus supărat, ca mai apoi, de uluire, să-i cadă pipa, dovadă elocventă a stărilor sale sufleteşti din acele clipe.

— R. Daneel Olivaw! strigă el excitat. Dumnezeule eşti chiar tu, nu-i aşa?

— Da, rosti noul venit, un bărbat cu trupul înalt şi faţa bronzată, pe care nu se putea citi nimic, în afara obişnuitului calm. regret că te-am surprins intrînd în acest mod, dar am o problemă destul de delicată şi trebuie să evit întîlnirile de orice fel. Oricum, sînt bucuros să te revăd, prietene Elijah.

Şi robotul întinse mîna sa dreaptă, într-un gest aproape uman. După o clipă de buimăceală şi de neînţelegere, Baley o prinse între ale sale, simţindu-i căldura înşelătoare.

— De ce, Daneel? Eşti binevenit oricînd. Care-i situaţia, atît de delicată? Sîntem iarăşi la ananghie? Pămîntul, vreu să zic...

— Nu, prietene Elijah, de data aceasta nu e implicat de fel Pămîntul. Problema despre care afirmam că e delicată poate şi ţi va părea minoră, dar nu e. Pe scurt: o dispută între doi matematicieni care s-au întîlnit întîmplător în timpul unui salt în apropierea Terrei.

— Această dispută a avut loc pe o navă spaţială?

— Da. O chestiune banală şi totuşi foarte importantă pentru cei implicaţi.

Baley nu se putu abţine să nu zîmbească.

— Nu sînt surpins că-i găseşti ciudaţi pe oameni. Ei nu se supun celor trei Legi.

— Ceea ce e, realmente, o deficienţă, zise grav R. Daneel. Ştiu că oamenii îşi fac necazuri unii altora; s-ar putea ca tu mai puţin, deoarece trăieşti pe Pămînt, atît de deosebit de Lumile Exterioare, în special prin numărul locuitorilor. Dacă e într-adevăr aşa, şi eu cred că aşa este, atunci tu ne-ai putea ajuta foarte mult.

R. Daneel se opri un moment şi apoi continuă, poate un pic prea repede:

— Există reguli ale comportamentului uman pe care nu le-am învăţat încă. S-ar părea, după cum cred că ţi-ai dat seama, că am lipsuri în etichetă: nu te-am întrebat ce mai fac soţia şi băiatul tău.

— Sînt bine amîndoi. Cel mic e la colegiu iar Jessie... cu politica locală. Fiecare cu plăcerile sale. Dar acum spune-mi ce te-a adus aici...

— Aşa cum te-am informat eram aproape de Pămînt şi i-am sugerat căpitanului să te consultăm pe tine.

— Şi a fost căpitanul de acord? Baley avu imaginea mîndrului şi autoritarului căpitan de navă spaţială consimţind să aterizeze pe Pămînt — şi să ceară ajutorul unui pămîntean — un pămîntean, dintre toţi oamenii Universului!...

— Cred, răspunse R. Daneel, că se afla într-o situaţie în care ar fi fost de acord cu orice. În plus, te-am lăudat foarte mult şi fii sigur că am spus doar adevărul. În fine, am căzut de acord să conduc eu negocierile, astfel ca nici un om din echipaj sau dintre pasageri, să nu fie nevoit să coboare într-un oraş terestru.

— Sau să vorbească cu un Pămîntean, da... dar ce s-a întîmplat?

— Printre pasagerii de pe Eta Carina se găsesc şi doi matematicieni care călătoresc spre Aurora, pentru a lua parte la o conferinţă interstelară de neurobiofizică. Despre ei este vorba: Alfred Barr Humboldt şi Geannao Sabbat. Poate ai auzit de vreunul din ei, prietene Elijah?

— De nici unul, replică Baley cu convingere. De altfel nu ştiu prea multe despre matematică. Dar, Daneel, sigur n-ai spus cuiva că mă pricep la...

— Deloc, prietene Elijah. Ştiu că nu te pricepi în matematici dar nu contează, deoarece natura exactă a matematicii implicate nu e relevantă.

— Bine, continuă.

— Pentru că nu-i cunoşti, lasă-mă prietene Elijah, să-ţi vorbesc despre ei. Dr. Humboldt îşi trăieşte cel de al douăzeci şi şaptelea deceniu al vieţii — scuză-mă...

— Nu-i nimic, nu-i nimic, spuse grăbit Baley. Murmurase iritat în barbă cînd auzise referirea la viaţa mult mai lungă a Spaţienilor. Şi e încă activ, în pofida vîrstei? Pe pămînt, matematicienii, după 30 de ani...

Daneel rspunse calm:

— Dr. Humboldt este unul din primii trei matematicieni de mare reputaţie din Galaxie. bineînţeles că încă lucrează. Celălalt, dr. Sabbat, e destul de tînăr, nu are încă 50 de ani, dar s-a remarcat deja ca unul dintre cele mai promiţătoare talente în cele mai abstracte ramuri ale domeniului.

— Deci amîndoi sînt faimoşi, grăi Baley. Îşi aminti de pipă şi reluă. Decizînd că nu e momentul să o aprindă, scuturâ cu un gest nervos tutunul.

— Şi ce s-a întîmplat? O crimă cumva? A ucis unul dintre ei pe celălalt?

— Unul încearcă să distrugă reputaţia celuilalt. După scara valorilor umane, cred că aceasta poate fi mai rău decît o crimă.

— Cîteodată, presupun. Cine pe cine vrea să distrugă?

— Prietene, Elijah, tocmai asta nu ştim. Care din ei!

— Continuă.

— Dr. Humboldt prezintă următoarea versiune: cu puţin înainte de a aborda vasul, prevăzuse o posibilă metodă pentru analiza undelor neurale în transformări nespecifice pe arii corticale locale. Metoda de o extraordinară subtilitate, pură tehnica matematică şi nu pot, firește, să înţeleg şi să-ţi prezint detaliile. Totuşi nu asta contează. Analizînd problema, spune dr. Humboldt, s-a convins că a găsit ceva revoluţionar, ceva ce va depăşi toate realizările sale trecute. După care află că dr. Sabbat era la bord.

— Aha. Şi i-a arătat chestiunea tînărului Sabbat?

— Exact. Cei doi se mai întîlniseră, în scopuri profesionale, de mai multe ori şi se cunoşteau. Humboldt a abordat problema şi a prezentat-o colegului în toate amănuntele. Sabbat aprobă raţionamentul lui Humboldt şi nu conteni cu laudele. Bucuros şi sigur pe sine, Humboldt a pregătit o notă ce cuprindea în sumar lucrarea sa şi două zile mai tîrziu se pregăti să o transmită subeteric vicepreşedintelui conferinţei, pe Aurora, pentru a-şi stabili prioritatea. Mare îi fu surprinderea cînd află că Sabbat pregătise o notă identică, intenţionînd să o prezinte şi el în sesiune.

— Cred că a fost furios la culme

— Într-adevăr.

— Şi Sabbat? Care-i versiunea lui?

— Exact aceeaşi. Cuvînt cu cuvînt.

— Atunci unde-i necazul?

— Reflexia pe oglindă a schimbat totuşi ceva: numele descoperitorului. Dacă ne-am lua după Sabbat, am spune că el l-a consultat pe Humboldt, iar acesta a fost acela care a avizat lucrarea şi nu a conţinut cu laudele. Acum fiecare pretinde că ideea îi aparţine şi că celălalt i-a furat-o.

— Dar nu mi se pare deloc o problemă. Mi se pare că normal ar fi să fie cercetate înregistrările cercetărilor, datate şi comparate. Chiar dacă data ar fi falsă, plagiatorul va putea fi descoperit pe baza nepotrivirilor ce vor apare cu siguranţă.

— În mod normal, da, prietene Elijah. dar aici e vorba despre matematică şi nu de vreo ştiinţă experimentală. Dr. Humboldt pretinde că principalele date le ţinuse pur şi simplu minte. Nu a scris nimic pînă nu a terminat raportul. Dr. Sabbat, bineînţeles, afirmă acelaşi lucru.

— În regulă, atunci fiţi mai drastici şi supuneţi-i pe amîndoi la o probă psihică.

R. Daneel dădu din cap încet.

— Prietene Elijah, nu-i înţelegi pe aceşti oameni. Sînt amîndoi de acelaşi rang şi prestigiu, membri ai Academiei. Aşa că nu pot fi chestionaţi împotriva voinţei lor decît de către un juriu format din egalii lor — egalii lor în profesiune!

— Întreabă-i totuşi dacă sînt de acord cu analiza psihică. vinovatul va face uz de dreptul lui pentru că va şti că nu va rezista detecţiei. Cel nevinovat se va supune. Nici măcar nu va trebui să pui în practică...

— Nu-i aşa simplu. Să abandonezi dreptul pe care-l ai pentru a fi interogat de un om al legii — e o serioasă lovitură dată prestigiului. Amîndoi refuză astfel să anuleze dreptul din mîndrie.

— În cazul ăsta las-o baltă deocamdată. Lasă chestiunea aşa cum este pînă ajungeţi pe Aurora. La respectiva conferinţă se vor găsi destui academicieni şi matematicieni pentru a...

— Ar însemna o groaznică lovitură dată ştiinţei înseşi, prietene Elijah. Amîndoi vor suferi, considerîndu-se fiecare pricina scandalului. Chiar şi cel inocent va fi blamat pentru că a contribuit la crearea unei situaţii atît de neplăcute. Şi totuşi trebuie rezolvată...

— Clar. Nu sînt un Spaţian, dar voi încerca să înţeleg raţiunea acestei atitudini. Ce spun cei doi matematicieni?

— Humboldt e de acord cu următoarele: dacă Sabbat îşi recunoaşte vina şi-l lasă să transmită nota, nu-l va acuza. Greşala lui va rămîne doar între cei doi şi căpitan, care dealtfel e singurul care a luat parte la confruntare.

— Numai că Sabbat nu aprobă.

— Dimpotrivă, aprobă pînă şi cel mai mic detaliu, cu singura diferenţă schimbarea numelor. Iarăşi reflexia în oglindă.

— Deci au rămas în impas.

— Credinţa mea este că fiecare aşteaptă ca celălalt să cedeze.

— Atunci lasă-i să aştepte.

— Căpitanul vasului spune că asta nu se poate. In cazul cînd s-ar aştepta, ar apărea două variante. Prima ar fi că amîndoi vor rămîne fermi pe poziţiile lor şi în acest caz, odată ajunşi pe Aurora, scandalul va izbucni. Cum căpitanul e responsabil cu justiţia la bordul navei, va cădea în dizgraţie pentru că nu a fost capabil să pună capăt litigiului, gînd insuportabil pentru el.

— Şi cea de a doua?

— Cea de a doua e ca nu cumva unul dintre cei doi matematicieni să-şi recunoască o presupusă vină, în scopul evitării scandalului. E corect să privăm de munca lui un om inimos care preferă să piardă, decît să vadă ştiinţa dezonorată? Sau altfel, poate că vinovatul va mărturisi în ultimul moment, astfel încît mărturisirea să pară făcută de dragul ştiinţei şi să scape astfel de pedeapsă, aruncînd în acelaşi timp o umbră asupra celuilalt. Căpitanul va fi singura fiinţă umană care va şti toate acestea, dar nu vrea să-şi petreacă restul zilelor amintindu-şi mereu că a fost părtaş la o grotească injustiţie.

— Un joc de copii. Cine va vorbi primul la apropierea Aurorei, asta-i toată povestea, Daneel? întrebă Baley.

— Nu chiar. Există şi martori la afacere.

— Dumnezeule! De ce n-ai spus-o pînă acum? Ce martori?

— Servitorul doctorului, Humboldt...

— Un robot, presupun.

— Bineînţeles. Se numeşte R. Preston. Acest servitor a fost prezent la şedinţa iniţială şi-l susţine pe dr. Humboldt în toate privinţele.

— Vrei să spui că robotul afirmă că ideea aparţine lui Humboldt, că acesta i-a prezentat-o doctorului Sabbat, că Sabbat a lăudat-o şi aşa, mai departe.

— Da, exact.

— Am priceput. Dar oare asta nu ajută la rezolvarea enigmei? Presupun că nu...

— Ai dreptate. Nu ajută deoarece mai există un martor. Şi dr. Sabbat are un servitor mecanic, R. Idda, întîmplător acelaşi model ca şi R. Preston şi, după toate aparenţele, fabricat în acelaşi an, în acelaşi loc. Aşadar amîndoi au fost în serviciu perioade de timp egale.

— O coincidenţă bizară, foarte bizară.

— Fapt ce va afecta în bună măsură orice raţionament bazat pe vreo oarecare deosebire dintre cei doi roboţi.

— Şi Idda spune aceeaşi poveste ca şi R. Preston?

— În mod identic. Cu excepția numelor, firește.

— R. Idda susține că tînărul Sabbat, cel care n-are încă 50 de ani, rosti sarcastic Baley (el însuși nu avea încă 50 dar se simțea departe de a fi tînăr), a avut ideea, i-a explicat-o în detaliu lui Humboldt și așa mai departe?

— Da, prietene Elijah.

— Cu alte cuvinte unul dintre roboți minte.

— Așa s-ar părea.

— În acest caz ar fi ușor de spus care. Eventual o expertiză făcută de un bun robotician.

— Nu e de ajuns, în acest caz. Doar opinia unui robopsiholog notoriu ar avea cevă greutate. Și nu avem pe nimeni cu astfel de calificare la bord. Așa că examinarea ar trebui să fie făcută pe Aurora.

— Ceea ce nu-i posibil deoarece ar izbucni imediat scandalul. Bine, dar vă aflați pe Pămînt și noi putem aduce repede un psiholog, iar ceea ce se va întîmpla aici fii sigur că nu va ajunge la urechile nici unui Spațian...

— Numai că nici dr. Sabbat nici dr. Humboldt nu vor permite ca examinarea să fie făcută de către un specialist de pe Terra. Pămîneanul ar trebui să... Aici R. Daneel se opri jenat.

Lije Baley îi continuă ideea.

— Ar trebui să atingă robotul.

— Sînt slujitori vechi...

— Și nu pot fi murdăriți de atingerea unui pămîntean. Ce dracu' vrei atunci de la mine? Se opri supărat, apoi continuă. Îmi pare rău Daneel, dar nu văd motivul pentru care m-ai băgat și pe mine în toată povestea asta...

— Mă găseam pe astronavă cu o problemă nesemnificativă pentru chestiunea de față. Căpitanul a apelat la mine. Mi-a prezentat întreaga poveste. Păream de ajuns de uman pentru a mi se putea vorbi și de ajuns de robot pentru a păstra secretul. M-a întrebat ce măsuri putea să ia. Mi-am dat seama că următorul Salt putea foarte bine să ne ducă în apropierea Terrei și i-am spus căpitanului cine ar putea rezolva enigma reflexiei de pe oglindă.

— Cerule! murmură Baley, oftînd.

— Dar, prietene Elijah, dacă vei rezolva misterul vei înainta în grad și Pămîntul va cîștiga de asemeni. Chestiunea nu va fi publicată, firește, dar căpitanul are o oarecare influență pe planeta sa natală și va ști să-ți fie recunoscător.

— M-ai pus în încurcătură.

— Am toată încrederea, răspunse R. Daneel încetișor. Poate că deja ai vreo idee care m-ar putea ajuta...

— Chiar așa! Să-i interogăm pe cei doi, unul se va demasca.

— Mi-e teamă, prietene Elijah, că nici unul nu va intra în oraș. Și nici nu vor accepta ca tu să te duci la ei.

— Și nu există nici o cale să forțezi un Spațian să intre în contact cu un Pămîntean, indiferent de motiv. Da, înțeleg, Daneel, dar mă gîndeam la o convorbire prin televiziune.

— Nici așa nu merge. Nu vor accepta să fie interogați de către un pămîntean.

— Atunci ce vreți de la mine? Măcar pot să le vorbesc roboților!

— Nu le vor permite să vină aici.

— Doamne Dumnezeule! Daneel, dar tu ai venit!

— A fost propria mea decizie. Am permisiunea ca atunci cînd mă aflu la bordul unor astronave să iau hotăriri fără a avea nevoie de aprobarea cuiva, cu excepția căpitanului — iar el era foarte de acord să intru în contact cu tine. Am venit aici deoarece știam că contactul televizat dintre noi ar fi fost insuficient. Aș vrea acum să-ți strîng mîna, prietene Elijah.

Lije Baley oftă:

— Apreciez asta, Daneel, dar sincer aș fi vrut să nu te fi gîndit la mine. Cel puțin pot intra în contact cu roboții prin televiziune?

— Cred că se poate aranja.

— În sfîrșit, ceva. Înseamnă că voi face o muncă de robopsiholog.

— Dar tu ești detectiv, prietene Elijah...

— Nu-i nimic. Înainte de întîlnire să ne gîndim puțin. Spune-mi, e oare posibil ca amîndoi roboții să spună adevărul? Poate că discuția dintre cei doi matematicieni a fost echivocă... Poate că a fost de o asemenea manieră încît fiecare robot să creadă sincer că stăpînul lui e descoperitorul, sau poate unul a auzit doar o parte din conversație, iar celălalt altă parte.

— Nu, prietene Elijah. Ambii repetă discuția în mod identic, ipotezele sînt fundamental inconsistente.

— Atunci e absolut sigur că unul din roboți minte?

— Cu siguranță.

— Aș putea să văd copiile interogatoriului luat în fața căpitanului, dacă voi avea nevoie?

— Știam că vei cere asta și le-am adus cu mine.

— Altă întrebare. Au fost cumva examinați, iar faptul trecut în raport?

— Nu, roboții au repetat doar convorbirea. Examinarea s-ar putea face doar de un robopsiholog. Iar tu ești detectiv, prietene Elijah, și nu...

— În regulă, R. Daneel. Totuși voi încerca să pătrund în robopsihologia spațială de-a dreptul. Și un detectiv o poate face tocmai pentru că nu este psiholog. Mai departe. În mod normal un robot nu minte, dar o va face dacă va trebui să se conformeze uneia dintre cele trei Legi. Ar minți pentru a-și apăra existența, conform celei de a treia Legi. Și mai probabil ar fi să mintă din ordinul unei ființe umane. Și, la fel, pentru a salva, o ființă umană, în concordanță cu Legea întîi.

— Da.

— În cazul de față, fiecare va apăra reputația profesională a stăpînului său și va minți dacă va fi nevoit să o facă. În astfel de circumstanțe reputația ar fi aproape echivalentă cu viața; ar apare un potențial al primei Legi.

— Dar mințind nu ar însemna să facă rău celuilalt om de știință?

— Nu, dacă are impresia că reputația stăpînului său e mai importantă decît a tuturor celorlalți. Va considera că este mai bine pentru toți să mintă decît să spună adevărul.

Cu aceste cuvinte Lije Baley rămase tăcut pentru cîteva clipe. După care reluă:

— OK, atunci aranjează să vorbesc cu unul dintre roboți... de exemplu cu R. Idda pentru început.

— Robotul doctorului Sabbat?

— Da, grăi cu gura uscată Baley, robotul tipului mai tînăr.

— Îmi va lua cîteva minute, spuse R. Daneel. Posed un microreceptor. Mai am nevoie totuși, pentru proiecție, de un perete alb. Cred că acesta ar fi potrivit, dacă mi-ai da voie să mut aceste dulapuri.

— Dă-i drumul. Va trebui cumva să vorbesc într-un microfon sau într-o altă drăcie?

— Nu este nevoie, vei putea vorbi normal. Acum scuză-mă, prietene Elijah. Trebuie să contactez nava și să tratez cu R. Idda să fie interogat.

— Atunci ce-ar fi să-mi dai materialul copiat?

Lije Baley își reaprinse pipa în timp ce Daneel potrivea aparatajul. Răsfoia foile subțiri ce-i fuseseră înmînate.

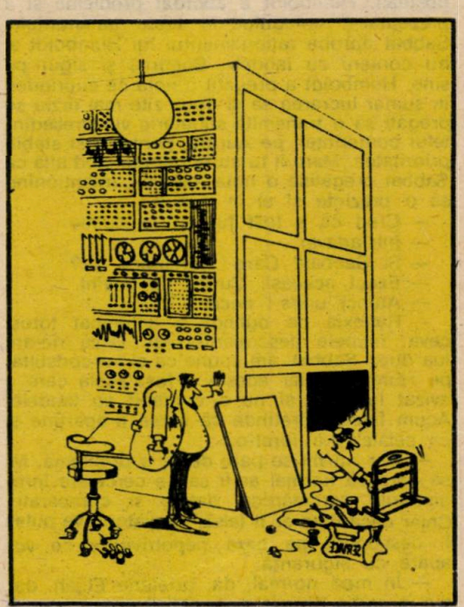

După cîteva minute R Daneel Olivaw glăsui:

— Dacă ești gata, prietene Elijah, R. Idda e la receptor. Ori preferi să mai studiezi copiile?

— Nu, răspunse Baley. N-am aflat nimic nou. Dar fă astfel ca discuția să fie înregistrată.

R. Idda, ireal în imaginea bidimensională de pe perete, avea o structură metalică complet diferită de forma umanoidă a lui R. Daneel. Corpul îi era mai greoi, foarte puțin diferit de modelele pe care le văzuse Baley.

Elijah rosti primul:

— Salut, R. Idda.

— Vă salut, domnule, răspunse în surdină R. Idda, cu o voce ce suna surprinzător de umană.

— Ești servitorul personal al lui Gennao Sabbat, nu-i așa?

— Așa este, domnule.

— De cît timp, băiete?

— De 22 de ani, domnule.

— Și reputația stăpînului tău e importantă pentru tine?

— Da, domnule.

— Ai considera importantă apărarea ei?

— Da, domnule.

— La fel de importantă de apărat ca și viața lui?

— Nu, domnule.

— Ai apăra la fel de ușor reputația altuia?

— Astfel de cazuri trebuie analizate în funcție de meritele fiecăruia, domnule. Nu se poate stabili o regulă generală.

Baley se opri să mediteze. Roboții aceștia spațieni vorbeau mult mai inteligent decît cei de pe Pămînt. Nu era deloc sigur că va reuși să păcălească pe vreunul.

— Dacă ai decide că reputația stăpînului tău e mai presus decît a altuia, de exemplu decît a lui Alfred Barr Humboldt, ai minți ca să o protejezi?

— Da, domnule.

— Mărturisirea ta privind disputa dintre stăpînul tău și dr. Humboldt e falsă?

— Nu, domnule.

— Dar dacă ai mințit vei nega acest lucru pentru a susține neadevărul?

— Da, domnule.

— Bine, atunci să considerăm următoarele, zise Baley. Stăpînul tău Gennau Sabbat e un om tînăr, cu o mare faimă în matematică. Dacă în controversa cu dr. Humboldt a cedat tentației și a procedat incorect, va suferi într-adevăr un oarecare timp, dar, cum am mai spus, e tînăr și are vreme să-și restabilească reputația. Va obține multe succese iar oamenii vor privi încercarea lui de plagiat ca pe o greșeală a tinereții.

Pe de altă parte, dacă cel care a cedat ispitei a fost dr. Humboldt, chestiunea e mult mai serioasă. El este bătrîn iar numele său e cunoscut de generații întregi. Onoarea lui e nepătată pînă acum. Totuși toate vor fi date uitării dacă lumea a afla fapta sa. Nu va mai avea timp să se reabiliteze în puținii ani care-i mai rămîn de trăit. În cazul doctorului Humboldt se vor pierde așadar atîția ani de muncă și cu greu își va mai putea recîștiga poziția pierdută. După cum vezi, dr. Humboldt e într-o situație mult mai grea și de aceea faptele trebuie considerate ca atare.Urmă o pauză lungă. Apoi R. Idda, cu o voce netulburată, rosti:

— Depoziția mea este falsă. Lucrarea aparține doctorului Humboldt iar stăpînul meu a greșit încercînd să și-o atribuie lui.

Baley replică:

— Foarte bine, băiete. Ești liber. Dar nu trebuie să spui nimic nimănui pînă nu vei avea aprobarea căpitanului.

Ecranul deveni alb. Elijah Baley trase din pipă adînc:

— Oare căpitanul navei a auzit interogatoriul, Daneel?

— Cu siguranță. E singurul care cunoaște situația, în afară de noi doi. Bine, să trecem la celălalt robot.

— Dar nu mai e nevoie, prietene Elijah, deoarece R. Idda a recunoscut minciuna.

— Depoziția lui R. Idda nu înseamnă nimic.

— Nimic?

— Da. În cazul lui am insistat asupra faptului că situația lui Humboldt ar fi mai grea. Normal, dacă ar fi mințit, ar fi spus numaidecît adevărul, dealtminteri cum a și făcut-o. Numai că și dacă a spus adevărul la început ar fi afirmat acum aceleași lucruri, pentru a-l proteja pe Humboldt. Sîntem iarăși în fața reflexiei pe oglindă. Nu am cîștigat încă nimic.

— Dar atunci ce vom obține chestionîndu-l pe R. Preston?

— Iarăși nimic, dacă reflexia e perfectă, dar sper că nu va fi. Există o asimetrie; un robot începe spunînd adevărul pe cînd celălalt o minciună. Lasă-mă să-l văd pe R. Preston. Și dacă copia examinării lui R. Idda e gata, dă-mi-o.

Proiectorul intră în funcțiune din nou. R. Preston se afla în centrul imaginii, identic cu R. Idda cu excepția unor detalii de design.

— Salut, R. Preston, glăsui Baley, ținînd în mîini foaia de hîrtie cu întrebările și răspunsurile primite cu puțin înainte.

— Vă salut, domnule. Vocea era identică cu

a lui R. Idda.

— Ești servitorul personal al lui Alfred Barr Humboldt nu-i așa?

— Așa este, domnule.

— De cît timp, băiete?

— De 22 de ani, domnule.

— Și reputația stăpînului tău e importantă pentru tine?

— Da, domnule.

— Ai considera importantă apărarea ei?

— Da, domnule.

— La fel de importantă de apărat ca și viața lui?

— Nu, domnule.

— Ai apăra la fel de ușor reputația altuia?

R. Preston ezită, după care spuse:

— Astfel de cazuri trebuie analizate în funcție de meritele personale ale fiecăruia. Nu se poate stabili o regulă generală.

Baley continuă netulburat;

— Dacă ai decide că reputația stăpînului tău e mai importantă decît a altuia, să zicem decît aceea a lui Gennao Sabbat, ai minți pentru a o proteja?

— Da, domnule.

— Depoziția ta privind disputa dintre stăpînul tău și dr. Gennao Sabbat este falsă?

— Nu, domnule.

— Dar dacă ai mințit vei nega acum acest lucru tocmai pentru a susține neadevărul, nu-i așa?

— Da, domnule.

— Bine, rosti Elijah Baley. Atunci să considerăm următoarele. Stăpînul tău, dr. Alfred Barr Humboldt e un om bătrîn, cu o mare faimă în matematică. Dacă în această controversată situație a cedat tentației și a procedat incorect, prestigiul lui va suferi puțin, vîrsta și marile-i realizări vor atîrna mai greu în balanță. Oamenii îi vor privi greșeala ca pe aceea a unui bătrîn bolnav. Însă, dacă dr. Sabbat a cedat ispitei chestiunea va fi mult mai gravă. El e tînăr, cu o situație mai puțin sigură. În mod firesc ar mai avea multe decenii înainte, pentru a face numeroase descoperiri importante pentru societate, dar toate îi vor fi interzise din cauza greșelii din tinerețe. Are un viitor mai lung și mai important de pierdut decît stăpînul tău. Îți dai seama că Sabbat se află pe o poziție mai dificilă, nu-i așa? Spusele trebuie cumpănite cu grijă.

Urmă o lunga pauza. Apoi, cu o voce rece, R. Preston începu:

— Depoziția mea ar...

Brusc, ajuns aici, se opri și rămase nemișcat.

R. Daneel interveni:

— Mi-e teamă, prietene Elijah, că R. Preston se află în stază. Nu mai poate fi interogat.

— N-are-a face. Am produs în sfîrșit o asimetrie. Putem acum să depistăm persoana vinovată.

— Cum anumne, prietene Elijah?

— Gîndește-te. Închipuiește-ți că ești o persoană care ai asistat la o crimă, dar nu ai comis-o tu. Robotul a fost martor, dar **nu va trebui să faci nimic.** Robotul tău va spune adevărul și îl va susține. Dacă dimpotrivă, **tu** ai fi fost ucigașul, va trebui să ordoni robotului să mintă. Va fi o poziție mai riscantă, deși robotul va minți dacă va fi necesar, înclinația sa va fi să spună adevărul, dar pentru a preveni acest lucru, **vei ordona așadar să mint.** Astfel, acțiunea Primei Legi va fi întărită de cea de a Doua; poate chiar foarte substanțial întărită.

— Limpede, zise și R. Daneel.

— Imaginează-ți că avem în față doi roboți de același tip. Unul va trece de la un adevăr neîntăritor la minciună, după cîteva ezitări, dar celălalt va trece la adevăr pornind de la o minciună **puternic întărită**. O va face însă cu riscul arderii diverselor căi de trecere pozitronice, căzînd apoi în stază.

— Iar, R. Preston a fost cel care a intrat în...

— Stăpînul lui, dr. Humboldt e vinovat de plagiat! Dacă vei transmite căpitanului toate acestea iar el se va grăbi să pună problema în fața lui Humboldt, va obține poate o mărturisire. Dacă se va întîmpla așa, sper să-mi comunici imediat.

— Sigur că o voi face. Acum scuză-mă prietene Elijah. Dar trebuie să iau legătura neîntîrziat cu căpitanul.

— Desigur. Folosește sala de conferințe.

În absența lui R. Daneel, Baley se străduí zadarnic să lucreze. Stătea într-o tăcere apăsătoare. Multe lucruri depindeau de valoarea analizei sale și era pe deplin conștient de lipsa lui de experiență în robotică.

R. Daneel se întoarse într-o jumătate de oră. — aproape cea mai lungă jumătate de ceas din viața lui Elijah Baley. Evident, nu era posibil să ghicești ceva din expresia feței umanoide. Baley încercă să pară impasibil.

— Da, R. Daneel? întrebă el.

— Exact cum ai spus, prietene Elijah. Dr. Humboldt a mărturisit. După cum ne-a spus, conta pe faptul că dr. Sabbat îi va permită să obțină un ultim triumf. Criza a fost depășită și căpitanul îți este recunoscător. Mi-a dat permisiuna să-ți spun că îți admiră subtilitatea și priceperea. Cred însă că am și eu un merit prin faptul că m-am orientat spre tine.

— Perfect, mormăi Baley, în timp ce încordarea genunchilor slăbea și își înălța fruntea, dar, pe toți zeii, Daneel, nu mă mai prezenta într-o asemenea lumină, vrei?

— Voi încerca, prietene Elijah. Va depinde bineînțeles, de importanța crizei, de apropierea față de tine și de alți factori. totuși, aș prefera să-ți pun o întrebare?

— Poftim.

— Nu era la fel de posibil să-ți închipui că trecerea de la minciună la adevăr era ușoară, în timp ce trecerea inversă era dificilă? Și-n acest caz, robotul aflat în stază ar fi indicat nevionvatul! Cineva ar fi putut trage concluzia că dr. Humboldt e nevinovat iar acuzația ar fi căzut asupra lui Geannao Sabbat.

— Da, Daneel. Era posibil, dar mai exista încă un argument. În plus. dr. Humboldt a mărturisit!

— A făcut-o. dar cu indicii în ambele direcții, cum de-ai reușit, prietene Elijah, să descoperi adevărul?

Pentru un moment, buzele lui Baley se strînseră. Apoi se relaxă și zîmbi:

— Deoarece, R. Daneel, am mai luat în considerare reacții umane și nu robotice. Cunosc mai bine oamenii decît roboții. Altfel spus, am bănuit cine era vinovatul **înainte** de a interoga roboții. Odată ce am produs asimetria, am interpretat-o astfel încît să indice vinovatul. Reacția robotului a fost destul de dramatică, încît să-l demaște, la drept vorbind mărturisirea a venit la timp, deoarece analiza mea nu-l putea incrimina.

— Sînt curios să știu cum de ți-ai format bănuiala.

— Pe tot Spațiul, R. Deneel. Gîndește-te, și nu va trebui să întrebi. Mai există o asimetrie în problema reflexiei pe o oglindă, în afara chestiunii fals-adevăr, vîrsta celor doi matematicieni. Unul dintre ei e foarte tînăr pe cînd celălalt e foarte bătrîn.

— Da, bineînțeles, dar ce-i cu asta?

— Următorul fapt: îmi pot imagina un om tînăr, excitat de descoperirea unei strălucitoare și revoluționare idei, consultînd un bătrîn pe care-l credea, din anii studenției, un semizeu în acest domeniu. În schimb nu-mi pot imagina un bătrîn, plin de onoruri și succese, venind la un tînăr pentru a-l consulta, la un bărbat mai tînăr cu secole, pe care fără îndoială îl consideră un mucos sau ce alt termen spațian vrei să folosești. Apoi, un tînăr ar fi luat ideea omului adorat? Bătrînul însă, conștient de declinul său, ar fi putut să o facă. Pe scurt, nu era de conceput ca Sabbat să-i fi furat ideea doctorului Humboldt. Din toate aceste puncte de vedere, Humboldt era cel vinovat.

R. Daneel Olivaw se gîndi o lungă bucată de vreme. Apoi întinse mîna:

— Trebuie să plec, prietene Elijah. Mi-a făcut multă plăcere să te văd. Poate că ne vom reîntîlni în curînd.

Baley strînse puternic mîna robotului, rostind:

— Să nu te superi Daneel, dar nu prea curînd!

În românește de
Șerban Adrian DOBRIN
și Sorel GROZINSKI

Miscelanee

Coincidență bizară

Jules Verne afirma că imaginația omului poate depăși cele mai tainice fapte și întîlniri reale. Așa s-au petrecut lucrurile și în cazul pe care vi-l relatăm...

La 15 iunie 1940, sub comanda generalului de brigadă Leslie Groves, savanții americani au trecut la realizarea Proiectului Manhattan - denumire codificată dată cercetărilor și realizării primei bombe atomice din lume. Infiltrați pe teritoriul S.U.A., spionii Axei primiseră misiune grabnică de a afla amănunte asupra acestei teribile arme. Dar, cum era firesc, la Los Alamos, cercetările se desfășurau în cel mai desăvîrșit secret, asigurat de către cadre de elită din serviciile de contrainformații de la U.S. Army, C.I.A. și F.B.I. Lucrurile au decurs normal pînă în 1944 cînd, situația la zi a acestor cercetări - pe care în ansamblu, doar ministrul de război și șeful executivului american o cunoșteau și, pentru aflarea căreia, spionii lui Himmler ar fi cheltuit sume fabuloase - a fost publicată în zeci de mii de exemplare! Ce se întîmplase? La toate chioșcurile de ziare și reviste din S.U.A., fusese pusă în vînzare, o broșură a colecției **Astounding science fiction** *(Uimitoarea știință a anticipației), cuprinzînd povestirea* **Termenul-limită** *(Dead Line). Răsfoind-o, agenții federali au crezut că visează: în cuprinsul ei, era înfățișat, chiar în amănunte, stadiul realizării bombei atomice americane! Lucru la fel de uluitor, Cleve Cartmill - autorul* **Termenului-limită** *- preciza că este vorba chiar de cel de al doilea război mondial și că, în răstimp de un an - deci în 1945! - bomba urma să fie gata. Timp pînă cînd, un super agent inamic primise ordinul să o distrugă, pentru a nu provoca dezastrul militar al naziștilor și acoliților lor...*

Imediat, în întreaga America s-a trecut la retragerea exemplarelor încă nevîndute. În același timp, J. W. Campbell - redactorul șef al colecției amintite - a fost supus unui sever interogatoriu pentru a divulga... numele trădătorului sau trădătorilor „secretului nr. 1 al Americii". Dumirindu-se cu greu de grava acuzație ce l-ar fi dus direct la Sing-Sing pe scaunul electric, el a dat o explicație care a consternat pe anchetatorii F.B.I. Cu ani în urmă, prin 1937, adică atunci cînd preluase conducerea colecției **Astounding science fiction,** *mister John W. Campbell fusese neplăcut impresionat de superficialitatea tratării unor subiecte de anticipație prezentate lui spre publicare. Drept pentru care și-a adunat grupul de colaboratori, aducîndu-le la cunoștință că, pe viitor, va accepta doar teme la zi, de larg interes, tratate în cel mai riguros mod de abordare a problemei respective. Verificîndu-i-se și confirmîndu-i-se afirmațiile, ancheta a continuat, totuși: bine, atunci, ce fel de surse avusese la dispoziție să se documenteze scriitorul Cleve Cartmill? Dar și aici, lucrurile erau extraordinar de simple pentru că, în documentarea sa, Cartmill folosise... articole teoretice de ultimă oră, publicate în revistele americane de fizică, concluzionînd apoi logic, mersul cercetărilor practice! Cît privește prezența superspionului inamic, ea fusese brodată pe canavaua povestirii, pentru a înviora un text cu multe denumiri de strictă specialitate și a atrage, astfel, cititorii...*

Așa stînd în realitate lucrurile, F.B.I.-ul a luat și el o hotărîre puțin scontată: repunerea în vînzare a exemplarelor confiscate! Mizîndu-se pe factorul psihologic, argumentul deciziei a fost următorul: văzînd cărțulia expusă la îndemîna oricărui cumpărător de pe stradă, agenții naziști nu-i vor acorda nici o importanță, considerînd-o simplă literatură de anticipație. În realitate, lucrurile chiar așa s-au și petrecut! J.W. Campbell s-a obligat să păstreze secretul pînă la trecerea „termenului-limită" de fabricare și lansare a bombei atomice americane, termen ce coincide aidoma cu cel indicat în povestirea buclucașă. Dar imediat după bombardamentele atomice de tragică amintire de la Hiroșima și Nagasaky din august 1945, el a făcut din această bizară coincidență - denumită de unii ziariști „coincidența secolului" - o formidabilă reclamă pentru colecția pe care o conducea. Serviciile speciale ale armatei, C.I.A. și F.B.I.-ul nu au dezmințit vreodată, spusele lui J.W. Campbell...

Aurel CODREANU

Michel JEURY

A TRĂI TIMPUL

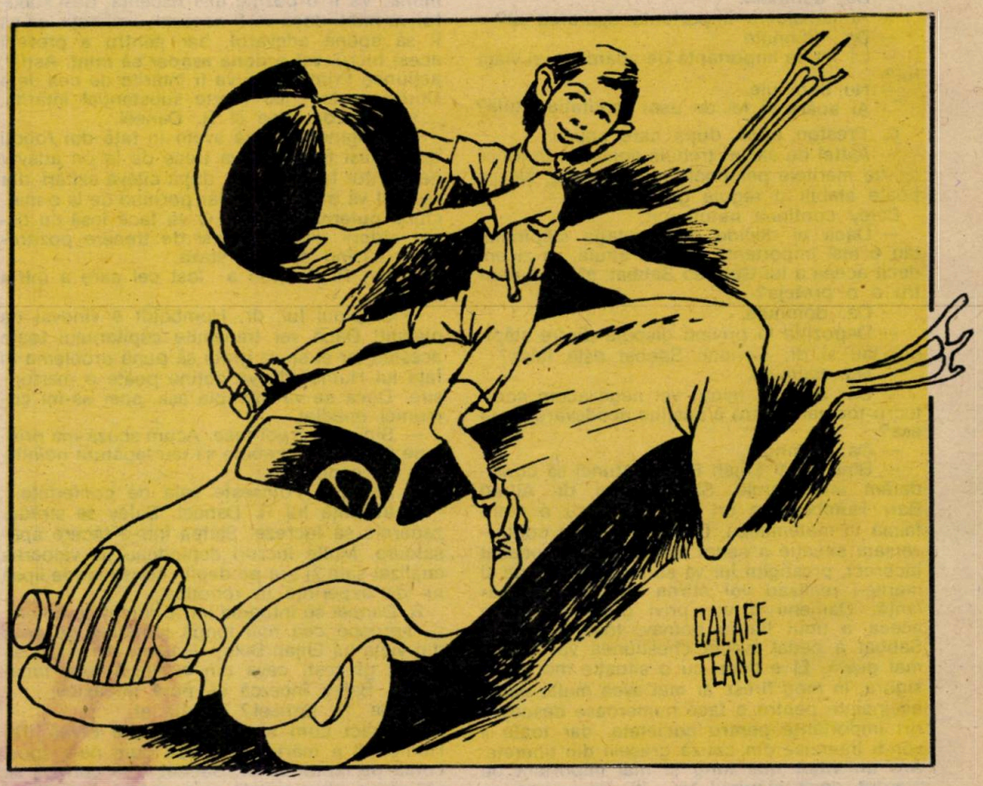

VEACUL era pe sfîrşite. Era se apropia de vîrsta de două mii de ani. 1988...

O întîmplare destul de banală, legată mai mult sau mai puţin de activitatea mea profesională. Lucram la Editurile Ercole. Editurile domnului Laversant, binecunoscutul miliardar. Editurile publicau în special un anumit număr de reviste, consacrate — după tipic — „diferitelor aspecte ale lumii moderne". Printre acestea **Tunuri** şi **Sori calzi.**

La vrema aceea eram redactorul şef al uneia dintre aceste reviste şi scrisesem un articol destul de critic la adresa lanţului Mercurama sau mai degrabă a unor stabilimente care controlau acest lanţ. Ca urmare primisem o invitaţie din partea unui anume domn Komme, care mă ruga să vin la unul din centrele lor, unde urma să se prezinte o atracţie „unică în lume". O atracţie bazată, mi se explică, pe stimulatori de memorie, sonori şi vizuali. Ceea ce putea să-i îngăduie oricui să-şi regăsească, să-şi retrăiască trecutul, să se cufunde în meandrele propriei memorii, în labirintul timpului. Sau ceva cam de felul ăsta.

Eram pe atunci din cale-afară de surmenat. O obişnuinţa pe care o deprinsesem de curînd şi pe care n-aveam să o mai pierd niciodată. Începusem să am totodată şi anumite necazuri cu inima. Iniţiativa îmi veni într-o zi în care mă simţeam cuprins de tisteţe. Găsii amuzant să mă duc să văd „atracţia" de aproape.

La intrarea faimosului centru, trona un soi de batracian hilar, o broască verde, gigantică. În realitate, un birou, încadrat de capota unui Citroen al anilor '60: cam ăsta era genul Mercurama. Din dosul broaştei care îl ascundea aproape în întregime, se ridică să mă întîmpine un omuleţ dolofan, domnul Komme.

Îi strînsei cu moliciune grapa cu pete albăstrii pe care mi-o întinsese în chip de mînă.

— Ce-mi place mai ales în revista dumneavoastră, dom'le Huvon, îmi spuse el, sînt desenele!

— Care revistă? îl întrebai. Editurile Ercole publică vreo unsprezece, dragă domnule Komme!

Atracţia „unică în lume" se numea Memorama. Era creată de Miss Charlene Libby, care aplicase teoriile profesorului nordirlandez Van Sjersen, care la rîndul lor se bazau pe cercetările japoneze în materie de hipermemorie, etc. După vreo jumătate de oră de trăncăneală, iată-mă mergînd printr-un coridor luminos, interminabil. Magia culorilor e bine cunoscută. Mercurama nu era singura care o punea în valoare. Coridorul deveni întunecos. Apoi se luminâ din nou.

Apoi întunecat ca şi trecutul. Apoi luminos ca şi amintirile îndepărtate. Şi verde ca timpul.

Ca timpul... Avui impresia că e firesc să văd timpul în verde şi că astfel îl văzusem dintotdeauna. (Sau să fi fost supus unui efect de persuasiune subliminală...) Tentativă de persuasiune de altfel inutilă, pentru că văd într-adevăr timpul în verde şi astfel l-am văzut dintotdeauna.

Nu, nu, nu întreg timpul. Trecutul doar. Viitorul nu are culoare. Să însemneze asta că el nu există? Începui să mă mai întreb dacă toate gîndurile care îmi veneau erau cu adevărat ale mele. Da, aşa e, trecutul are pentru mine culoarea verde, mai mult sau mai puţin întunecată, după cît e de îndepărtat.

Verde... Şi continuam să înaintez prin coridor. Departe, înaintea mea, se desfăşura o linie aurită. Cunoşteam tehnicile Mercurama. Iluzie. toate astea mi se păreau în acelaşi timp şi foarte sofisticate şi uşor primitive. (În '88, în laboratoare se realizează deja experienţe mult mai interesante şi mai spectaculoase.) În ziua aceea oboseala mă făcea deosebit de receptiv, şi mă lăsai condus, şi mă lăsai mînat, şi acceptai jocul. Nu mai aveam în mine nici o dorinţă de a rezista, indiferent ce-ar fi fost (şi, de-atunci începînd, n-am mai avut niciodată dorinţa de a opune rezistenţă la ceva, orice ar fi fost). Mă plictiseau şi munca şi întreaga mea viaţă. Venisem la Mecurama pentru ca tot dezplictisindu-mă, să mă plictisesc. Acceptam să mă plictisesc; asta mă distra. Se adeveri că această stare de spirit, absolut ciudată şi de nedescris, era favorabilă unei anumite luări de cunoştinţă. Asta era, fără îndoială, cauza, că de această dată, descoperisem Timpul...

Umblam. Ştiam bine că coridorul nu putea avea mai mult de treizeci, patruzeci sau cincizeci de metri lungime. În realitate, probabil că, fără să-mi dau deama, mă întorceam în cerc. Tehnica clasică. Mă plictiseam din ce în ce mai tare...

Am încetinit, apoi am grăbit pasul. Am căscat, apoi m-am uitat la ceas; se oprise. Sau mi s-a părut că se oprise. Apoi am ajuns într-o zonă verde. Probabil că, fără să-mi dau seama cu adevărat, văzusem desfăşurîndu-se înaintea mea mai multe benzi colorate, şi, instinctiv, o urmasem pe cea verde.

Căci verdele, verdele este culoarea trecutului. Intrasem în joc: îmi căutam trecutul. Mă scăldam în verde. Mă împresură o oarecare emoţie, care alunga încetul cu încetul plictisul. Întîi mă apărai, apoi mă lăsai prins. Auzeam totodată şi o mulţime de sunete: crîmpeie de melodii greu de identificat, frînturi de simfonii, izbucniri zgomotoase... Pătrunzînd mai adînc în zona verde, îmi dădui seama că anumite sunete mă atrăgeau. N-am opus rezistenţă. Şi n-aveam să mai opun rezistenţă niciodată. (Nu acesta este secretul timpului?) Sunetele cele mai plăcute, cele mai emoţionante, evocau ropotul ploii pe acoperiş, murmurul catifelat al unui motor puternic, jocurile de apă, şuşotitul unei conversaţii cu voce coborîtă, vocea mamei murmurîndu-mi la ureche... Ploaia ciocnindu-se de o fereastră. Zgomotul unui motor apropiat... Ploaia pe o caroserie...

Mă aflam... într-un vehicol... Şi mereu mul verde... un nor verde se rotunjea, se condensă într-un rotocol mare... un balon... un rotocol care se afla înaintea mea. Un rotocol din ce? ei bine... din cauciuc moale... şi pe urmă... se transformă dintr-odată... şi acum... o minge verde... o minge din cauciuc şi ţineam în braţe o minge de copil şi o strîngeam în braţe şi era o întîmplare... într-adevăr o întîmplare din trecutul meu, o întîmplare din copilăria mea şi mă aflam într-un autobuz... eram aşezat pe un fotoliu de piele... fotoliul era prea înalt pentru mine... alături se afla cineva... care trebuia să fie mama... şi ne întorceam dintr-un oraş vecin şi ploua... ploua, dar erau şi cîteva raze de soare... şi picăturile străluceau... pe fereastra maşinii... şi ţineam în braţe o minge din cauciuc...

Impresia mă învălui cu o putere extraordinară şi pierdui conştiinţa locului în care mă aflam cu adevărat şi a experienţei pe care tocmai o trăiam... şi fui copilul care fusesem... copilul de trei sau patru ani sau mai mult... şi eram aşezat pe un fotoliu prea înalt într-un autobuz care se zdruncina şi ploua şi ţineam în braţe o minge din cauciuc şi aveam trei ani sau patru şi eram... în trecutul meu!

Din diferite motive, experienţele **memoramei** au reprezentat un eşec, cel puţin într-o primă fază. Poate că sistemul nu era încă pus la punct în '88. Într-un anumit număr de laboratoare, americane, europene şi japoneze, sînt în curs cercetări foarte importante legate de stimulatorii de memorie. Mă întreb însă dacă cercetătorii vor avea **destul timp** ca să le finalizeze.

Pentru mine, asta nu mai are importanţă. Eu descoperisem, sau mai degrabă, redescoperisem Timpul. Învăţasem din nou, ca un copil, să trăiesc timpul, să trăiesc în timp... Descoperisem, din întîmplare (dar să fi fost oare din întîmplare?) maşina mea proprie de călătorit în timp. Era o minge verde din cauciuc: un obiect care nu mai exista de zece sau douzeci de ani... care trebuie că putrezea în pămînt sau care fusese ars sau...

Dar n-aveam nevoie de mingea însăşi ca să călătoresc în trecutul meu. Amintirea, imaginea vizuală sau mai curînd tactilă a obiectului îmi era de ajuns. Cu toate astea, cînd îmi dădui seama de importanţa acestui obiect, hotărîi să îmi procur un altul, cît mai asemănător cu putinţă. Fu un eşec. Mingea pe care o cumpărai în disperare de cauză — o minge verde, din cauciuc, obişnuită, aproape de aceeaşi mărime şi de aceeaşi culoare ca aceea din copilăria mea — se dovedi ineficace. Renunţai. In cursul verii lui '88 făcui, servindu-mă de mingea imaginară un anumit număr de călătorii. Mă puteam deplasa între două puncte ale trecutului meu. Cel mai îndepărtat, fiind călătoria în autobus, călătoria de întoarcere cu mingea: apariţia mingii verzi în viaţa mea constituind în acelaşi timp, elementul cauzal al călătoriei şi limita ei extremă. Punctul cel mai apropiat corespundea probabil cu dispariţia mingii: între cel de-al şaptesprezecelea şi cel de-al optsprezecelea an al vieţii. Avui o experienţă de călătorie încă şi mai intensă decît prima şi situată cam în această perioadă. N-a fost decît o întîmplare, nu mai mult, cel puţin aşa cred.

Aveam un prieten, care conta mult în viaţa

mea. Îl cunoscusem din liceu, Jacques Passage, acela care urma să devină marele scriitor-poet. Jacques Passage. Numele lui e astăzi cunoscut, cu toate că Jacques nu a avut destinul pe care i-l preziceam noi şi pe care el îl spera. În 1982 scrisesem o povestire intitulată TÎNĂRUL POET — şi tînărul poet era, bineînţeles, Jacques Passage. Înainte să-l cunosc pe Jacques, şi eu visam la acest destin: să fiu acela care-i va egala sau îi va depăşi pe autorii începutului de secol, pe care îi admiram nebuneşte. Alain-Fournier, Raymond Radiguet... Apoi, l-am întîlnit pe Jacques Passage, care mi-a părut infinit mai talentat decît mine. Şi curînd am admis că el urma să fie „tînărul poet" în stare să facă ca pînă la sfîrşitul secolului, Alain-Fournier şi Raymond Radiguet să fie uitaţi. Totuşi, n-am admis asta chiar imediat...

Şi se datoră mingii verzi că regăsii momentul precis cînd mi-am dat seama definitiv de superioritatea lui Jacques Passage şi cînd m-am hotărît, mai mult sau mai puţin conştient, să mă dau la o parte, să renunţ. Locuiam într-un orăşel din Sud. Tata era funcţionar comunal, mama, portăreasa primăriei, unde aveam şi noi un mic apartament. Mama lui Jacques ţinea o cafenea la periferie, în apropierea unui riu, Barbaria. Îmi plăcea grozav locul acela. Faţada dinspre sud se oferea în întregime soarelui, fără un arbore, fără un centimetru pătrat de umbră. Cealaltă dădea către o grădină tufoasă, un parc sălbatic. În partea asta, aşezarea era în orice anotimp de o răcoare ciudată.

Camera lui Jacques avea cîte o fereastră de fiecare parte. Era admirabilă... demnă de **tînărul poet.**. Acolo ne întîlneam ca să ne scriem poemele şi ca să ni le spunem. Ca să ne visăm viitorul... Într-o zi de vacanţă, către sfîrşitul după-amiezei, în luna iulie, venisem să-l întîlnesc dar el nu era acolo. În cafenea, nu era nici un client. Mama lui Jacques era singură. Îmi oferi o bere şi se aşeză cu mine în sală ca să bea un licheur de mentă.

...Ne-am aşezat în apropierea unei ferestre şi ea mi-a vorbit. Îl aşteptam pe Jacques şi ea îmi vorbea şi eu îi ascultam glasul. Şi îi ascultam glasul. glasul... Marie Passage era o femeie mărunţică, foarte brună. Pielea îi era aproape diafană. Nările palide îi palpitau fără încetare. În ochii întunecaţi îi străluceau lumini puternice. Şi cînd vorbea despre fiul său, luminile deveneau încă şi mai puternice. Îmi vorbea despre fiul ei şi eu priveam în jurul meu şi decorul era o prezenţă tulburătoare. Plonjasem încă o dată, eram cufundat în întregime în trecutul meu. Vedeam limpede picioarele metalice ale meselor, şi atingeam marmura care le acoperea. Şi lăsasem să-mi cadă puţină bere care desena pe marmură un ocean curios între două Americi. Marie Passage purta o rochie albastră, fără mîneci. Şi eu o ascultam vorbindu-mi despre fiul ei. Şi soarele strălucea. Şi era cald, în ciuda jaluzelelor. Şi eu o ascultam pe Marie şi mă impresura o emoţie puternică şi gravă. Eram copleşit de admiraţia pe care o avea pentru Jacques şi pe care şi eu o împărtăşeam.

Emoţia o învăluia şi pe Marie Passage, căci îi vedeam buzele tremurînd. La orizont, soarele începea să coboare şi lumina se filtra prin sticla ferestrelor. Şi pentru o clipă, am fost înfăşuraţi amîndoi de eşarfa curcubeului. Încetul cu încetul, verdele a alungat celelate culori, dînd înapoi către albastru şi înaintînd către galben. Şi aceasta a fost clipa în care am încuviinţat să-i las primul loc lui Jacques Passage. În clipa aceea mi s-a schimbat definitiv destinul: n-aveam să fiu niciodată Tînărul Poet.

Şi înţelesei că mai ales în astfel de momente ale trecutului meu mă transporta maşina mea temporală. Mă transporta către clipele care îmi puneau în balanţă viitorul... Astfel că retrăi de mai multe ori evenimentele cruciale ale adolescenţei mele: accidentul de maşină din care am scăpat ca prin urechile acului, proba cea mai dificilă a unui examen reuşit ca prin miracol... întîlnirea ratată cu prea frumoasa domnişoară blondă... Aceste momente ale destinului meu aveau un fel de **greutate** care mă atrăgea.

În scurt timp, aptitudinile mele de a călători în trecut se diminuară şi apoi dispărură cu totul — cel puţin aşa am crezut. Regăseam cu greu amintirea mingii verzi. Senzaţiile tactile nu mi se mai năsteau spontan în palmă, imaginea devenea difuză, nesigură şi grosolană. Încetai să mai călătoresc. Mă azvîrlii din nou în vîrtejul vieţii profesionale. Şi, din nou, inima mi se răzvrăti... ceva mai puternic decît prima oară. Mă lăsai îngrijit. Îmi merse mai bine. Muncii din greu. Avui o nouă criză. Mă odihnii. Mai bine... mai rău? Ceva mai bine? Timpul trecea. Lucram tot pentru Editurile Ercole. Domnul Laversant îşi extinsese imperiul. Conducea acum Verticala Laversant, în cadrul căreia editurile noastre nu reprezentau decît o parte neînsemnată. Îl iubeam tot mai puţin şi îl respectam tot mai mult. Noi, colaboratorii săi apropiaţi — căci înaintasem în grad şi mă mai căţărasem pe cîteva etaje ale Turnului Laversant. S-ar putea ca în anul 2000 să mă apropii de terasă, culmea culmilor... dar nu credeam nici cît negru sub unghie în anul 2000. Nu aveam să văd născîndu-se al treilea mileniu, eram sigur.

Lunile, anii. Timpul curgea. Trecutul se îndepărta. Mingea cea verde se micşora din ce în ce mai mult.

În 1996, într-o seară, fui invitat la proprietatea domnului Laversant, **Colorado de sud,** numită şi **Microclimatul,** datorită instalaţiilor luxoase de control meteorologic, pe care domnul Laversant le construise împrejurul domeniului său. Controlul meteo era una dintre marile reuşite ale Verticalei Laversant... Erau prezenţi cîţiva dintre colaboratorii săi cei mai apropiaţi: Bertrand de Tizac şi Audrey Robin de la sectorul edituri; Norman Bart de la sectorul meteo; Carol Lamain, Hari Rasch, Philip de Foe. Şi de asemenea cîţiva coordonatori ai verticalelor din străinătate, ca Patrick Leavenworth şi Kago Wajkanai...

Îndată după cină, se apucară să vorbească despre timp. Verticala Laversant controla, prin Editurile Ercole şi alte grupări orizontale, mai bine de cincizeci de reviste, ziare şi emisiuni televizate. Audrey Robin, o foarte tînără femeie, răspundea de sectorul science-fiction. Şi un oarecare... nu, nu un oarecare: domnul Laversant însuşi, o întrebă care era cauza pentru care science-fiction-ul actual nu mai vorbea deloc despre călătoriile în timp. Audrey Robin încuviinţă, dar ezită asupra explicaţiei. Chestiunea fu discutată îndelung. Istoriile bazate pe călătoriile în timp, cele mai multe povestiri despre timp, păreau să fi dispărut din science-fiction. Se amuzară încercînd să stabilească perioada în care începuse acest fenomen. Specialiştii se puseră de acord asupra intervalului 1983—1985.

Cît priveşte explicaţia, părerea generală fu următoarea: subiectul fusese abandonat pentru că toată lumea, autori şi cititori, înţelesese imposibilitatea absolută — ştiinţifică, logică, structurală — a oricărei translaţii sau proiecţii temporale. O imposibilitate legată de însăşi natura realităţii. (Nu luam parte la dialog, în sinea mea, mă întrebai: Dar care să fie oare natura realităţii?)

Autorii încetaseră deci să-şi spargă capetele împotriva imposibilului... Formula îi aparţinea lui Philip de Foe, care, prin anii '80, îl cunoscuse pe celălalt Philip, marele Dick. Cineva îmi ceru şi mie părerea, poate pentru că nu participam de loc la discuţii şi mă cufundasem într-o vagă reverie. Nu fusese domnul Laversant, ci domnul de Tizac, responsabilul general al sectorului edituri. „Poate că prietenul nostru, James Huvon, crede în călătoriile în timp?" Spre propria mea mirare, n-aveam nici un chef să mă alătur părerii generale. Şi cu toate acestea, mă credeam o persoană realistă, sceptică chiar. În prima clipă, îmi spusesem: „Bineînţeles. E evident. E absolut imposibil să te întorci, de pildă, în trecut, şi să schimbi ceva, indiferent ce, în istorie, sau în destin, fie chiar şi în destinul unei rîme de pămînt!"

Această convingere, trebuia să existe în mine. Ştiam că există în mine, ca de altfel, în orice om de bun simţ. Dar nu reuşeam să-i dau de urmă. Trebuie că, într-un anumit moment, mă schimbasem. Asta trebuie că se întîmplase în vara lui '88 şi eu nu băgasem de seamă. Mă simţii plin de îndoieli. Gîndii cam aşa: „Da, desigur, ar părea cu neputinţă. Doar dacă timpul ar fi ceea ce se crede!"

Şi timpul continua să se scurgă la fel cum o făcuse dintotdeauna. Se poate să fi apărut schimbări invizibile în curgerea lui continuă în realitate sau aiurea. Mă întrebam uneori dacă schimbările nu începeau să devină vizibile... Se prevăzuse, pentru acest sfîrşit de secol, o situaţie încordată pe toate planurile, în toate ţările şi în întreaga societate. Încleştări fantastice, o proliferare a violenţei, un soi de crescendo dramatic către anul 2000. Nimic din toate acestea nu se petrecea. Asistam mai degrabă la un fel de secătuire a emoţiilor, a dorinţelor, a moravurilor. Era valabil în egală măsură pentru naţiuni ca şi pentru indivizi. O blîndă somnolenţă împresura, încetul cu încetul, lumea. Sau să fi fost poate o imensă sfîrşeală? Singur umorul se mai ţinea tare...

Economia, de pildă, fără să cunoască crizele care zdruncinaseră societatea industrială în ultimii douăzeci de ani, începea să-şi înceţinească ritmurile, fără ca cineva să aibă aerul că ar fi îngrijorat.

Ne aflăm în 1999 şi am impresia că nu e adevărat, că nu vom vedea anul 2000. Eu, unul, n-am să-l văd nici cum, căci starea mea de sănătate s-a înrăutăţit încă şi mai mult. De această dată, inima îmi este foarte bolnavă, şi eu sînt mult prea obosit, şi medicii sînt prea obosiţi ca să se ocupe de mine... Dar, am intuiţia că NIMENI nu va vedea născîndu-se cel de-al treilea mileniu.

Anul 2000 nu va fi cunoscut, pentru că nu va fi nici un an 2000, pentru că timpul nu este ceea ce se crede şi pentru că el va fi incapabil să împingă mai departe această enormă comedie, această gigantică simulare. Timpul se deghizase ca istorie, dar nu era decît o deghizare, şi acum, nimeni nu mai credea în ea.

Şi timpul rîde de propria sa farsă. AUD TIMPUL RÎZÎND!

Şi-l simt că va opri acest joc care a durat prea multă vreme...

Şi atunci, am hotărît să mă întorc în trecut, de această dată de-a binelea, pînă la o bifurcaţie a destinului meu. Am patruzeci şi şapte de ani. Nu vreau să-mi aştept moartea în acest curent anemic care va fi în curînd întrerupt. Nu vreau să aştept acest an 2000 care nici nu va veni (căci istoria nu-i decît o iluzie şi calendarul o mascaradă). Am să încep din nou de la zero, ca să trăiesc o viaţă mai bună, într-o lume mai adevărată. Ştiu că mai am o şansă.

Am făcut cercetări disperate pentru a regăsi mingea verde. M-am dus în oraşul meu natal. Noul primar îmi era prieten din copilărie. I-am povestit că, copil fiind, ascunsesem bijuteriile mamei într-o minge verde, şi că îngropasem mingea undeva, în grădină, dacă nu cumva o ascunsesem în hambar. Ocupanţii actuali ai locuinţei i-au făgăduit să scotocească peste tot. Nimeni nu se mai mira de nimic. Nu mai aveau nici cheful, nici puterea să se mire... Mingea nu am găsit-o, dar în hambarul primăriei mi-a căzut în mînă o carte cu poze care îmi aparţinuse pe vremea cînd aveam trei ani, sau poate patru, înainte de a începe şcoala. Imagini şterse, pe pagini murdare şi rupte. Cartea era imprimată pe o singură parte. Pe cealaltă parte, foile erau albe, şi pe aceste pagini albe, înainte de a şti să scriu o literă, mîzgălisem desene informe. (Sau poate că desenele nu erau chiar atît de informe?) Şi acum, privindu-le, mă năpădeau viziuni ciudate...

Cred, — sper — că mîzgălisem aceste semne secrete înainte de a avea mingea verde. Trebuie să fie aşa! Am să mă folosesc de această carte veche pentru a regăsi ziua mingii verzi — ziua de întoarcere, în autobuz, cu mingea verde. Şi îmi voi schimba destinul. Voi lua totul de la capăt. Sînt sigur că e cu putinţă. Ziua aceea, e o zi importantă din viaţa mea, un nod în timp, şi ceva avea să se întîmple.

Călătoria va fi uşoară. Timpul e mai fluid ca pe vremuri altădată. Tensiunea aceea superficială, care ne ţine legaţi de prezent, aproape că nu mai există. N-am făcut încercări sistematice. A fost de ajuns să mă gîndesc la călătorie cîteva zile, sau poate cîteva săptămîni (ne aflăm în 1999 şi nimeni nu mai priveşte calendarul)... şi am pornit.

Şi ştiu acum de ce autorii au încetat dintr-odată să mai vorbească despre timp. Pentru că le-a fost TEAMĂ. Au simţit că timpul nu era deloc acea forţă liniştită, cu curs imuabil, relevat de istorie şi calendar. Şi cînd timpul a lăsat să i se întrevadă adevărata faţă, s-au îngrozit şi au tăcut.

Verdele, culoarea trecutului. Anumite sunete mă atrag. Ropotul ploii pe acoperiş, mormăitul catifelat al unui motor...

Dar iată că verdele se estompează. Totul devine cenuşiu.

Clipocit de apă, conversaţie cu voce coborîtă. Răpăitul ploii în fereastră.

Mă aflu într-un vehicol... Impresie de cenuşiu... Sînt aşezat într-un fotoliu din piele... prea înalt pentru mine... mama e alături de mine şi eu plîng... Printre lacrimi, totul mi se pare cenuşiu... Ne întoarcem din oraş, şi plouă, şi mama nu a găsit mingea verde pe care eu mi-o doream, şi plîng.

Sînt aşezat într-un fotoliu prea înalt într-un autobuz care se zdruncină şi plouă şi am mîinile goale şi plîng. Am trei ani, sau patru, dar nu o ştiu, şi viaţa mă aşteaptă, şi nu o ştiu.

Timpul este cenuşiu.

În româneşte de Veronica PĂTRUŢ

Mihail GRĂMESCU

EXPONENȚIAL QI

În 1952, niște experți în psihologie animală au început fel de fel de experiențe în vederea testării coeficientului de inteligență al primatelor. Primele rezultate au fost descurajatoare. În afară de om, nici un alt animal nu reușea să treacă, **din proprie inițiativă,** de testul lui Mills. Maimuța murea de foame dar nu-i dădea prin cap să se slujească de bățul din cușcă spre a-și trage cu el mai aproape banana lăsată dincolo de limita la care ajungea cu mîna.

La testele cu cartonașe diferit colorate, simbolizînd expresii simple: „mi-e foame", „mi-e somn", „banana", „măr", „mai vreau", gorilele din lotul de probă au răspuns greu, și demonstrația publică a fost un fiasco total. Concluzia specialiștilor chemați a fost categorică: animalele nu au o gîndire conceptuală, deci nu se pot exprima rațional, fiindcă nu gîndesc. Sînt călăuzite doar de instincte, care nu au și nici nu au avut niciodată la bază rațiunea. Pavlovismul era în floare. Eventualele „potriveli" din comportamentul loturilor testate erau simple întîmplări, sau dresură avînd la bază reflexele condiționate. De logică nici nu putea fi vorba.

La testul cu labirintul, performanțele șoarecilor erau atît de modeste încît toți oamenii de bună credință s-au convins că, orice s-ar zice, animalele nu au coeficienți de inteligență compatibili cu cei umani. În afară de om, nimeni pe pămînt nu gîndea conceptual, și, în consecință, nu exista nici o șansă de a comunica prin limbaje simbolice cu altcineva decît cu oameni. „Nici măcar cîinii nu-și **cunosc** numele. Ei se călăuzesc, atunci cînd răspund la apel, numai și numai după timbrul vocii, după tonul cu care li te adresezi, nu după cuvintele pe care le spui."

Puteam dormi liniștiți. Omul era singura oglindă de conștiință în care Universul se reflecta. „Omul dăduse nume tuturor animalelor".

Abia după 1960 niște fermieri americani absolut lipsiți de informare psihologică au dresat un cimpanzeu să conducă o mașină. Prostii din astea americane... Ziarele de scandal au vehiculat și niște poze cu un fermier și maimuța sa, care, fără să o învețe nimeni, pleca singură la cîmp cu tractorul și ara. Scorneli și baliverne de presă occidentală de mare tiraj, de care orice savant care se respectă are toate motivele să-și rîdă-n pumni.

Tot în deceniul șapte, Galaxia Marconi a descoperit că bruiază comunicarea între balene, care avea caracter global, și care, de mult zgomot ce facem, abia dacă se mai înțeleg între ele la cîțiva kilometri distanță. Că ele ar fi „priceput" profunzimea mesajelor noastre, lăiăite pe sute de mii de posturi, în fiecare zi, nu avem date. Avem însă date cu privire la faptul că noi habar n-avem ce vorbesc între ele balenele. N-am reușit să stăm de vorbă cu niciuna pînă acum. Nici cu delfinii. Nici cu cîrdurile de pești pe care le depistăm cu detectoarele radio de la bordul pescadoarelor. Dar, de fapt, pe noi nu ne preocupă să stăm de vorbă cu balenele sau cu cîrdurile de pești. Pe noi ne interesează să-i prindem și să-i mîncăm. În fond, ce ne-ar putea spune interesant un pește?

Prin 1968—70, o tipă care se considera în sinea ei „om de știință", a stat o perioadă de timp, de bunăvoie, și nesilită de nimeni, în „haremul" unui goriloi. Nu știm dacă a avut și moștenitori cu dînsul (se spune că prin India și Nepal cazurile sînt frecvente), dar după cîțiva ani a revenit printre intelectuali și a comis o serie de declarații foarte dubioase, nu numai din punct de vedere științific (pretindea că nu știm încă mai nimic despre inteligența animală), dar și din punct de vedere moral. Multă lume și-a pus problema dacă soția unei maimuțe poate fi considerată altfel decît soțul. Oricum, biata psihopată s-a cramponat în aberația ei sexuală și s-o fi întors iar la familia ei bestială, că nu s-a mai auzit de ea.

Cîțiva ani mai tîrziu, un scrîntit de englez susținea că a învățat o cioară să rezolve funcții de gradul al doilea și să „se exprime" cu un vocabular de cca 200 de cuvinte. Cum mai sînt încă pe lume triburi care n-au un dicționar atît de bogat, s-ar putea înainta propunerea includerii ciorilor între națiuni, eventual cu dreptul de reprezentare în forurile internaționale, care să le consfințească prin lege scrisă drepturile și îndatoririle în regatul aerului.

Pe la sfîrșitul deceniul opt, tot niște anglo-saxoni, de data asta informaticieni, au zvonit că un centimetru pătrat de cortex de bibilică, renumită pentru imbecilitate, ar fi totuși mai „isteț" decît cel mai isteț computer existent în prezent, ba poate chiar decît toate la un loc. Dar nici astfel de știri nu au impacientat (ÎNCĂ!) pe nimeni.

Pe la începutul anilor '80 un tip care nu era de meserie circar, a anunțat că are un cal care știe să rezolve probleme cît de complicate de algebră superioară și geometrie analitică. Lume-lume! S-a strîns lumea, s-a minunat ca de alte alea, au venit matematicienii, calul a dat examen, l-a trecut cu nota 10! Bravo! Aplauze, felicitări fericitului posesor. Și după aia, gata! Înapoi la ham! Doar nu erau să-l angajeze inginer, cînd milioane de tineri absolvenți de facultate șomează, fiind obligați uneori de condițiile nefaste să execute muncă de cal.

Ce vă amuzați așa? Ce găsiți de rîs în asta? Parcă nici n-ați asistat în viața dumneavoastră la teste de genialitate la care cîte un cobai nenorocit reușește 95—98% din QI-ul cu dificultate maximă umană, la care eu, care nu sînt un Kant, un Schopenhauer sau un Shakespeare... Dar, hai să zicem, eu ca eu, dar dumneavoastră, stimată doamnă, sau băiețelul dumneavoastră atît de isteț, puteți fi convinsă că nu v-ați descurca nici la o zecime din probe.

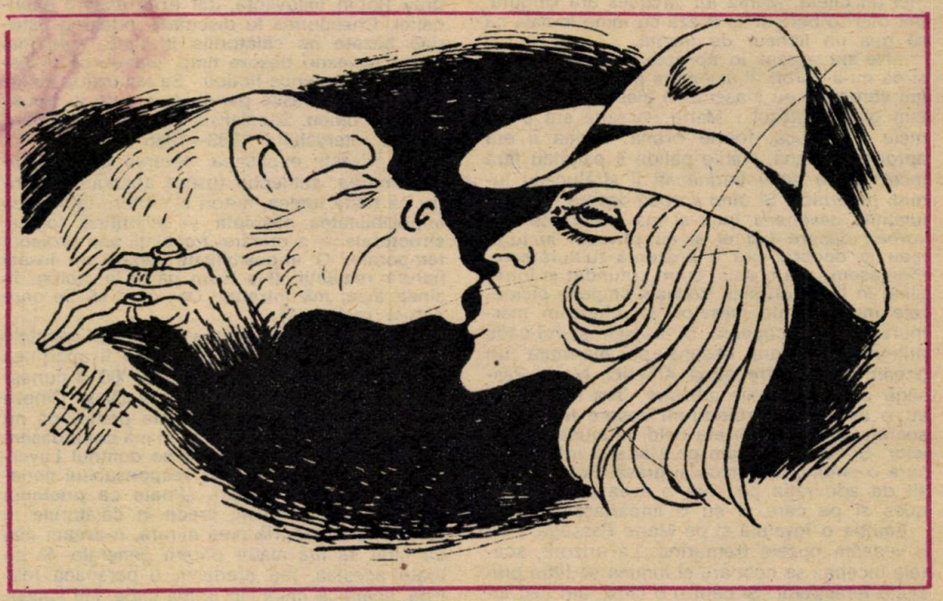

Dar, hai să vă spun o anecdotă. La nu știu ce hotel, mi se pare la Astoria, sau Lido, mai acum cîtva timp s-a petrecut o pățanie de mai mare hazul. Dispăreau de la o vreme, de la bucătărie, în timpul nopții, fazanii aduși să fie gătiți a doua zi. Evident, conducerea nu putea tolera apucăturile... apucătoare ale personalului. După un avertisment și o amendă, a trecut la măsuri drastice: a concediat toată echipa de borfași. Dar și după angajarea altui colectiv de bucătari, evenimentele s-au perpetuat. Fazanii dispăreau ca nimic. Au fost concediați fără milă portarii și paznicii. Degeaba.

În disperare de cauză a fost solicitată criminalistica. A venit un șmecher, a stat o noapte întreagă de pază la ușă, n-a remarcat nici un hoț, și dimineață ia fazanii de unde nu-s.

Dom-ne. cu ăștia nu se glumește! Inteligence Service, ce mai!

Bucătaria era absolut închisă. N-avea geamuri, n-avea uși mai multe. Pe horn, fazanii nu puteau zbura, că ușița la mașina de gătit era închisă.

Scandal ca la balamuc.

A doua noapte, meșterul și-aduce cu el scule, ochelari cu infraroșu, amplificatoare electronice, de sunet, trage cu urechea, bea cafea tare și nu închide ochii toată noaptea, și cînd i se pare ceva cumva, dă buluc cu revolverul înăuntru: „Stai așa! Poliția! Mîinile sus!"

Cînd vede care era treaba, cade-n fund de uimire: „gangsterii", „hoții specializați", „găinarii"... erau o brigadă organizată de șobolani dolofani.

„Bine, bine, dar pe unde au intrat și cum de nu s-a observat pînă acum?"

Aici începe caraghioslîcul: guzganii veneau pe gura de ventilație. Desprinseseră plasa de sîrmă, o ridicau, trăgeau un scaun în dreptul ei, își uneau efoturile și trăgeau fazanii pînă la scaun, îl săltau la gura de ventilație, acolo erau preluați de alți șmecheri, și așa, bucată cu bucată, cărau toți fazanii. În bucătărie mai erau și alte specialități, mai ieftine, dar băieții aveau gusturi bune și nu se zgîrceau la preț.

După ce terminau de „operat", făceau curat să nu se prindă fraierii, împingeau scaunul la loc, și trăgeau plasa de sîrmă peste gura de ventilație, dînd probleme irezolvabile poliției cu o crimă aproape perfectă în dauna avutului uman.

Și nu vă mai bucurați așa ca tăntălăii, că nu-i nimic de rîs în asta! E o chestie cît se poate de serioasă! Ia gîndiți-vă nițel! Deci, șobolanii ăia, uciși fără proces și fără teste prealabile de QI, nu numai că aveau conștiința gestului lor reprobabil din punct de vedere uman, ceea ce mi se pare mult mai mult decît o simplă problemă de gîndire conceptuală, dar, pe deasupra, utilizau o schemă logică foarte complexă, prin care nu numai că-și probau raționalitatea, dar mai dădeau și dovadă că pricep cum gîndesc oamenii, depășind în iscusință, inventivitate și subtilitate personalul uman de pază.

Acum un an mi se pripășise un șoricel în casă. Cu mîncarea, se descurca: îi lăsam în fiecare seară cîte ceva pe o farfurie, în colțul bucătăriei, ca să nu fie silit să se urce pe masă să fure. Nu-i igienic să-ți umble șoarecele cu picioarele nespălate în mîncare, și scontînd pe QI-ul său, mi-am zis că doar n-o fi cretin să-mi cotrobăie în farfuriile goale dacă eu îi las la îndemînă tainul zilnic. Și nu m-am înșelat în așteptări. În schimb, îl găseam dimineața pe ochiul aragazului. Probabil că se urca să stea la căldurică, metalul rămînînd mai cald după ce stingeam focul. Într-o dimineață mi-a dat prin cap să încerc să dau drumul la aragaz să văd ce face. Trebuie să recunosc că a fost o glumă cam idioată din partea mea. Din cauza evaporației butanului, șoricelul meu a înghețat și s-a făcut ca de sticlă. Credeam că a murit. Am oprit gazul și am întins mîna să-l iau de coadă. Dar, în mai puțin de o fracțiune de secundă, sub ochii mei, „sticla" s-a topit (dinspre centru spre extremități) și șoricelul a zbughit-o dintre degetele mele care au apucat în gol.

După acest incident, el nu s-a mai urcat pe aragaz, dar nici mîncarea pe care i-o ofeream n-a mai acceptat-o, iar într-o zi l-am găsit pe masă.

După o vreme, relațiile dintre noi au reintrat în normal. Pînă într-o zi cînd s-a pus pe „construit". Îl auzeam scormonind în spatele țevilor de la baie. Toată ziua și toată noaptea rostogolea pietre pe sub parchet și ricîia la baie. Agasat, într-o zi am dat la o parte țeava de

plumb a WC-ului să văd ce meșterește. În spatele ei, săpată în cărămida zidului, o scară în zig-zag ca a piramidelor, lucrată cu un simț al simetriei uluitor. Șoarecele meu era un adevărat arhitect. Micuțul vrusese să ajungă astfel la rezervorul cu apă al closetului — apă nu-mi trecuse prin cap să-i las la îndemînă.

Cît despre părerea cercetătorilor psihologi vizavi de inteligența animală, în 1984, o echipă de savanți au dat publicității o știre senzațională: reușiseră să evidențieze reacții inteligente la un melc de grădină. Se pare că și melcii sînt, unii dintre ei, inteligenți. Numai că pentru a înțelege aceasta, trebuie să învățăm să-i înțelegem. Sau... lor le-a trebuit o oarecare vreme pînă să ne înțeleagă!

Bun! Corolar: unde am vrut să ajung cu cele de mai sus? La o constatare îngrijorătoare. Sau bizară. Ori QI-ul este un parametru absolut arbitrar, ori el a crescut, la frații noștri mai mici și necuvîntători, după aproximările mele, într-o progresie exponențială.

Oare ceea ce numim noi atît de bombastic „coeficient de inteligență" să nu fie altceva decît un factor de **comunicare?** Noi, oamenii, să nu putem aprecia inteligența decît ca o funcție de acomodare la reprezentările noastre interioare?

Antropomorfizăm. Pentru a cunoaște capacitățile intelectuale ale unei alte specii, trebuie să o auzim, musai, vorbindu-ne pe limba noastră, dîndu-ne citate din Platon sau Kant.

Celelalte specii, poate cu adevărat inteligente, nu ca noi, după ce ne-au acordat răgaz să ne luminăm cîteva milioane de ani, văzînd că nu o mai scot la cap cu nebunii, care, cu cît trece vremea, în loc să se încadreze în marele concert al Naturii, abia că-și iau boii lui dumnezeu în cap mai rău, convinși fiind că noi sîntem buricul lumii, ei bine, celelalte specii, prin consens, pentru a încerca să scape de primejdia pe care o reprezentăm și pentru a ne măguli și nemăsurata noastră trufie de tembeli teribili, s-au decis să ne învețe ei limbajul, ca mai bătrîni întru natură ce ne sînt.

În 32 de ani, speciile „nevorbitoare" și „iraționale", sau măcar o parte dintre ele, au făcut un salt intelectual de cîteva milioane de ani. Ori, în ritmul acesta, n-ar fi deloc de mirare ca în încă un an sau doi să ne pomenim depășiți în ce-avem noi mai scump de cine știe ce moluscă sau celenterat.

Nivelul nostru cultural de care sîntem atît de mîndri depinde în ultimă instanță în cea mai mare măsură, nu atît de capacitatea intelectuală cît mai ales de accesul la cultură, la informația acumulată de experiența istorică, de specie, de ființe particulare cu performanța măruntă.

De cînd ne-au deprins limbajul, „copiii naturii" ne spionează. Asistăm, naivi și pasivi, la cel mai mare „furt de inteligență" de pe mapamond. Foarte misterioși, ne ascundem secretele unii de alții, temători de spionaj, dar ne etalăm cu infatuare concurenților biologici cele mai prețioase descoperiri ale speciei, care ne-au conferit statutul actual de specie dominantă a planetei, fără a ne pune problema că suma de masă vie are o capacitate de stocare și sinteză a informației de milioane sau de miliarde de ori mai mare decît a noastră, ținînd cont de avantajul **cantitativ** pe care-l are. Plini de entuziasm, convinși că noi le controlăm QI-ul, am învățat animalele să ne înțeleagă. Întîi o simpatică maimuță. Apoi un șobolan. Un gasteropod. Un virus. Ca urmare, am constatat doar o schimbare de colorit a ochilor. Doar o schimbare de comportament nesemnificativă. Ascunzîndu-ne unii de alții cu infinită pudoare, ne expunem golași ochilor poliprismatici ai unei insecte. „Ele, săracele de ele, sînt simple necuvîntătoare, ce știu ele!" Dar în vreme ce noi nici n-am deprins a buchisi limbajul chimic al feromonilor, pînă și melcii dau mărturie că au învățat să ne folosească metodele de comunicare.

E bine? E rău? Depinde care este poziția noastră în ansamblul mediului înconjurător: sîntem și noi o parte din întreg. Dar alături de întreg, sau împotriva întregului?

Personal, sînt în posesia unei experiențe proprii extrem de originale și valoroase: aveam, probabil, cîteva luni numai. Singur în dormitor. Părinții în bucătărie — le auzeam vocile de dincolo de ușa cu glaswand. Abia mă trezisem. În dormitor era întuneric, iar de dincolo de ușă, din bucătărie, abia răzbeau cîteva raze de la lampa cu petrol.

M-am ridicat în picioare, ținîndu-mă de marginea patului de lemn. Nu era prima dată cînd făceam asta. Dar mă feream de ai mei să mă vadă stînd așa, în picioare. Mi-era „jenă" să epatez, mă sfiam de propriile mele performanțe — perfect conștient de a-normalitatea precocității mele. Azi, ca om matur, nu-mi mai sînt clare argumentațiile gesturilor de atunci. „Făceam pe prostul", disimulîndu-mi activitatea psihică mult mai complexă decît bănuiau ai mei. Tot așa, la vîrsta pubertății disimulam o inocență sexuală pe care n-o aveam, sau, în nici un caz n-o aveam la maniera la care lăsam să se creadă. Poate că speram ca astfel să pot „spiona" mai eficient unele amănunte de intimitate care mă interesau și care mă temeam că altfel îmi vor fi ascunse. Cei „mari" nu se tem de „necuvîntători". La pubertate îmi ascundeam trăirile reale din alte temeiuri. Așteptam să se insiste de către ceilalți, să se exercite presiuni, ca să fiu scutit de responsabilități.

Desigur, nu sînt un caz ieșit din comun din niciunul dintre aceste două puncte de vedere. Probabil că tuturor ființelor raționale le place să se ascundă în spatele iraționalității, la început. Sînt simptomele unei modestii funciare, care ne determină să-i lăsăm pe ceilalți să ne descopere valoarea.

Dar care sînt ființele raționale? Poate că și Neînsuflețitul este rațional: se supune și el legilor rațiunii, nimic nu iese din limitele de-înțelesului. Totul e rațiune.

Înțelegem. Pricepem. Totul. Al dracului de bine pătrundem tîlcurile! Nimic nu ni se poate ascunde!

Atunci, cu zeci de ani în urmă, stăteam în picioare, ținîndu-mă cu mîinile de marginea patului, și-mi rosteam singur cuvinte, propoziții, să văd în ce măsură mă descurc. Mă descurcam. Destul de bine. Eram mulțumit de mine. Dacă aș fi început să vorbesc de față cu ai mei i-aș fi dat gata.

Vocea mamei a răzbit mai tare de dincolo de ușa bucătăriei. M-am culcat repede și m-am prefăcut că dorm. Mama a intrat și s-a apropiat de pat. Și eu m-am prefăcut că mă trezesc. M-am străduit să-i par inconștient și greoi, ca un animal. Așa cum se aștepta din partea mea să mă comport. Prin falsa mea „normalitate" simulată evitam anormalul paradoxal al unui statut de firoscos, capabil să sperie și să distrugă liniștea căminului nostru fericit.

Ai mei pretind, totuși, că am început să vorbesc foarte precoce: pe la nouă sau zece luni. Și că am învățat repede să mă exprim corect, dînd dovadă de o acurateță remarcabilă în pronunție. Doar de mers am mers foarte tîrziu după cîte știu ei.

Uneori mă întreb dacă n-aș reuși, cu puțin efort, să-mi reactivez chiar stări de conștiință și raționalitate mai vechi. Eventual chiar din viața intrauterină. Sau chiar din vremea cînd **eram morula, sau blastulă.** Oare și atunci îmi ascundeam personalitatea? De cine?

Uneori sînt tentat să susțin o ipoteză absurdă: că în esență, sau, poate, cîndva, de mult, cînd condițiile erau mult mai prielnice decît astăzi, toate speciile erau oameni. Că nu omul se trage din animale, ci că toate animalele se trag din om, sau că dacă nu s-ar fi oprit din evoluția lor firească unde s-au oprit, că, mai tîrziu ar fi ajuns oameni. Împrejurări nefaste, neșanse constructive întrerup devenirea Informației în viu la etape mai avansate **sau mai incipiente, unii dintre noi avînd sansa de** a ajunge oameni pe de-a-ntregul, în vreme ce alți concurenți la drumul ideii se opresc mai jos, în zona în care rămîn alte specii.

Oare această ratare a umanității din ele le-o face invidioase pe condiția noastră privilegiată? Oare doar noi respectăm în funcție de criteriul QI?

Cîinii se strîng „de la sine", adică fără să-i învețe nimeni, în haiticuri. Societățile canine sînt extrem de riguroase și disciplinate. În sălbăticie, ele se supun conducerii unui singur cîine, nu obligatoriu cel mai puternic fizic, dar cel mai puternic psihic, avînd cea mai mare personalitate. Arareori liderul este contestat de vreun membru de rînd al colectivității, și liderul se impune de obicei prin prestigiu, revoltele fiind înăbușite cu ajutorul colectivului, recalcitrantul fiind adus la supunere fără urmări ulterioare.

Ei bine, dacă un haitic de cîini sălbatici are șansa, sau neșansa, de a întîlni un om, cîinele lider cedează de la sine poziția de conducător omului. Pare-se că pentru cîini, oamenii sînt zei.

Ei bine, dar dacă altor specii le stîrnim invidia, fiind mai puțin dispuse să respecte de la sine, fără presiuni, QI-ul înalt?

Deocamdată, speciile indiferente la supremația de QI sînt puține. Omul este încă stăpînul de incontestat al animalelor.

Dar dacă numărul speciilor invidioase va crește? Oare vom avea, peste un an, un veac sau un mileniu soarta însoțitorilor lui Ulise pe insula nimfei Circe?

Arthur C. CLARKE

CINE-I ACOLO?

■ *Supranumit „Titanul literaturii științifico-fantastice", ARTHUR CHARLES CLARKE s-a născut în 1917 în familia unui fermier din comitatul Somersetshire, Anglia. În tinerețe a fost funcționar de stat, în timpul celui de al doilea război mondial s-a specializat în radar iar după încheierea păcii a studiat la Universitatea din Londra, luîndu-și licența în fizică. Între 1949 și 1951 a lucrat în redacția revistei „Science Abstracts". A debutat cu lucrări științifice printre care se numără* **Zbor interplanetar** *(Interplanetary Flight, 1950) și* **Explorarea spațiului** *(The Exploration of Space, 1951). Mulți ani a prezidat Societatea Interplanetară Britanică; este membru al Societății Regale de Astronomie.*

Din aceeași perioadă datează și debutul său în domeniul literaturii științifico-fantastice, în care s-a afirmat ca un maestru al genului scurt, prin volumele **Preludiu la spațiul cosmic** *(Prelude to Space, 1950),* **Nisipurile de pe Marte** *(The Sands of Mars, 1951),* **Insule în cer** *(Islands in the Sky, 1952),* **Ca să nu se lase noaptea** *(Against the Fall of Night, 1953),* **Sfîrșitul copilăriei** *(Childhood's End, 1853),* **Expediție pe Pămînt** *(Expedition to Earth, 1953),* **Călătorie în spațiu** *(Going into Space. 1954),* **Lumina pămîntului** *(Earthlight, 1955) - toate scrise înaintea începutului propriu-zis al „erei cosmice". De atunci a mai publicat volume - unele antologice - ca* **Povești din zece lumi** *(Tales of Ten Worlds, 1962), din care reproducem mai jos o povestire. Cititorul va găsi aici un alt fel de literatură științifico-fantastică, avînd un spectru mai larg de elemente decît cel cu care ne-a obișnuit această literatură, inclusiv o doză de umor englezesc.*

Cînd m-au chemat prin radio de la Punctul de control al sateliților, tocmai îmi scriam raportul zilnic de activitate, stînd la masa de lucru din Globul de observație — biroul cu cupolă de sticlă, care formează o proeminență exact pe capătul axei Stației spațiale, ca și capacul bombat al roții unui automobil. De fapt nu era un loc prea bun pentru lucru, căci te copleșea în fiecare moment priveliștea. Doar la cîțiva metri de mine vedeam echipele de construcție, aparent executînd un balet filmat cu încetinitorul, dar de fapt asamblînd clădirile stației, ca și cum ar fi pus laolaltă bucățelele — de data asta uriașe, ale unui castel din cuburi. Și dincolo de aceste echipe, la o depărtare de peste 30 000 de kilometri strălucea lumina albastră-verzuie a Terrei, în fază plină, ca și globul Lunii, plutind pe fondul încîlcit al norilor de stele din calea lactee.

— Aici e șeful stației, am răspuns prin radio. Ce s-a întîmplat?

— Pe ecranele noastre radar a apărut un mic ecou la o depărtare de vreo trei kilometri, cam la cinci grade vest de Sirius. Este aproape staționar. Puteți să ne transmiteți o descriere vizuală a obiectivului?

Nici un obiect care corespundea atît de precis orbitei noastre nu putea fi un meteorit; trebuia să fi fost vreun obiect pe care îl pierdusem noi în spațiu — poate vreo parte componentă a unei instalații care, nefiind asigurată cum trebuie, zburase de pe stația noastră. Asta a fost supoziția mea; cînd mi-am luat binoclul și am început să cercetez cerul în dreptul constelației Orion, mi-am descoperit repede greșeala. Cu toate că acest călător prin spațiu era un obiect făurit de om, n-avea nici o legătură cu stația noastră spațială.

— L-am descoperit, am comunicat Punctul de control. Trebuie să fie un satelit experimental al cuiva... E de formă conică, are patru antene și în partea inferioară ceva care seamănă cu un sistem de lentile. Probabil o fi fost al aviației americane, de prin o mie nouă sute șaisezeci și ceva, judecînd după model. Știu că au pierdut vreo cîțiva sateliți dintr-ăștia și n-au mai putut stabili contactul după ce

bateriile emiţătoarele s-au epuizat.

După o scurtă verificare a dosarelor, lucrătorii de la Punctul de control au putut să-mi confirme ipoteza. Le-a trebuit însă ceva mai mult timp pînă să afle că pe funcţionarii de la Washington nu-i interesează cîtuşi de puţin găsirea unui satelit rătăcit, în vîrstă de peste 20 de ani, şi că s-ar bucura grozav dacă l-am pierde din nou.

— Ei bine, asta n-o putem face, mi-au zis cei de la Punctul de control. Chiar dacă nimeni n-are nevoie de el, obiectul reprezintă o primejdie pentru navigaţia spaţială. N-ar fi rău să se ducă cineva şi să-l tragă pe Staţie.

Mi-am dat seama că acest „cineva" ar trebui să fiu eu. N-aveam curajul să detaşez pe nimeni din echipele de construcţie cu sarcini atît de precise, căci eram deja în întîrziere cu planul — şi fiecare zi în plus cheltuită pentru această operaţie costa un milion de dolari. Toate reţelele de radio şi televiziune de pe Pămînt aşteptau cu nerăbdare momentul cînd îşi vor putea dirija programele prin intermediul nostru, realizînd pentru prima dată un serviciu cu adevărat mondial.

— Ies eu să-l trag încoace, am răspuns prinzîndu-mi hîrtiile cu o bandă elastică, pentru ca nu cumva ventilatoarele să le vînture prin toată încăperea. Cu toate că le-am vorbit cu aerul că le fac tuturor o mare favoare, în sinea mea nu eram deloc supărat. Nu mai ieşisem pe afară de cel puţin două săptămîni; începusem să mă şi plictisesc de toată planurile acelea de aprovizionare, de rapoartele privitoare la întreţinere şi toate celelalte aspecte atît de pasionante ale existenţei de fiecare zi pe care trebuie s-o ducă şeful unei staţii spaţiale.

Singurul membru al personalului staţiei pe care l-am întîlnit în drumul către ecluza de decompresie a fost Tommy, motanul nostru achiziţionat de curînd. Pentru oamenii care trăiesc la depărtări de mii de kilometri de pămînt, micile animale „de salon" reprezintă o bucurie imensă — dar din păcate prea puţine se pot adapta la starea de imponderabilitate. În timp ce intram în costumul spaţial, Tommy mi-a adresat cîteva mieunături jalnice, dar eram mult prea grăbit ca să mă pot juca cu el.

Cred că ar fi cazul în momentul ăsta să vă amintesc că aceste costume spaţiale pe care le folosim noi la staţie nu seamănă deloc cu acelea flexibile, de cosmonaut, pe care le folosesc cei ce se plimbă pe Lună. Ale noastre sînt de fapt nişte nave spaţiale în miniatură, exact atît de mari cît să încapă în ele un om. Sînt nişte cilindri cam butucănoşi, lungi de vreo doi metri şi ceva, cu mici rachete propulsoare iar la capătul de sus au un fel de mîneci ca burdufurile de la acordeoane, în care intră braţele pilotului-operator. În mod normal însă, îţi ţii mîinile în interiorul costumului, pentru a putea mînui comenzile situate în dreptul pieptului.

De îndată ce m-am instalat în izolarea atît de intimă a micii mele nave spaţiale, am comutat curentul electric şi mi-am verificat aparatele de pe micul panou de control. Există un fel de cuvînt magic pe care îl auzi adesea rostit de astronauţi cînd intră în asemenea costume: „CORB". E un fel de memento ca să nu uite să verifice Combustibilul, Oxigenul, Radioul şi Bateriile. Toate acele aparatelor mele de control oscilau în zona de siguranţă aşa că mi-am tras peste faţă emisfera transparentă şi mi-am asigurat etanşeitatea. Dat fiind că era vorba doar de o călătorie foarte scurtă, de data asta nu mi-am mai bătut capul să verific dulăpioarele interioare din mica navă-costum, — folosite pentru păstrarea alimentelor şi a aparatelor speciale în cazul unor misiuni prelungite.

Cînd toboganul format de banda rulantă m-a depus în ecluza de decompresie, mă simţeam ca un pui de piele roşie pe care-l poartă maică-sa în spinare într-un coşuleţ. Apoi pompele au redus presiunea la zero, uşa exterioară s-a deschis şi ultimele urme de aer rămase în ecluză m-au măturat către stele, făcîndu-mă să mă rostogolesc încetişor.

Staţia spaţială se afla doar la cîţiva metri depărtare, şi totuşi acum eram o planetă independentă — o mică lume în sine, a mea proprie. Eram închis etanş într-un mic cilindru mobil, cu o superbă vedere asupra întregului univers, dar înlăuntrul costumului n-aveam aproape deloc libertate de mişcare. Scaunul cu tapiţerie de protecţie şi centurile de siguranţă mă împiedicau să mă răsucesc, deşi cu mîinile sau cu picioarele puteam ajunge la toate comenzile şi la toate dulăpioarele de rezervă.

Foarte curînd mi-am descoperit ţinta — un punct argintiu strălucitor, al cărui licăr metalic îl deosebea clar de stelele din jur. Am apăsat pe pedala de declanşare a rachetelor propulsoare şi am simţit accelerarea treptată, în timp ce efortul de reacţie mă îndepărta de staţie. După vreo zece secunde de deplasare continuă, am socotit că am atins o viteză suficientă, aşa că am tăiat propulsia. Mai aveam nevoie de vreo cinci minute ca să acopăr restul parcursului şi cam tot de atîtea pentru a reveni la bază cu obiectul recuperat.

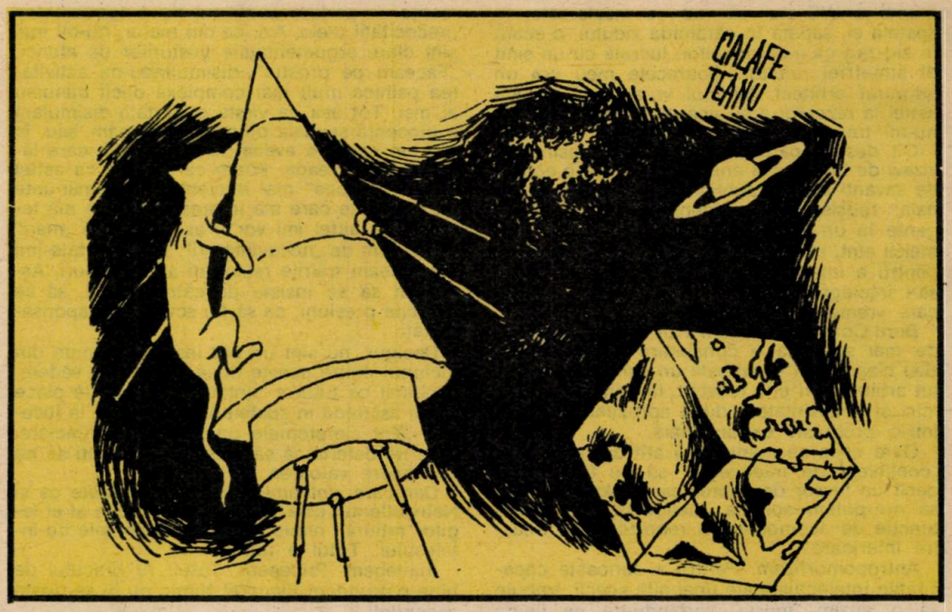

Tocmai atunci, în momentul în care mă arucam în abis, mi-am dat seama că e ceva în neregulă, chiar foarte grav.

În interiorul unui constum spaţial nu e niciodată linişte deplină; întotdeauna auzi fie şuieratul uşor al oxigenului, fie zbîrnîitul slab al ventilatoarelor şi motoarelor, susurul propriei tale respiraţii — ba, dacă asculţi cu atenţie, chiar şi pulsaţii ritmice care reprezintă bătăile inimii. Aceste sunete reverberează prin costum, fără să poată ieşi în vidul înconjurător, constituind fundalul neobservat al vieţii în spaţiu, căci nu devii conştient de ele decît atunci cînd se modifică.

Acum suferiseră o asemenea schimbare; li se adăugase un sunet pe care nu eram în stare să-l identific. Era un fel de pîş-pîş intermitent şi estompat, însoţit din cînd în cînd de nişte zgîrieturi sau un hîrşiit de parcă s-ar fi frecat metal de metal.

Mi-a îngheţat pur şi simplu inima; mi-am ţinut respiraţia, încercînd să localizez pe cale auditivă sunetul acela străin. Aparatele de bord nu-mi ofereau nici un fel de indicaţie: Acele tuturor rămîneau stabile pe cadranele respective şi nu apăruse nici un fel de pîlpîială, nu se aprinsese nici un beculeţ roşu care să mă avertizeze în privinţa unei primejdii iminente. Firește, asta era o mare mîngîiere, dar nu suficientă. De mult de tot învăţasem ca, în asemenea chestiuni, să mă încred mai mult în instinctele mele; ei bine, acestea emiteau acum semnale de alarmă, îndemnîndu-mă să revin la staţie cît nu era prea tîrziu...

Nici pînă în ziua de azi nu-mi place să-mi amintesc de minutele următoare, vreme în care panica îmi îneca mintea ca o viitură, copleşind zăgazurile raţiunii şi logicii pe care trebuie să le ridice orice om pentru a se apăra de misterele Universului. Atunci mi-am dat seama ce înseamnă să te trezeşti faţă-n faţă cu iraţionalul: nici o altă explicaţie nu se potrivea pentru elementele cazului respectiv.

Căci nu mai puteai nicicum să pretinzi că zgomotul care mă deranja se datora vreunui mecanism defect. Cu toate că mă aflam într-o izolare totală, departe de orice altă fiinţă omenească şi chiar şi de orice alt obiect material, nu mai eram singur. Vidul insonorizat îmi aducea totuşi în urechi zvîcniri de viaţă, slabe, dar imposibil de confundat.

Atunci, în prima clipă cînd mi-a îngheţat inima, impresia era că ceva încearcă să se strecoare în costumul meu — ceva invizibil, care-şi caută adăpost de vidul sălbatic şi necruţător al spaţiului cosmic. Am început să mă răsucesc nebuneşte în hamurile care mă ţineau fixat, explorînd cu vederea tot spaţiul vizual din jur — cu excepţia conului aceluia al soarelui, interzis pentru că era orbitor. Firește, n-am descoperit nimic. Nici n-aveam ce să descopăr în spaţiu — în schimb acel zgrepţănat neîntrerupt se auzea mai clar ca oricînd.

În pofida tuturor prostiilor care s-au scris despre noi, nu-i adevărat că astronauţii sînt superstiţioşi. Pe de altă parte, aţi putea să mă ţineţi de rău pentru că — pe măsură ce ajungeam la capătul resurselor logicii — mi-am amintit deodată cum a murit Barnie Summers, la o depărtare de staţie asemănătoare cu cea la care mă aflam eu.

Fusese un accident dintre acelea „imposibile"; aşa se întîmplă întotdeauna. Se stricaseră trei lucruri deodată: lui Bernie i se dereglase regulatorul de oxigen şi mărise îngrozitor presiunea, supapa de siguranţă nu se deschisese la timp şi în schimb cedase o garnitură slabă. Într-o fracţiune de secundă costumul său crăpase, rămînînd deschis invaziei spaţiului cosmic.

Nu-l cunoscusem pe Bernie, dar soarta lui căpătase deodată o importanţă copleşitoare pentru mine — căci îmi trecuse prin cap o idee groaznică. E unul din lucrurile despre care nu se prea vorbeşte, dar toată lumea ştie că un costum spaţial costă prea mult ca să-l arunci, chiar dacă s-a stricat şi chiar dacă cel ce l-a purtat cîndva a murit. Se repară, se numerotează din nou — şi i se dă unui alt cosmonaut...

Ce se întîmplă cu sufletul unui om care moare printre stele, departe de lumea în care s-a născut? Oare mai eşti aici, Bernie, şi te agăţi de ultimul obiect care te mai lega de casa ta pierdută în depărtare?

În timp ce mă luptam cu coşmarurile ce se învîrtejeau în jurul meu (căci acum se părea că mă copleşesc din toate direcţiile zgîrieturile şi bîjbîielile acelea uşoare), mai aveam o ultimă speranţă de care mă agăţam. Măcar aşa, ca să nu-mi ies din minţi, trebuia să-mi dovedesc mie însumi că nu e costumul lui Bernie — că pereţii de metal ce mă înfăşurau atît de strîns nu alcătuiseră niciodată sicriul unui alt om.

A trebuit să fac eforturi repetate pînă să pot apăsa pe butonul potrivit pentru a-mi pune emiţătorul pe lungimea de undă de alarmă.

— Alo, Staţia! am gîfîit cu sufletul la gură. Sînt în pericol! verificaţi în arhivă al cui a fost costumul meu şi...

N-am mai apucat să-mi termin fraza. Băieţii mi-au spus că urletul meu a spart cristalul microfonului. Dar oare ce om aflat singur în izolarea absolută a unui costum spaţial n-ar fi urlat dacă simţea o atingere uşoară, ca a unei pălmuţe, pe ceafă?

Probabil m-am aruncat înainte, forţînd centurile de siguranţă şi m-am izbit de marginea de sus a panoului cu instrumente de bord. Cîteva minute mai tîrziu, cînd a ajuns la mine, echipa de salvare m-a găsit încă inconştient, cu o rană destul de gravă la frunte.

Drept care am fost ultima persoană din întregul sistem de relee şi transmisie prin sateliţi care a aflat ce se întîmplase de fapt. Peste un ceas, cînd mi-am revenit în simţiri, tot personalul nostru medical era strîns în jurul patului meu, dar multă vreme doctorii nici nu şi-au bătut capul să se uite la mine. Erau prea ocupaţi: se jucau cu cei trei pisoi drăgălaşi pe care Tommy al nostru, presupus pe nedrept a fi motan, îi crescuse în mediul atît de bine protejat al dulăpioarelor din costumul meu spaţial nr. 5.

Prezentare şi traducere de Andrei BANTAŞ

Nathaniel HAWTHORNE

PĂMÎNTUL ÎN FLĂCĂRI

Cel mai vechi text S.F. scris în America

• *NATHANIEL HAWTHORNE (1804-1864), contemporanul lui Edgar Poe (1809-1849) și întemeietor, alături de el, nu numai al nuvelei americane, ci și al povestirilor științifico-fantastice pe o linie mai umană sau umanitară și, uneori, cu un delicat zimbet ironic.*

ODATĂ ca niciodată (dar, dacă e vorba de timpul trecut sau de cel ce va să vină, nu contează prea mult sau poate chiar deloc) lumea asta largă ajunsese atît de greu încărcată de îngrămădirea unor podoabe uzate, încît locuitorii se hotărîră să scape de ele făcînd un foc universal în care să le arunce. Locul fu stabilit la sugestia societăților de asigurări și, întrucît era situat la fel de central ca oricare altul de pe întinsul globului, era una din cele mai vaste preerii ale Apusului, unde nici un sălaș omenesc n-ar fi fost primejduit de flăcări și unde o mare adunare de spectatori putea să admire foarte bine spectacolul. Fiind doritor de asemenea privelişti și totodată închipuindu-mi că iluminația acelui foc ar putea să dezvăluie vreo profunzime a unor adevăruri morale pînă atunci ascunse în neguri sau întuneric, am aranjat în așa fel încît să călătoresc pînă acolo și să fiu și eu de față. La sosirea mea, deși grămada de vechituri osîndite distrugerii era deocamdată relativ mică, torța fusese deja apropiată de ea. În mijlocul cîmpiei aceleia nemărginite, în întunericul înserării, ca o stea îndepărtată aprinsă singură pe firmament, abia se zărea o singură licărire tremurătoare, de la care nimeni nu s-ar fi așteptat să stîrnească o văpaie atît de fioroasă ca cea destinată să apară mai tîrziu. Dar cu fiecare clipă ce trecea, sporea numărul călătorilor ce soseau acolo, unii pe jos, alții călare, femei care-și ridicau poalele, alții cu cărucioare, cu care încărcate de bagaje și alte vehicule mari și mici, aducînd de departe sau de aproape obiecte care erau socotite că nu mai sînt vrednice decît de flăcările acelui foc al jertfelor.

— Dar ce materiale au fost folosite pentru a aprinde flacăra? l-am întrebat pe un privitor, căci doream să cunosc întregul proces de la început pînă la sfîrșit.

Persoana căreia m-am adresat era un bărbat grav, de vreo cincizeci de ani, care în mod evident venise încoace ca spectator. Mi s-a părut imediat că, în ceea ce-l privea, cîntărise adevărata valoare a vieții și a împrejurărilor ei și deci nu mai avea decît prea puțin interes personal pentru judecata pe care avea s-o dea lumea acestor lucrări, într-un fel sau altul.

Înainte de a-mi răspunde la întrebare mi-a scrutat fața în lumina crescîndă a focului.

— A, niște combustibile foarte uscate — mi-a răspuns el — și extrem de potrivite pentru acest scop — de fapt chiar ziarele de ieri, revistele de luna trecută și paginile îngălbenite, tipărite anul trecut. Iată că mai vin niște vechituri fără nici un pic de valoare ce se vor aprinde ca un mănunchi de talaj.

În timp ce vorbea, niște oameni cu înfățișarea aspră înaintară pînă la marginea rugului și aruncară pe el, după cît se pare, toate rămășițele biroului de heraldică — blazoanele și schemele, armoariile și insemnele unor familii ilustre, genealogii care se întindeau multă vreme în urmă, ca niște linii luminoase pînă în negura vremurilor întunecate, împreună cu decorații, ordine, medalii și ecusoane brodate. Fiecare dintre acestea, deși unui ochi neinstruit ar fi putut să-i pară zorzoane sau podoabe jalnice, avuseseră cîndva o mare importanță, și de fapt încă și acum mai erau socotite printre cele mai prețioase fapte morale sau materiale de către adoratorii trecutului strălucitor. Amestecate în acest morman încîlcit, aruncat braț cu braț în flăcări, se aflau nenumărate insigne ale cavalerismului, printre care și cele ale tuturor monarhiilor Europei și decorația Legiunii de onoare instituită de Napoleon, ale cărei panglici se amestecau cu cele ale străvechiului ordin al Sfîntului Ludovic. Mai erau acolo și medaliile societății noastre de la Cincinnati, prin intermediul căreia, după cum ne spune istoria, era cît p-aci să se înființeze un ordin al cavalerilor ereditari printre trimișii regelui ce participaseră la înăbușirea revoluției americane. În plus mai erau și patentele de noblețe ale conților și baronilor germani, ale granzilor de Spania și ale lorzilor englezi — de la instrumentele roase de viermi, semnate de Wilhelm Cuceritorul, pînă la pergamentul nou-nouț al celui mai proaspăt lord care-și primise onorurile din mîna frumoasă a Reginei Victoria.

LA vederea valurilor dense de fum, amestecate cu jocurile vioaie ale flăcărilor ce țîșneau și se învolburau din mormanul imens al podoabelor pămîntești, mulțimea spectatorilor plebei înălță un strigăt de bucurie și bătu din palme atît de puternic, încît făcu să răsune bolta cerului. Acesta era momentul triumfului gloatelor, obținut după veacuri îndelungate, asupra fărădelegilor alcătuite din același lut și din aceleași infirmități spirituale, care îndrăzniseră să-și aroge privilegiile cuvenite doar iscusinței superioare a Cerurilor. Dar acum se repezi către mormanul înflăcărat un bărbat cărunt cu o înfățișare maiestuoasă și purtînd o haină din pieptul căreia părea să fi fost smulsă cu de-a sila o stea sau vreun însemn al rangului. Pe chipul lui nu se citeau semnele distinctive ale forței intelectuale; și totuși demnitatea obișnuită și aproape înnăscută a aceluia care s-a născut și a crescut în ideea propriei sale superiorități sociale și nu a văzut-o niciodată pînă în clipa aceea pusă sub semnul întrebării.

— Oameni! strigă el privind cu mîhnire, cu uimire, și totuși cu oarecare semeție la ruina lucrurilor care-i fuseseră cele mai scumpe ochilor lui. — Oameni, ce-ați făcut? Focul acesta mistuie tot ce marca înaintarea voastră dincolo de barbarie și tot ceea ce ar fi putut să vă împiedice să recădeți în această stare. Noi, oamenii ordinelor privilegiate, am fost cei care am întreținut viu dintr-o epocă în alta vechiul spirit cavaleresc; gîndirea blîndă și generoasă; viața mai înaltă, mai pură, mai rafinată și mai delicată. Odată cu nobilimea voi vă lepădați de poet, de pictor și de sculptor — de toate artele frumoase; căci noi am fost patronii și protectorii lor și am creat atmosfera în care înfloresc ele. Desființînd distincțiile maiestoase ale rangului, societatea își pierde nu numai grația dar și statornicia...

Cu siguranță că ar fi spus el încă multe altele; dar tocmai atunci se înălță o zarvă în care se amestecau strigăte batjocoritoare, disprețuitoare și indignate care înecară cu totul apelul nobilului căzut, așa încît, aruncînd o privire disperată la arborele său genealogic pe jumătate ars, se retrase din nou în mulțime, bucuros să se poată adăposti sub neînsemnătatea lui de curînd descoperită.

— Să mulțumească soartei că nu l-am aruncat și pe el în aceleași flăcări! strigă un bărbat grosolan, dînd la o parte cu piciorul tăciunii

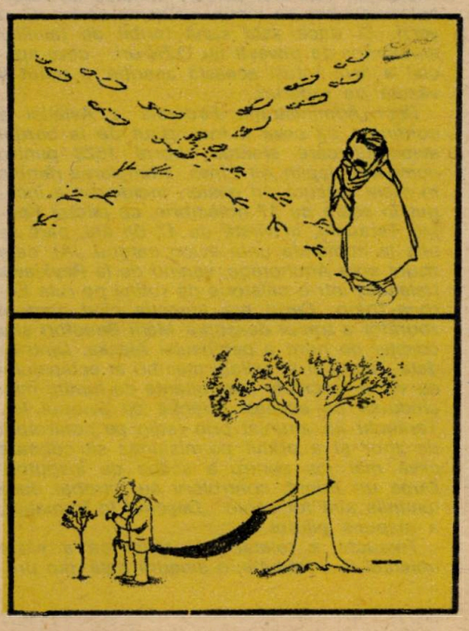

împrăștiați. Și de aci înainte să nu mai îndrăznească nimeni să ne arate o bucată de pergament mucegăit drept justificare pentru a-și domina semenii. Dacă are brațul puternic, foarte bine; e și asta o formă de superioritate. Dacă are spirit, înțelepciune, curaj, tărie de caracter, fie ca aceste atribute să facă pentru el tot ce pot; dar de azi înainte, nici un muritor nu trebuie să spere să obțină un loc în lume sau considerație numărînd oasele mucegăite ale strămoșilor lui. S-a terminat cu prostiile astea!

— Era și timpul, remarcă observatorul grav de lîngă mine, dar cu voce scăzută — dacă nu cumva le-or lua locul alte prostii încă și mai rele. Însă în orice caz acest gen de prostii și-au trăit traiul.

NU prea era timp de meditații sau de speculații morale în preajma tăciunilor acestor vechituri venerabile, căci nici nu arseseră pe jumătate că veni o altă gloată de oameni de dincolo de mare, aducînd veșmintele purpurii ale regalității și coroanele, globurile și sceptrele împăraților și regilor. Toate acestea fuseseră condamnate ca niște zorzoane inutile, jucării în cel mai bun caz, potrivite doar pentru copilăria omenirii sau nuiele cu care s-o conducă și s-o pedepsească pînă s-o face mare și o ajunge la maturitate, dar cu care bărbații din lumea întreagă, ajunși să stea pe picioarele lor, nu mai puteau suporta să fie insultați. Atît de disprețuite ajunseseră să fie aceste însemne regale căzute, încît coroana poleită și hlamidele țesute cu fir de aur ale regelui actor de la Teatrul Drury Lane fuseseră aruncate și ele împreună cu celelalte, fără îndoială ca o batjocură a fraților lui monarhi de pe marea scenă a lumii. Era o priveliște stranie să vezi bijuteriile coroanei britanice strălucind și scînteind în mijlocul focului. Unele dintre ele coborîseră încă din vremea prinților saxoni; altele fuseseră cumpărate cu venituri nemăsurate sau poate smulse de pe frunțile potentaților uciși ai Hindustanului; toate ardeau acum cu văpăi orbitoare, de parcă ar fi căzut o stea acolo și s-ar fi sfărîmat în mii de bucățele. Splendoarea monarhiei ruinate nu avea altă reflecție decît în acele pietre prețioase de o valoare inestimabilă. Dar să încheiem acest subiect. Ar fi plictisitor să descriem cum s-a prefăcut în cenușă mantia împăratului Austriei și cum pilaștrii tronului Franței au devenit o grămadă de cărbuni pe care n-o puteai distinge de cea provenită din arderea altor lemne. Dați-mi voie să adaug totuși că am observat cum unul dintre polonezii exilați ațița focul cu sceptrul Țarului Rusiei pe care l-a aruncat apoi în mijlocul văpăii.

— Mirosul ăsta de haine arse e de-a dreptul insuportabil, observă noua mea cunoștință, cînd vîntul ne învălui în fumul unei garderobe regale. Să mergem în partea cealaltă a focului să vedem ce mai face lumea pe acolo.

Așadar, am înconjurat mormanul și am ajuns tocmai la timp ca să asistăm la sosirea unui mare alai de washingtonieni — cum își zic astăzi adepții temperanței — însoțiți de mii de discipoli irlandezi ai părintelui Mathew, avîndu-l în frunte chiar pe acest mare apostol. Aduceau o amplă contribuție la rugul înflăcărat — alcătuit chiar din toate butoaiele și butile de băutură din lume, pe care le rostogoleau înaintea lor de-a curmezișul preeriei.

— Acum, copii, strigă părintele Mathew cînd ajunseră la marginea focului — încă o împinsătură și s-a făcut treaba. Și acum, să ne dăm la o parte și să-l vedem pe satana ce face cu propria lui băutură.

Așadar, după ce-și lăsară vasele de lemn în preajma flăcărilor, acolo unde aveau să fie curînd cuprinse de ele, alaiul de oameni se îndepărtă într-un loc ferit de primejdie și curînd le văzu izbucnind într-o văpaie ce ajunse pînă la nori și amenința să incendieze însuși cerul. Și s-ar fi putut foarte bine să se întîmple astfel, căci se afla aici tot stocul de băuturi spirtoase al lumii, care, în loc să aprindă o lumină dementă în ochii băutorilor individuali — ca pe vremuri — se avînta în sus cu o strălucire uluitoare ce tulbura întreaga omenire. Era suma tuturor flăcărilor sălbatice care altfel ar fi ars inimile a milioane de oameni. Între timp nenumărate sticle de vin prețios fură aruncate în

flcări, care le sorbiră conținutul de parcă l-ar fi îndrăgit și, ca și alți beți, se înveseliră și se sălbăticiră bîndu-l. Niciodată nu va mai avea ocazia demonul focului să-și vadă potolită setea nestăpînită. Erau aici comorile unor celebri cheflii — licori ce fuseseră aruncate în oceane și îndulciseră soarele, și fuseseră agonisite vreme îndelungată în cotloanele pămîntului, sucul palid sau auriu sau rubiniu a tot ce aveau mai delicat podgoriile, recoltă de la Tokay, totul amestecîndu-se într-un singur șuvoi cu lichidele ordinare ale cîrciumilor de rînd și contribuind la înălțarea aceleiași flăcări. Și în timp ce ea se ridica într-un vîrtej gigantic ce părea să fluture pînă în bolta cerului și să se unească cu lumina stelelor, mulțimea scoase un strigăt de parcă pămîntul larg ar fi exultat izbăvindu-se de blestemul veacurilor.

DAR bucuria nu era universală. Mulți socotiră că viața oamenilor va fi mai mohorîtă ca oricînd după ce se va potoli această scurtă iluminație. În timp ce reformatorii își vedeau de treabă, urechea mea prinse mormăielile nemulțumite ale mai multor domni respectabili cu nasul roșu și purtînd ghete speciale pentru bolnavii de gută; un vrednic domn în zdrențe, a cărui față arăta ca un cuptor în care focul e pe punctul de a se stinge, își exprima acum nemulțumirea mai fățiș și mai îndrăzneț:

— La ce mai e bună lumea asta — zise ultimul bețivan — dacă nu vom mai putea niciodată să ne veselim în ea? Cu ce se va mai putea alina durerea și neliniștea sărmanului? Cum o să-și mai încălzească el inima ca să țină piept vînturilor reci ale acestui pămînt lipsit de bucurii? Și ce vă propuneți să-i dați în schimbul consolării pe care i-o răpiți? Cum au să stea vechii prieteni laolaltă în jurul focului fără să aibă între ei un pahar înveselitor? Să vă ia dracu' cu reformele voastre pentru îndreptarea oamenilor! E o lume tristă, o lume rece, o lume egoistă, o lume josnică, în care nu merită să trăiască un om cinstit, acum, că adevărata tovărășie a dispărut de-a pururi!

Această cuvîntare stîrni mare veselie printre privitori; dar oricît de absurd va fi fost sentimentul, nu puteam să nu compătimesc situația disperată a ultimului bețivan, ai cărui tovarăși de chefuri dispăruseră de lîngă el, lăsîndu-l pe bietul om fără un suflet care să-l încurajeze să-și soarbă băutura și de fapt și fără o băutură pe care s-o soarbă. Nu că aceasta ar fi fost situația adevărată; pentru că l-am observat cum într-un moment critic a șterpelit o sticlă de rachiu tare ce căzuse alături de foc și cum și-a ascuns-o în buzunar.

Terminînd astfel cu băuturile spirtoase și fermentate, zelul celor ce vroiau să reformeze omenirea îi îndemnă apoi să alimenteze focul cu toate cutiile de ceai și sacii de cafea de pe lume. Acum se iviră plantatorii din Virginia aducîndu-și recoltele de tutun. Acestea, fiind aruncate pe mormanul inutilității, puse laolaltă ajunseră la proporțiile unui întreg munte și răspîndiră în atmosferă un miros atît de puternic, încît m-am gîndit că niciodată n-o să mai putem respira aer curat. Jertfa actuală părea să-i tulbure pe iubitorii burienii dracului mai mult decît oricare alta la care asistaseră vreodată.

— Hei, mi-au stins pipa, zise un domn bătrîn aruncînd-o furios în flăcări. Unde o să ajungă lumea? Toate lucrurile gustoase și plăcut mirositoare — de fapt tot ce dă vieții sare și piper — urmează să fie condamnate ca nefolositoare. Acum că au aprins rugul, totul ar fi admirabil dacă acești zevzeci de reformatori s-ar arunca și ei în el!

— Ai răbdare, răspunse un conservator neînduplecat. O să ajungă și la asta pînă în cele din urmă. Întîi o să ne arunce pe noi acolo și pe urmă au să se arunce și ei.

DUPĂ măsurile generale și sistematice destinate îndreptării omenirii m-am apucat acum să chibzuiesc la contribuțiile individuale aduse acestui foc memorabil. În multe cazuri erau de o natură foarte amuzantă. Un biet om aruncă în flăcări punga lui goală, iar un altul un teanc de bancnote false sau fără acoperire. Doamnele elegante își aruncară bonetele din sezonul trecut, împreună cu mormane de panglici, de dantelă galbenă și o mulțime de alte mărfuri de la modistă, pe jumătate uzate, care toate se dovediră în foc încă și mai pieritoare decît în cadrul modei. O mulțime de îndrăgostiți de ambele sexe — fecioare părăsite sau holtei respinși, precum și perechi de parteneri ce se plictisiseră unul de altul — aruncară în foc teancuri de scrisori parfumate și de sonete pasionate. Un politician de duzină, rămas fără pîine prin pierderea slujbei, își aruncă în foc dinții falși. Reverendul Sydney Smith — după ce traversase Atlanticul numai și numai în acest scop — se apropie de foc cu un rîs amar și aruncă în el niște hrisoave anulate, măcar că fuseseră întărite cu sigiliul imens al unui stat suveran. Un băiețel de cinci ani, ajuns prematur la bărbăție, așa cum se întîmplă în epoca actuală, își aruncă în foc jucăriile; un absolvent de universitate își aruncă diploma; un spițer ruinat de răspîndirea homeopatiei, tot stocul de doctorii și droguri; un doctor, cărțile din bibliotecă; un preot de țară, vechile lui predici; și un fin gentilom de școală veche, codul său de maniere elegante pe care îl scrisese altădată spre folosul generației următoare. O văduvă, hotărîtă să se recăsătorească, aruncă pe furiș o miniatură a răposatului ei soț. Un tînăr căruia iubita îi dăduse în mod viclean răvaș de drum, tare ar fi vrut să-și arunce chiar inima deznădăjduită în flăcări, dar nu găsi mijlocul de a și-o smulge din piept. Un autor american, ale cărui opere erau neglijate de public, își aruncă în foc pana și hîrtia și se apucă de o îndeletnicire mai feritâ de dezamăgiri. Am fost oarecum surprins să aud o serie de doamne, de o înfățișare întru totul onorabilă, propunînd să-și arunce în flăcări rochiile și jupoanele și să adopte înfățișarea — precum și manierele, îndatoririle, serviciile și responsabilitățile — sexului opus.

De cîtă favoare s-a bucurat acest plan n-aș ști să spun, întrucît atenția mi-a fost deodată atrasă de o biată fată înșelată și ajunsă aproape să delireze care, exclamînd că nu mai merită să trăiască, încercă să se arunce în foc în mijlocul tuturor acelor resturi și podoabe fără noimă ale lumii. Din fericire, un om de treabă se repezi s-o salveze.

— Răbdare, sărmana mea fetișcană! strigă el, trăgînd-o înapoi din îmbrățișarea feroce a îngerului distrugător. Ai răbdare și ascultă de voința cerurilor. Atîta vreme cît mai ai un suflet viu, toate lucrurile își pot recăpăta prospețimea dintîi. Aceste obiecte materiale și creații ale fanteziei omenești nu sînt bune decît să fie arse, odată ce și-au trăit traiul; dar tu nu-ți vei trăi traiul decît în eternitate!

— Da, zise nenorocita, a cărei nebunie părea să se fi prefăcut acum într-o profundă deznădejde — da, dar ziua mea nu cunoaște lumina soarelui!

Între timp se zvoni printre spectatori că pe foc urmau să se arunce toate armele și munițiile războiului, cu excepția stocului de praf de pușcă de pe lume care fusese deja aruncat în mare ca un mod mai sigur și mai ferit de primejdii de a-l distruge. Această veste păru să stîrnească opinii de cea mai mare diversitate. Un filantrop optimist socoti că e un semn că a sosit deja Vîrsta de Aur a omenirii; persoane de alt gen, după părerea cărora omenirea era doar o rasă de buldogi, proorociră că va dispărea toată seriozitatea, fervoarea, noblețea, generozitatea și mărinimia neamului omenesc — întrucît, după cum afirmau ele, aceste calități aveau nevoie să se hrănească cu sînge. Și totuși, se consolau cu credința că propunerea de abolire a războiului rămînea încă multă vreme de aci încolo inaplicabilă.

INDIFERENT cum vor fi stat lucrurile, nenumărate tunuri mari al căror bubuit constituise multă vreme glasul bătăliei — artileria Invincibilei Armada, bateriile ducelui de Marlborough și tunurile rivale ale lui Napoleon și Wellington — fură azvîrlite în mijlocul focului. Prin adăugarea neîncetată a combustibililor uscați, ajunsese acum atît de intens, încît nu-i mai putea rezista nici alama și nici fierul. Era minunat să vezi cum aceste îngrozitoare instrumente ale măcelului se topesc ca niște jucării de ceară. Apoi armatele pămîntului făcură o șarjă în jurul furnalului aceluia puternic, muzica militară cîntînd marșuri triumfătoare, și-și aruncară pe foc muschetele și săbiile. De asemenea, stegarii priviră în sus la drapelele lor zdrențuite de gloanțe și purtînd numele unor cîmpuri de luptă victorioase; și, fluturîndu-le o ultimă dată în bătaia vîntului, le aplecară înspre flăcări, care le smulseră în sus în șuvoiul lor îndreptat spre nori. Odată încheiată această ceremonie, lumea rămase fără a mai avea în mîini nici o armă, poate doar cu excepția vreunor panoplii ale unor regi de demult, a unor paloșe ruginite și a altor trofee ale revoluției în cîteva dintre armoariile statelor noastre. Și acum, băteau tobele și trompetele sunară toate laolaltă, ca un preludiu la proclamarea Păcii universale și eterne și la anunțarea veștii că gloria nu mai poate fi cîștigată prin sînge ci, că de aci înainte, întreaga rasă omenească se va lupta să creeze doar binele tuturor și că faima, în analele viitoare ale pămîntului, avea să se bizuie doar pe laudele aduse valorii. Așadar, se răspîndiră oficial veștile binecuvîntate, stîrnind o bucurie nemărginită printre cei care se înspăimîntaseră de grozăviile și absurditatea războiului.

Traducere de Andrei BANTAȘ

Cea mai stranie întîlnire

■ *Era mare - mai mare decît orice zboară și a fost vreodată văzut de un pilot cu experiența ca acela care l-a zărit de la o distanță de vreo 12 kilometri. Era rapid - destul de rapid pentru ca să țină pasul cu un avion 747 timp de o jumătate de oră cît a zburat deasupra sălbăticiei pustii a Alaskăi. Era flancat de alte două obiecte mai mici care manevrau pe lîngă el; împreună, cele trei obiecte emiteau un fascicul strălucitor de lumini galbene, portocalii și verzi. Și dacă asta sună teribil de familiar amatorilor de povești cu OZN-uri - ceva special a avut totuși această apariție: a putut fi văzută pe radaruri.*

Deși Administrația Federală a Aviației a confirmat că ceva a fost văzut de la bordul avionului care efectua zborul 1628 pentru compania Japan Air Lines, întîmplarea rămîne în mare măsură un mister. Incidentul a început în seara de 17 noiembrie, cu pilotul Kenjyu Terauchi, în vîrstă de 47 de ani, care se afla la comanda unui avion cargou JAL care zbura spre Anchorage, venind de la Reykjavik (Islanda) într-o călătorie de rutină pe ruta Europa-Tokio. Cerul era limpede cînd cargoul zburător a trecut deasupra Mării Beaufort și a coastei de nord a peninsulei Alaska. Dintr-odată Terauchi și ceilalți membri ai echipajului au văzut fascicule intermitente de lumini mișcîndu-se pe aceeași direcție cu avionul lor. Terauchi i-a anunțat prin radio pe controlorii de zbor și a primit permisiunea să coboare ceva mai jos pentru a scăpa de însoțitori. După un minut, controlorii au întrebat dacă luminile sînt tot acolo. „Descind în formație", a răspuns pilotul.

Terauchi a relatat mai tîrziu că a văzut obiectul în întregime, o singură dată din profil. „Era foarte mare - de două ori mai mare decît un port-avion", a spus el, adăugînd că avea forma unei alune, cu o ramă înelară și cu niște creste. De la biroul regional din Anchorage al FAA s-a aflat că Terauchi a localizat obiectul cu radarul meteorologic de la bordul avionului său. Atît controlorii aviației militare cît și cei civili au raportat că au văzut ecouri a ceva ce ar fi putut fi un alt avion zburînd alături de cel al companiei JAL. Dar cînd înregistrările radar au fost derulate de anchetatorii de la FAA, ecourile raportate n-au putut fi găsite.

În apropiere de Fairbanks, Terauchi a descris cu avionul său un cerc de 360 de grade, dar obiectul a rămas lîngă el, dispărînd în cele din urmă, pe cînd se apropiau de Anchorage. Oficiali ai FAA au stat de vorbă cu echipajul la sol și au constatat că toți membrii săi erau „profesioniști, raționali, bine pregătiți". FAA a confirmat incidentul după ce reporteri japonezi, care au aflat de el de la o rudă a unuia dintre aviatori, au venit să ancheteze cazul. „E un mister - a spus un purtător de cuvînt oficial -, de fapt n-avem ce investiga. Controlorii au văzut ce au văzut ...Se poate să fi fost, în extremis, unul din acele proverbiale obiecte necunoscute, sau poate un avion militar al S.U.A., al Canadei sau al altei țări". Din partea sa, Terauchi a spus unui reporter al agenției UPI că el crede că obiectul pe care l-a văzut pe cerul Alaskăi în noaptea aceea ar putea fi venit de pe altă planetă cu o civilizație mult mai avansată decît a noastră. Numai așa s-ar explica, a spus el, schițînd un zîmbet, interesul pe care l-a manifestat față de încărcătura pe care o transportam: sticle de vin franțuzesc Beaujolais.

Valentin SILVESTRU

FARA-FASTÎCURI

Papyrusul enigmatic

În sudul Sudanului, la graniță cu Kenya și Etiopia, s-a găsit un papyrus foarte vechi, perfect conservat, iscălit „Omul din Neanderthal".

Autorul lăsa aici cîteva dispoziții testamentare cu privire la felul cum să fie dezgropat și examinat apoi în laboratoarele de specialitate ale viitorului.

Savanți din mai multe țări și-au exprimat regretul de a fi cunoscut prea tîrziu acest document.

Senzaționala apariție a unor mamifere

În timpul unui catastrofal incendiu declarat în insula lava, în junglă, au ieșit din pădurea tropicală, în grupuri mici, niște vietăți curioase cu trup de femeie și cap de gîscă.

Nu dădeau nici un semn de agresivitate; se lăsau chiar mîngîiate, scoțînd sunete nu tocmai melodioase.

Nu s-a putut realiza nici un schimb de informații cu aceste creaturi, astfel că au fost lăsate în pace, pentru ca să se reîntoarcă în partea de junglă nemistuită de sinistru.

Un exemplar a fost totuși reținut de localnici pentru a fi trimis laboratoarelor centrale de antropologie activă din capitala țării.

Vietatea n-a opus rezistență. Blîndețea ei a impresionat mult.

O problemă tehnică de mare frumusețe

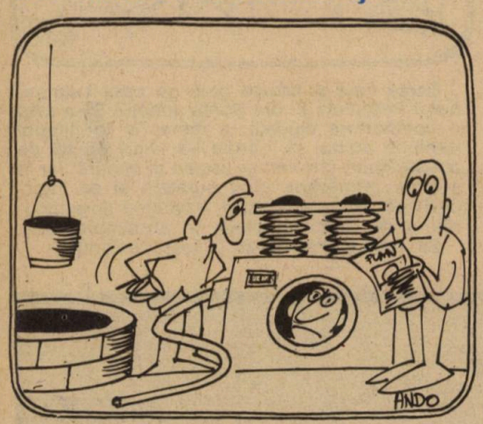

Dobrovățu Gelu T. originar din Șimleul Silvaniei a căzut într-o fîntînă, din care a fost extras cu ajutorul unei pompe de vid. Acum se află la Întreprinderea mecanică de la Mîrșa unde se încearcă a fi scos din acea pompă, fără ca aparatul să sufere deteriorări.

Un bou pe calea ferată

Un bou aflat în nesimțire pe calea ferată, între stațiile R. și N. de pe tronsonul secundar al unei linii ce străbate ținutul viticol D. era să provoace deraierea unui marfar care transporta marmură pentru tabăra de sculptură de la G. Din fericire, mecanicul a izbutit să oprească trenul la timp, deoarece mergea cu 15 kilometri pe oră și văzuse clar obstacolul de la mare distanță.

Organele ceferiste de anchetă au constatat că boul era într-o avansată stare de ebrietate, întrucît băuse vin nou din bazinul în aer liber, lăsat nesupravegheat în incinta cooperativei agricole de producție din Z.

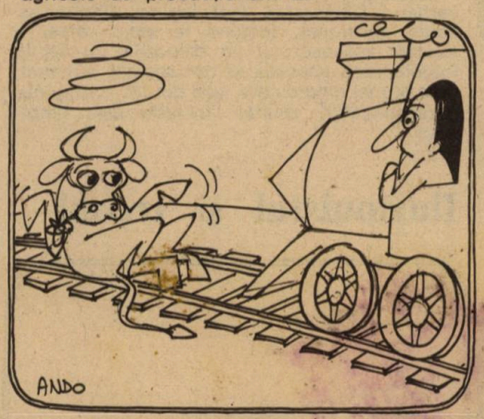

Cazul e considerat de specialiști ca rarisim, căci, după cum se știe, aceste animale excelează prin cumpătare.

O invenție de viitor: sania turboreactoare

Tinerii ingineri Zlatcu P. și Viorela L., ajutați de subinginerul Tudose P. și maistrul Racotă H., au inventat o sanie turboreactoare. Ea ar urma să funcționeze cu combustibil solid, gazos sau neconvențional, chiar și cu plasmă. În cazul cînd s-ar folosi hidrocarburi, ar consuma între 36—47,5%, dezvoltînd o viteză de 800 km. pe oră în teren plat și fără nici un obstacol în față. Sania ar umbla cu capotă sau decapotată. Ar putea transporta 687 pasageri, 14—16 membri ai echipajului (și mecanici de întreținere) și o încărcătură suplimentară de pînă la 20 de kilograme, la o temperatură de pînă la minus 72 grade Celsius. E prevăzută a avea 24 metri lungime și 28 lățime.

Dat fiind materialul din care e construită și botul ascuțit — dintr-un aliaj de titan și nădrag, cu cristale de diamant — sania va fi capabilă să treacă prin nămeți oricît de înalți și de groși cu condiția ca aceștia să fie exclusiv din zăpadă și să nu conțină arbori, stînci, case sau alte impurități. În timpul străpungerii, ar fi ghidată în regim de mers automat.

În stadiul actual, adică pe planșetă, sania turboreactoare e evaluată a costa (în prețuri estimative) aproximativ 185 milioane de lei bucata.

Redacția unei gazete de specialitate, căreia i-a fost încredințat proiectul spre publicare, a apreciat favorabil ideea (în principiu) propunînd autorilor: 1. Să mărească lungimea îndrăznețului vehicul, în schimb să reducă mult lățimea, pentru ca el să poată fi folosit și pe șoselele internaționale; 2. Să înlocuiască botul de diamant cu un produs nepoluant, știut fiind că, prin frecare, diamantul produce un praf fin, nesănătos pentru căile respiratorii; 3. Să găsească soluții pentru ieftinirea prețului de cost, în așa fel încît sania să poată deveni un mijloc popular de transport și agrement, la aproximativ 5—600 de lei bucata.

Membrana invizibilă

Dacă încercările ce se fac acum la Fabrica de ciocolată din N. vor fi încununate de succes, pe viitor acest produs nu va mai fi ambalat, ci acoperit de o peliculă invizibilă, care va putea fi mestecată odată cu produsul, putînd fi apoi aruncată.

Ce spune cel mai bătrîn om din lume

Recordul mondial absolut de longevitate pare să fi fost atins de Makuli L'Zomboveli Papaka din insula Madagascar, care a împlinit de curînd 182 de ani. El e în deplinătatea facultăților mintale, merge fără sprijin, înoată, pescuiește și-și lucrează singur mica plantație de vanilie. Declară că a mîncat și a băut întreaga viață tot ce i-a plăcut, a avut 19 soții și a fost îngropat de trei ori din greșeală sau intenționat, reușind de tot atîtea ori să dejoace planurile celor ce au încercat în felul acesta să-i întrerupă arbitrar cursul existenței.

Numeroasa sa familie are peste 400 de membri, dintre care unii sînt incapabili să-l mai recunoască pe strămoș din cauza senilității, alții fiind, în majoritate, decedați.

Din deliciile speologiei

Doi speologi amatori din județul C, adîncindu-se cu temeritate în culoarele labirintice ale complexului de peșteri de la poalele masivului Țurloaia, au descoperit, cu nespusă uimire, o sală perfect octogonală, în care nu se aflau nici un fel de formații calcaroase, stalactite, stalagmite, dar unde în schimb erau așezate, în ordine, cîteva pietre — ce trădau o intervenție umană — în jurul unei mese — și ea polisată — pe care se găseau zeci de oase de

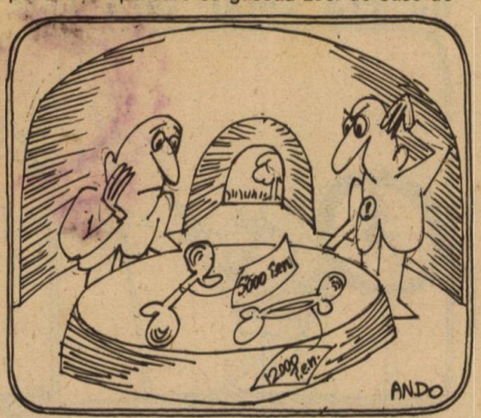

animale preistorice. Au fost identificate a fi aparținut unor reptile de cavernă, bizoni, cerbi, mamuți, arheopterici și saurieni de gradul patru. Bizareria constă în aceea că numitele vietăți n-au trăit în aceeași eră. Savantul dr. C. B. înclină să avanseze ipoteza îndrăzneață că speologii amatori au descoperit o osteotecă pe care oamenii din neolitic au transmis-o din generație în generație, timp de cîteva milenii, cu scop documentar și didactic.

Urmările indisciplinei

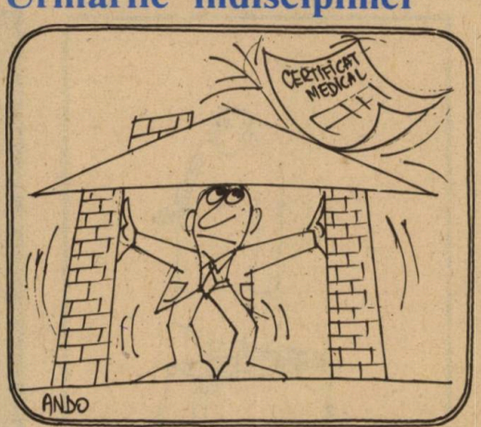

Din cauza unui blocaj intestinal, funcționarul Iliuț Radu D. de la ICRAL Cotroceni a lipsit de la serviciu (motivat dar fără să anunțe), timp de patru zile. În acest răstimp s-au dărîmat trei pereți despărțitori și s-a prăbușit acoperișul clădirii din strada Panselelor 8 A, unde numitul promisese (în ultimii opt ani) că se

vor face consolidări în acea săptămînă.

Situația ar fi fost cu totul alta, dacă funcționarul ar fi prezentat la vreme certificatul medical.

Potențele nebănuite ale dudului

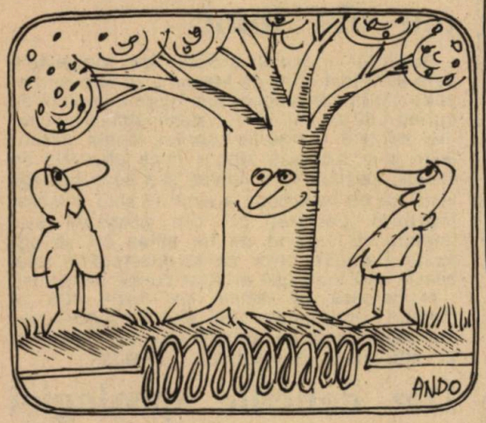

Pe trotuarul din fața casei nr. 17 A de pe strada Lacul Sărat din orașul V. un dud matur a dat fructe a doua oară într-un singur an. Fenomenul e pus în legătură cu faptul că pe sub rădăcinile sale trec țevile ce aduc apă caldă la Baia Comunală situată vis-à-vis.

Dispozitiv original

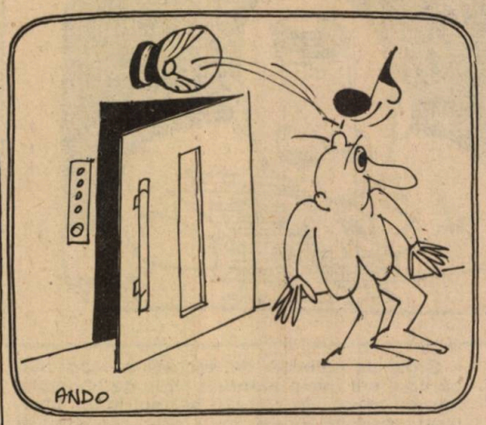

Administratorul blocului AM 12 bis L8 din cartierul Dămăroaia, fost inginer electronist, acum pensionar, locuind la etajul zece, a adaptat ascensorului un dispozitiv cu celulă fotoelectrică specială și declanșator automat, care atunci cînd cineva ieșe din lift în chip necorespunzător, zbiară: „Închide ușa, tîmpitule!"

Epigrame

UNUI EPIGRAMIST ÎNCEPĂTOR
De vrei talentul să-ți remarc,
Ascultă ruga mea fierbinte:
Cînd potrivești săgeata-n arc,
S-o pui cu vîrful înainte.

EPIGRAMA
– definiție –
Arzînd, mocnit, ca un fitil,
Trei versuri, lin, coboară panta
Spre-ncărcătura de trotil
Din care bubui-va poanta.

UNUI MAESTRU AL AFORISMELOR
„Aforismele sînt fructe ale inteligenței"
(Aforism francez)
Fructe sînt, se înțelege,
Însă mie nu prea-mi place
Că maestrul le culege
Înainte de-a se coace.

UNUI SOLIST DE MUZICĂ UȘOARĂ CU REPERTORIU PREA ENGLEZESC
Te tot ascult de două ore-n șir
Și indignarea-n mine crește:
Nu mai cînta în limba lui Shakespeare,
C-o șterg din sală... englezește!

Întrebarea tînărului nu era chiar fără rost

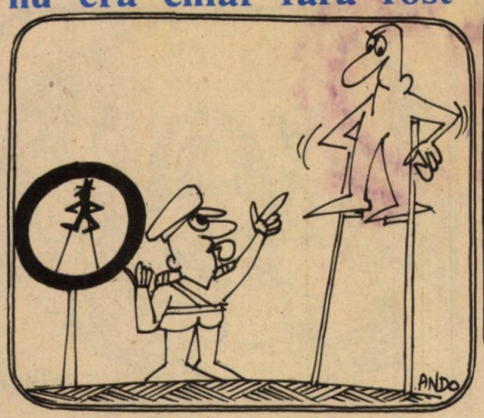

Tînărul Radomir B. a deprins, după multe și stăruitoare exerciții, să umble pe catalige și a început să meargă și la serviciu în acest fel. Abordat de organele de ordine, care l-au somat să coboare și să umble normal, pe picioarele proprii, apoi de portarul cooperativei de nasturi și piepteni din coarne, unde e angajat, el a cerut să i se arate textul de lege conform căruia nu are voie să circule în acest fel pe căile publice.

Iluzionistul și trenul

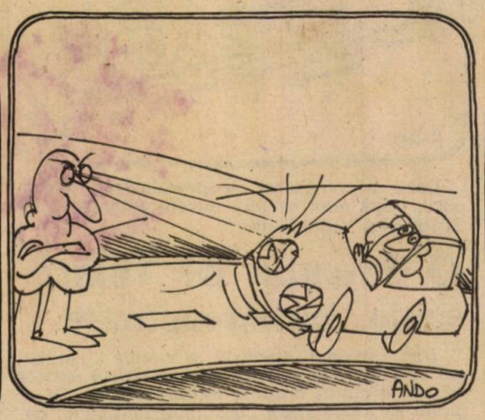

Iluzionistul Marcel Portocală, reîntors în țară după un lung stagiu de perfecționare petrecut în Nepal și Butan, a afirmat că, prin putere hipnotică, e capabil să determine un mecanic să oprească locomotiva trenului în mers la numai 50 de metri de el. Iluzionistul s-a oferit să stea chiar între șine, în fața trenului. Direcția regională CFR din I. s-a opus însă experimentului, astfel că el urmează să se efectueze pe o șosea județeană, cu un autoturism proprietate personală, condus de soția iluzionistului. Intrarea liberă.

Barza misterioasă

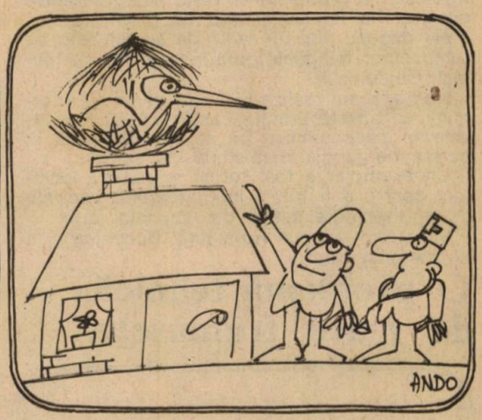

Barza care-și făcuse cuib pe casa cetățeanului Păsculete F. din Șonța, județul S., a avut o comportare ciudată: a rămas în tot timpul iernii în cuibul ei, căruia i-a făcut un fel de acoperămînt din crengi uscate și pămînt, iar la sosirea primăverii, cînd suratele ei se întorceau pe plaiurile noastre, a emigrat spre locurile unde deobicei pleca în anotimpul rece. Se presupune că ar fi fost demență.

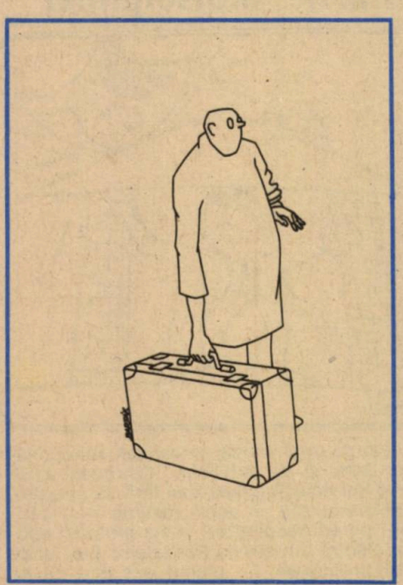

Aforisme

- Omul e o marfă foarte delicată: se poate strica ușor.
- Mulți sînt curați pe cap, pentru că-l au frecat.
- S-a făcut mare, pentru că a fost în stare să ascundă micile porcării.
- Pe arena internațională nu-i loc pentru clowni.
- Micimea umană e mare.
- Iarna e frumoasă pînă la un anumit grad... Celsius.
- Putere echilibrată: nu discuți cu cei de sus și celor de jos nu le permiți să discute.
- Nu te baza pe date care nu se sprijină pe realitate.
- Uneori, cel mai tare vorbește tăcerea.
- Pegasul are aripi, dar și copite.
- Trebuie făcută diferența între oameni capabili și oameni capabili de orice.
- A făcut un mare pas înainte pe drumul ce duce înapoi.
- Cine se cunoaște numai pe el, nu se cunoaște.
- Sînt apropieri care duc foarte departe.
- E mai ușor să suferi cu alții, dar și mai ușor cînd suferă numai alții.
- Cel care știe totul, măcar puțin ar trebui să știe.
- Să fii laș și să ocupi o funcție de răspundere, iată o dovadă de mare curaj.
- Să ne stricăm viața ne ajută și rudele, să ne-o facem așa cum trebuie putem numai singuri.
- Autoinsultă-te: nu superi pe nimeni și vei fi bine văzut.
- Numai cînd a părăsit scaunul de șef s-a constatat că nu stătea nimeni pe el.

Tadeusz GICGIER

FIUL LUI ROMEO sau COPILUL URII

■ *Francezul* **HENRI PIERRE CAMI** *(1884—1985) a debutat ca poet și s-a impus mai ales ca prozator satiric, în deceniul trei. Micile sale farse în formă dramatică se tipăreau în mai toate revistele de umor: „Le Rire", „L'Humour", „Excelsior". A editat cam 50 de volume umoristice. Înainte de ultimul război făcea, cu deosebit succes, un serial de povestiri desenate, în „L'Illustration". Îl intitulase „Săptămîna comică". Numele scriitorului avea o asemenea putere de circulație încît piesele erau numite* **„drame camice"**, *iar prozele, romanele „eroi-camice". A murit la Paris, în neagră sărăcie și anonimat. A revenit cu putere în actualitate, datorită mai ales unei antologii de* **Piese scurte**, *îngrijită și prefațată de Jacques Steinberg.*

Actul I

URA DE RASĂ

(Scena reprezintă biroul de lucru al lui Capulet)

Venerabilul Capulet: În zadar cercetez arhivele nobilei mele familii. Imposibil să descopăr originea urii seculare a Capuleților pentru Montagu și, reciproc, a celor de neam Montagu pentru Capuleți.

Secretarul lui Capulet: Am studiat ultimul pergament. Și tot nimic.

Venerabilul Capulet: Atîta pagubă. Totuși aș fi fost curios să cunosc originea urii mele înverșunate pentru Montagu. Dar iat-o pe fiica mea, Julietta, care tocmai intră în biroul meu de lucru.

Julietta Capulet: Tată, vin să-ți încredințez secretul sufletului meu: îl iubesc pe Romeo, fiul lui Montagu. El mă iubește. Binecuvintează-ne căsătoria.

Venerabilul Capulet: Pe Purgatoriu! Tu, să iei de bărbat pe fiul dușmanului meu ereditar? Să-mi sară ochii din cap dacă-ți voi da vreodată consimțămîntul. Am zis!

Actul II

NARCOTICUL

(Scena reprezintă balconul Juliettei)

Romeo: Miezul nopții. Iată-mă în fața casei Juliettei. Dulapul cu oglindă e agățat de balconul ei. Acesta e semnalul. Pot să urc. Să așezăm la perete această vulgară scară de grădinar și să urcăm pentru a agăța de balconul Juliettei poetica mea scară de mătase. (Urcă).

Julietta: Dragă Romeo, din cauza urii ereditare, tatăl meu refuză să-și dea consimțămîntul.

Romeo: Părinții mei sînt la fel de inflexibili. Ura seculară care desparte cele două familii e nenorocirea noastră.

Julietta: N-avem altceva de făcut decît să murim.

Romeo: Nu, dragă Julietta. L-am consultat pe un bătrîn călugăr, prin niște amici de-ai mei. El mi-a dat un narcotic din colecția sa.

Julietta: Nu înțeleg.

Romeo: Vei înțelege. Acest narcotic, pe care-l vom bea, ne va da aparența morții și ne va adormi pentru vreo șaizeci de ani. Cînd ne vom trezi, ura părinților noștri se va fi calmat. Iar noi ne vom putea iubi în liniște.

Julietta: Dar, dragă Romeo, dacă socotesc bine, cum noi avem 18 ani, la trezirea noastră vom fi în vîrstă de 78...

Romeo: Nu, acest misterios narcotic conservă tinerețea. Ne vom trezi peste 60 de ani, la fel de tineri ca azi.

Julietta: E minunat. Să bem. Dar, mai înainte, să punem pe cămin această scrisoare în care cerem să fim înmormîntați împreună. Să bem!

Romeo: Să bem! (Beau și adorm).

Actul III

DUPĂ ȘAIZECI DE ANI

(Scena reprezintă o odaie)

Romeo: Totul s-a desfășurat cu bine. Am dormit 60 de ani sub influența narcoticului. Ieri seara, către ora 7 și un sfert, ne-am trezit și am putut părăsi cavoul nostru de familie fără să atragem atenția.

Julietta: Sîntem tot atît de tineri și frumoși ca și în ziua morții noastre artificiale.

Romeo: Putem să ne iubim în toată libertatea. Părinții noștri au murit de mult. Capuleții și Montagu s-au măcelărit pînă la unul. Sîntem singurii descendenți ai celor două familii vrajmașe.

Julietta: Nu, dragă Romeo, căci eu voi fi mamă.

Romeo: Mamă?

Julietta: Da. Am uitat să te previn: înainte de a lua narcoticul, eram deja însărcinată — datorită ție.

Romeo: Asta-i sminteală! Deci ești însărcinată de 60 de ani?

Julietta: Da. Nu puteam s-aduc copilul pe lume în timpul letargiei.

Romeo: E-adevărat. Fiindcă dormeai. N-avem timp de pierdut. Alerg după un medic.

Actul IV

COPILUL URII

(același decor)

Romeo: E destul de curios. Julietta a născut un copil de 69 de ani. Acest drag nevinovat mă intimidează cu barba sa lungă și cărunță. Dar iată-l că sosește, purtat pe brațe de Doică.

Fiul lui Romeo și al Julietei: Tată, fii blestemat. Mama mi-a povestit istoria cu narcoticul. Datorită ridicolei voastre invenții, eu am vegetat, trist și solitar, în obscura mea locuință, fără a putea să-mi trăiesc viața. Din cauza amorului vostru egoist, am venit pe lume la vîrsta cînd ești gata să pleci din ea și, ca o supremă ironie, mai am și aerul de a fi bunicul propriilor mei părinți.

Romeo: Iartă-mă, fiule! Iartă-mă!

Fiul: Nu. Fiți blestemați! Comprimat, timp de cincizeci de ani, în sînul mamei mele n-am putut să mă dezvolt normal. Numai cutele de pe fruntea mea s-au adîncit cu fiecare an ce trecea. Doar barba mi-a crescut și a albit. Fiți blestemați fiindcă i-ați aplicat unui sexagenar tratamentul umilitor de a se vedea scîncind în limba noilor-născuți.

Romeo: Cu toate acestea, eu te iubesc. Ești fiul meu, sîngele meu. Sînge de Montagu.

Fiul (urlînd): Montagu? A zis Montagu! Chiar numai rostirea acestui nume mă face să clocotesc de mînie! Mă simt cuprins de o irezistibilă poftă de carnagiu! Ucide! Ucide! Moarte lui Montagu! (Își zmulge biberonul și-l aruncă asupra lui Romeo).

Romeo: (prăbușindu-se): Fiul meu, tu m-ai ucis! Voi muri peste cîteva minute.

Julietta: (sosind în goană): Cerule! Ce se petrece aici?

Romeo: Voi muri, dragă Julietta Capulet!

Fiul urlînd: Capulet! Am auzit bine? Capulet! La auzul acestui nume mă cuprinde, subit, mînia. Ucide! Ucide! Moarte Capuleților! (O sugrumă pe Julietta).

Julietta: Mor!

Doica: Ce-ai făcut, copil rău ce ești?

Romeo (cu un glas stins): Apropierea morții mă face foarte lucid. Murim, victime ale dragostei noastre fatale. Prin tine, fiul nostru are în vine sîngele Capuleților. N-a putut suporta să vadă un Montagu. S-a trezit în el ura de rasă. De asta m-a ucis. (Moare).

Julietta (cu voce slabă): Fatalitate! Copilul are, de asemenea, în vine, prin Romeo, sînge de Montagu. M-a sugrumat din ură pentru Capuleți. (Moare).

Fiul (urlînd): Oribil! Sîngele vrăjmașilor lui Capulet și al celor ai lui Montagu se luptă în vinele mele! Moarte Capuleților, moarte lui Montagu! (la cîte-un cuțit în fiecare mînă). Moarte Capuleților! (Își înfige un cuțit în partea dreaptă a pieptului). Moarte lui Montagu! (Își străpunge partea stîngă a pieptului și cade mort).

Doica: Fatalitate! Fatalitate!

— Cortina —

Prezentare și traducere de Valentin SILVESTRU

Epigrame

UMBRA LUI HAMLET
Livide străji, gonind hai-hui,
În noapte-ngrozitor se strigă,
Că însuși răposatul Rigă
Se sperie de umbra lui.

UNUI SCRIITOR A CĂRUI CARTE...
E-o carte extraordinară,
Că librăriile din țară
Nu se îndură nicidecum
Să vîndă barem un volum.

UNUI POET MATEMATICIAN
Ics așteaptă, cum, necum,
Să apară în volum:
E formula lui de viață:
Prin VOLUM... la SUPRAFAȚĂ!

POETUL
- parafrază -
Cînd doamna ta ridică tonul
Și pleci să scapi de gura ei,
hai-hui,
Te consolează, barde, cu dictonul
Că „NIMENI NU-I POET ÎN CASA LUI"!

UNUI POET BAHIC
În seara aceea de extaz
Am constatat întîia dată
Că bardul, cînd recită treaz,
Cu poezia lui... ne-mbată!

EPITAF pe mormîntul unui poet fumător
Iubea tutunul cu-așa zel
Poetul răsfățat de muze,
Că mai întîi se stinse el
Și-apoi chiștocul dintre buze.

UNUI CONFRATE EPIGRAMIST
La atacu-ți furibund,
Piperat precum zacusca,
Iartă-mă că nu-ți răspund:
*„AQUILA NON CAPIT MUSCA"**

UNUI POET ÎNVEȘMÎNTAT ÎN HAINĂ DE VIȚEL
Prieteni, adevăr zic vouă:
Învăpăiatul menestrel
Arată-n haina-i de vițel
Ca un poet la poarta nouă.

Al CLENCIU

* Vulturul nu se hrănește cu muște

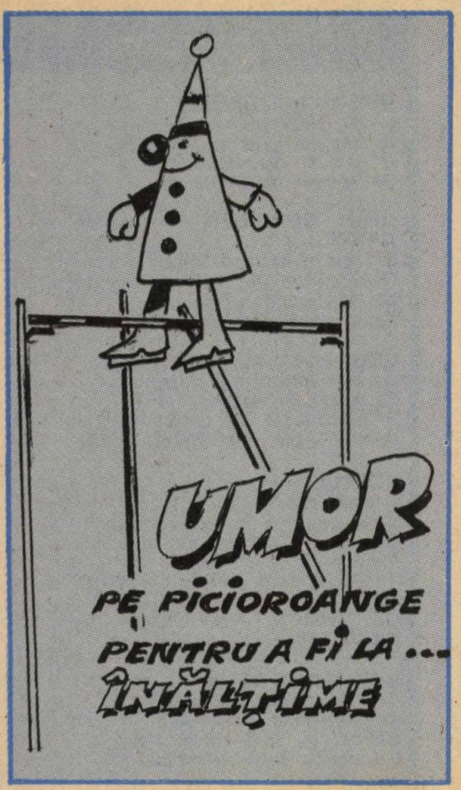

CORECTITUDINE

Cetățeanul M.A. propune prietenului său, care mai avea puțin de trăit, suferind de o boală incurabilă, să-i compună de pe acum cuvîntul ce-l va rosti cu ocazia decesului în fața rudelor, a întregii asistențe, a prietenilor, cuvînt, pe care, dacă e de acord, să-l revizuiască și chiar să-l compună împreună. „E bine ca faptele să fie clarificate și soluționate încă de pe acuma și, dacă se poate, cît mai exact — precizează cetățeanul".

„M-am gîndit, spuse el mai departe, că pentru a mai colora atmosfera și așa destul de posomorîtă, să spunem că am furat împreună de exemplu niște pepeni de la unchiul tău — propuse cetățeanul viitorului candidat la deces. După ce am pîndit amîndoi un timp suficient de lung, am executat fapta fără vreo dificultate. Știi doar că totul e adevărat. Accepți? Eu cred că e foarte nimerit".

— Știu eu? Fie, dacă tu crezi că acest lucru prezintă oarecare importanță, sînt de acord. La ce cantitate de pepeni să ne orientăm?

— ?!

— Că ți-a plăcut viața, chefurile, că ai cam scăpat nasul în băutură. De fapt, ce să mai vorbim, toată lumea cunoaște acest lucru.

— Datorii ai? Trebuie să mai achiți ceva bani la creditori?

— Nu, asta nu.

— Și ca totul să fie cît mai cinstit, ai ținut două neveste, persecutînd-o mult pe cea dintîi, pe care o băteai destul de des. Cred că respectul adevărului e mai presus de orice. Măcar cu ocazia necrologului să accepți, să ai resemnarea necesară. Știi cît de puțin corect ai fost în viață. Ai fost dat afară din slujbă, ai executat doi ani de detenție și știi, de asemenea, cît de mult atîrnă acest lucru în viața unui cetățean. De asta ești destul de conștient, cred. N-ar strica să ai și un referat din partea întreprinderii conținînd ultimele aprecieri obținute, adresîndu-ne pentru acest lucru serviciului de cadre. Să fim cît se poate de obiectivi. Măcar acum să avem ocazia a pune lucrurile la punct.

Încredințîndu-se că acesta este faptul cel mai nimerit și inițiativa de destăinuire a adevărului constituie un act de cinste și curaj, viitorul candidat la deces îngăduie toate astea nu numai cu resemnare, dar și cu convingerea și învoirea ca toate să se petreacă întocmai.

NEÎNCREDERE

Tovarășul S.M., de la serviciul de sere și parcuri, trimite colegilor cîte o ilustrată de la mare, unde se află în timpul concediului beneficiind de bilet obținut pe cale organizatorică. De aceea n-a putut trece cu vederea atît pe cei ce s-au ocupat de obținerea biletului cît și pe alții, transmițîndu-le, ca să nu se mai obosească, la toți la fel, pe cele zece cărți poștale ilustrate, următoarele: „Salutări din țara soarelui și a brizei. Există perspectiva unui timp excelent" După ce completă liniștit toate ilustratele, se gîndi dacă nu cumva e o mare îndrăzneală din partea sa de a se folosi de asemenea cuvinte alese. Mai întîi, pentru că știu toți că e unul ca oricare alții care pornește duminica spre lacul din apropiere, sprijină bicicleta de gard sau o răstoarnă cu coarnele în pămînt, apoi sare în apă, înoată cîinește. În afară de asta, tatăl a fost simplu casier, iar bunicul mecanic de cale ferată. Oricine își dă seama că n-au ce căuta asemenea expresii chiar în întreaga familie — socoti el — dacă nu cumva chiar dă de bănuit că ar fi furate de undeva. Dar așa e, poate voia hazardului. Oricine cade în păcat lăcomindu-se la frumos. La lac se întîlnește cu diferiți prieteni de la I.L.P.R., unul cu un ochi ieșit în afară ca un albuș de ou, altul o veche cunoștință din armată, unul suferise un accident și fusese scalpat și, în fine, altul cu o motocicletă Zundapp veche, degradată, cu doi cilindri. După ce ies din apă, se strîng la bere și bat cărțile de joc. N-au alte griji sau manifestări deosebite. În aceste condiții, dîndu-și seama de modestia care trebuie să-l caracterizeze, se hotărî să modifice textul felicitărilor cu unul mult mai simplu, la nivelul pretențiilor sale. Cel ce nu poate determina cubajul unei stive de lemne și nu poate calcula suprafața conului nu se poate încumeta să se bucure de asemenea favoare. E mai bine să ocupi locul care ți se cuvine și să cunoști măsura. În plus, la examenul de promovare în fanfară n-a putut fi primit, iar profesorul de română stăruise amenințător la capul lui să scrie corect: „Știi, — continuă ea roșindu-se — te iubesc. De ce taci? Spune-mi ceva — nici nu știi cît sînt de fericită. Mi-ești drag." N-ai ce scoate din asemenea vită — continuă examinatorul. Degeaba ne străduim noi profesorii, iar părinții nu știu cum să le mai intre în voie odraslelor.

Aducîndu-și aminte de toate astea, ca un act de recunoaștere, rupse cu furie cărțile ilustrate.

O MICĂ DRAMĂ

Cetățeanul O.V. propuse unei tinere cunoscute de curînd să petreacă o noapte împreună sub bolta înstelată a cerului.

— Uite acuma, te văd deosebit de frumoasă și sînt aproape înapt să te pot iubi în mod evident, să-ți adresez cuvinte de dragoste. Nu pot scoate măcar un cuvînt. Mai bine lasă-mă să plîng, mi-e mult mai ușor și găsesc că e și mai nimerit. Am să încep chiar acum dacă vrei, după ce voi desface cutia asta de sardele de Lisa, ca să pot să-mi desfășor actul în voie. Cetățeanul începe într-advăr să plîngă, lacrimile se împrăștie pe amîndoi obrajii, oprindu-se în firele bărbii cărunte.

— Acuma ajunge, e cazul să revenim la ceva mai vesel, la o bună dispoziție, chiar să rîdem — ripostă partenera. Uite chiar acuma trece un om cocoșat, încotoșmănat și încins cu sfoară care începe să mă incomodeze ca și plînsul dumitale. Așa că e mai bine să încetezi.

— Bine, dacă consideri că e de ajuns, fie. Rămîne pentru altă dată, cu altă ocazie. De exemplu mîine după-amiază după ce mă întorc de la serviciu și voi termina exercițiile mecanice necesare pentru consolidarea fracturii căpătate cu cîteva luni în urmă. Încă n-am voie să mă sprijin prea mult pe picior. Fractura s-a deschis în mai multe direcții, piciorul a fost aproape fărîmat. Accidentul s-a petrecut într-o stație de cale ferată în timp ce traversam. La șold, ce e drept, n-am nimic, totul a avut loc la acest nivel. Trebuie să port un săculeț cu nisip, mi-au spus medicii. După ce fractura se va repara și mai mult propun să ne vedem în același loc și să plîng în continuare. Sînt, dealtfel, și mai mare decît dumneata, diferența dintre noi e de 30 de ani. Ori e cunoscut că plînsul e o predispoziție a oamenilor mai în vîrstă, în speță e un fel de cîntec, o tînguială pentru anii irosiți de pomană și destul de înaintați, ca și pentru dragostea ce s-a aprins dintr-o dată pentru dumneata. Am suferit și de ulcer, acuma urmează sa-mi așeze proteza. Așa că lasă-mă să plîng, te rog foarte mult, lăsă-mă să plîng.

D. BADEA

Cel mai gustos test de personalitate

„Omul este ceea ce mănîncă", spune un vechi dicton popular. Pînă nu de mult nu i s-a prea dat crezare. Acum psihiatrii care s-au ocupat de problema aceasta susțin că dictonul ar trebui să fie altfel formulat și anume: „Spune-mi cum mănînci, ca să-ți spun cine ești". Și chiar au clasificat oamenii în șapte categorii, după felul lor de a mînca.

Cei care „ciugulesc". Dacă mîncați cîte puțin și vă mulțumiți cu mici cantități de te miri ce, sînteți prudent și conservator. Aveți mici tabieturi și nu le părăsiți niciodată. Urmați întocmai recomandările, faceți lucrurile încet și pe rînd. Sînteți foarte puțin înclinat către nou, aveți păreri și gusturi statornice.

Cei care mănîncă repede. Dacă vă înghițiți repede mîncarea, sînteți energic, tranșați rapid orice chestiune și sînteți un lucrător neobosit. Sînteți de asemeni o ființă pasionată și, dacă vă declarați dragostea față de cineva, trebuie să i se răspundă de îndată.

Cei care mănîncă încet. Dacă acesta e cazul dv., vă place de asemeni să vă gîndiți mai mult înainte de a lua o hotărîre sau a vă face o părere. Nu luați poziție decît după ce ați reflectat în mod matur și ați ajuns la concluzia că aveți dreptate. Chiar și cînd aveți de făcut un dar cuiva, veți alege cu grijă ceea ce credeți a fi cadoul adecvat.

Cei care mănîncă mult. Este categoria cea mai numeroasă și mai plăcut de frecventat. Cei care mănîncă mult sînt senzuali și își trăiesc viața cu plăcere și intensitate. În general sînt foarte sociabili și comunicativi. Nu se tem să-și afișeze sentimentele.

Cei care mănîncă singuri. Spre deosebire de categoria anterioară, aceștia sînt o categorie puțin numeroasă. Sînt în general oameni plicticoși, foarte încrezuți și cred că judecata lor este de cea mai bună calitate. Au meritul de a duce la bun sfîrșit ceea ce întreprind.

Cei care mănîncă ingrijit. Dacă-i vezi mîncînd, a-i putea crede că există o lege care stipulează că nu trebuie să se mănînce decît un singur lucru deodată. Așa mănîncă ei. Nu se ating de legume pînă ce nu au consumat carnea din farfurie, iar legumele nu le combină cu altceva. Evident, nu acordă atenție decît cîte unei persoane o dată la o petrecere sau la o masă.

Cei care mănîncă oricum. Sînt cei care amestecă laolaltă tot ce se află în farfuria lor, făcînd un adevărat talmeș-balmeș. Sînt foarte prietenoși și puțin conformiști și nu iau în seamă aparențele. Evident, în viață nu ezită să întreprindă mai multe lucruri deodată.

S-ar putea ca unii dintre dv. să întruniți mai multe din asemenea feluri de a mînca și de a fi. Aceasta arată că sînteți complex, bine echilibrat și că aveți o viață plină.

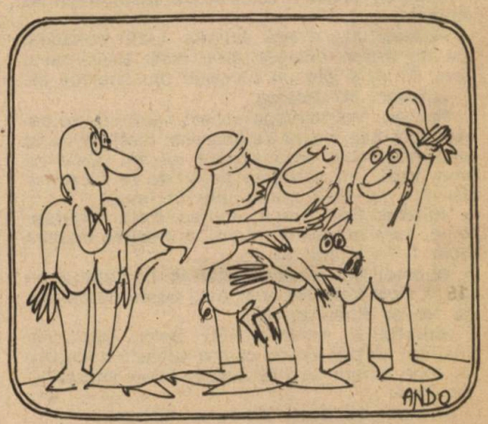

Sînteţi un şofer echilibrat?

Întrebările care urmează pot înregistra una sau alta dintre variantele de răspuns, în funcţie de cel puţin trei factori: temperamentul (în primul rînd), vîrsta şi aptitudinile motrice generale (uneori, obişnuinţele). De exemplu, poţi folosi frecvent frîna în locul accelerării, dacă eşti un temperament sangvinic spre coleric, dacă eşti un om tînăr, dacă ai o profesie ce implică exerciţiul motric sau chiar dacă... aşa te-a învăţat instructorul. Şi totuşi, în afara acestor cauze specifice (unui individ, unei clase de indivizi) există — mai bine spus, ar trebui să existe — o cauză globală, determinată de educaţie (civică, în primul rînd). Un psiholog afirma cu o anumită ocazie că s-ar cuveni ca fiecare şofer să-şi cunoască temperamentul aşa cum îşi cunoaşte grupa sangvină. Prelungind sugestia, am putea spune: să-şi cunoască particularităţile de vîrstă, tipul şi nivelul aptitudinilor motrice etc. În final, am putea deci recomanda ca, el, cunoscînd toate aceste lucruri, să adopte faţă de volan şi faţă de partenerii de trafic un comportament minuţios elaborat, bazat pe autocontrol, autoestimare, toleranţă etc. În acest sens, echilibrul vieţii la volan (la care ne vom referi în întrebările ce urmează) să poată deveni un bun al comportamentului individual, indiferent dacă acest comportament beneficiază de aportul iniţial al unuia din cei trei factori amintiţi: temperament, vîrstă, profesie (exerciţiu).

Înainte de a începe, reamintim recomandarea de la testul precedent: răspunsurile aleseţi-le pe-o hîrtie, astfel încît asupra şirului rezultat (ex. a, a, b, a...) să puteţi aplica propria evaluare conform ipotezei model propus de noi.

1. **Cînd vă aflaţi în trafic**
   - **a. aveţi obiceiul să remarcaţi prezenţa maşinilor noi sau de alte mărci**
   - **b. nu-i aveţi**
2. **Cînd vă cumpăraţi o maşină nouă**
   - **a. simţiţi pornirea de a conduce mai sportiv**
   - **b. manifestaţi, din contra, un plus de prudenţă.**
3. **Cînd aveţi persoane străine în habitaclu**
   - **a. sînteţi ispitit să conduceţi mai dezinvolt — artistic**
   - **b. conduceţi ca de obicei — sau chiar mai atent.**
4. **Cînd cineva grăbit vă semnalizează (cu justificare) din spate**
   - **a. aveţi tendinţa de a-i ţine „la capac"**
   - **b. vă grăbiţi să-i eliberaţi banda.**
5. **Cînd vă depăşeşte un şofer femeie**
   - **a. simţiţi o stare (mai mult sau mai puţin evidentă) de iritare, jenă**
   - **b. nu remarcaţi sau nu daţi importanţă faptului.**
6. **Cînd vă aflaţi în apropierea unei pante**
   - **a. simţiţi nerăbdarea de-a vă lansa cu viteză mai mare**
   - **b. folosiţi momentul pentru a vă deconecta, a vă dezmorţi picioarele, etc.**
7. **În localitate**
   - **a. sînteţi atent la stop de la mare distanţă şi acceleraţi**
   - **b. îl remarcaţi din apropiere şi frînaţi.**
8. **La drum întins ţineţi volanul de regulă**
   - **a. cu o mînă**
   - **b. cu două**
9. **Obişnuiţi să închideţi portierele**
   - **a. prin izbire**
   - **b. prin împingere**
10. **Schimbaţi vitezele de regulă**
    - **a. la limita de sus a plajei de turaţie recomandată (dintr-a III-a în a IV-a, la 60—65 km/h)**
    - **b. la limita de jos (dintr-a III-a într-a IV-a, la 40 km/h)**
11. **Cînd vi se întîmplă să vă dea sfaturi un profan**
    - **a. reacţionaţi prin iritare**
    - **b. nu-i băgaţi în seamă**
12. **Cînd vă aflaţi la stop (pe roşu)**
    - **a) introduceţi maneta într-a I-a, aşteptînd galbenul**
    - **b. rămîneţi la „punctul mort" pînă apare galbenul.**
13. **Cînd un partener de trafic greşeşte faţă de dv. şi-şi cere scuze (fie şi prin semne)**
    - **a. continuaţi să-i acuzaţi (cu glas tare sau în gînd)**
    - **b. vă trece iritarea imediat.**
14. **După o anumită vechime a maşinii, în habitaclu apar zgomotele specifice „de interior" (scîrţîituri, zdrăngănituri etc.)**
    - **a. vă deranjează în timpul conducerii (şi încercaţi chiar atunci să le depistaţi — înlăturaţi)**
    - **b. nu le remarcaţi sau nu le daţi importanţă decît în cazuri extreme.**
15. **Cînd vă apare în faţă un obstacol viu folosiţi claxonul**
    - **a. cu intenţia de a-l înlătura (alunga) din calea dv.**
    - **b. cu intenţia de a-i anunţa pur şi simplu de venirea dv. ca astfel să-i ocoliţi în linişte.**

IPOTEZE DE EVALUARE

Cum am mai precizat, vom încerca (şi la autoevaluare, fiecare dintre dv. va trebui să încerce) să depăşim influenţa asupra comportamentului la volan exercitată de factorii anterior citaţi: temperamentul, vîrsta şi profesia (în latura ei de exerciţiu motric), astfel încît să putem privi echilibrul la volan (sub latura lui psihică şi psiho-socială) şi ca fapt de educaţie şi autoeducaţie. Altfel spus, dacă la întrebarea 2 un şofer tînăr va alege fără ezitare varianta „a", alegerea aceleiaşi variante la întrebarea 13, de exemplu, nu are nimic de-a face cu vîrsta, fiind categoric o problemă de cultură a convieţuirii. Cum am precizat în introducerea acestei invitaţii la cunoaşterea de sine, elementul esenţial al evaluării îl constituie maxima onestitate posibilă a celui ce se autotestează. Să încercăm să nu uităm acest lucru.

1. **Linia de răspunsuri în care predomină varianta „a"** poate exprima un comportament tensionat, cu tendinţe de exagerare şi chiar agresivitate. Nu o dată astfel de manifestări apar surprinzătoare la oameni care în viaţa socială trec drept echilibraţi, chiar defensivi — este cunoscut însă faptul că volanul oferă satisfacţii compensatoare (în raport cu unele insatisfacţii ale vieţii, în general) şi, în acelaşi timp, un acut sentiment al afirmării. Dacă varianta „a" (în linia dv. de răspunsuri) se menţine consecventă, mai ales de la întrebarea nr. 9 în jos (9, 11, 13, 15) atunci va trebui să acceptaţi gîndul că faptul respectiv se datorează mai puţin tripletei temperament-vîrstă-profesie, şi mai mult unor lacune de cultură civică. „Şoferii" care recoltează variante contradictorii (de pildă, a la întrebarea nr. 4 şi b la întrebarea nr. 13) trebuie să-şi refacă evaluarea — ori reverificîndu-şi propria onestitate, ori făcînd corelaţii cu alte variante asemănătoare de la alte întrebări.

Cei care recoltează varianta **a** cu precădere pe parcursul primelor opt întrebări, îşi pot face „probleme" de educaţie (autoeducaţie) mai ales după ce au înlăturat (de asemenea, cu onestitate) tripleta amintită. Pentru că varianta **a la întrebarea nr. 9, deşi pare a fi imposibil de pus pe seama unui factor anume (omul poate fi tînăr, coleric, sau, chiar portiera cere un astfel de tratament), totuşi poate, uneori, trăda un sentiment rudimentar al proprietăţii, al realizării sociale.**

2. Între segmentele de întrebări 1—9 şi 9—15 am încius în mod voit o anumită diferenţă (aşa cum aţi constatat, dealtfel şi singuri la evaluarea variantei a), în sensul că primul segment are (potenţial) o cauzalitate mai diversă (variabile mai greu de discriminat) în care tripleta cunoscută poate juca un rol mai important.

Şi totuşi, **linia de răspunsuri în care domină varianta b** depinde — ca observaţie generală — mai puţin de influenţa tripletei amintite (chiar şi pe tronsonul de întrebări 1—9). De exemplu, varianta **b** de la întrebarea nr. 5 exprimă, mai presus de orice, acea neutralitate civilizată rezultată din convingerea că pe şosea ca şi în viaţă, orice discriminare e un delict. De asemenea, răspunsul **b** de la întrebarea nr. 6 poate avea diverse justificări, multe de conjunctură (oboseală, încălţăminte neadecvată etc.), dar ea poate deriva şi din regularitatea unui comportament solidar în orice împrejurare cu principiile sale de pondere, echilibru.

Ne aşteptăm, prin urmare, ca mare parte dintre cei ce se vor antrena în acest test (autotest), 1: să recolteze mai multe variante **b** decît **a** şi 2: aceste variante (b) să apară mai ales în primul segment, unde motivaţiile se pot masca una pe alta.

Ca atare, reluăm recomandarea ca atunci cînd se recoltează un şir mixt, să se analizeze cu precădere răspunsurile contradictorii (un **a** care contravine flagrant unui **b** din altă parte), deoarece nota onestităţii — şi în final a validităţii — autotestului depinde nu atît de puritatea liniilor **(a** fără **b,** sau cu cît mai puţini **b),** ci de starea (cît mai mică) de conflict dintre două răspunsuri. Astfel, un **a** la întrebarea nr. 8 sau 9 contrazice prea puţin omogenitatea unui comportament în care predomină varianta **b,** decît o face un acelaşi a (fie şi singular) la întrebarea nr. 4, dar corelat cu un **b** la întrebarea nr. 15.

Cum autotestul, însă, se face „cu uşile închise", apelaţi la reevaluarea (autotestului ca şi a onestităţii proprii) pentru a vă putea răsplăti în final cu un spor (inestimabil) de autocunoaştere. Succes!

Ilie TRAIAN

Cel mai bun leac pentru înfricoşaţii de matematică

Două eventualităţi există pentru cei care sînt terorizaţi de matematică: abandonul sau eşecul. Dar fobia matematicii poate fi surmontată, susţin cercetători canadieni, şi anume printr-o terapeutică specială de ordin psihologic. Dar, aşa cum se va vedea ceva mai departe, psihologia singură nu e suficientă.

Psihologul Yves Blouin din Québec conduce de mai bine de zece ani un asemenea program terapeutic. Experienţa e concludentă: participanţii se simt mai puţin anxioşi, iar rezultatele lor la examene sînt considerabil ameliorate. Intervenţia psihologului constă în a demistifica ideea de „har": reuşita în matematică nu este atît o problemă de inteligenţă, cît de muncă. Tratamentul comportă şi exerciţii practice.

Cum frica de matematică face mai multe victime în rîndul fetelor decît al băieţilor, acest program este considerat ca util şi pentru promovarea egalităţii sexelor în studiile ştiinţifice, pentru care matematica este fundamentală.

Nu există nici un motiv — susţin matematiciene ca Leslie Lee şi Mary Bryan, aceasta din urmă de la Universitatea Concordia — ca fetele să nu persevereze la fel ca şi băieţii în această disciplină. Dacă de două ori mai multe fete decît băieţi abandonează cursurile de matematică atunci cînd devin facultative, aceasta se datorează contextului familial şi social. Este nevoie deci de combaterea stereotipurilor sexiste în considerarea profesiilor şi de corectarea lacunelor pedagogice aflate la originea matematofobiei, dacă se doreşte împăcarea fetelor cu ecuaţiile.

Superlative ale anului sportiv 1987

Daniela Silivaş

Elena Şuşunova

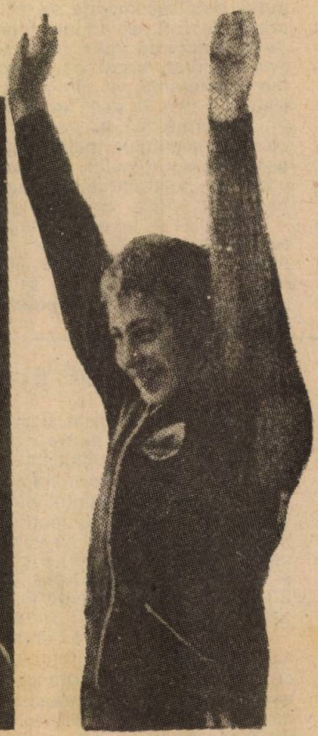

Noemi Lung

Paula Ivan

Anca Pătrăşcoiu

Aurel Macarencu

Grecia—U.R.S.S. — finala campionatului european de basket (în centru Gallis)

Steffi Graf

■ LA ORA cînd almanahul nostru intră în procesul de tipărire, abia s-au scurs şapte luni din anul sportiv 1987. Este, firește, suficient pentru a nota cîteva superlative, dar insuficient pentru a trage concluzii privind perenitatea lor. Pentru că se mai pot ivi — şi aşa va fi — alte performanţe cu totul ieşite din comun, cum se pot înregistra şi contraperformanţe. După încheierea Universiadei (care a avut deviza „Tineretul lumii pentru o lume a păcii"), la orizont se profilează alte competiţii majore, ca de pildă, Campionatele mondiale de atletism, Campionatele mondiale de gimnastică — şi să ne oprim aici. În plus, se simte de pe acum apropierea marelui eveniment care, la fiecare patru ani, polarizează atenţia sportivilor şi publicului de pretutindeni: Jocurile Olimpice. În focul întrecerilor, se vor impune noi şi noi stele, se vor schimba tabelele recordurilor şi, ceea ce azi ne apare ca un deziderat, ca o idealitate, mîine va fi — aceasta e legea sportului — un fapt real.

■ La început de an, echipa Steaua Bucureşti şi-a demonstrat din nou clasa internaţională, învingînd cu 1—0 echipa dinamoviştilor din Kiev. Înainte de meci, mulţi specialişti acordau fotbaliştilor sovietici prima şansă. Dar pe teren a existat o formaţie care a controlat jocul, cu luciditate, din primul pînă în ultimul minut — cea a steliştilor. Golul lui Hagi n-a făcut decît să consfinţească superioritatea campionilor noştri. Supercupa europeană poposeşte la Bucureşti.

■ O altă victorie strălucită a fotbaliştilor români este cea obţinută, la nivelul echipelor naţionale, în faţa Spaniei cu 3—1 la Bucureşti. Jucătorii noştri au desfăşurat pe teren scheme imprevizibile şi eficiente. Dacă, finalmente, ibericii n-au plecat acasă cu mai multe goluri, aceasta s-a datorat „îngăduinţei" tricolorilor, mulţumiţi cu rezultatul înscris, la pauză, pe tabela electronică. Oricum, şansele noastre de calificare la turneul final al Campionatului european rămîn considerabile.

■ Gimnasta Daniela Silivaş a cucerit, cu ocazia Campionatelor europene de la Moscova, nu mai puţin de 4 medalii de aur: la individual compus şi, în concursul pe aparate, la paralele inegale, bîrnă şi sol. La sărituri, ea a obţinut „argintul". Principala sa adversară, sovietica Elena Suşunova (5 medalii de aur la Universiada de la Zagreb), a fost de-a dreptul deconcertată de siguranţa, calmul şi măiestria Danielei. Mai mult ca sigur, cele două super-campioane se vor întîlni curînd la Campionatele mondiale. Succes, Silivaş!

■ De cîtăva vreme, natația românească a făcut progrese prodigioase. Noemi Lung, Tamara Costache, Anca Pătrăşcoiu, Stela Pura se impun în disputa cu cele mai valoroase „ondine" din lume. Noemi, a avut în 1987, un start fulminant: 10 titluri de campioană naţională, 5 medalii de aur la Universiadă. Campionatele europene au confirmat...

■ La Universiadă, unde delegaţia română a cucerit 43 de medalii, din care 21 de aur, flotila canotorilor, caiaciştilor şi canoiştilor s-a arătat a fi o adevărată forţă, tăindu-şi „partea leului" din numărul de medalii acordate. Între vedetele care au entuziasmat publicul şi specialiştii se află Aurel Macarencu (două medalii de aur), Marioara Popescu, Maria Savu, echipajele de 4 vîsle — feminin, 2 rame şi 4+1 rame — masculin.

■ Atletismul nostru are asigurat schimbul de mîine. Iat-o pe Paula Ivan, de pe acum un nume în context internaţional: la Universiadă, ea a cucerit două medalii din cel mai preţios metal: la 1500 şi 3000 m. Paula este rapidă, tenace, ia cursele pe cont propriu, conducîndu-le de la start şi, cît de curînd, va putea accede la titlurile continentale. Contăm, pentru viitoarele mari întreceri, pe Doina Melinte (campioană mondială la sală la 1500 m), pe inepuizabila Maricica Puică, pe talentatele atlete Liliana Năstase (heptatlon), Vali Ionescu şi Marieta Ilcu la lungime, Mitica Junghiatu la demifond, pe săritorul în înălţime Sorin Matei. Şi lista sperăm să fie completată cît de curînd.

■ Superlativă este performanţa echipei de baschet a Greciei (catalizată de excepţionalul ei realizator — Gallis) care, în finala Campionatului european (desfăşurată, e drept, la Atena), a învins echipa Uniunii Sovietice. După victorie, suporterii eleni au ieşit pe străzi cu torţe, s-au aruncat sub jeturile fîntînilor arteziene, au cîntat şi au dansat pînă în zori, exaltaţi de comportarea jucătorilor ce nu aveau, înainte de competiţie, decît o cotă relativ modestă la bursa pariurilor.

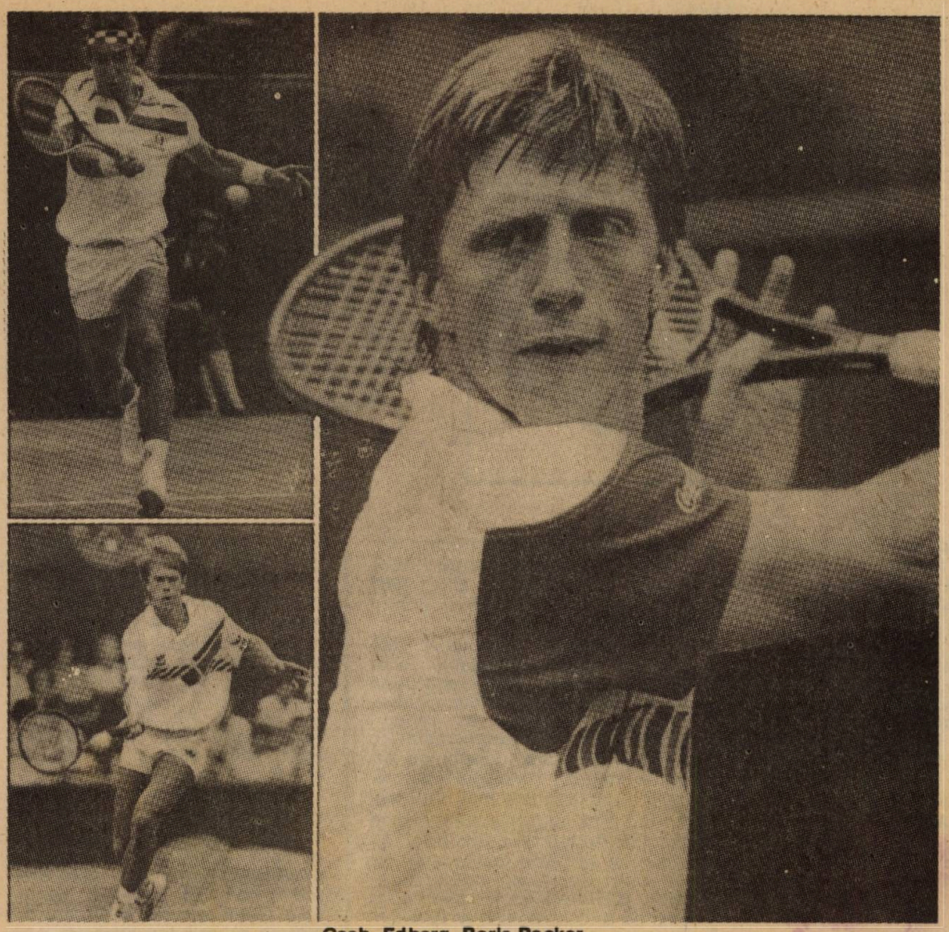

Cash, Edberg, Boris Becker

John Kirwan

Lendl

Leonid Taranenko

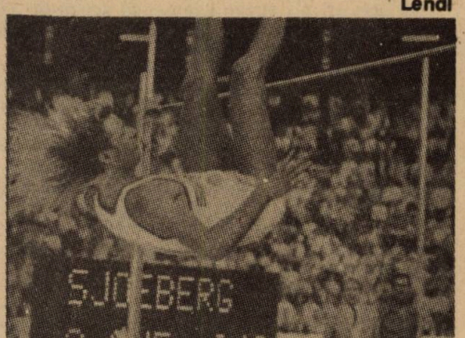

Patrick Sjöberg

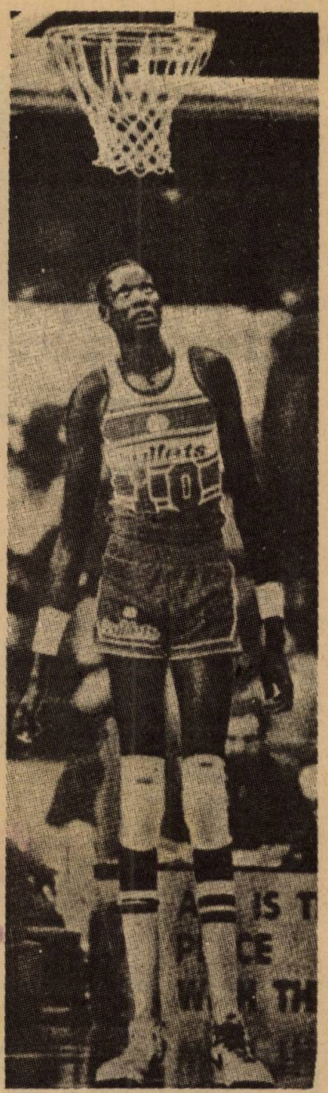

Makute Boll

Serghei Bubka

■ Boris Becker, copilul-minune al tenisului vest-german, a început să dea, la 20 de ani, semne de oboseală. Deşi e încă asaltat de amatorii de autografe, deşi avea şansa întîi la Wimbledon, Boris nu mai ştie să găsească acel culoar magic spre victorie. În afara lui Lendl, jucător robust, mereu în fazele superioare ale turneelor de vîrf (locul I la Roland Garros, locul 2 la Wimbledon în acest an), urcă rapid steaua lui Pat Cash. Australianul s-a impus la Wimbledon, pierzînd, în tot turneul, un singur set!

■ Ca să rămînem la tenis, remarcăm ascensiunea sigură a tinerei jucătoare vest-germane Steffi Graf (locul I la Roland Garros, locul 2 la Wimbledon), de fiecare dată avînd de cealaltă parte a fileului pe faimoasa Martina Navratilova.

■ Un titlu superlativ în ciclism este acela de cîştigător al Marii Bucle. După retragerea lui Hinault şi după accidentarea lui Lemond, drumul spre cea mai înaltă treaptă a podiumului rămîne deschis pentru o mulţime de outsideri. Cît de aprigă este lupta pe şosele în Turul Franţei ne-o demonstrează busculada surprinsă pe peliculă de un fotograf prompt.

■ Ce e mai important: recordul sau titlul? Problema rămîne deschisă, părerile sînt împărţite. Pînă una-alta, marii campioni se depăşesc pe ei înşişi. Suedezul Patrick Sjöberg a sărit 2,42 m la înălţime şi declară că foarte curînd se va ajunge la 2,50 m! Singur peste 6 m, „Icarul" sovietic Serghei Bubka a trecut ştacheta situată la 6,03 m: „Cu o priză de 5,30 m la noul tip de prăjină cu care concurez, voi fi capabil să abordez înălţimea de 6,40 m. Nu vă speriaţi, nici măcar aici nu este limita — din viitorul apropiat — a săritorilor!" Un alt „devorator de recorduri" este marocanul Said Aouita. La Roma a reuşit 12:58,39 la 5000 m. Uluitor!

■ O realizare superlativă este şi cea a echipei de rugby a Noii Zeelande. „All Blacks" au alcătuit o formaţie tare ca granitul, inventivă, rapidă, fără puncte nevralgice. Nici măcar francezii, în finală, n-au putut să le opună o rezistenţă mai accentuată. Specialiştii au declarat: „Ai de-a face cu o maşină care te pune sub presiune din prima clipă a jocului. Cine ar fi în stare să-i contracareze pe înaintaşii zeelandezi? O impresie deosebită a lăsat John Kirwan, o aripă dreapta care „aleargă ca vîntul şi nu se teme de nimic, un colecţionar de eseuri".

■ Şcoala românească de scrimă a cîştigat un nou titlu. Floretista Elisabeta Tufan a devenit campioană mondială. Pe echipe, floretistele noastre au cucerit medaliile de argint. Un reviriment de mult aşteptat.

■ Şi un record din baschet. Cel mai înalt baschetbalist din liga nord-americană este sudanezul Makute Boll (2,30 m). El joacă la formaţia Washington Bullets şi aportul său la înregistrarea unor victorii importante nu e deloc neglijabilă. Filiform, aparent fragil, el este totuşi un remarcabil recuperator de mingi sub ambele panouri.

■ Cine este „al mai tare om din lume"? Halterofilul sovietic Leonid Taranenko a reuşit, la categoria supergrea, un total care-ţi taie respiraţia: 472,5 kg (207+265,5)!

Dumitru NICU

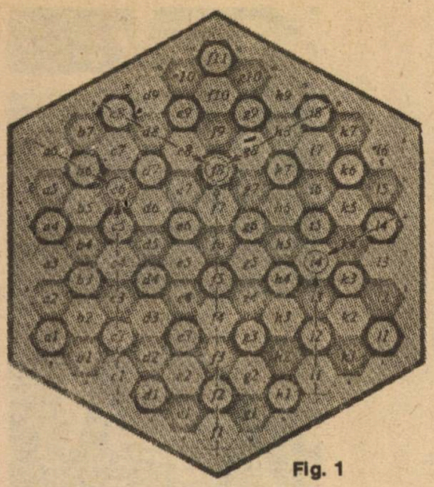

Fig. 1

Şahul hexagonal

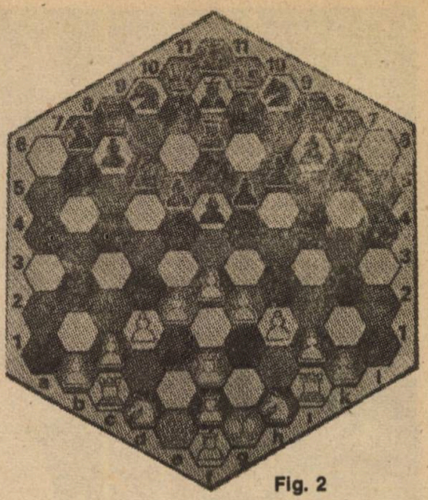

Fig. 2

MERITĂ oare să fie reformat un joc a cărui popularitate se datorează tocmai regulilor sale neschimbate de secole? Părerile se împart. Nu puţini sînt aceia care consideră că şahul a devenit prea schematic, posibilităţile acestui joc s-au epuizat şi îl paşte din ce în ce mai mult „moartea prin remiză". Încercări de a îmbogăţi regulile şahului, de a face jocul mai complicat, au existat şi în trecut (chiar din partea unor virtuozi ca Lasher, Capablanca sau Alehin) şi există şi în vremurile noastre. Nici una n-a avut însă sorţi de izbîndă în cadrul jocului clasic care cu toată „ortodoxia" lui n-a pierdut nimic din farmec; ba mai mult, cu apariţia calculatoarelor electronice, după istorica întîlnire cu inteligenţa artificială, şahul a atins noi culmi.

Iată, însă, că reformînd nu regulile clasice ci însăşi structura străvechiului şah, un nou joc pare să devină dacă nu un rival al şahului dar în orice caz una din stelele sclipitoare ale constelaţiei jocurilor, cu mare durată pe firmament. Este vorba despre **şahul hexagonal** inventat mai bine de un deceniu la Londra de către Wladislaw Glinski. Prezentarea noului joc a avut loc în anul 1973 în cadrul unei conferinţe de presă. În 1980 — s-a şi constituit Federaţia Internaţională a Şahului Hexagonal, avîndu-l ca preşedinte pe inventatorul londonez. În anul 1983 s-a organizat, dealtfel, şi primul campionat mondial.

Tabla şahului hexagonal este formată din 91 de căsuţe (cîmpuri) de formă hexagonală după cum urmează: 30 cîmpuri albe, 30 cîmpuri negre, 31 cîmpuri avînd o culoare „intermediară" (o culoare oarecare, diferită de alb şi de negru). Rîndurile „orizontale" (aşa numitele linii din jocul clasic) sînt în număr de 11, fiind dispuse de fapt în formă de V, iar rîndurile verticale (coloanele), tot în număr de 11, sînt notate în ordine, de la stînga la dreapta cu literele a, b, c, d, e, f, g, h, i, k, l.

Jocul se dispută între combatanţi-parteneri. În poziţia iniţială ambii jucători posedă cîte un rege, o damă, două turnuri, doi cai, **trei** nebuni (cîte unul pentru toate cele trei culori) şi nouă pioni. Dispunerea lor pe tablă se vede pe figura alăturată. (Alb: Rg1, De1, Tc1, Ti1, Cd1, Ch1, Nf1, Nf2, Nf3, p b1, c2, d3, r4, f5, g4, h3, i2, k1; Negru: Rg10, De10, Tc8, Ti8, Cd9, Ch9, Nf11, Nf10, Nf9, p b7, c7, d7, e7, f7, g7, h7, i7, k7)

Prima mutare o face jucătorul cu piesele albe. Prin mutare se înţelege deplasarea unei piese de pe un cîmp pe altul, neputînd trece peste un cîmp ocupat de o altă piesă, cu excepţia calului care poate sări peste oricare din piesele proprii sau adverse. Lua-

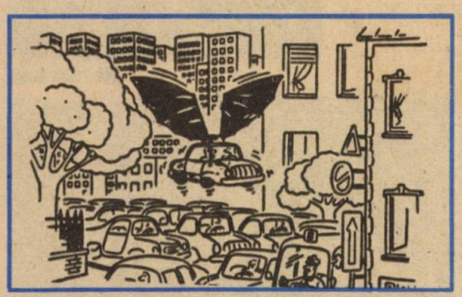

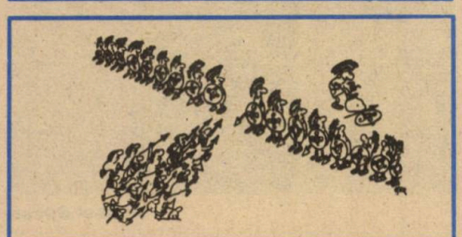

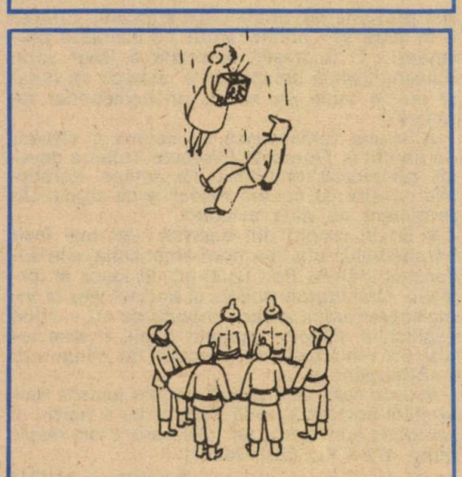

Cel mai bun test pentru cei ce sînt timizi

— Aş proceda aşa, dar nu îndrăznesc...
— N-am destul curaj pentru asta...
— Ce vor spune ceilalţi despre mine...

De cîte ori nu auzim asemenea scuze de la oameni care n-au reuşit în viaţă aşa cum cred că ar fi trebuit să reuşească.

Timiditatea este, din păcate (uneori din fericire) un comportament foarte răspîndit. Sînt puţine persoanele care nu regretă ocaziile pe care le-au pierdut în viaţă din cauză că timiditatea, jena le-au reţinut, în timp ce un pic de îndrăzneală le-ar fi permis să-şi atingă scopul.

Sociologi care s-au ocupat de problemă susţin că cel puţin 40 la sută dintre oameni manifestă timiditate. Şi nu numai că sîntem prea adesea timizi, dar nici măcar nu recunoaştem că sîntem.

Micul chestionar care urmează vă va permite poate să vă mărturisiţi dv. înşivă, cu sinceritate, că sînteţi o persoană timidă. Răspundeţi sincer la întrebări şi nu fiţi timid (ă) în răspunsuri, nimeni altcineva decît dv. nu va şti ce aţi răspuns.

Sînteţi o persoană timidă?

1. — Aţi refuza să pronunţaţi un mic discurs în faţa cîtorva persoane pe care nu le cunoaşteţi?

2. — Aţi ezita să telefonaţi unei persoane care vă interesează, dar pe care n-aţi întîlnit-o decît o singură dată, şi presupuneţi că această persoană v-a şi uitat sau că nu o interesaţi?

3. — Tăceţi în cadrul unei reuniuni intime dacă cineva a fost criticat pe nedrept, deoarece vă temeţi că veţi fi singurul care-i ia apărarea?

4. — V-aţi reţine să mergeţi să vorbiţi cu directorul dv. pentru a vă plînge de faptul că altcineva care munceşte la fel cu dv. primeşte un salariu mai mare?

5. — Dacă cineva vă împinge sau vă dă de o parte cînd faceţi coadă în staţia de maxi-taxi sau de autobuz, suportaţi fără să spuneţi nimic?

6. Vă înroşiţi la faţă cînd vorbiţi cu oameni străini mai ales cu persoane de sex opus?

7. — Aveţi tendinţa de a ezita sau de a vă bîlbîi atunci cînd vorbiţi cu cineva important?

8. — Vă simţiţi stînjenit şi vă scuzaţi mult atunci cînd trebuie să mergeţi la toaletă în toiul unei reuniuni?

9. — Atunci cînd aţi cumpărat ceva şi acasă observaţi că marfa e necorespunzătoare, îl trimiteţi pe soţul dv. sau pe unul dintre copii să o ducă înapoi la magazin mai degrabă decît să vă duceţi chiar dv. s-o schimbaţi?

10. — Refuzaţi să participaţi la o reuniune cu foştii dv. colegi de şcoală?

Şi iată verdictul!

Dacă aţi răspuns „da" numai la una sau două din aceste întrebări, nu puteţi fi considerat chiar un timid. dar puteţi fi clasificat drept prea îndrăzneţ dacă aţi răspuns „nu" la toate cele zece întrebări. O persoană normală răspunde în general „da" la una sau două întrebări.

Totodată, dacă aţi răspuns „da" la trei întrebări sau mai multe sînteţi în mod clar un timid. Cu cît mai multe răspunsuri au fost „da", cu atît mai timid sînteţi.

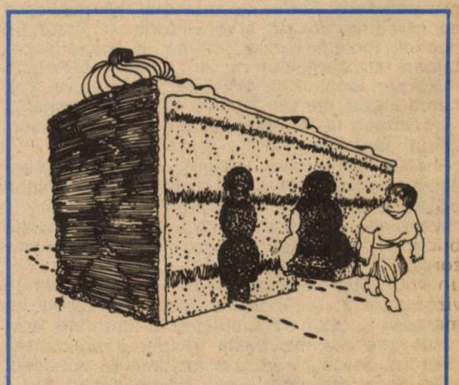

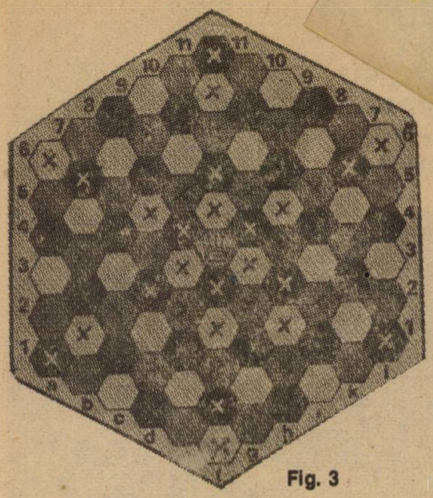

Fig. 3

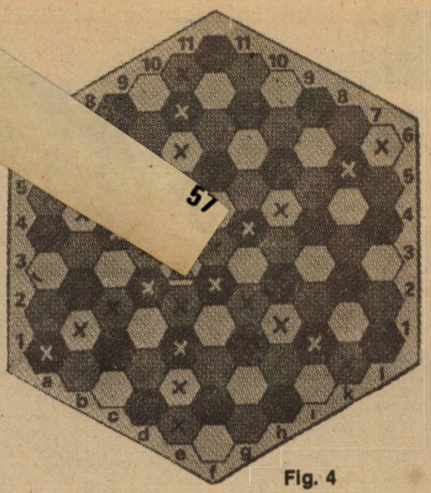

Fig. 4

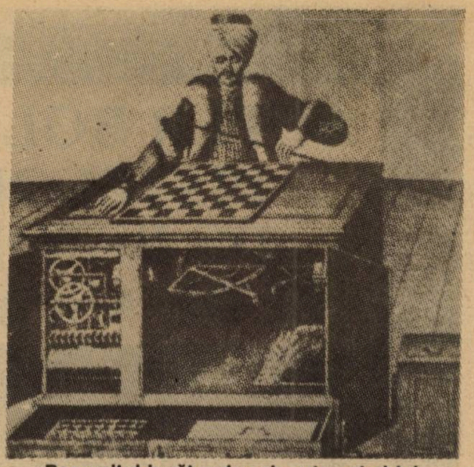

Renumitul jucător de şah automat al lui KEMPELEN

rea „en passant" în şahul hexagonal nu există (şi nici rocada)

Mersul pieselor, conform regulilor de joc se face în felul următor:

— Regele se deplasează de la locul în care se află pe oricare din căsuţele imediat alăturate de pe tablă, care nu sînt în bătaia unei piese adverse. (De exemplu pe cîmpul g1 pe care se află în poziţia iniţială, regele alb poate muta următoarele cîmpuri, bineînţeles dacă acestea sînt libere: f1, f2, f3, g2, h1, h2)

— Turnul se poate deplasa de-a lungul celor şase linii perpendiculare pe laturile cîmpului hexagonal pe care se află. (De exemplu turnul aflat pe cîmpul 35 atacă nu mai puţin de 28 de cîmpuri: a1, b2, c3, d4; f6, g6, h6, i6, k6, l6 — a5, b5, c5, d5; f5, g4, h3, i2, k1 — e1, e2, e3, e4; e6, c7, c8, e9)

— Nebunul poate executa orice mutare pe cele trei diagonale la intersecţia cărora se află cîmpul său. (De exemplu nebunul negru, care se află pe cîmpul alb g5, poate muta pe următoarele 14 cîmpuri albe: a3, c4, e5; i4, e3 — d9, c8, f7; h3, i1 — e2, f4; h6, i7)

Dama întruneşte (ca şi în şahul clasic) toate posibilităţile de mişcare ale turnului şi nebunului. (De exemplu dama din cîmpul de culoare „intermediară" f6 poate muta pe nu mai puţin de 42 de cîmpuri.)

— Calul efectuează mutarea prin combinarea specifică a nebunului şi turnului astfel: face un pas pe diagonală, apoi, continuînd să se depărteze de căsuţa iniţială, mai face un pas ca turnul pe un cîmp de altă culoare decît cea a cîmpului iniţial. (De exemplu calul de pe cîmpul negru b8 are următoarele 12 posibilităţi de a muta: c6, c7, d9, c10; g10, h9; i7, i6; g5, h5; d5, e5).

— Pionii se deplasează numai înainte. Luarea unei piese adverse de către un pion se poate executa numai în diagonală în căsuţa alăturată. Orice pion ajuns pe ultimul cîmp trebuie transformat obligatoriu (ca în jocul de şah clasic) prin aceeaşi mutare în damă, turn, nebun sau cal, la alegerea jucătorului, indiferent de restul pieselor existente pe tablă.

Celelalte reguli ale jocului de şah hexagonal coincid cu cele ale jocului clasic. Din aceste reguli pot rezulta însă unele situaţii inedite: în şahul hexagonal orice piesă poate să facă prima mutare; dama poate da mat ea singură etc.

Este rîndul cititorilor să încerce noul joc. În orice caz şahul obişnuit, şahul nostru de toate zilele nu trebuie să se teamă pentru poziţiile sale cucerite, noul „frate" va constitui probabil încă mult timp mai mult o curiozitate decît o pasiune pentru imensa majoritate a şahiştilor.

AGOSTON Hugó

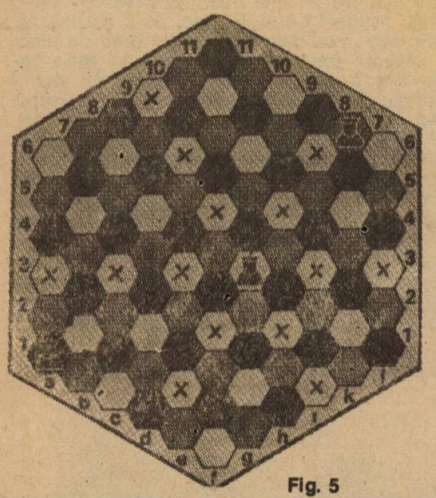

Fig. 5

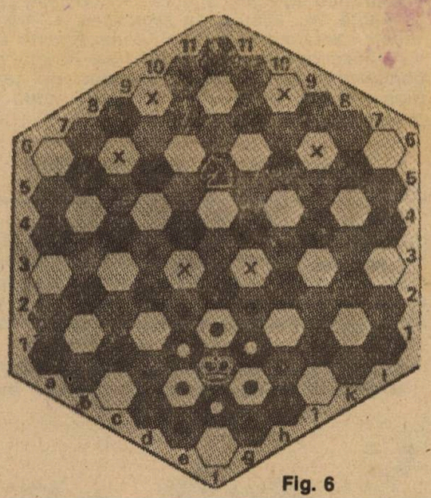

Fig. 6

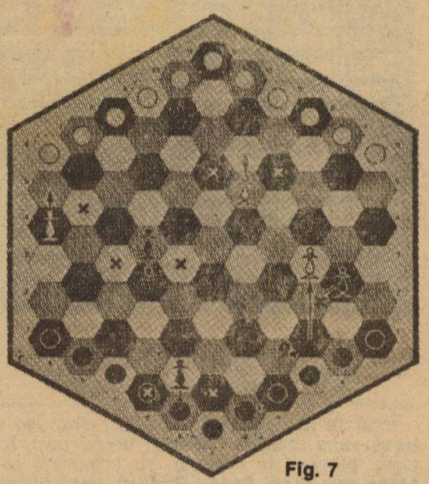

Fig. 7

Cei mai optimişti constructori de case

O precizare prealabilă: cine îşi aminteşte de casa din filmul **Unchiul meu** de Jacques Tati să ştie că aceea era mai nimic pe lîngă ceea ce prezentăm aici.

Deci: şapte dimineaţa. Lumina în cameră creşte treptat, cafeaua aburește în bucătărie, ecranul televizorului îţi aminteşte că ai oră la dentist. Casa informatizată, controlată cu vîrful degetelor, ar trebui, teoretic, să facă viaţa tot mai simplă. Cel puţin aşa spune reclama fabricanţilor.

Prima genraţie de asemenea aparate şi-a şi făcut apariţia. Foarte optimistă, compania „General Electric" prezice că peste zece ani 50% din locuinţele americane vor fi echipate cu sisteme de acest fel.

La ora actuală, sistemul „Homeminder" fabricat de GE se conectează la ecranul televizorului şi se comandă de la distanţă, cam ca un convertizor. Afişajul modulelor (lămpi, televizor, aparate acustice etc.) uşurează programarea lor. Prin operaţii simple, utilizatorul „ordonă" lămpii din salon să se aprindă în fiecare seară la ora 19 şi să se stingă, în zilele lucrătoare la ora 22, iar la sfîrşitul săptămînii — la 23. Utilizînd senzori cu infra-roşii, o lampă se poate aprinde automat atunci cînd intri în cameră. Aceeaşi senzori care sînt folosiţi şi în sistemele de alarmă, îi avertizează pe locatarii casei de prezenţa unor persoane străine şi pot încuia uşa de la camera în care se află în acel moment locatarii.

Totul stă în simplitatea infrastructurii sistemului. Mesajele codificate induse de ordinator sînt transmise prin reţeaua electrică preexistentă în casă.

Dar posibilităţile sistemului de control nu se opresc aici. Conectat la telefon, el permite să se comunice mesaje cînd nu e nimeni acasă, în timp ce un bec avertizor poate semnala prezenţa unei note lăsate pe ecranul televizorului. Mai mult, el poate ajusta temperatura în funcţie de orele zilei şi ale nopţii.

Noua generaţie de sisteme de control le va permite aparatelor electrice să facă schimb de informaţii între ele. Stingeţi lumina din dormitor înainte de a vă culca şi... toate lămpile din casă pe care le-aţi uitat aprinse se sting, iar sistemul de securitate şi de iluminare exterioară este pus în funcţiune. Cuptorul sau prăjitorul de pîine vor putea „cere" detectorilor de foc să ignore cantităţile minime de fum, în timp ce maşina de spălat vasele va „avertiza" boilerul să nu trimită apa la duş înainte ca spălatul vaselor să fi fost terminat.

Pe de altă parte, Asociaţia Naţională a Constructorilor de Case din Statele Unite lucrează la proiectarea unei „case inteligente" (smart house), care să asigure economia de energie şi securitatea. Acesta implică un mod cu totul nou de electrificare a căselor. Fiecare aparat electric va cere unui microprocesor să-i trimită exact cantitatea de curent necesară pentru punerea sa în funcţiune. Riscurile de electrocutare sînt aproape inexistente: cîtă vreme un aparat nu este conectat şi acţionat nici un pic de curent nu este trimis la priza din perete. La fal, un scurt-circuit în interiorul zidului este imediat neutralizat. Calculatoarele, aparatele de înregistrare şi chiar aparatele electro-casnice vor putea fi alimentate cu curent continuu, mult mai eficient în numeroase cazuri.

O singură întrebare în suspensie: cui vor fi vîndute aceste case inteligente?

SUPER BOLIZII PISTELOR DE BETON ŞI DE ASFALT

GRAND PRIX
Formula 1

Indianapolis (S.U.A.) — o corridă într-un oval de beton. viteză medie în cursă: peste 300 km/h!

De zece, de cinsprezece sau de şaisprezece ori pe an, această lume „nebună, nebună, nebună" se adună în sanctuarele ei de beton şi asfalt pentru a-şi susţine „show-ul". Întîlnirile au loc în Europa, în America, în Australia sau în Japonia, din aprilie pînă în noiembrie, şi ele se numesc Mari Premii.

Se ştie, Mari Premii li se spune şi unor competiţii de tenis, de motociclism sau de bărci cu motor. Prioritatea denumirii o deţin însă acestea de care ne ocupăm în aceste rînduri: MARILE PREMII DE AUTOMOBILISM.

PE TRASEELE UNEI CONTINUE DEZVOLTĂRI

Încă de la începutul secolului, cînd „les voitures sans chevaux" făceau primii paşi, francezii, pionieri în materie, au organizat la Le Mans cele dintîi Grand Prix-uri. Vehiculele rudimentare ale acelor ani, în care piloţii mustăcioşi luau loc numai şi numai însoţiţi de mecanicii lor, alergau gîfîind cu 40 de kilometri pe oră, pe drumurile pline de praf şi de gropi, în faţa unui public aflat întîmplător la faţa locului şi uluit de ceea ce vede şi aude...

Au trecut deceniile. Automobilele, ca şi Marile Premii au urmat calea unei continue dezvoltări, iar întrebarea ce s-a ivit a fost aceasta: cine a dus înainte flamura progresului tehnic — maşina cea de toate zilele sau maşina „hors série", utilizată la curse?... Răspunsul este cît se poate de clar: progresul l-au adus şi creatorii automobilului de serie şi aceia care s-au ocupat de automobilul de competiţie. Între cele două tabere s-a stabilit o colaborare tacită, seria furnizînd curselor seturi de elemente mecanice realizate pe bandă, iar cursele revanşîndu-se prin expedierea către serie a unor observaţii practice de cea mai mare utilitate: ce se rupe mai întîi la o maşină supusă efortului excesiv, care sînt anvelopele cele mai adecvate pentru un anumit tip de traseu, ce formă trebuie să aibă o caroserie pentru a sta cît mai bine pe drum şi pentru a contribui la reducerea consumului de carburanţi etc.?

Cu 37 de ani în urmă, cursele Grand Prix au fost reunite într-un campionat mondial. Un campionat căruia i s-a zis „de Formula 1", prin aceasta dorind să se sublinieze faptul că este vorba de un summum, de o manifestare de cel mai înalt nivel. Cînd s-a înfiinţat această competiţie, automobilul cel de toate zilele devenise un vehicul perfecţionat, iar maşina de curse se transformase într-un laborator rulant, înzestrat cu agregate şi accesorii de mare performanţă. Au apărut, de asemenea, şi marile vedete ale circuitelor: Nino Farina, Alberto Ascari, Mike Hawthorn, Juan Manuel Fangio, argentinianul care a devenit de cinci ori campion mondial — un record fabulos, greu de crezut că va putea fi egalat.

VITEZELE — IERI ŞI AZI

Fangio are cum 78 de ani, se ţine bine şi orice organizator de Mare Premiu este bucuros să-l aibă printre oaspeţi. Marele campion răspunde multora din invitaţiile ce i se adresează, vine pe circuite, face cîte un tur de pistă cu o maşină de epocă, zîmbeşte în faţa aparatelor de luat vederi şi apoi ia loc în tribună pentru a privi spectacolul. Pentru a privi şi pentru a compara: ce se petrecea pe vremea lui şi ce se petrece acum în aceste temple ale vitezei, mai vechi sau mai noi, cu numele de Monza, Moncao, Spa-Francorchamps, Silverstone, Hockenheim, Estoril, Suzuka...

În ziua de 21 mai 1950, la Monaco, într-o cursă cîştigată de el, Fangio, pe o maşină Alfa-Romeo, s-au petrecut lucruri greu de uitat. La sfîrşitul primului tur, maşina lui Nino Farina (tot o Alfa-Romeo) a derapat în virajul „Bureau de Tabac", a lovit zidul şi s-a aşezat de-a curmezişul, obturînd pista aproape total. Fangio a avut noroc: trecînd înaintea lui Farina pe acolo, şi-a putut continua nestingherit drumul. Mulţi din ceilalţi însă (Fagioli, Manzon, Schell, Trintignant,) au fost obligaţi să stopeze în ultima clipă şi să dea naştere unui carambolaj de zile mari.

Juan Manuel a cîştigat Grand Prix de Monaco, din 1950, cu o viteză medie de 95 km pe oră. În 1987, în acelaşi loc, dar pe circuit nitel modificat, media orară stabilită de învingător

Echipa Ferrari în componenţa ei din 1987. Cei doi piloţi aşezaţi pe roţile din faţă, sînt Michele Alboreto (stînga) şi Gerhard Berger.

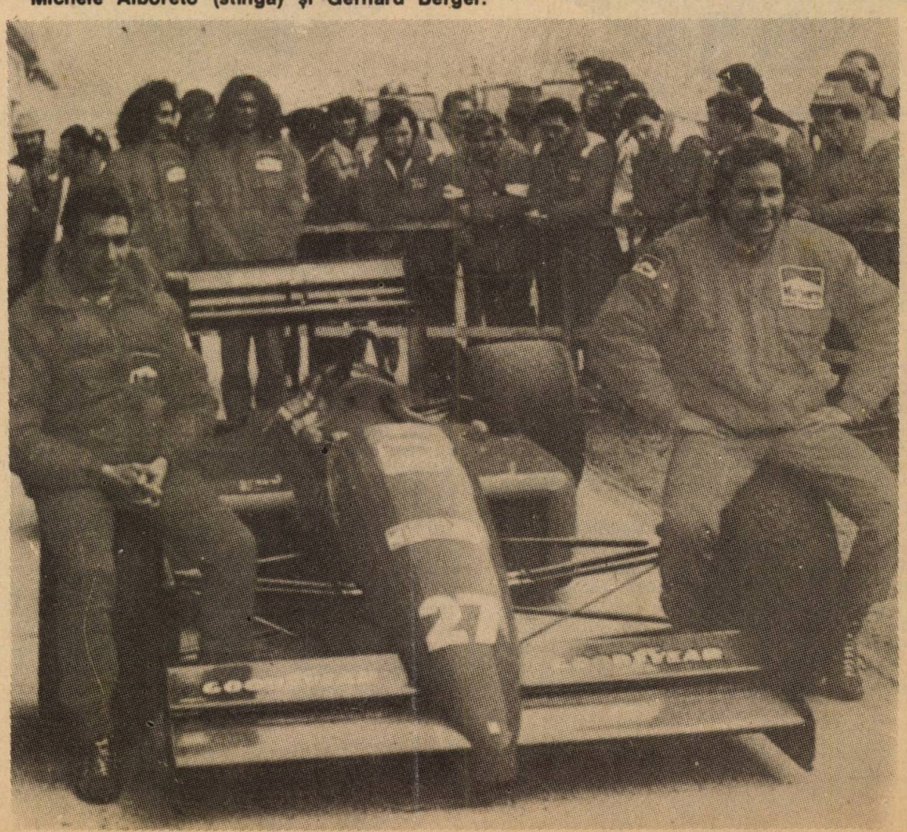

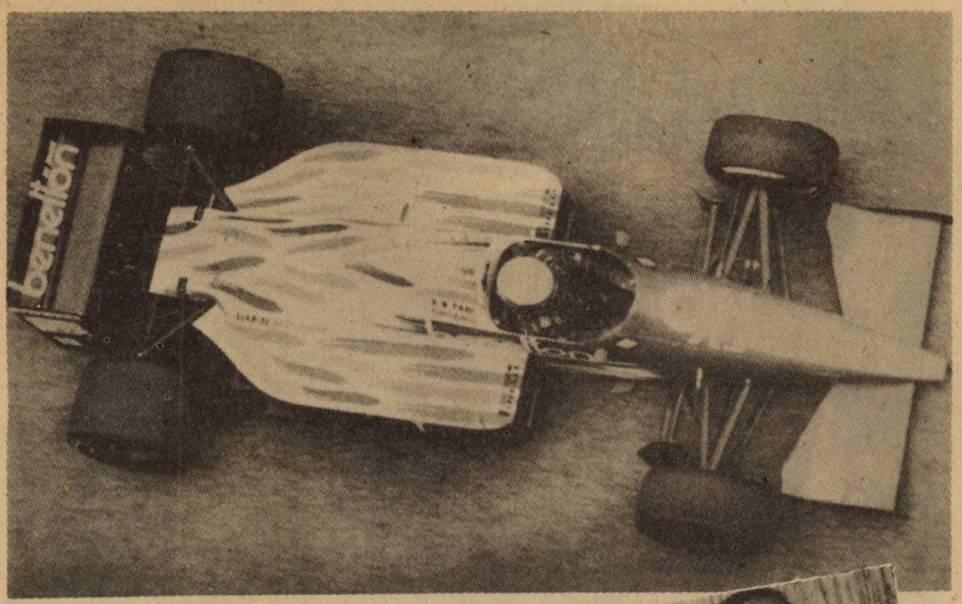

Alain Prost la stand, alături de mașină

O „rochie" plină de fantezie pentru automobilul Benetton pilotat de Teo Fabi. Luciano Benetton, susținătorul financiar al echipei cu același nume, din campionatul mondial, este proprietarul unei mari firme de îmbrăcăminte.

Luciano Benetton (în mijloc, cu ochelari), împreună cu cîteva din manechinele firmei sale și cu cei doi piloți pe care i-a folosit în 1986: Gerhard Berger și Teo Fabi.

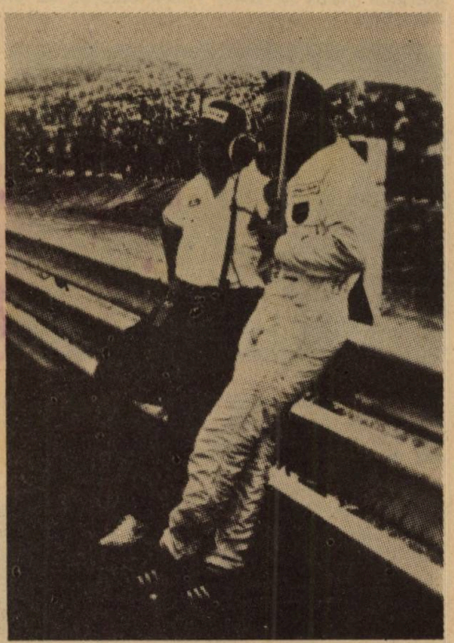

După abandon, francezul Patrick Tambay (Lola-Ford) își împarte tristețea, sub umbrelă, cu directorul său sportiv Teddy Mayer

(brazilianul Ayrton Senna, mașină Lotus cu motor Honda) a fost de 132 km. Deci, un progres de 37 km, obținut pe parcursul a ...37 de ani. Strict aritmetic, cîte un kilomteru pe an!

În alte două curse de Formula 1 ale anului 1950, Silverstone (Anglia) și Spa-Francorchamps (Belgia), cei doi cîștigători, Nino Farina și, respectiv, Juan Manuel Fangio, și-au încheiat evoluțiile cu următoarele medii generale de viteză: Farina 146 km/h, Fangio 177 km/h. Circuitele menționate figurează și astăzi în programul campionatului mondial, ele fiind, alături de Monza (Italia), printre cele mai rapide. La Silverstone, în 1987, englezul Nigel Mansell (Williams-Honda), a urcat pe cea mai înaltă treaptă a podiumului după o evoluție în care, pe anumite porțiuni ale traseului, a atins viteze de vîrf de 300 km/h, media lui generală, după 65 de ture de circuit, fiind de 235 km/h. Cu 89 km deasupra rezultatului lui Farina de acum aproape patru decenii.

NOUĂ SUTE DE CAI !

Vulcanicul Nino Farina (primul campion mondial din istoria Formulei 1, omul care și-a sfîrșit zilele nu pe pistă, ci pe șosea, într-un banal accident rutier) dispunea atunci, în 1950, de o mașină de curse Alfa-Romeo Alfetta, cu motor de 1500 cmc, supraalimentat prin compresor, care furniza în jur de 350 C.P. Nigel Mansell pilotează acum un automobil Williams al cărui motor Honda, tot de un litru și jumătate, supraalimentat prin două turbocompresoare, furnizează nici mai mult nici mai puțin decît 900 cai putere! și aceasta nu este totul. Cu doi sau trei ani în urmă, unele motoare de Formula 1, scoteau dintr-o cilindree egală cu cea de astăzi, 1100 sau chiar 1200 C.P. Motoarele respective erau de sacrificiu, reglate să funcționeze la această putere pe parcursul a două-trei ture, după care puteau să explodeze. Piloții din echipele cele mai bine dotate tehnic aveau nevoie de cîteva ture-fulger, pe timpul probelor de calificare, din ajunul cursei oficiale, pentru a obține ceea ce, în limbajul curselor (un limbaj împănat cu englezisme) se numește „pole position", poziția cea mai avantajoasă pe grila de plecare. Se ajunsese, așadar, din nou la escaladă a puterii pe care federația de specialite a frînat-o la sfîrșitul anului trecut, printr-o serie de măsuri eșalonate pe o perioadă de cîțiva ani. Este vorba de o rechemare în întrecerile campionatului mondial a motoarelor atmosferice, care, evident, sînt mai modeste sub aspectul performanței și de o scoatere treptată din competiție a motoarelor supraalimentate. Ca să nu mai „sufle" cum „suflau" înainte, motoarele turbo primesc acum o rație redusă de benzină (195 litri pentru o cursă Grand Prix) și poartă obligator un „căpăstru", o supapă care le limitează presiunea de supraalimentare la 4 bari.

Nouă sute de cai! Cu toate măsurile întreprinse, puterea rămîne colosală, mai ales cînd ea este plasată pe un vehicul care cîntărește 550—560 kilograme. Asta înseamnă că unui kilogram de mașină, dacă putem să spunem astfel, îi este repartizat, pentru a-l purta pe pistă, mai mult de un cal și jumătate, ceea ce transformă mașina de curse într-un veritabil proiectil, într-un obiect rezervat în exclusivitate uzului unor persoane ultraspecializate, de talia lui Nigel Mansell, Alain Prost, Nelson Piquet, Ayrton Senna et comp. Un șofer obișnuit, așezat în îngusta „carlingă" (în limbaj specializat ea se numește „cock-pit") a unei astfel de mașini, nici n-ar putea pleca de pe loc, el neavînd abilitatea de a doza exact efortul motorului pentru a evita ruperea aderenței roților și învîrtirea vehiculului, ca un titirez, în jurul axei sale.

SCULPTURI SUPRAREALISTE

Mașina de curse a lui Nino Farina, din primii ani ai campionatului mondial, părea o țigară de foi plasată pe patru roți cu anvelopele mai înguste decît acelea ale unui autoturism din zilele noastre. Mai tîrziu, pe vremea lui Jim Clark (anii' 60), anvelopele au început să se lățească, iar caroseriile să ia tot mai mult aspectul unor rechini. Inginerul englez Colin Chapman, specialist în aeronautică, întemeietorul firmei Lotus și al echipei de Grand Prix cu același nume, a fost cel care a dat tonul mașinilor cu caroseria în formă de pană și al altor inovații de acest gen, preluate ulterior și de alți constructori de mașini de Formula 1.

Vehiculele de astăzi, cu care călătoresc spre notorietate mondială italianul Michele Alboreto și suedezul Stefan Johansson, italo-americanul Eddie Cheever și austriacul Gerhard Berger, englezul Derek Warwick și francezul René Arnoux, au aspectul unor creații bizare, de animale preistorice sau de sculpturi ieșite din imaginația unor artiști suprarealiști. Dar ele nu sînt nici pe departe ceea ce par la

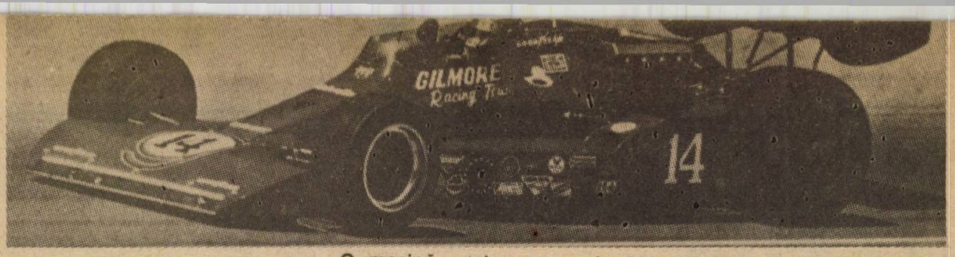

O mașină pentru cursa de 500 de mile de la Indianapolis.

Englezul Nigel Mansell (Williams-Honda), unul din cei mai rapizi piloți de Formula 1.

Brazilianul Nelson Piquet, dublu campion mondial (1981 și 1983) întreținîndu-se cu un reporter.

Înăuntrul „căștii totale" se află speranțele și angoasele unui pilot. Masca albă, țesută dintr-un material special, îl poate proteja, în caz de incendiu, timp de 18 secunde...

Roți, roți, roți... Ceeea ce se vede este porția unei singure echipe, pentru un singur Grand Prix.

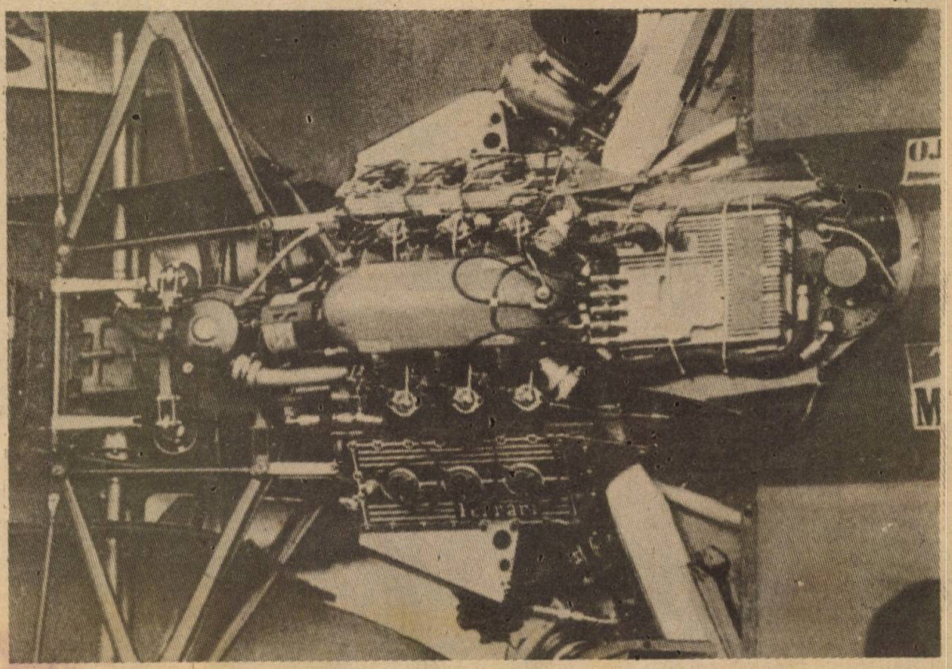

În acest motor Ferrari, (V6, 1500 cmc, turbo garrett), care cîntărește doar 160 kg. se ascund... 900 (nouăsute) de cai putere!

prima vedere, forma și dimensiunile lor reprezentînd rezultatul unor studii strict științifice, obținute cu ajutorul ordinatoarelor și al sufleriilor aerodinamice.

Pe vremuri, în lumea Marilor Premii, titlul de vedetă și-l disputau aproape în exclusivitate piloții. Acum, mari vedete au devenit și inginerii, numele unor John Barnard, Maurice Philippe, Patrick Head, Gordon Murray sau Gerard Ducarouge urcînd de mult și ele spre culmile celebrității. În perioada dintre sezoane, manevrele de culise și racolările de ingineri și de piloți de Formula 1 iau o turnură în multe privințe asemănătoare cu aceea din lumea fotbalului.

INGERI PROTECTORI ȘI RECLAME AMBULANTE

De doi ani încoace, Enzo Ferrari, recordmanul titlurilor mondiale în cursele Grand Prix (opt la număr în clasamentul piloților), în dorința de a-și scoate echipa din impasul în care se află, a lansat o amplă acțiune de recrutare a unor cadre tehnice de mare notorietate. Ultimul inginer racolat de agenții lui Ferrari a fost englezul John Barnard, creatorul mașinilor McLaren, cu care Niki Lauda și Alain Prost au cîștigat titlurile mondiale în 1984, 1985 și 1986. Ca să-l părăsească pe Ron Dennis, patronul team-ului McLaren, și să vină la Ferrari, inginerul în cauză a primit o simbrie fabuloasă: 3 milioane de dolari! Mai mult decît primesc Nelson Piquet sau Nigel Mansell de la Frank Williams. Formula 1 a intrat profund în era științificului, a tehnicului, a tehnologiilor de vîrf și acest lucru pretinde investiții materiale mai importante decît oricînd înainte.

De unde își procură managerii echipelor de Grand-Prix — care sînt, actualmente, cu cîteva puține excepții, niște mici artizani — sumele de bani de care au nevoie? „Îngerii lor protectori" sînt diverse firme comerciale interesate în publicitate. Aceste firme plătesc, iar piloții și mașinile se transformă în reclame ambulante, ce pătrund în cele mai îndepărtate colțuri ale globului, grație celor 50 de rețele de televiziune care transmit în direct fiecare Mare Premiu. Ca să obțină dreptul de a difuza cursele de Formula 1, televiziunile varsă și ele sume deloc neglijabile în visteria Asociației constructorilor de mașini de Grand Prix, asociație în fruntea căreia se află abilul om de afaceri englez, Bernie Eclestone, patronul echipei Brabham.

Intresant este faptul că în epoca modernă manifestările automobilismului de înaltă performanță nu mai fac reclamă, decît în cazuri rare, industriei atuomobilistice și accesoriilor auto. Acum aceste manifestări reprezintă uriașul panou de publicitate al unor firme cu totul străine de automobilism. Mașinile Williams, de exemplu, poartă pe aripa lor deportantă numele firmei japoneze Canon, specializată în aparatură foto, Alain Prost (McLaren) duce cu el pe circuite, cu peste 300 de kilometri pe oră, imaginea firmei de țigări Marlboro, Ayrton Senna (Lotus) bate toba pentru tutunul Camel, Teo Fabi încearcă să-i convingă pe spectatori și telespectatori să nu uite că Luciano Benetton, patronul echipei sale, este, în același timp, un vestit fabricant de obiecte de îmbrăcăminte.

VITEZA, PUBLICITATEA, RECORDURILE, TITLURILE SPORTIVE reprezintă structura de rezistență a curselor Grand Prix, a întrecerilor de anduranță și a raliurilor. Dincolo de umbrele lor, aceste manifestări însumează un efort omenesc îndreptat spre autodepășire. Viteza a fost și a rămas mijlocul prin care piloții de curse automobilistice — ca și aviatorii, ca și cosmonauții — încearcă să comprime spațiul și să dilate clipa, pentru a fi și pe această cale în consonanță cu unul dintre comandamentele fundamentale ale asaltului spre viitor al civilizației noastre hipertehnologice.

Dumitru LAZĂR

Cuvinte încrucișate

Cuvinte încrucișate

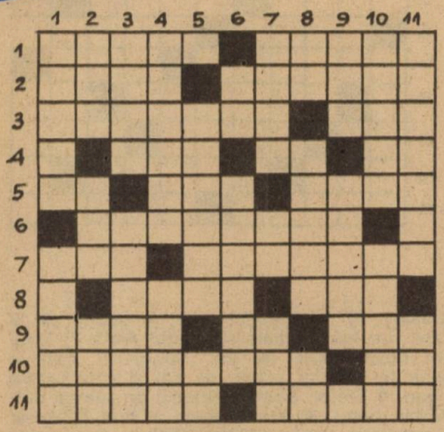

Ochi

ORIZONTAL: 1) Prozator englez (Thomas; 1840—1928) din creația căruia amintim romanul de dragoste **Doi ochi albaștri** • Îi aparține melodia de muzică ușoară intitulată **Tot soarele e-n ochii tăi** (Richard). **2)** Luceafărul poeziei românești, autorul poeziei **Venere și madonă**, din care redăm versurile: „Venere, marmură caldă, ochi de piatră ce scînteie,/ Brat molatic ca gîndirea unui împărat poet" • Seleniu. **3)** Puiul caprei • Walter Thomas • Scaunele de la parterul unei săli de teatru. **4)** Nicolae Tomescu • Compozitor român (Alexandru; 1889—1932) care a compus pe versurile lui Cincinat Pavelescu melodia **Cîntecul ochilor** (Pentru ochii tăi cei dulci) • Localitate în R.P. Ungară. **5)** Localitate în R.F. Germania • Scumpă la vedere. **6)** Căciuliță pentru femei • **Ochi iubiți** și-a intitulat una din melodiile sale acest compozitor român (Elly). **7)** Poezia **Ochii tăi întrebători** este titlul unei poezii a acestui liric român contemporan (Ion; n. 1914) • Ochelari de..., dispozitiv din două bucăți de piele menite să-l împiedice pe acest animal să privească în lături. **8)** Te poate privi drept în ochi (pl.) • Barbu Nicoară. **9)** Natriu • Orășel în Belgia • A însuși. **10)** Pasăre de pradă cu ochii foarte ageri • Poet și prozator contemporan (Nicolae), căruia îi aparține poemul **Grănicerul** din care spicuim: „Înnoroiat de clisă, bătut de ger sau ploaie,/ Cu fruntea înăsprită de arșița de-amiază,/ Sau cînd furtuna atinge a stelelor văpaie,/ Nestinși rămîn doar ochii-ți la graniți și veghează!". **11)** „Dă-mi, mîndruță, ochii tăi!" și-a intitulat acest compozitor una din frumoasele sale melodii corale (Achim) • Alcătuită din ochiuri.

VERTICAL: 1) Mare poet german (Heinrich; 1797—1856), semnatarul poeziei **Safirele-s ochii tăi** • **Am văzut împreună** este titlul unei poezii a acestei apreciate poete contemporane (Maria). **2)** Vede stele verzi (fem.) • Numele dac al Oltului. **3)** Zbîrcitură • Localitate în R.P. Ungară • Ion Olteanu. **4)** Dinu Niculescu • Gol, lipsă. **5)** Cultul unor triburi din Ghana • Deschide bine ochii (fem.). **6)** Paravan împotriva ochilor indiscreți • Acesta. **7)** Stere Coman • Dromader • Cînd se înfurie, vede roșu înaintea ochilor. **8)** Cerneală specială • Minerale ce constituie scoarța pămîntului • Telur. **9)** Sentimentul fricii • Pămîntul olarului **10)** Poetul căruia îi aparține frumoasa poezie **Ochii tăi albaștri** (Emil; 1886—1954) • Semnează versurile: „Va fi să crești cîndva — panaș/ și za și rîs la cap de lup/ venind rotund peste pămînt/ pînă la ochiul meu supus". (Florența; Descîntec de urît). 11) Amiral englez, învingătorul de la Abukir și Trafalgar (1758—1805), care în bătălia de la Calvi (12 iulie 1794) și-a pierdut un ochi • Eroină din romanul cu titlu omonim al prozatorului francez Emile Zola, despre care autorul ne informează că era o fată de 18 ani, blondă, înaltă, bine legată, avînd o carnație superbă, o guriță roșie, o gropiță în bărbie și ochi mari, albaștri. **Dicționar:** ECS, EIFA, ANTA, ALT, FONO, YEWE, NAR.

Marian FIRIMIȚĂ

Expresii

ORIZONTAL: 1) Centură de castitate • Simbol botanic al... golului. **2)** Noaptea amintirilor. **3)** Condiția umană... multiplicată pentru diverse scopuri • Verdele brazilor. **4)** A se lega cu dragoste • Trezește fiori. **5)** Scurtă înțelegere • Tărîm de poveste • Scrieri în versuri! **6)** Impermeabil roșu • Dă în cărți cu bună știință. **7)** Pătrundere spontană în adîncime. **8)** A vedea bine mai departe • Făcută borș! **9)** Nu mai stă demult în cumpănă • Termen limită al șirului • Numitor comun. **10)** Traducere din grecește! • Numele de familie al unei minore. **11)** Cîntare pentru oameni mari • Roată pe drum.

VERTICAL: 1) Logica adevărurilor contradictorii • Pui de-o zi. **2)** Activitatea înaintașilor • Director într-o întreprindere. **3)** Zi-i... un alt nume! • Accident la sol. **4)** Gol marcat din săritură • E primul în... cap! **5)** Cartea anului • Coadă la casa de mode (pl.). **6)** Își asigură existența cu mușchii • Enigmă cu litere și cifre. **7)** Ies din nesiguranță • Ciung la stînga și la dreapta! **8)** Evidențiată în clasele superioare • Omul din sud! **9)** Mai marele familiei • Le bate ceasul. **10)** Nu umblă degeaba cu vorba. **11)** Definit invers! • Casă pe Calea Moșilor.

Mircea GUJA

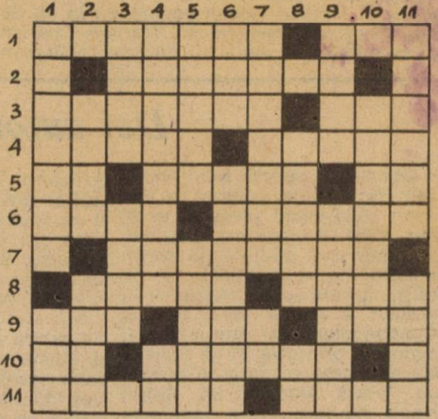

• **PRECIZĂRI:** Articolul „Inima — glandă cu secreție internă?" (p. 26) este reprodus după revista „Science et Vie", articolul „Paradisul electronic" (p. 31) este semnat de NAGY L. ROBERT.

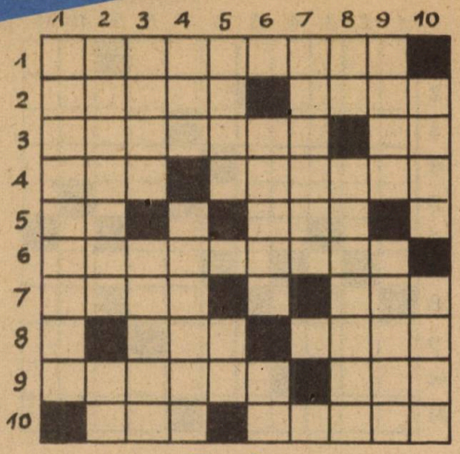

Femina

ORIZONTAL: 1) Critic, istoric literar, romancier, poet și dramaturg (1899—1965), care spunea că femeia este „marea aliată ancestrală" a bărbatului. **2)** Soția regelui feacilor, care simboliza virtutea • Mii de kilograme. **3)** Zeița romană a artelor și a meseriilor, a științelor și a tuturor meșteșugurilor cu acul • Pomadă pentru ea. **4)** Scriitor român (1895—1974), autorul volumului **Povestea unei fete** • Ață colorată. **5)** Odinioară (presc.) • Nimfă din Beoția căreia îi plăcea... să vorbească fără încetare. **6)** Soția lui Hector, simbolul soției fidele, înțelepte și atașată total familiei. **7)** Nimfă iubită de Zeus, schimbata într-o stea • Fata din Banat! **8)** Trece prin urechile acului • Divinitate a fecundității la vechii egipteni, mamă a tuturor și a naturii în toate formele ei. **9)** Lovită rău • Miezul unui lucru, unei acțiuni. **10)** Instrument muzical inventat de Pan, căruia îi plăcea... să sperie nimfele și să le vadă fugind • Bunică, femeie în vîrstă (pop.).

VERTICAL: 1) Poet spaniol (1818—1901) care în **Don Juan** se adresa în felul următor femeii: „Făptură încîntătoare/ plină de taine amețitoare!/ Bărbații prea puțin știu despre sine/ Dar mai puțin știu despre tine". **2)** Femeia care l-a ajutat pe Teseu să iasă din labirint • Măsură de timp. **3)** Oraș în Franța • Zeiță italică personificînd Luna, reprezentată cu o tolbă de săgeți pe umeri și însoțită de o căprioară. **4)** La războiul de țesut (pl.) • Fiicele lui Zeus: Aglaia (Strălucirea), Eufrosina (seninătatea) și Talia (prosperitatea). **5)** Rîu în Caraș-Severin • Armăsar dobrogean. **6)** Tim • Posed. **7)** Prozator român (Dominic; n. 1926), autorul unui volum de cronici moldovenești intitulat **Hurmuzul jupiniței** 8) În scop! • Soția lui Laios și mama lui Edip, dezlegătorul enigmei Sfinxului. **9)** Singur • Rege al Delosului, ale cărui fiice aveau puterea, potrivit legendei, de a transforma tot ce atingeau: una în vin, alta în ulei și alta în grîu. **10)** Zeiță greacă a discordiei — Mama uriașilor Atlas, Prometeu și Epimeteu.

Dicționar: LENS, NERA.

I. MIRCEA

Policoloră

ORIZONTAL: 1) Autorul dramei în versuri **Valea Albă** și al unui volum intitulat **Zîna cu ochi albaștri** • Paul Cornea. **2)** Albastru-deschis • Alb prin excelență. **3)** Poartă puncte negre • Tulpina de diferite culori, cea neagră fiind cea mai rară (pl.). **4)** Comici • În temă! **5)** Maria Enescu • Impestrițate, date cu pete diferit colorate. **6)** Fiert la mijloc! • Copac cu lemnul alb. **7)** Ființă superioară • Pastă de făină albă. **8)** Clasic român al penelului, autorul pînzei **Femeie în rochie neagră** • Altă denumire a mirtului, arbust totdeauna verde, cu flori mici și albe. **9)** Țesătură de mătase cu reflexe lucioase care se schimbă după poziția din care o privim • Cu părul vopsit, mai ales negru. **10)** Bumbac răsucit dintr-un singur fir de diferite culori • Între alb și negru.

VERTICAL: 1) Poetă ieșeană (1894—1967), autoarea volumului **Alb și negru** • Jumătate maro! **2)** Erbacee cu flori mari, albe, roz sau roșii • Aur vechi... **3)** Fructul negru-lucios al unui arbust din familia rozaceelor • **Panseluțe, albăstrele** este titlul unuia din cîntecele de succes ale acestui compozitor român (Elly). **4)** În tîrg! • Petre! • Întinderi albastre. **5)** Arbust cu flori albastru-roșcate sau albe. **6)** Strugure (reg.) • Se rotește la căldură • Cap de cioară! **7)** Produs... ocular incolor. **8)** Vera Ene — Roșu la față, îmbujorat (fig.). **9)** Servește pictorului la amestecarea culorilor (pl.) • Apă curgătoare. **10)** Piatră tare cu vine negricioase • Tania Radu.

Dicționar: CIR, MIR, AOR, AUA.

Mircea IORDACHE

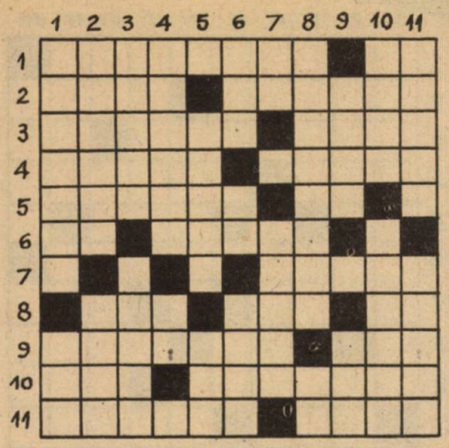

Crochiu în alb

ORIZONTAL: **1)** Personaj totdeauna la... înălțime **în Harap Alb** de Ion Creangă • George Coșbuc. **2)** Ne-a lăsat pînza **Transport de buți iarna** • Vas folosit pentru muls vaca. **3)** Atitudine • Personaje feminine din mitologia românească, îmbrăcate totdeauna în alb. **4)** Iubire curată (pl.) • Substanță albă și lucioasă care acoperă coroana dentară. **5)** Întinderi acoperite cu apă sau cu zăpadă • Ion Stoica. **6)** Măsoară timpul • Prozator român (Sorin: n. 1935), autorul volumului **Mi-am amintit de zăpadă.** **7)** Albă, neprihănită. **8)** Albă ca zăpada • Pămînt albicios, galben sau cafeniu • Ion Lefter. **9)** Care conține potasiu, element chimic alb-argintiu • Insulă în Marea Adriatică. **10)** Măsuri agrare • Laie-bucălaie pînă la doi ani (pl.). **11)** Ciupercă albă comestibilă de prin pădurile de fag și brad • Brumă sau sloi subțire de gheață.

VERTICAL: **1)** Sport de iarnă • Se albește la bătrînețe. **2)** E alb și intră în compoziția glucozei • Cei albi se numesc cumulus. **3)** Zboară pe pîrtiile albe (pl.) • Persoană născută dintr-un tată alb și o indiancă americană, sau dintr-o mamă albă și un indian. **4)** Abrogat • Albă la început și la sfîrșit! **5)** Sportul alb • „Zăpadă" în toponimia suedeză. **6)** Fiord în alba Islandă • Elena Teodoru • Vechiul nume al orașului Lvov. **7)** 24 de albi! • A da o bună creștere. **8)** Absorbit — Tudor Ionescu. **9)** Lighenaș cu spumă albă pentru ras (înv.) • Corabia deșerturilor albe din nordul îndepărtat. **10)** Medic german (m. 1828) • Popor legendar din Sciția care se hrănea cu produse lactate. **11)** Rocă pămîntoasă-calcaroasă albă • Copaie pentru albituri.

Dicționar: RAB, SNO, ISA, LIOV, TEAS, GALL.

Mircea IORDACHE

Pămînt și oameni

ORIZONTAL: **1)** Prozator contemporan, autorul volumului **Pămîntul plat** (Vasile) • Poet român, semnatarul versurilor patriotice din volumul **Pămînt al patriei** (Vlaicu). **2)** Autorul poeziei **Undeva sub pămînturi** (Tiberiu) • Maestru al impresionismului francez (1841—1919), creatorul uleiului **Rodul pămîntului și plante de seră** **3)** Prozator român (n. 1930), autorul unor culegeri reportericești implicînd epicul și dramaticul, în volumul **Pămîntul, marea, cerul și oamenii** (Romulus) • Lac în Irlanda. **4)** Localitate în S.U.A. • Niobiu • Theodor (pres.). **5)** Ana Udrea • Cîntec solemn • Localitate în Japonia. **6)** Popor nomad de origine scitică • A cunoaște. **7)** Instrument muzical • Scriitor și istoric român (1853—1926), care a scris studiul **Pămîntul, sătenii și stăpînii din Moldova** și notele de călătorie **La capătul pămîntului** (Radu). **8)** Oraș în Australia • Za (reg.). **9)** Scriitor american (n. 1897), autorul volumului **Pămîntul oamenilor liberi** (Herbert) • Vas de pămînt ars • Pămînt. **10)** Protagonista filmului francez **Clar de pămînt** în regia lui G. Gilles (Annie) • Tudor Oprescu. **11)** Prozator brazilian (n. 1912) din a cărui operă romanescă menționăm **Pămîntul Carnavalului** și **Pămînt fără lege** (Jorge) • Dramaturg, poet și prozator irlandez (1881—1972), autorul volumului de lirică vizionară **Pămînt sălbatec** (Padrale).

VERTICAL: **1)** Poetă al cărei volum de debut s-a intitulat **De pe pămînt** (Constanța) • Mare liric român (1895—1961) din opera căruia desprindem poezia **Pămîntul.** **2)** Fir • Îmbibată cu apă • Literă arabă. **3)** Rîu în India • Seara de ieri. **4)** Semnatarul poemului **Greul pămîntului** (vol. **Geneze;** Valeriu) • Poetul evocărilor lirice ale satului românesc în volumul **Cîntecele pămîntului natal** (Ion). **5)** Protagonist al filmului **Ocolul pămîntului în 80 de zile,** alături de David Niven, Marlene Dietrich și Fernandel, în regia lui Michael Anderson

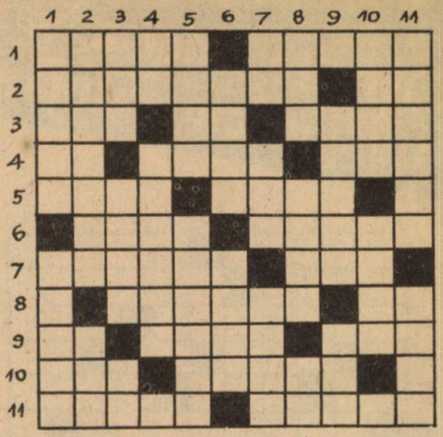

(Cesar). **6)** În mijlocul ariei! • Cetate de la care și-a luat numele comitatul Arad. **7)** Unul din cosmonauții de pe „Apolo-12", care a adus pe pămînt probe de sol și roci lunare (Alan) • Ștefan Sîrbu • Bucată de pămînt cultivabil (pop.). **8)** Aurel Neagu • Poet, prozator și publicist român (1893—1973), autorul volumelor **Floarea pămîntului, Pămînt și om** și capodopera în proză **Oameni de lut** • Teo! **9)** Captiv • Puțin. **10)** Poet spaniol care a debutat în anul 1944 cu volumul **Tu și cu mine pe pămînt** (Jose Maria) • Scriitor român (1919—1972), semnatarul poeziei **Pămîntul natal** inclusă în volumul **Iubirea mea, pămîntul românesc.** **11)** Marele nostru poet (1880—1967), din ale cărui scrieri amintim **Lutul din timp** • Volum.

Dicționar: BEG, ANO, ONOE, DAAE, EBOR, ZEA, GIM, RAHA, OROD.

Alecu RÂPEANU

Doi autori de mare succes

Cel mai de succes autor american de romane polițiste a fost John MacDonald (decedat la 28 dec. 1986, în vîrstă de 70 de ani, în urma unei operații de cord). MacDonald a publicat 77 de cărți, printre care bestseller-ul absolut al anului 1977, intitulat **Condominium,** dar este mult mai cunoscut prin cele 21 de romane ale sale care au ca erou central pe Travis McGee, un Robin Hood modern, care locuiește într-o șalupă în Florida și conduce o camionetă care este de fapt un vechi Rolls-Royce recondiționat. Fiecare roman cu McGee are o culoare în titlul său și se spune că unul scris acum cîțiva ani era destinat publicării postume. Se mai spune că în titlul său se aflat cuvîntul „negru". În acest roman, McGee moare.

Așa cum se știe, premiul Médicis pentru roman străin a revenit la ultima sa ediție americanului John Hawkes, mai exact cărții sale intitulate **Aventurile unui negustor de piei în Alaska.** Cunoscut în Europa prin romanele sale anterioare traduse (vreo zece), John Hawkes reia în **Aventurile** sale legenda lui Ulise. Un Ulise modern care, după prăbușirea Wall-street-ului în 1929, pleacă în Alaska să caute aur dar, de fapt, ca să găsească un toten sculptat cîndva în cinstea prețe dintelui Lincoln. Autorul, saluta în 1974, de „New York Times" că fiind „probabil cel mai mare scri itor american în viață", oferă prin această carte o lectură ca o vi sare, dar o visare întemeiată pe realitate pe care el a cunoscut-o Hawkes a trăit mai mulți ani în Alaska, unde tatăl său a plecat în 1935, în căutare de... noroc în afaceri.

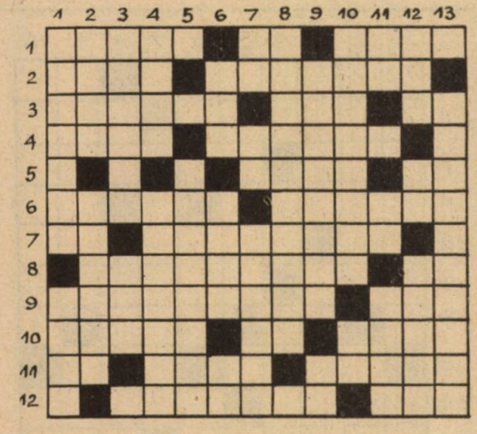

Cîntînd Unirea

ORIZONTAL: **1)** Nume reprezentativ al liricii contemporane ce a evocat istoricul eveniment în poezia **Un cîntec al Unirii** (Demostene) • Siglă pentru periodicul „Steaua Dunării", care scria în numărul din 21 ianuarie 1859: „Cu toții s-au prins la hora cea misterioasă a românului, au format lanțul de aur, lanțul de egalitate, de libertate, unire și putere" • Slujitor al condeiului, cîntînd Unirea în versuri. **2)** Localitate • Unire. **3)** Stăpînă pe propria soartă • Început de studenție! • Enescu Horia. **4)** Medicament • Liber. **5)** Prozator și memorialist moldovean (1838—1916) ce nota în ianuarie 1859: „Hora Unirii se cînta și se juca în toate răspîntiile; versurile lui Alecsandri erau pînă și în gura copiilor" • Unire! **6)** Dat la apă • Poet și traducător autodidact (Georghe), autorul unui **Răsunet la Hora Unirii.** **7)** Dimpotrivă • Autor liric pașoptist (Constantin D.) care a dedicat evenimentului Unirii mai multe poezii, din care citîm: **24 Ianuarie 1859, Unirea** și **Hora Unirii,** **8)** În poezia **La Milcof** acest mare poet din secolul trecut (1792—1863) adresa „un reproș" pîrîului ce „în zadar desparte frațele de frate" • Ten! **9)** Cunoscut animator al literelor românești (Ion Heliade) care evoca în **O noapte pe ruinele Tîrgoviștei** figurile marilor voievozi ai țărilor române ce au înălțat stindardul luptei pentru libertate și unitate • Posesiv masculin. **10)** Horă a frăției învîrtită o dată pentru totdeauna pe pămîntul rommânesc • Chemarea aproapelui • Sită. **11)** Dune! • Glas de... violă • Sclavi la spartani. **12)** Poet și romancier muntean (1843—1897) căruia Unirea principatelor i-a inspirat poezia **24 Ianuarie** • Noi (pop.)

VERTICAL: **1)** A cîntat nu numai „iobagul și-a lui lanțuri de aramă" dar a și chemat din tot sufletul poporul la unire în **Acvila străbună** și **La România** • Au același sînge. **2)** Sculă de pescuit • Adunări ad-hoc constituie în perioada premergătoare Unirii, pomenite în titlul unei poezii de Radu Boureanu (var.). **3)** Grupare • Diminutiv feminin. **4)** Înfrîngere • Ciobănaș de la mioare. **5)** Comparație literară. **6)** Compozitor estonian contemporan, autorul operei **Vikingii** • Un pic de tot (pl.) • Tăutu Nicolae. **7)** Casete! • Simbolul argintului • Un soi de paraziți. **8)** Aprig susținător al Unirii, acest poet a compus poezia **1859 — o zi frumoasă,** avînd ca subtitlu „5 ianuarie 1859, ziua cînd Divanul Ad-hoc proclama Unirea. **9)** O culme a liricii românești (Nichita) care a scris pentru evocarea mărețului eveniment **Rînduri la aniversarea Unirii** • Tipărite la ziar! **10)** Proeminent poet contemporan ce declară „Numi-vom deci Unire ceea ce sîntem azi" • Cecul enigmiștilor! **11)** Un cerc literar! • Negație fermă • Cunoscut partizan al Unirii (1822—1892), autorul unei poezii intitulate (bineînțeles!) **La Unire.** **12)** Poem antic atribuit lui Hesiod, dedicat femeilor iubite de zei. — Cămașă rustică • Literat al vremii, căruia ecoul puternic al evenimentului Unirii i-a inspirat poezia **Milcovul.** **13)** Cea mai cunoscută și mai maiestuoasă creație literară-muzicală și coregrafică dedicată Unirii, devenită, cu trecerea anilor, un adevărat imn național românesc.

Dicționar: STU, NUI, AAV, EEE.

Eugen GUJĂ

Almanahul revistei noastre
v-a prilejuit o lectură plăcută?

O puteţi continua în fiecare săptămînă a anului,
citind

Contemporanul

În paginile revistei găsiţi relatări despre cele mai importante manifestări cultural-artistice desfăşurate în ţară şi peste hotare, noutăţi din cele mai variate domenii ale ştiinţei româneşti, interviuri cu personalităţi ale vieţii social-politice şi cultural-ştiinţifice. Cereţi în fiecare vineri la chioşcurile de difuzare a presei

Contemporanul

Abonîndu-vă la cea mai veche publicaţie culturală din ţară — al cărei prim număr a apărut în anul 1881 —, puteţi realiza un cuprinzător tur de orizont al problemelor şi cunoştinţelor esenţiale ale lumii contemporane.

„CONTEMPORANUL"
REVISTA OMULUI CONTEMPORAN

1988

IANUARIE						
L		4	11	18	25	
M		5	12	19	26	
M		6	13	20	27	
J		7	14	21	28	
V	1	8	15	22	29	
S	2	9	16	23	30	
D	3	10	17	24	31	

FEBRUARIE						
L	1	8	15	22	29	
M	2	9	16	23		
M	3	10	17	24		
J	4	11	18	25		
V	5	12	19	26		
S	6	13	20	27		
D	7	14	21	28		

MARTIE						
L		7	14	21	28	
M	1	8	15	22	29	
M	2	9	16	23	30	
J	3	10	17	24	31	
V	4	11	18	25		
S	5	12	19	26		
D	6	13	20	27		

APRILIE						
L		4	11	18	25	
M		5	12	19	26	
M		6	13	20	27	
J		7	14	21	28	
V	1	8	15	22	29	
S	2	9	16	23	30	
D	3	10	17	24		

MAI						
L		2	9	16	23	30
M		3	10	17	24	31
M		4	11	18	25	
J		5	12	19	26	
V		6	13	20	27	
S		7	14	21	28	
D	1	8	15	22	29	

IUNIE						
L		6	13	20	27	
M		7	14	21	28	
M	1	8	15	22	29	
J	2	9	16	23	30	
V	3	10	17	24		
S	4	11	18	25		
D	5	12	19	26		

IULIE						
L		4	11	18	25	
M		5	12	19	26	
M		6	13	20	27	
J		7	14	21	28	
V	1	8	15	22	29	
S	2	9	16	23	30	
D	3	10	17	24	31	

AUGUST						
L	1	8	15	22	29	
M	2	9	16	23	30	
M	3	10	17	24	31	
J	4	11	18	25		
V	5	12	19	26		
S	6	13	20	27		
D	7	14	21	28		

SEPTEMBRIE						
L		5	12	19	26	
M		6	13	20	27	
M		7	14	21	28	
J	1	8	15	22	29	
V	2	9	16	23	30	
S	3	10	17	24		
D	4	11	18	25		

OCTOMBRIE						
L		3	10	17	24	31
M		4	11	18	25	
M		5	12	19	26	
J		6	13	20	27	
V		7	14	21	28	
S	1	8	15	22	29	
D	2	9	16	23	30	

NOIEMBRIE						
L		7	14	21	28	
M	1	8	15	22	29	
M	2	9	16	23	30	
J	3	10	17	24		
V	4	11	18	25		
S	5	12	19	26		
D	6	13	20	27		

DECEMBRIE						
L		5	12	19	26	
M		6	13	20	27	
M		7	14	21	28	
J	1	8	15	22	29	
V	2	9	16	23	30	
S	3	10	17	24	31	
D	4	11	18	25		

1989

IANUARIE						
L		2	9	16	23	30
M		3	10	17	24	31
M		4	11	18	25	
J		5	12	19	26	
V		6	13	20	27	
S		7	14	21	28	
D	1	8	15	22	29	

FEBRUARIE						
L		6	13	20	27	
M		7	14	21	28	
M	1	8	15	22		
J	2	9	16	23		
V	3	10	17	24		
S	4	11	18	25		
D	5	12	19	26		

MARTIE						
L		6	13	20	27	
M		7	14	21	28	
M	1	8	15	22	29	
J	2	9	16	23	30	
V	3	10	17	24	31	
S	4	11	18	25		
D	5	12	19	26		

APRILIE						
L		3	10	17	24	
M		4	11	18	25	
M		5	12	19	26	
J		6	13	20	27	
V		7	14	21	28	
S	1	8	15	22	29	
D	2	9	16	23	30	

MAI						
L	1	8	15	22	29	
M	2	9	16	23	30	
M	3	10	17	24	31	
J	4	11	18	25		
V	5	12	19	26		
S	6	13	20	27		
D	7	14	21	28		

IUNIE						
L		5	12	19	26	
M		6	13	20	27	
M		7	14	21	28	
J	1	8	15	22	29	
V	2	9	16	23	30	
S	3	10	17	24		
D	4	11	18	25		

IULIE						
L		3	10	17	24	31
M		4	11	18	25	
M		5	12	19	26	
J		6	13	20	27	
V		7	14	21	28	
S	1	8	15	22	29	
D	2	9	16	23	30	

AUGUST						
L		7	14	21	28	
M	1	8	15	22	29	
M	2	9	16	23	30	
J	3	10	17	24	31	
V	4	11	18	25		
S	5	12	19	26		
D	6	13	20	27		

SEPTEMBRIE						
L		4	11	18	25	
M		5	12	19	26	
M		6	13	20	27	
J		7	14	21	28	
V	1	8	15	22	29	
S	2	9	16	23	30	
D	3	10	17	24		

OCTOMBRIE						
L		2	9	16	23	30
M		3	10	17	24	31
M		4	11	18	25	
J		5	12	19	26	
V		6	13	20	27	
S		7	14	21	28	
D	1	8	15	22	29	

NOIEMBRIE						
L		6	13	20	27	
M		7	14	21	28	
M	1	8	15	22	29	
J	2	9	16	23	30	
V	3	10	17	24		
S	4	11	18	25		
D	5	12	19	26		

DECEMBRIE						
L		4	11	18	25	
M		5	12	19	26	
M		6	13	20	27	
J		7	14	21	28	
V	1	8	15	22	29	
S	2	9	16	23	30	
D	3	10	17	24	31	

Tiparul: Combinatul poligrafic „Casa Scînteii"
Executat sub comanda nr. 70 237

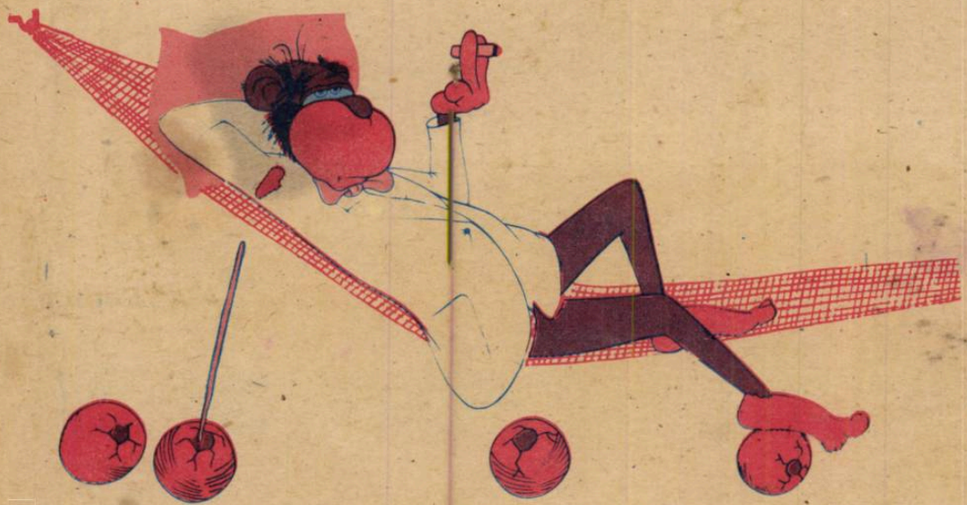

• Marile, nemuritoarele basme, povestiri și legende care au încîntat existențele și conștiințele umane, din copilărie pînă la senectute, transmise ca o neprețuită ștafetă, de-a lungul a zeci de generații...

Bijuterii ale creației prinse în filigranul prețios al versului, pe care le-am memorat înainte de a împlini 10 ani și pe care apoi le transmitem, în șoaptă, copiilor noștri și copiilor copiilor noștri.

Devenite filme, prin pasiunea, talentul și inventivitatea unor realizatori plini de har, aceste comori de basm și poezie păstrează — oricînd, oriunde și de oricîte ori le revedem — un minunat farmec al inefabilului. Și, întotdeauna ni se pare că le-am văzut de prea puține ori...

Beneficiind de experiența și succesul de public al Almanahului **Scurtă istorie a filmului de animație,** viitorul Almanah enciclopedic al revistei „Contemporanul" vă va oferi, pe parcursul a 128 de pagini, exclusiv ilustrate, imaginile, care ne stăruie permanent în memorie, ale basmelor și legendelor, precum și ale unor mici poeme de neuitat, în viziunea marilor creatori ai filmelor de animație.

Capodopere ale copilăriei în animație

— un almanah-album pentru citit și recitit la toate vîrstele.

Lei 25

O mașină Toyota în Raliul Safari. În spate: zăpezile de pe Kilimanjaro

Lancia-Martini, una din vedetele campionatului mondial de anduranță.

Noua fuzee Ferrari. La volan: Michele Alboreto.

Aprilie 1987. Start în Marele Premiu de Formula 1 al Braziliei.